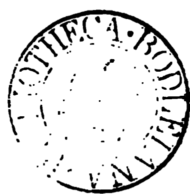

PAAPEGAAYEN VANGST.

[redacted]

Nieuwe
Ontdekkinge
in
AMERICA
Gedaan
Door
L.Hennepin.
P. Sluyter Sculp:
t Amsterdam, By ANDRIES van DAMME, Boekverkoper. 1702.

[redacted]

NIEUWE ONTDEKKINGE
Van een Groot LAND, gelegen in
AMERICA,
Tusschen nieuw
MEXICO en de YS-ZEE.

Behelzende de gelegenheid der zelve nieuwe ontdekte Landen, de Rivieren en groote Meeren, en voor al de groote Rivier *Meschasipi* genaamd: de *Colonien* die men by de zelve tot voordeel van dezen Staat, zo ten opzichte van den Koophandel, als tot verzekeringe der *Spaansche* Goud-Mijnen, zou konnen oprechten: d'uitneemende vruchtbaarheid van 't Land: overvloed der Visschen in de Rivieren: gedaapte, inborst, geloove, en oeffeningen der *Wilden* aldaar woonende: de vreemde Dieren in haare Bosschen en Velden, &c.

Met een korte aanmerkinge over de zo genaamde Straat *Aniam*; en 't middel om door een korte weg, zonder de *Linie Æquinoctiaal* te passeeren, na *China* en *Japan* te komen.

Alles met goede Kaarten tot deze aanwijzinge nodig, en met Kopere Plaaten vercierd.

DOOR
LODEWYK HENNEPIN,
Missionaris Recollect en Notaris Apostoliek.

Benevens een *Aanhangsel*, behelzende een Reize door een Gedeelte van de *Spaansche West-Indiën*, en een Verhaal van d'Expeditie der Franschen op *Cartagena*.

Door L. de C.

Tot AMSTERDAM,
By ANDRIES VAN DAMME,
Boekverkooper op 't Rokkin bezyden de Beurs, 1702.

AAN
WILHELMUS den III.
KONING
VAN
GROOT-BRETANIE.

SIRE.

Iet hier de beſchrijvinge van de grootſte en ſchoonſte *Ontdekkinge*, die 'er in deſe Eeuw, van veele groote wijd uitgeſtrekte Landen, gelegen tuſſchen de *Ys-zee* en nieu *Mexico*, is gedaan; die ik de vryheid neeme Uwe *Majeſteit* aan te bieden. De elf Jaaren verblijf, de welke ik in *America* heb gehouden, hebben my 't middel gegeeven, om 'er veel dieper door te dringen en te Reiſen, als men tot noch toe gedaan had. Ik heb 'er nieuwe *Contryen* en Landſtreeken ontdekt, die men met recht de vermaakelijkheden van deſe nieuwe Wereld

reld kan noemen; en die grooter als geheel *Europa* zijn. Men siet dese Landen in de uitgestrektheid van meer als acht honderd Mijlen van een groot Water bevochtigd; op de Oevers van 't welke men een der machtigste *Koningryken* van de wereld sou konnen maaken.

Sire, wat sou [illegible]nwaardige vrucht van mijne moeijelijk[illegible]tige Reisen genieten, indien deselve k[illegible]n en toebrengen, van dese groote Lan[illegible]der de Doorluchtige naam van Uw[illegible]loen kennen. Ik sou my selfs seer gel[illegible]g achten, indien ik onder Uwe *Koninglyke* bescherminge, en door de hulpe van Uwe *Souvereine* macht, tot een Leidsman aan eenige Uwer Onderdaanen kon dienen, om 'er 't licht des *Evangeliums Jesu Christi*, en met een de kennisse Uwer ongemeene Deugden, en de Soetigheid van Uwe Regeeringe te brengen, en bekend te maaken.

Mijn gedachtenisse sou buiten twijffel in Zegeninge onder alle Volkeren zijn, de welke in dese groote Landen woonen: Want zy blijven waarschijnlijk niet in de duisternisse, en leeven niet sonder geloof, Wetten of Godsdienst, als om dat niemand werkt, om hen tot het licht der

waar-

waarheid te brengen. Sy souden dan buiten twijffel met een onbegrijpelijke vreugde, de saligheid die aan hen geopenbaard sou weesen, roemen en verkondigen: en ter selver tijd 't geluk hebben van haare zeden, door den ommegang van een wel geschikte en edelmoedige *Natie*, door een der Grootmoedigste *Koningen* des Werelds bestierd, versacht en geregeld te sien.

Dese onderneeminge *Sire*, is voor Uw *Majesteit*, die nooit als groote doet, waardig; en de selve met een wonderlijke voorsichtigheid bestierd; en met sulken kracht voortset, dat het nooit ontbreekt, de selve te doen gelukken en uit te voeren: so dat men se altijd met een Zegenrijke en Roemwaardige uitkomst bekroond siet.

Ik sal hier niet onderneemen *Sire*, een beschrijvinge te maaken; van al 't geen Uwe ongemeene voorsichtigheid, en onverwinnelijke Dapperheid voor 't welweesen en 't geluk der *Vereenigde Provincien*, en voor dat van *Engeland*; *Schotland*, en *Yrland* gedaan hebben. 't Geluk deser drie *Koningrijken*, de sachtigheid en billijkheid met welke de selven geregeert worden; seggen 'er meer van als ik sou konnen doen. En de gerustheid de wel-

ke de *Vereenigde Provintien* in 't midden van een verſchrikkelijken Oorlog genooten, die by na geheel *Europa* verwoeſte, als mede 't verwijderen van een ontſaghelijk Vyand, de welke voor deſen tot in haaren boeſem was in gedrongen, en 't ſelve weder t[illegible]n, ſullen 'er ook niet minder aan de [illegible]ld van ſeggen.

De verplich[illegible]de welke de gelukkige *Provincien* aan [illegible] hebben, is haar met all' de hooge [illegible] gemeen. Was 't Uw *Majeſteit* niet, [illegible]lijks aan 't hoofd haarer Legers, en van die [illegible] anderen, tot de behoudeniſſe haarer Landen, en de vryheid haarer Volkeren, voor de ongemakken en Oorlogs gevaaren bloot ſtelde. Was 't Uw *Majeſteit* niet die den band haarer vereeniginge maakte; en deſe gelukkige vriendſchap en onderling verſtand door de wijsheid ſijner Raad-geevingen, door de ſoetigheid van Sijne *Koninglijke* beſtieringe, door de evenmatigheid van alle ſijne werken, welkers roem ſonder bepaalinge is, en door de uitneemende achtinge, de welke ſo veel groote *Vorſten* voor de Helden Deugden van Uw *Majeſteit* hadden, onderhieuw.

Neen *Sire*, ik ſal dit niet ſchroomen te ſeggen,

de-

dewijl een beginsel en beweegreden van Godsdienst, so wel als van erkentenisse en oprechtigheid, my verplicht, dese getuigenisse aan de geheele Wereld tegeeven: want ik heb Uw *Majesteit* self sorge sien draagen om onse Kerken in de *Nederlanden* te bewaaren, en 'er de plonderinge van te verbieden, terwijl de geenen de welke van conscientie verplicht waren, om se te verdedigen, de eere die sy aan de selve schuldig zijn, grosselijk, en in 't aansien van al de Wereld, Schonden.

't Is door dese wijse en volmaakte bestieringe *Sire*, dat Uw *Majesteit* de achting en de herten van by na all' de *Christen Vorsten* tot sich heeft getrokken. 't Is dese oprechtigheid des gemoeds, so wel als de Groote en Doorluchtige Krijgs-daaden, de welke de Outste *Republyk* van 't *Christen-Ryk*, te weeten die van *Venetien*, den *Grooten Hertog* van *Toskaanen*, en den vryen Staat der *Republyk* van *Genua* hebben verplicht, u door plechtelijke besendingen te betuigen, met wat groot achtinge en verwonderinge dese machtige Staaten U *Koninglyk Persoon* en Uwe uitsteekende Deugden aanmerken. 't Sijn die selve Deugden *Sire* alle in U by malkanderen versameld, sonder met eeni-

ge

ge ongeregelden drift, die 'er de glans van ontluiftert, vermengt te zijn; 't Is boven al dat woord en *Koninglijk* betrouwen daar men fich op verlaaten kan, de welke mijn *Koning*, den *Katholijkften Koning* van de Wereld hebbe bewoogen, fich door een naau [illegible] iffe met Uw *Majefteit* te vereenigen.

't Is al van la [illegible] *re*, dat defen Grooten *Koning* te ver va [illegible] *landen* verwijderd, om de Staaten die h [illegible] verdedigen, in Uwe *Majefteit* en dap [illegible] *w Befchermer* heeft gevonden; die doo [illegible] vinnelijken *Keurvorft* van *Beyeren* geholpen, defe ongelukkige Landen voor mijn *Souverein* bewaarde; terwijl een ander *Monarch* die hem fo na in 't bloed beftaat, en de felve Godsdienft met hem beleid, alderhande middelen heeft aangewend, om 'er hem van te berooven. 't Is Uw *Majefteit* waar van all' de Bondgenooten de behoudeniffe der felve, en de uitwerkinge defer gelukkige Vrede meeft verfchuldigd zijn.

't Geen 'er dagelijks in onfe *Nederlanden*, voor 't fluiten defer Vrede, gebeurde, is een openbaar bewijs van 't geen ik aangaande de meeninge van mijn *Koning* zegge. Maar *Sire* 't geen ten mijnen

op-

opſichte is voorgevallen, is 'er mogelijk geen minder kenteken van : want 't is door de *Autoriteit* van mijn *Souverein*, en de toeſtemminge en bewilliginge van Sijne *Majeſteit*, van Sijn *Keur-Vorſtelijke* Hoogheid van *Beyeren*, en van Sijne *Miniſters* de welke my gegeeven is ; en ook met het Schriftelijk verlof en bewilliging van de *Superieurs* van mijn *Orde*, dat ik my t' eenemaal aan den dienſt van Uwe *Majeſteit* heb opgeoffert.

Ik twijffel niet *Sire*, dat men geen menſchen vind, met een haat tegen my ingenomen, of nijdig over mijn geluk, die beriſpen en veroordeelen ſullen, 't geen ik by deſe gelegentheid doe: maar voor my ik ſtel 'er mijn eer en roem in. Ik heb goede borgen voor de opregtigheid van mijn meeningen. Te weeten, de ongeſchonde volſtandigheid van mijn geloof, en de geregelde onderhoudinge van mijn beloften. Ik ſal altijd mijn God aanbidden: Ik ſal altijd aan den Grooten *Monarch*, die my verwaardigd heeft, onder Sijne Beſcherminge te ontfangen, verbonden blijven; en mijne ſorgen, mijn pen, en all' mijn arbeid en vermogen, aan den edelmoedigen *Beſchermer* van mijn *Vaderland* en *Altaaren*, te meer toe heiligen, die my de genade heeft gedaan, van

my in een tijd, een gunſtigen toegang in Sijn Hof te geeven, op welke my andere *Potentaaten* na alle vermoeden niet eens in acht genoomen, of miſſchien haare Hoven ſouden ontſeid hebben.

'tIs dan we[illegible], dat ik ten dienſte van Uwe *Maje*[illegible], 't geen ik by ervarentheid heb [illegible] en dat ik aan Uwe Onderdaanen, [illegible] die ik van onſe groote *Ontdekkinge* h[illegible]chtig maak. Men ſal door dit midd[illegible]erken, om ſo veele blinde Volkeren tot het ontfangen van 't licht des *Evangeliums* bekwaam te maaken; en 't Gemeen ſal 'er te gelijk, door den machtigen Koophandel die men 'er ſal oprechten, groot voordeel van trekken. De *Engelſchen* die de grootſte bevaarders van den *Oceaan* ſijn, ſullen groote *Kolonien* in deſe nieuwe Wereld maaken: Men ſal 'er nieuwe Landen bebouwen die twee Oogſten in een Jaar ſullen uitleveren: en daar door ſullen deſe wijd uitgeſtrekte Landen recht hebben, om na de eer van Uwe *Koninglijke* beſcherminge, en na de *Glory* van aan Uwe *Majeſteit* te behooren, te ſtaan.

Sire, ik had deſe groote *Ontdekkinge* met een

Man

Man begonnen, die veel tot de bevoorderinge van dit groote Werk had konnen by-brengen: maar hy verliet my, om dat hy my te veel tot mijn *Souverein* genegen ſag. Hy heeft ſelfs terwijl ik met hem heb gereisd, my dikmaals voor gevaaren bloot geſteld, om my 't leven te doen verlieſen; gelijk ſulks aan een mijner Metgeſellen is geſchied, die door de *Barbaaren* wierd omgebracht: maar hy is eindelijk ſelfs met voorbedachten raad, door de geenen daar hy 't gebied over had, in een hinderlaag, die ſe hem geleid hadden, om ſich van hem te ontſlaan, om dat hy hen te veel in gevaar had geſteld, vermoord. 't Is hier door dat men de groote voorneemens, die men op de Goud-Mijnen van *St. Barbara* had, op een ſtorting heeft ſien uitkomen.

Dit alles, had my eenigen weerſin voor de Reiſen van die natuur gegeeven; en ik had by na de begeerte verlooren, om te volharden of te achtervolgen, 't geen ik ſoo wel begonnen had: maar de Goddelijke Voorſienigheid welkers wegen onnaſpeurlijk ſijn, en die ſich van onſe eige beweegingen bediend, om ons

tot sijn einde te leiden, heeft niet gewild dat ik sou volbrengen, 't geen ik ten dien opsichte beslooten had. Se heeft my als met de hand na 't Hof van Uwe *Majesteit* geleid, om 'er de wonderen van Uw Rijk te aanschouwen. Ik heb 't ook van na by besichtigd, en 'er de verdiensten en de [illegible] heid van de *Engelsche Natie* gesien, d[illegible] waam is, alles te ondernemen, e[illegible] ig van onse *Ontdekkingen* te bedienen [illegible] voordeel van te trekken.

De bewilligi[illegible] *Koning*, en 't verlof van mijne *Superieurs* dan bekomen hebbende, *Sire*, so heb ik my aan de heimelijke ingeevingen van den *Opper-Bestierder* des Werelds, de welke my volgens de neigingen van mijn hert tot den dienst van Uw *Majesteit* geleiden, t'eenemaal overgegeeven. En hier in ben ik versekerd, dat de Goddelijke goedheid van mijn *Verlosser* niets als tot mijn welweesen heeft gedaan; en dat hy wil dat ik my aan de beveelen van Uw *Majesteit* onderwerpe.

't Is in dese versekeringe *Sire*, dat ik, na vierige wenschingen voor de behoudenisse van U gehei-

heiligd Persoon, en voor de voorspoed van Uw Doorluchtige Rijk en regeeringe, my hier met een zeer diepe eerbiedigheid, en volkome onderwerpinge, durf noemen,

SIRE,

Uw *Majesteits*

Seer Ootmoedigen, Getrouwen, en seer gehoorsaamen Dienaar,

F. LODEWYK HENNEPIN,

Missionaris Recollect, en Notaris Apostolick.

BERICHT.

AAN DEN

LEESER.

En moet ſich niet verwonderen, dat de menſchen door haare driften en belangens onder malkander verdeeld zijn. Men heeft ſe ſodanig al van den beginne des Werelds, de eene van de andere geſcheiden, in oneenigheid ſien leven, en ſig in ongelukkige geſchillen ſien inwikkelen; die gemeenlijk niet hebben gediend, als om de prijſelijke voorneemens van de geenen te verhinderen, die iets tot welweeſen van 't gemeen wilden toebrengen, of 'er de uitwerkinge door haare onrechtvaardige tegenſtellingen van te vertraagen.

Weeſt dan niet verwonderd mijn waarden Leeſer, dat deſe mijne *Reis Beſchrijvinge* ſo laat aan den dag gekomen is. Sekere Perſoonen die my niet gunſtig waren, hebben door haare heimelijke middelen en aanhang veroorſaakt, dat ik niet eer de naanwkeurige en aanmerkelijke Reiſe, de welke ik hier bekend maake, heb doen drukken. Ik heb de ſelve in 't *Noorder America* van den Jaare 1679. tot den Jaare 1682. toen ik weer te *Quebek* kwam, na dat ik 'er by na vier Jaaren toe had beſteed, gedaan. Ik heb 'er groote en wijd uitgeſtrekte Landen, de welke voor mijne Reiſe aan *Europa* onbekend waren, ontdekt. Ik had voorgenomen 't gemeen met deſe *Ontdekkinge* te verreiken: maar veele toevallen hebben 'er my 't middel van benomen, en 't welk ik niet, als in de Stad *Utrecht*, gevonden heb.

Ik had een gedeelte van mijne Reiſe in 't Jaar 1688. in de beſchrijvinge van *Louiſiane*, de welke toen door ordere van den

den *Koning* van *Vrankrijk* gedrukt is, in 't licht gegeeven. Ondertusschen gaf ik 'er de kennisse van 't groote Water *Meschasipi* in sijn geheele uitgestrektheid niet in te kennen. Ik was genootsaakt een gedeelte daar van te verbergen, om redenen de welke ik terstond sal verklaaren, en die ik aan 't einde van dit Boek ook sal aanraaken; om dat ik dacht dat mijn stilswijgen eenige dingen sou voorkomen, die ik nochtans niet heb konnen vermijden, wat voorsorge dat ik 'er toe aangewend heb: maar ik sie my tegenwoordig in vryheid, om de selve geheel en sonder eenige achterhoudinge te openbaaren: 't welk ik ook in dit Werk met alle mogelijke naauwkeurigheid en getrouwigheid doe.

Ik ben in den Jaare 1676. in de hoedanigheid van Sendeling na *Kanada* afgesonden geweest. Dit ampt verplichte my op sekeren tijd, terwijl wy op Zee waren, eenige jonge Dochters, die sich met ons, in 't Schip bevonden, en die men na *Kanada* sond, te bestraffen. Sy maakten met haare dansen groot gerucht, en verhinderden de Bootsgesellen daar door des nachts hun rust te neemen; so dat ik my gedwongen sag, van haar wat hard te bestraffen; ten einde haar te verplichten dit te staaken, en haar in sedigheid en stilheid te houden.

Dit was de gelegentheid en de oorsaak van de gramschap van de Heer *Robbert Cavelier de la Salle* tegen mijn persoon, daar hy nood van afgeweeken is. Hy geliet sich dese Dochters in haare tijd kortingen en verlustigingen te willen verdedigen. Hy kon sich dan niet bedwingen van met eenige hevigheid tegen my te seggen, dat ik my ten opsichte van hem, en all' de Officieren en Persoonen van aansien de welke in 't Schip waren, en die haar vermaak namen, dese Dochters te sien dansen, als een *Pedant* aanstelde; dewijl ik beuselaryen en kleinigheden berispten en bestraften. Maar

de:

de Heer *Franciscus* de *Laval* tot Opper-Bisschop van *Quebek* verkoosen, die toen met ons de overvaard dee, my de bestieringe over dese Dochters gegeeven hebbende, dacht ik recht te hebben, om de Heer *de la Salle* te antwoorden; dat ik nooit geen *Pedant* was geweest: een woord gelijk al de wereld weet, dat een persoon betekend, de welke de hoedanigheid van een dwaase en onbescheide Geest heeft, en die sich gewend in alle gelegentheden sijn slechte en ongeoeffende wetenschap te vertoonen. Ik voegden 'er by, dat dese Dochters onder mijne bestieringe waren; en dat ik derhalven recht had, van de selve te bestraffen en te berispen, om dat zy sich te veel vryheid gaven.

Dese antwoord, die ik met geen ander voorneemen gaf, als aan den gemelden Heer *de la Salle* te kennen te geeven, dat ik mijn plicht betrachte, dee hem van gramschap verbleeke, en sich seer tegen my vervoeren. Ik genoegden my, hem ten mijnen opsichte in dese gesteldheid siende, te seggen; dat hy dit kwalijk nam, en dat ik geen 't minste voorneemen had gehad om hem te beledigen; gelijk 't ook in waarheid mijn voorneemen niet was. *Monsieur de Barrois* die voor desen *Secretaris* van den *Franschen Ambassadeur* in *Turkyen* had geweest, en die toen 't selve ampt by *Monsieur* den Graave van *Frontenak* bekleede, dit gerucht verneemende, trok my aan een zijde, en zei my; dat ik sonder daar op te denkken de Heer *de la Salle* tot groote gramschap had gebracht, toen ik had geseid, dat ik nooit geen *Pedant* was geweest; dewijl hy dat hand-werk geduurende den tijd van tien of elf Jaaren, de welke hy onder de *Jesuiten* had geweest, gedaan had; en dat hy inder daad *Regent* van een Schoole onder dese Geestelijken was geweest.

Ik antwoorden de Heer *de Barrois*, dat ik dit t'eenemaal onnosel had geseid: dat ik nooit had geweeten, dat de Heer

de

de la Salle in die vermaarde *Orde* had geleeft: dat indien ik 'er kennisse van gehad had, ik my zekerlijk tegen hem spreekende, sou weerhouden hebben, dit woord van *Pedant* voort te brengen; Want dat ik wist, dit een lasterlijk woord te zijn; en dat men daar door, volgens de Fransche uitdrukkinge van de *Messieurs* van *Port Royaal* gemeenlijk een ongeschikten of ongepolijsten wijsen te kennen gaf: en dat ik my derhalven wel sou gewacht hebben, my van dit woord te bedienen, indien ik beter onderricht was geweest; doch dat ik 't leven en bedrijf van de Heer *de la Salle* niet wist.

Hoe 't ook was, de misslag die ik by dese gelegentheid seer onnosel beging, is gelijk mijn beschrijvinge sal doen sien, sonder hulpmiddel geweest. De Heer *de la Salle*, welkers onverwachte en ongelukkige dood, ik gelijk God weet, beklaage, droeg my over dese saak altijd een kwaad herte toe. Hy heeft my dan niet alleen voor groote gevaaren bloot gesteld: maar selfs in *Vrankryk* wedergekomen sijnde, daar de beschrijvinge van mijn *Louisiane* hem seer nut is geweest, om hem groote voorrechten van 't Hof te doen verwerven; verre van mijnen arbeid tot sijnen dienst te erkennen, dee hy my seer nadeelige diensten by den eerwaardigen Vader *Hyacinthe le Fevre Commissaris Provinciaal* van de *Recollecten* van *Parys*, die sich de hoedanigheid geeft, van 's *Konings Commissaris* van all' de *Recollecten* van de *Nederlanden* door *Vrankryk* bemachtigd. Den gemelden Heer *de la Salle* gaf hem, gelijk ik daar na verstond, te kennen, dat hy seer kwalijk voldaan was, over dat ik hem in de *Ontdekkinge* van 't groote Water *Meschasipi*, van haaren oorsprong tot de *Golfe* van *Mexico*, in de reise was voorkomen, de welke ik in den Jaare 1680. twee Jaaren voor den gemelden Heer *de la Salle* had gedaan; die de selve met den Vader *Zenobe Mambré* een *Recollect* ondernam, welke ik, wanneer

neer

neer my na de *Meschasipi* inscheepte, by de *Illinooizen* had gelaaten.

Den Vader *Hyacinthe* veinsden en verborg 't onderhoud, 't welk hy met de Heer *de la Salle* had gehouden; in't welke hy al sijn drift tegen my had doen blijken. Terwijl ik *Gardiaan* van de *Recollecten* van *Rent*, in *Artois* was, daar ik geduurende mijne drie Jaaren, 't geheele Klooster by na van de grond tot de uiterste hoogte toe, heb doen opbouwen, versocht hy my ernstig, dat ik my maar voor een Jaar weer in *Kanada* sou begeeven; seggende, dat *Monsieur* den Graave van *Frontenak*, die 'er onder Koning van is, 't selve begeerde.

Ik antwoorden hem, dat ik geduurende den tijd van elf Jaaren, de welke ik in *America* was geweest, ongemakken en gevaaren genoeg had uitgestaan. Maar dewijl hy my seer aanhoudelijk drong, dese reise te doen, antwoorden ik hem; dat de bysondere Wetten onser *Orde* ons tegen onse meininge niet verplichten over Zee in Sendingen te gaan; en dat ik hem derhalven bad, my in vryheid te laaten; nademaal ik reets soo veele Jaaren in de nieuwe Wereld had doorgebracht.

Sedert dese weigeringe, is my den Vader *Hyacinthe* in alle dingen tegen geweest. Hy verhinderde my den eerwaardigen Vader *Alexander Voile Prominister* van onse *Recollecten* van *Artois* in 't *Generaal Kapittel* te *Romen* gehouden, te vergeselschappen. Hy dee my vervolgens weer na ons Klooster van *St. Omeer* keeren: en daar na, dee hy my een vryen Reis-brief, door een gepretendeerde ongeschreeve ordere van *Monsieur* de *Louvois*, eerste dienaar van Staat, geeven; die men selfs na sijn dood heeft doen spreeken: door de welke my belast was, van my op de Landen van den *Koning* van *Spanjen* mijn *Souverein* te begeeven; daar ik stiptelijk aan gehoorsaamde.

Na

VOOR-REDEN:

Na dat den gemelden Vader *Hyacinthe le Fevre* my aldus uyt de *Provincie* van onse *Recollecten* van *St. Antoni* in *Artois* had doen vertrekken, bood ik den Koning *Lodewijk* den 14. die toen by de *Kapelle* van *Harlemont campeerde*, een versoek-schrift aan, mijn beswaarnisse behelsende. Sijn *Majesteyt* deed 't selve in hande van den Groot *Provoost* van 't Hof stellen: maar dewijl desen *Vorst*, die nooit sijn recht of bescherminge aan persoonen die onrechtvaardig worden verdrukt, heeft gewygerd, doen met de bestieringe van sijn talrijk Leger uitneemende besig en belaaden was; ter oorsaake dat den Koning van *Engeland, Wilhelmus* den III. sich voordeelig te *Leuven* had geposteert, weet ik niet hoe 't by gekomen is, dat mijn versoek-schrift onder de handen van die geene, vergeeten was, daar ik het door 't bevel des Konings, ingesteld had. So dat ik op mijne rechtvaardige en billijke klachten, de welke ik tegen de geenen dee, de welken my verongelijkt hadden, geen voldoeninge heb gehad.

Daar na ben ik voor een tijd Biecht-vader van de boetvaardige Dochters *Recollectinen* van *Gosselies* geweest. Geduurende mijn vijf Jaarig verblijf in haar Huis, heb ik een seer schoone Kerk met een dubbel gewelffel, een seer gemakkelijke Spreek-plaats, en andere aanmerkelijke gebouwen doen maaken. Dit is 't geen ik door de *Acte* of 't geschrift van erkentenisse kan bewijsen, de welk my dese Geestelijke, in behoorlijke wijse, met haare handen onder tekend, en met het Wapen van 't Klooster verzegeld, gegeeven hebben, en door een andere voorgaande *Acte*, de welke dese Geestelijke na 't *Kapittel Provinciaal* gesonden hebben. Maar, door ik weet niet wat noodschikkinge, den Vader *Provinciaal* van *Parijs*, daar ik tot Monnik van aangenomen ben, de Broeder van den gemelden Vader

Hyacinthe le Fevre die ſich (gelijk ik geſeyt heb) den Tijtel van *Commiſſaris Royaal* of Koninglijk *Commiſſaris* geeft, niet voldaan, met dat ſijn Broeder my weer op de Landen van den Koning van *Spanjen* had te rug geſonden; onderſtond, my uit het ampt, 't welk ik by de Geeſtelijke Dochters van *Goſſelies* bediende, te doen vertrekken: ſeggende, dat *Goſſelies* 't wel[illegible]t behoord, een afhangſel van *Vrankrijk* was [illegible]aarſchijnlijk is.

De vervolging[illegible] my dee, nam noch toe, door 't heimelijk [illegible]'er tuſſchen den gemelden Vader *Lodewijk* [illegible]ge *Recollecten* van de *Provincie* van *Vlaand*[illegible]evond my te dier tijd in dat Land uit krachte [illegible]lden Brief van de Koning van *Spanjen* mijn [illegible]och ſiende dat men my van alle kanten overvie[illegible], [illegible] genootſaakt, voor 't geheele geſelſchap der *Recolletten* van onſe Stad *Ath*, te verklaaren; dat ik proteſteerde tegen 't voorneemen 't welk men had, van my in de *Provincie* van *Vlaanderen* in te lijven; nademaal ik geen beſchermer kon vinden: dat men my aan den haat van den gemelden Vader *Lodewijk le Fevre*, die een geſworen vyand van de Onderdaanen des Konings van *Spanjen* was, opofferde; en dat ik niet wiſt, wat dienſten dat ik ook in alle plaatſen, daar ik tot die tijd toe had gewoond, gedaan had, waar ik in ſekerheid ſou verblijven.

God die altijd ſorge heeft gedraagen, om de onſchuldige verdrukten te vertrooſten en te hulpe te komen, heeft my de Heer *Blathuäyt* eerſte geheim-ſchrijver van Oorlog, van *Wilhelmus* den III. Koning van *Engeland*, verwekt. Hy verworf voor my van den Koning ſijn Meeſter ten behoeve van 't gemelde *Convent* der Geeſtelijken van *Goſſelies*, daar ik toen woonde, een ſchriftelijke beſcherminge. En ik kan ſeg-

ſeggen, dat ſonder 't ſelve, en ſonder de protexie van den edelmoedigen Graave van *Athlone*, 't ſelve *Convent*, door 't Volk van Oorlog, dikmaals ſou geplonderd ſijn geweeſt: maar den gemelden Heer *Blatbuäyt* heeft goede ſorge willen draagen, om deſe arme Geeſtelijke te bewaaren. En daar na heeft hy ſijn verſoeken ſelfs by die van den Doorluchtigen Hertog van *Ormond*, en van den dapperen Graave van *Athlone*, ten voordeel van 't beruchte Klooſter van *Kambron*, gevoegd: invoegen dat het Huis benevens all' 't Koorn dat 'er aan behoorde, hoewel 't ſelve ſich in 't midden van 't machtige en ontſaggelijke Leger der Geallieerden bevond, is bewaard geweeſt.

Daar-en-boven, heeft den gemelden Heer *Blathuäyt* noch de goedheid gehad, uit de naam van de Koning ſijn Meeſter, en door ſijn byſondere ordere, aan den eerwaardigſten Vader *Rennere de Payez*, *Commiſſaris Generaal* van onſe *Orde* tot *Leuven* te ſchrijven; om hem te verſoeken, my een vryen Reis-brief tot de Sendingen van *America* te geeven, en de tijd, de welke nodig ſou ſijn, om in ſodanigen *Provintie* der Vereenigde Nederlanden te verblijven, daar ik goed ſou vinden my na toe te begeeven, om aan de aantekeningen mijner *Ontdekkingen* te werken. Maar den gemelden Vader *Commiſſaris Generaal* vertoeft hebbende, met my mijne *Patenten* toe te ſenden, nam ik in onſe Stad *Ath* den zegen van de Heer *Internoncius* te *Bruſſel*, in de tegenwoordigheid van den Heere Abt van *Scarlati*, die na den Rijksdag van *Polen* vertrok; en begaf my met een brief van den eerwaardigſten Vader *Bonaventure Poërius* Opper *Commiſſaris* van onſe *Orde* na *Leuven*, die my de eer gedaan had, van my van *Romen* op den 31. Maert 1696. te ſchrijven; en die my verſekerden, dat ſijn *Commiſſaris Generaal* my alles ſou toeſtaan, 't geen ik hem van ſijnen 't wegen ſou verſoeken.

Den gemelden *Commissaris* nam Copye van den brief van onsen Opper *Generaal*, en schreef midlerwijl aan de Heer Baron van *Malquenek*, gunsteling van sijn Keurvorstelijke Hoogheid van *Byeren*, en aan de Heer de *Coxis* Opper *President* van sijn *Katholijke Majesteit* den Koning van *Spanjen* mijn *Souverein*, van de welken ik in de laatste Leger-plaatse van G[illegible]iginge had bekomen, van my by den gem[illegible]an *Engeland* te begeeven, om sijne beveelen [illegible] Den gemelden *Commissaris* fond my dan [illegible] der *Recollecten* van *Antwerpen*; om 'er [illegible]t welk my tot dien einde van de Heer *Hul*, [illegible] *Envoye* van sijn *Britanische Majesteit*, do[illegible]mijn Heer *Blathuäyt*, was gegeeven, werel [illegible] te laaten maaken. Daar ontfing ik toen al[illegible], de welke my tot mijn vertrek noodig waren.

Met alle mijne *Patenten* voorsien sijnde, begaf ik my op weg, om my met een Kapitein van een *Venetiaansch* Schip na *Amsterdam* te begeeven; maar door een ongelukkige bejegeninge hielden ons ses Ruiters tusschen *Antwerpen* en *Moerdijk* op, en beroofden ons van al 't geld dat wy hadden. Niet te min begaf ik my door 't middel en hulpe eeniger Vrienden na 't Loo, en den *Haag*; daar ik seer wel van den gemelden Heer *Blathuäyt* ontfangen wierd; die my onderhoud dee geeven, om een gedeelte van de plonderinge aan my gedaan, te vergoeden. Waar na ik de eere heb gehad van den Koning voor sijn vertrek na *Engeland* te begroeten.

Ik begaf my vervolgens na *Amsterdam*, daar ik dacht mijne *Ontdekkinge* te sullen konnen laaten drukken: maar ik vond'er groote verhinderingen. Dit noodsaakte me my voortaan geheel aan de Voorsienigheid Gods over te geeven; als siende, dat all' de schikkingen die ik tot voorkominge van al-

alderhande moeyelijkheden had genomen, niet verhinderden, dat ik se niet allerwegen vond.

Dese selve Voorsienigheid, welkers wegen ondoorgrondelijk sijn, en die ons altijd tot ons bestemde einde leid, gaf my 't voorneemen in, van *Amsterdam* te verlaaten, om my met 't goed-vinden van den edelmoedigen Graave van *Athlone Generaal* van de Kavallery van desen Staat, na *Utrecht* te begeeven. Ik had dikmaals de eer gehad van in de Spaansche Nederlanden aan sijn Tafel te eeten. Hy had ook t'mijnen opsichte verhindert, dat men de hooge muuren, de welke 't Klooster der Geestelijke *Recollectinen* van *Gosselies* omringen, niet om ver wierp. 't Is door sijn recommandatie, dat veele persoonen, uitsteekende door haare geboorte en waardigheid, de goedheid gehad hebben, van my, tot de uitvoeringe van mijn voorneemen, haare bescherminge toe te staan.

't Is ondertusschen waar, dat de eer die se my gedaan hebben, niet verhindert heeft, dat veele onderscheydene persoonen, die de *Christelijke* liefde my verbied te noemen, geen menigten van lasteringen tegen my hebben uitgestrooid: het welk my sekerlijk in mijnen arbeid heeft ontrust. Ondertusschen hoop ik, dat God hem andere gedachten van my sal geeven; en dat sy in sich selven gaande, de onrechtvaardigheid haarer handelingen, t' mijnen opsichte, sullen erkennen; en dat se my alsoo sullen verhinderen mijn klachten aan de Machten te doen, die my gebruikt hebben, om voor 't gemeen te werken, met het selve, 't geen ik op mijne reisen heb ontdekt, deelachtig te maaken.

Eindelijk; ik geeve hier 't eerste Boek in 't licht; 't welk wel haast van een tweede sal gevolgd worden; waar in ik gelegentheid sal hebben, aan de geheele Wereld de bespringinge en vyandschappen bekent te maaken, de welke my door

per-

perſoonen gedaan ſijn, die niet ſoeken als my te bederven. Ik hoope waarden Leeſer dat je van mijn werk ſult voldaan weeſen; en bovel al van de fraaye en naauwkeurige dingen die 'er in vinden ſult.

By aldien de Machten werken, om in de wijd uitgeſtrekte Landen, waar van ik hier de *Ontdekkinge* geeve, *Kolonien* op te rechten; ſo ſullen ſe 't voordeel hebben, van een voordeeligen h[illegible] haare onderdaanen te grondveſten; en te[illegible]em hebben van tot de Saligheid en beho[illegible] arme Volkeren haar beſt te doen; die eeu[illegible]looren gaan, indien ſe niet tot de kenniſſe [illegible] God gebracht worden: maar die door de hul[illegible]en hen by dit geval ſou geeven, tot de ke[illegible]id en ſaligheid in onſen Heere *Jeſus Chriſtus*[illegible].

Den Boekverkooper heeft dit Boek met de noodige Kaarten vermeerderd en vercierd; om van eenige dingen een naauwkeurig denkbeeld te geeven, de welke men beter bevat, als men eenige verbeeldinge voor 't oog heeft. Ik bebetuige u hier voor God, dat mijne beſchrijvinge getrouw en oprecht is; en dat je, aan al 't geen ik verhaal, geloof kond geeven. Ik had wel gewenſcht dat de ſelve vermaakelijker had konnen ſtellen: maar ik heb nochtans al gedaan, wat my mogelijk was, om de ſelve licht, verſtaanbaar, en van alle verwarringe ontlaſt te maaken; ten einde dat een ieder de ſelve met eenige voldoeninge kan leeſen.

NA-

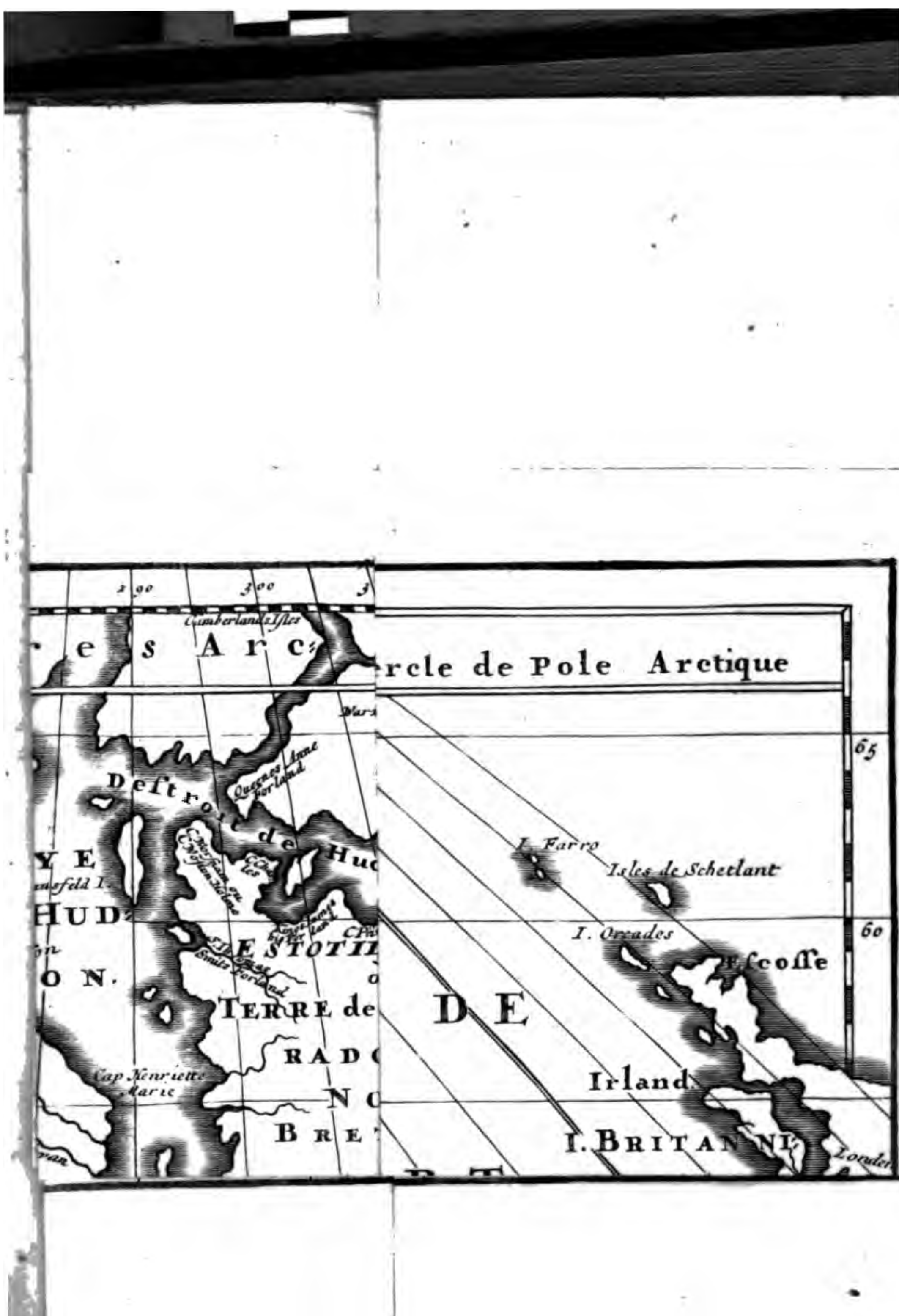
NABERICHT
AAN DEN
LEESER.

NIemant kan om redenen van den *Auteur* in zijne Voor-reden bygebracht, twijffelen, of hy heeft zekerlijk in *America* geweest; en zelfs tot zo veel honderd Mijlen, tot aan de groote Rivier *Meschasipi* gereisd, en de zelve opgenomen. Zijn bericht hier van, voor desen aan de Koning van *Vrankrijk*, gedaan, is 'er een onwederspreekelijk bewijs van. De reden de welke den *Auteur* vorder te dier tijd hebben bewoogen, de volkome beschrijvinge der zelve Riviere, des zelfs voordeelige gelegentheid, en de schoone en bekwaame Landen daar omtrent gelegen, te verbergen, zijn t' eenemaal geloofwaardig, en op gesonde reden gegrond; en van een persoon, van de hoedanigheid als den *Auteur*, ontwijffelbaar. Behalven dat zijn achting by zijne *Britannische Majesteit* door dese zijne nader verklaaringe verworven; 't vertrek der *Franschen*, met een Vloot met Volk, om sich by de gemelde Rivier te bevestigen; en dat kort na dese nader verklaaringe, het oogmerk 't welk men in dit Land schijnt te hebben om van gelijke te doen, de zaak zodanig bekrachtigd, dat men aan de waarheid en aangelegentheid deser nader verklaaringe niet kan twijffelen. Eindelijk, de Iterative bekentmaakingen in de Couranten van de Maand October 1698. dat de Engelschen op de volkome onderrichtinge en ondersoek der *Ontdekkinge* in *America* met Schepen en alle nootsaakelijkheden bereid zijn, om eerstdaags derwaarts te vertrekken, om'er sich neder te slaan en te bevestigen, met vertrouwen van'er haar byson-

der voordeel en belangen te vinden, maakt dit Werk van den *Auteur* veel aanmerkelijker, als de beste aanprijsingen, alleen aan een deel verdichtselen nodig, daar men de beschrijvinge der ver afgelegene Landen dikmaals mee vervuld ziet, zouden konnen doen. Wy willen hoopen, dat wy hier op wel haast de gelukkige gevolgen deser *Ontdekkinge* tot glory van zijne *Britannische Majesteit*, en tot voordeel en genoegen van 't *Christendom* zullen hooren; en daar door gelegentheid vinden, van 't zelve door een ander *Tractaat* aan de Wereld kondig te maaken.

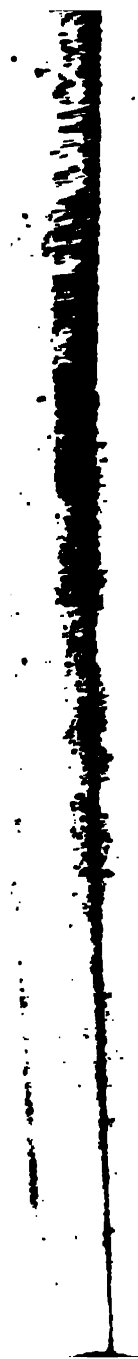
NIEU-

290
300
Cumberland Isles
rcle de Pole Arctique
65
Queenes Anne Forland
Destroit de Hud
I. Farro
Isles de Schetlant
60
I. Orcades
Escosse
ESTOTIL
TERRE de
RADO
NO
BRET
DE
Cap Henriette Marie
Irland
I. BRITANNI
Londen

25

waar dat hunne onderneemingen hen voor groote moeijelijkheden en voor by na oneindige gevaaren bloot stellen: maar ze lyden alles met vermaak, zonder van hun voorneemen af te zien; om dat ze hoopen hier door iets goeds en heilzaams voor de wereld, en zelfs voor de eere Gods toe te brengen, terwijl ze met een hun eigen begeerten voldoen. Hier door werden ze onderanderlijk aangezet om deze Ontdekkingen te doen, en nieuwe Landen en onbekende Volkeren te zoeken, daar men nooit van heeft hooren spreeken.

Wat de Reisigers behoorden te beoogen.

Dezen, die in hunne Reizen niet beoogen als 't Koningrijke Jesu Christi uit te breiden en voort te planten, stellen zich daer in niet anders voor, als tot de eere Gods te werken. Ten dezen opzichte geeven ze hun leven, 't welk ze niet en achten, met dapperheid voor alle gevaaren bloot; staan de grootste moeijelijkheden uit; en begeeven zich op nooit betrede wegen, en in duizend verschrikkelijke afgronden, om hun voorneemen wel uit te voeren. En ze komen al deze verbaarlijke ongemakken nochtans te boven; met deze hoope gesterkt, van door dat middel tot den roem en glori, van den geenen iets toe te brengen, de welke hen geschapen heeft; en onder welkers bestieringe zy deze verdrietige Reizen onderneemen.

Waar door de meeste Ontdekkingen worden gedaan.

't Is gemeen genoeg onverzaagde menschen te zien, die de verschrikkelijkste dood in Gevechten, en in de gevaarlijkste Reizen stoutmoedigh tergen. Ze aarzelen voor geen hagchelijke gevaaren, daar ze zich ter Zee of te Land voor bloot stellen; niet is machtig hunne dapperheid te doen wankkelen, die hen bekwaam maakt alles te onderneemen. Men ziet ze ook dikmaals gelukkig hun voorneemen volbrengen, en ten einde van de moeijelijkste onderneemingen komen. Ondertusschen moet men toestaan, dat indien ze de gevaaren die ze hebben door te staan, met een bezadigd gemoed rijpelijck overwogen, zy mogelijck kwalijck tot zulken besluit zouden komen, noch hunne voorneemens met zo veel stoutmoedigheid en onverzaagtheid vast stellen: maar ze merken gemeenlijk de gevaaren niet als in 't ruw, ter swenk, en zonder nadruk aan. En als ze de hand eens aan 't werk hebben geslagen, zo wikkeld hen de gelegentheid als ongevoelig in, en brengt hen verder als ze in den beginne gedacht hadden. Hier door is 't, dat dikmaals de grootste Ontdekkingen die op de Reizen gedaan worden, meer de uitwerkinge van 't geval, als van een wel geschikt voorneemen zijn.

Diergelijke is my ook op de Reize gebeurd, van de welke ik alhier bericht aan de wereld wil geeven. Ik heb al mijn leven 't reizen bemind, en mijn natuurlijke nieuwsgierigheid heeft me bewoo-

woogen / om van tijd tot tijd de meeste gedeelten van Europa te bezoeken: maer hier mee niet voldaan zijnde / strekten ik mijn voorneemens verder uit / en wenschte de verdere afgelegene Landen / en de onbekenste Natien te zien. Dit is het / 't welk my dat groote en wijd-uitgestreckte Land / daar geen Europæer voor my is geweest / heeft doen ontdekken.

't Is waar / dat ik de moeijelijkheid de welke ik op deze groote en swaare reize gevonden heb / noch de gevaaren / waar voor ik geduurende de zelve ben bloot gesteld geweest / niet voorzien heb; die my mogelijk de zelve overwegende / zouden hebben doen verschrikken / en van zulken gewichtigen voorneemen / met zo grooten getal verschrikkelijke moeijelijkheden omringt / doen afzien. Ondertusschen ben ik eindelijk alle deze swarigheden te boven gekomen; en alzo een onderneeminge / bekwaam om een ieder behalven my te verschrikken / volbracht. Waar in ik mijn verlangen zo ten opzichte van mijn begeerten de welke ik hebbe om nieuwe Landen en onbekende Volkeren te zien / als ten opzichte van mijn voorneemen om my tot de zaligheid der Zielen en de eere Gods te besteeden / heb voldaan.

Met deze begeerten ingenoomen / heb ik een verwonderenswaardigh Land ontdekt / waar van men tot noch toe geen kennisse heeft gehad. Ik zal 'er hier een breede / en na mijn oordeel een genoegzaame omstandige beschrijvinge van geeven. Ik heb de zelve tot gemak van den Leezer in korte Kapittelen of Hoofdstukken onderscheiden. Ik hoop dat het Gemeen my voor mijnen arbeid eenigen dank zal weeten; nademaal 't'er voordeel uit zou konnen trekken. Voorder zal hun goedkeuringe my overvloedelijk alle de moeijelijckheden en groote gevaaren / die ik op mijne Reizen heb uitgestaan / voldoen.

Verscheiden oordeel van de Leezers der Reisbeschrijvingen.

Deze beschrijvinge mijner Ontdekkinge / zal mischien voor vals en ongeloofelijk gehouden worden / by de geenen die nooit gereist / of de Historien der kloekmoedige en nieuwsgierige Mannen geleezen hebben / de welke ons de beschrijvingen der onbekende Landen van hen bezocht / gegeeven hebben. Maar ik zal my niet bekommeren / wat perzoonen van zodanigen inborst konnen zeggen / die nooit geen dapperheid genoeg gehad hebben / om eenige uitsteekende daad / bekwaam om achting in de wereld te bekomen / te onderneemen; en die zich zelven naauw bepaald / en niet gedaan hebben / 't welk hen in 't bezonder onder de menschen doet uitmunten. Ze zullen dan beter doen zich te verwonderen over 't geen ze niet verstaan / en in een wijze stilswijgentheid te blijven / als te verachten 't geen ze niet en kennen of verstaan.

Men beschuldigd gemeenlijck de Reizigers dat ze een deel Onwaar-

waarheden en Verdichtzelen voor de waarheid trachten te doen voorgaan: maar Mannen van een bestendigen inborst en grootmoedigheid stellen zich boven deze laffe bespottingen. En na dit alles zullen ze altijd met 'er daad de achtinge en toestemminge van lieden van eer voor hen hebben; die van een groote geleerdheid en doordringendheid van verstand zijnde / bekwaam zijn / om een gezond oordeel van den arbeid en verdiensten der geenen te vellen / die op zulken wijze voor de eere Gods en 't Gemeene-best hun leven hebben gewaagd. Dit zal de kloekmoedige Reizigers / die zich gewillig voor allerhande slagh van moeyelijckheden en gevaaren / om zich voor 't menschelijke Geslacht nut en dienstig te maken / hebben bloot gesteld / gelukkig beloonen.

Franciscanen de eerste Sendelingen.

Ik heb altijd een groote neiginge in my gevoeld / om de wereld te schuwen / en na de Stock-regelen van een zuivere en strenge deugd te leeven. 't Was ten dien einde dat ik my in de Orde van den Heiligen Franciscus begaf / om mijne dagen met een streng leven te eindigen. Ik nam dan benevens verscheidene mijner Medgezellen van Studie, de welke ik 't zelve voorneemen had ingegeeven / dit Kleed aan. Ik gevoelden een groote vreugde / wanneer ik de Historien van den arbeid en de reizen der Geestelijken van mijn Orde las; die de eersten zijn geweest / de welke de Sendingen hebben ondernomen. Ik stelden my dikmaals voor / dat 'er niet grooter of roemwaardiger was / als de woeste en onweetende Volkeren te onderwijzen / en tot het licht des Evangeliums te brengen. En aanmerkende dat de Geestelijken van mijn Orde met grooten yver en goeden voortgang aan dit gewichtig werk gearbeid hadden / zo gevoelden ik in mijn hert een begeerte ontsteeken om hunne voetspooren te volgen; en my alzo aan de eere Gods en de behoudenisse der Zielen op te offeren.

Hebben een ongeloofelijk getal Kloosters in *America*.

De Historie van onze Orde leezende / nam ik in acht / dat men in 't Generaal Kapittel der Geestelijken / 't welk in den jaare 1621. vergaderd was / zedert den Vader Martijn de Valence een onzer voornaamste Hervormers in America was overgegaan / rekenden / dat 'er in die Nieuwe Wereld vijf-honderd Kloosters der Recollecten in twee-en-twintig Provintien verdeeld / waren opgerecht. Na de maate dat ik toenam in jaaren / zo vermeerderden ook deze neigingen en begeerten tot de reizen over Zee in mijn hert. 't Is waar dat een mijner Zusters binnen Gent getrouwt / de welke ik met een uitneemende tederheid beminne / doen ik me in deze groote Stad by haar bevond / daar ik me na toe begeven had / om de Nederlandsche Spraake te leeren / my zo veel van dit voorneemen afleiden als haar mogelijk was. Maar ik was daar-en-boven door verscheidene mijner goede Vriend n van Amster-

sterdam verzocht / om na Oost-Indien te gaan? En mijn natuurlijke neiginge tot 't reizen by hunne smeekingen gevoegd / deeden my zeer wankkelen / en byna besluiten van my op Zee te begeeven; om mijn begeerten te voldoen.

Al de vermaaningen en smeekingen van mijn Zuster konden my dan van mijn eerste voorneemen niet aftrekken. Ik begaf my dan eerst op den weg na Italien, en bezocht door 't bevel van den Generaal van mijn Orde de voornaamste Kloosters onzer Recollecten aldaar / en in Duitschland: waar in ik mijn natuurlijke nieuwsgierigheid begon te voldoen. Eindelijk weer in ons Nederland komende / stelden zich den eerwaardigen Vader Wilhelmus Herinx, een Recollect (zederd korten tijd Bisschop van Iperen gestorven) tegens 't voorneemen 't welk ik had om mijne Reize te vervolgen. Hy hield me dan in 't Klooster van Halle in Henegauwen; alwaar ik een jaar geduurende 't Ampt van Prediker bediende. Waar na ik my met bewillinge van mijn Superieur in 't Land van Artoys begaf: en van daar wierd ik om Aalmissen voor 't Klooster in te zamelen na Calais gezonden / terwijl men 'er bezig was met den Haring te zouten.

Verhinderingen den Auteur voor de onderneeminge sijner Reize bejegend.

My aldaar bevindende / was mijn grootste genegentheid de vertellingen de welke de Capiteinen der Schepen van hunne langduurige reizen deeden / te verstaan. Ik keerden daar na weer na ons Klooster van Biez door Duinkerken. Ik verborg my dikmaals achter de deuren der Herbergen / terwijl de Bootsgezellen van hun Schipvaarden spraaken. Ondertusschen gevoelden ik / my met dit luisteren bezig houdende / door den rook van den Tabak / een groote Maag-ziekte. Niet-te-min was ik zeer naauwlettende op al 't geen deze Lieden van de bejegeningen die ze op Zee gehad hadden; van de gevaaren die ze hadden uitgestaan; en van veele voorvallen hen in ver-afgelegene Landen overkomen / verhaalden. Ik zou geheele dagen en nachten in deze bezigheid / die my zo aangenaam was / zonder te eeten hebben doorgebracht; om dat ik altijd iets nieuws aangaande de gewoontens en de manieren van leven der vreemde Natien / en van de bekoorlijkheden / vruchtbaarheden / en van de rijkdommen der Landen / daar deze lieden geweest waren / verstond.

Sijne uitneemende nieuwsgierigheid.

Ik bevestigden my dan meer en meer in mijn oude genegentheid; en in 't voorneemen van 't zelve meer te voldoen / ging ik als Sendeling in de meeste Steden van Holland; en verbleef eindelijk te Mastricht; daar ik my ontrent acht maanden ophield. Ik bedienden 'er 't Sacrament aan meer als drie-duizend gekwetsten. Aldaar in deze bezigheid zijnde / liep ik veel gevaar onder deze arme zieken; want ik wierd 'er zelfs van 't Peperbuur en de

Zijn gevaarlijke ziekte.

de Roodeloop aengetast; zo dat ik in 't uiterste gevaar van te sterven was: maar God bracht my door de hulpe en bystand van een zeer bekwaam Hollandsch Medicijnmeester weer tot mijn voorige gezondheid.

Sijne Oorlogs-gevaaren.

't Jaar daar aan volgende/ begaf ik my weer door de uitwerkinge van mijn yver/ om tot de behoudenisse der Zielen te werken. Ik bevond me dan in de bloedige Slag van Seneff, daar zo veel menschen door 't vuur en 't swaard omkwamen; en daar ik veele bezigheden vond/ met de arme gekwetsten te verlichten en te vertroosten. Eindelijck/ na 't uitstaan van veele moeyelijkheden en uitneemende gevaaren/ in de belegeringen der Steden/ in de Loopgraven/ en in de Veldslagen/ in de welken ik my tot de behoudenisse der Zielen genoegzaam bloot stelde/ terwijl 't volk van oorlog niet als na de Slachtinge en bloed dorsten/ vond ik my in staat om mijn eerste neiginge te voldoen.

Rochel twaalf of dartien-hondert mijlen van *Kanada*.

Ik ontfing dan van mijn Superieurs bevel my na Rochel te vervoegen/ om my aldaar in de hoedanigheid van Sendeling na Kanada in te schepen. Ik dee geduurende de tijd van twee maanden/ twee uuren van deze Stad/ den Dienst als Parochiaan; om dat ik 'er door den Priester van die Plaats/ daar niet tegenwoordig zijnde/ toe verzocht was geweest. Maar eindelijk gaf ik my geheel aan de voorzienigheid Gods over/ en ondernam die groote overvaard der Zee van twaalf of dartien-honderd mijlen; zijnde misschien de grootste en langduurigste die 'er op den Oceaan gedaan word.

Des *Autheurs* vertrek van *Rochel* na *Kanada*.

Ik ging dan 't scheep met de Heer Franciscus de Laval, te dier tijd Bisschop van Petrea, in de Landen der Ongeloovigen. Thans nam mijn begeerte tot 't reizen meer en meer toe. Ik verbleef geduurende de tijd van vier jaaren in deze Landen; en ik wierd in Sendinge gezonden/ terwijl Monsieur den Abt van Fenelon, tegenwoordig Aards-Bisschop van Kamerijk, aldaar verbleef.

Zee-gevechten tegen die van *Tunis* en *Algiers*.

Ik zal hier de verscheidene voorvallen van onse Schipvaard niet aanhaalen/ noch de Zee-slaagen/ die wy met de Turksche Schepen van Tunis en Algiers hadden/ die al deeden dat ze konden om ons te neemen; en daar wy eindelijk tot ons voordeel van ontkwamen: want ik vreeze mijn beschrijvinge te groot te maaken. Ik zal ook al zo weinig van onze komst aan de Kaap Breton melden/ daar wy met een uitneemend vermaak 't gevecht/ 't welk aldaar gemeenlijck tusschen de Visschen geschied/ die men Swaartvisschen, en Walvisschen noemt/ de welke natuurlijke vyanden zijn/ aanschouwden.

Tusschen de *Swaartvisschen* en *Walvisschen*.

Ik zal ook al zo weinig zeggen/ van de groote menigte kabeljau-

zeuwen / die wy op veertig vademen water op de groote Bank van Terra Nova vingen. Wy zagen op deze Plaats een zeer groot getal Schepen van verscheidene Natien / die zich alle jaar tot het vangen van deze Visschen / die 'er altijd in grooten overvloed zijn / derwaarts begeeven. Dit gezicht gaf veel vermaak aan ons Scheepsvolk; 't welk ontrent honderd mannen uitmaakte; aan drie vierde van de welken ik de Sacramenten bedienden / nademaal ze van de Catholijke Religie waren. Ik dee by stil Weer dagelijks de Misse; en na dat wy onze Avond-gebeden gedaan hadden / zongen we het Reis-gebed der Klerken, in Fransche Vaarzen gebracht / op Nooten.

Dusdanig brachten wy onzen tijd in 't Schip met stilte door / de tijd verwachtende / dat wy te Quebek de Hoofdstad van Kanada mochten aankomen / daar wy eindelijk arriveerden.

KAPITTEL II.

De middelen, door de welken den *Auteur* van dese swaare Reize zich gewende, de moeijelijckheden der *Sendingen* uit te staan.

Goede diensten van den Auteur.

DE Heer Franciscus de Laval, Bisschop van Petrea, door de verkiezinge van den Paus Clemens de X.; en dat tegen de meeninge van eenige perzoonen van aanzien / die zich hier door van hunne pretentien en verzoeken versteeken zagen / bezittinge van 't Bisdom Quebek genomen hebbende / en dezen Prælaat bemerkende / dat ik geduurende de Reize een grooten yver in mijne Predikingen / en een onvermoeidheid in den Godsdienst had betoont / en ook had verhinderd / dat veele Vrouwen / en Vrysters / die men met ons dee overschepen / geen te grooten vryheid met de Jongelingen van ons Scheepsvolk mochten neemen / waarom ik menigmaal hun wrevelighheid had moeten gedoogen. Deze redenen en veel anderen meer deeden my de lofredenen en de goede wil en gunst van dezen doorluchtigen Bisschop verwerven. Hy verplichte my dan den Advent en de Vasten in 't Klooster der Geestelijken van St. Augustinus van 't Gasthuis van 't gemelde Quebek te prediken.

Sijn arrivement te Quebek.

Zeldzame, en ongemak-

Ondertusschen kon mijn natuurlijke genegentheid zich met dit alles niet voldoen. Ik ging dan dikmaals twintig / en dartig mijlen van ons Verblijf om de Landen te bezichtigen; en droeg

zelfs

kelijke maniere van Reizen in America.

zelfs op mijn ligchaam al wat my tot het verrichten van mijn Godsdienst nodig was; gaande met breede Raketten aan mijne voeten; zonder de welken ik dikmaals in verschrikkelijke dieptens zou gevallen hebben / en mogelijk omgekomen zijn. Zomtijds liet ik mijne geringe toerustinge / om my wat te ontlasten / door een grooten Hond / die ik mee-genomen had / voort-trekken; ten einde te spoediger in de Plaatzen / genaamt de Drie Rivieren de Kaap Tourmante, te Bourgroiaal, te Pont Levi, en in 't Eiland van St. Laurens te komen. Daar verzamelden ik in een der grootste Kabaanen of Hutten dezer Plaatzen zo veel menschen als ik kon; en dan liet ik haar tot de Biegte en 't Heilig Avondmaal toe. Des nachts had ik gemeenlijck niet als een Mantel om my te dekken; zoo dat de koude my dikmaals tot de beenderen toe doordrong; waar door ik genoodzaakt was / uit vreeze van door de koude te sterven / des nachts vijf of zesmaal vuur t'ontsteeken: en ik had zeer weinig van 't geen my nodig was om te leven / en te voorkomen / dat ik geduurende de Reize niet van honger kwam te sterven.

Kanoos van basten, gevaarlijk om 'er over diepe wateren meê te varen.

Geduurende de Somer was ik genoodzaakt om mijn Sendinge te vervolgen / met de Kanoos of kleine Indiaansche Schuitjens van basten van boomen gemaakt / de welke ik terstond nader zal beschrijven / over de Meeren en de Rivieren te vaaren. Dit werk gaat heel wel op plaatzen daar men niet meer als twee of drie voeten water heeft: maar my op dieper plaatzen bevindende / was de Kanoo, de welke onder rond is / in gevaar van om te slaan: en ik zou zekerlijck in 't water omgekomen zijn / indien ik niet van na by naauw acht op mijn zelven / en op deze Boot had geslaagen.

Geen gangbaare wegen in America.

Voorders was ik genoodzaakt op deze wijze te reizen / om dat 'er geen gangbaare wegen in die Landen zijn. 't Is dan onmogelijk te Land na deze nieuwe Kolonien of Volkplantingen te gaan: want daar is veel tijd van noden / om de groote menigte van boomen die 'er allerwege wassen / te verbranden en om te hakken / om 'er bekwaame wegen te maaken. Men moet 'er dan te water na toe reizen / en zich tot dien einde van deze kleine ronde schuitjens bedienen / daar ik nu nader van spreken zal.

KAPITTEL III.

Beschrijvinge van de *Kanoos*, waar van men sich in *Amerika* bediend, om des Somers te reisen.

DEze Kanoos gelijk ik gezegt heb / zijn van onderen rond/ en aan de twee uiterste einden spits ; zeer wel gelijkende na de Venetiaansche speel-schuitjens. Men zou zonder deze Schuitjens in Amerika niet konnen reizen : want men vind 'er allerweegen groote en dichte Bosschen ; en de geweldige winden rukken 'er de boomen dikmaals uit de grond : de tijd doet'er ook een groote meenigte van ouderdom nederstorten / die zich op malkanderen hoopen. Dit alles belemmerd de Landen / en maakt de wegen t'eenemael onbruikbaer.

De Wilden bouwen deze Kanoos zeer vernuftig. Ze doen dit met de schorsse of de bast van den Berkenboom die ze behendig van rontzom deze boomen / die veel dikker zijn als die men in Europa vind / aflichten. Deze woeste menschen werken'er gemeenlijk in 't uitgaan van de Winter in de groote vochtige Bosschen aan / die na de Landen van 't Noorden gelegen zijn.

Hoe de *Kanoos* van de Wilden worden gebouwt.

Om de schorsse dezer Kanoos te ondersteunen en stark te maaken / leggen s' 'er weegers of stukken van wit hout / of van Cedere-boomen van vier vingeren breet / of daar ontrent in : dan voegen ze dezelve met Berk-houten of geeffende gladde houten / den omtrek van 't Kanoo maakende te zamen. En eindelijk maaken ze de zelve met dwarshouten van een duim of anderhalf dik / zeer effen en glad zijnde / van beide de zijden van den bast of de schorsse / door 't middel van zekere wortelen van Boomen / die ze door midden spleten (de Teenen daar men in Europa de Korven van vlecht niet ongelijk) aan malkanderen vast.

Deze Kanoos hebben geen stuur als de groote Chaloupen : maar men bestiert ze alleen door de kracht der armen met de Roeijen of Riemen : en men wend ze met een zeer groote snelligheid / om ze te doen gaan werwaarts men wil. Als men 'er aangewoon is / kan men deze Kanoos, als 't stil weer is / op een verwonderenswaardige snelle wijze doen voortgaan: maar als men voor de wind heeft hebben deze kleine Schuitjens noch veel starker vaard ; in welken gevalle de Wilden zich van kleine Zeilen van dezelve schorssen/ doch veel dunder als die van de Kanoos, bedienen. Aangaande de Europëers van langer hand aan dit werk gewend / die bedienen

Haar snellen vaart.

Hoe'er de *Wilden* mee zeilen.

Hoedanig

de Christenen.

zich van omtrent vier ellen linnen / 't welk ze aan een kleine mast vast maaken / waar van men de voet of 't onderste einde in 't gat van een licht vierkantig hout / tusschen de Weegers vast gehouden / en door den bast van 't Kanoo ondersteunt / laat zinken.

Vaaren 'er 30. en 35. mijlen ver op eenen dag mee.

Draagen van 400. tot 1500. ponden.

Men kan met deze kleine Schuitjens als men 'er aangewoon is / de Rivieren afvaarende / zomtijds dartig of vijf en dartig mijlen op eenen dag af-leggen; en zomtijds noch meer op de Meeren / wanneer de wind gunstig is. Ze draagen gemeenlijk duizend ponden swaarten; zommigen twaelf honderd; en de grootsten tot vijfthien honderd ponden. De kleinste draagen drie of vier honderd ponden / benevens twee Mannen of Vrouwen die de zelve voortstuwen: maar de grootste Kanoos worden door drie of vier Mannen / en zomtijds / om meer kracht aan te wenden / als de reisen noodzaakelijck zijn / door zeven of acht Kanoos voerders bestiert.

KAPITTEL IV.

Andere beweegredenen de welke den *Auteur* dezer ontdekkinge noch krachtiger aansetten, om de zelve te onderneemen.

Ik had een zeer groote begeerte / 't voorbeeld veeler Geestelijken van mijn Orde hier in navolgende / de paalen van 't Christendom uit te breiden / en de woeste Volkeren van Amerika tot het geloove des Evangeliums te bekeeren. Ik merkten dan 't ampt van Sendeling aen / als een roemwaardige bedieninge. Zo haast ik dan gelegentheid zag / om my tot de Sendingen te begeeven / ondernam ik de zelve / niet tegenstaande my dit meer als twaalf honderd mijlen van Kanada zou voeren: en ik bewoog verscheidene perzoonen deze verre reize met my te doen.

Reize van meer als 100. mijlen boven Quebek.

In 't vervolg / heb ik niets tot het volbrengen van mijn voorneemen verzuimt. Ik wierd dan als om my te beproeven / na een Sendinge van meer dan honderd en twintig mijlen boven Quebek gezonden. Ik voer de Rivier van St. Laurens op / en kwam eindelijk op den Oever van een Meer / 't welk de Irokooizen Ontario noemen; en 't welk wy hier na zullen beschrijven. Aldaar zijnde / trok ik veele Wilden Irokooizen tot my / om de Landen te bouwen / en hout te rooyen / om ons verblijf te timmeren. Ik liet

liet 'er een zeer groot en verheven kruis richten / en een kapelle dichte by 't Meer maaken: en zette my aldaar met een Geestelijke van mijn Orde neer / genaamt Lucas Buisset, die ik had bewogen met my te gaan / en daar na in ons klooster van St. Franciscus op de Sambre gestorven is. Ik zal in 't vervolg meer van hem spreecken / om dat wy in Kanada een geruimen tijd met malkander hebben omgegaan / en te zamen tot onze bevestiginge te Katarokkouy gewerkt hebben.

Dit is de plaats / daer wy dikmaals aan deze nieuwe Ontdekkinge / waar van ik hier de beschrijvinge doe / gedacht hebben. Ik was daar toe door 't leezen van veele Reis-beschrijvingen verwekt; en bevestigde my in dit voorneemen door de verlichtingen en openingen / de welke wy van verscheidene Wilden / daer ik gemeenschap mee gemaakt had / ontfingen. En ik zag inder daad dewijl ze my veele byzonderheden van onderscheidene Volkeren te kennen gaven / dat men aan de kant van 't Zuidwesten / aan de andere zijde van de groote Meeren / aanmerkelijke bevestigingen en Volk-plantingen zou konnen maaken: en dat men zelfs door 't middel van een groote Rivier genaamt Hoio, de welke by de Irokooizen loopt / tot de Zee na de Kaap Florida zou konnen doordringen.

Ik dee veele en verscheidene reizen; dan eens met de Inwoonders van Kanada, die wy met ons genomen hadden / om in ons Fort Katarokkouy te woonen; en dan weer met de Wilden daar ik mee verkeert en kennisse aangemaakt had. En doorziende/ datmen onze Ontdekkinge aan de Irokooizen verdacht zou maaken / zo wilde ik deze Wilden in hun vijf Kantons of onderscheidene Landschappen gaan zien en bezoeken. Ik begaf me dan met een onzer Soldaaten van 't gemelde Fort by de zelven / doende omtrent zeventig mijlen weegs / hebbende beide breede raketten aan de voeten / ter oorzaake van de sneeuw / de welke in die Landen geduurende den Winter / overvloedig is.

Ik had reets een weinig kennisse van de Irokooische spraake. Deze menschen waren verwonderd my op hunne weize over de sneeuw te zien gaan / en in de groote Bosschen die men in die Landen vind / mijn verblijf in kleine Hutjens te zien neemen. Wy lichten tegen den avond / na dat wy ieder dag tien of twaalf mijlen gegaan hadden / de sneeuw tot vier voeten dik van de aarde / om vuur te konnen maaken: wy hadden ook schoenen als de Wilden / die wel haast door de sneeuw door trokken waren / de welke onze voeten door de beweeginge van 't sterk gaan verwarmt zijnde / terstond dee smelten: wy bedienden ons van de schorssen van wit hout om ons te rust te leggen; en ontstaaken een groot

Ongemeene ongemakken door de strenge koude en diepe sneeuw.

vuur / 't welk wy ter oorzaake van de strenge koude genoodzaakt waren met groote zorge aan brand te houden. Dus brachten wy den nacht door / de wederkomste der Sonne verwachtende / om onze reize te vervolgen. We hadden ook geen ander voetzel als Indiaans Koorn / 't welk wy met water nat maakten / om 't zelve te beter te konnen doorslikken.

Arrivement van den Auteur by de Honnehiouts en de Honnontagez.

Dus gingen we by de Irokooizen Honnehiouts en by de Honnontagez die ons wel ontfingen. Deze Natie is de strijdbaarste van alle de Irokooizen. Doen ze ons zagen lagen ze de vier vingeren op de mond / om hun verwonderinge daar ze over onze moeyelijke reize in waren / die wy gedurende de Winter hadden gedaan / te kennen te geven. Maar my vervolgens niet een groot en ruw kleed van Sint Franciscus gekleed ziende / riepen ze met deze woorden / Hot chitagon, dat is te zeggen / naakte voeten; het woord Ganneron, 't welk ze uit de diepte van hun borst deeden uitkomen / daer by doende: om my te zeggen / dat onze reize van een groot belangen en aangelegentheid moest weezen / nademaal wy de zelve in zulken moeyelijken zaizoen van 't Jaar ondernaamen.

Hoe van deze Wilden onthaald.

Deze Wilden booden ons Eelanden en Rheebokken aan / op hunne weize toebereid / daar wy van aaten: waar na wy ons afscheid van hen namen om verder te gaan. Wy vertrokken dan met onze Deekens op den rugge / en namen een kleine Ketel mee om 'er de Sagamite of Pap van Indiaansch-Koorn in te maaken en te kooken. Dus gingen we door wegen die onder 't Water stonden / en voor de Europeërs t'eenemaal onbruikbaar waren; zo dat we ons dikmaals genoodzaakt vonden brede Moerassen en groote Beeken over boomen te passeeren. Eindelijk kwamen we te Ganniekez of te Agniez. Dit is een van de vijf Kantons der Irokooizen, een goede dag reise van 't Gebuurschap of 't Vlek van nieuw Holland gelegen / tegenwoordig nieuw Jork genaamt. Aldaar zijnde / waren we genoodzaakt / om ons Indiaansch Koorn / 't welk wy gemeenlijk tusschen steenen vermorzelden / met de kleine Kikvorschen (de welke de Wilden omtrent Paesschen als 't sneeuw gesmolten is in de Weiden vangen en verzamelen) te mengen en te nuttigen.

Sijn komst by de Agniez of de Ganniekez.

Eeten Kikvorschen.

Sijn ontmoetinge van drie Hollandsche Ambassadeurs by de Irokooizen.

Wy verbleeven eenigen tijd onder deze laatste Natie / en Huisvesten by een Jesuit geboortig van Lyons, om aldaar een kleinen Irokooischen Dictionaris of Woorden-boeck uit te schrijven. Den zoeten tijd aankomende / zagen w' 'er op zekeren dag drie Hollanders te Paard / die over den koophandel van de Bevers in Ambassade na de Irokooizen gingen. Ze hadden zich door ordre van den Majoor Andries die Baston en nieuw Jork onder 't gebied

van

van den Koning van Engeland heeft gebragt / en die tegenwoordig Gouverneur van de Virginien is / derwaarts begeeven.

Deze Heeren steegen van hunne Paarden / om 'er ons te laaten opklimmen / en ons met hen na nieuw Oranje te geleiden / ten einde wy aldaar wel te onthaalen. Zo haast als ze my de Nederlandsche taale hoorden spreeken / betoonden ze my veel vriendschap. Ze zeiden my / datze verscheide Historien van de Ontdekkingen hadden geleezen / de welke door de Geestelijken van Sint Franciscus in 't Zuider gedeelte van Amerika gedaan waren: maar dat ze de zelve nooit met het kleed van hun Orde gezien hadden. My vervolgens betuigende / dat ze verblijd zouden weezen / my tot de Geestelijke vertroostinge van veel Katholijken die onder de hunne waren / te zien woonen.

Ik zou dit zeer gaarn gedaan hebben / nademaal s' 'er my eernstig toe verzochten: maar ik vreesden daar door de Jesuyten, die my wel ontfangen hadden / eenigen argchwaan te geeven: en ten anderen vreesden ik de Kolonie van Kanada in den Koophandel van de Beevers, en van de andere pelteryen met de Wilden die ik kenden / en daar ik mee wist om te gaan / te benadeelen. Wy bedankten dan deze eerlijke Hollanders, en wy begaven ons weer met minder moeiten als in de na toe reize na ons gewoonlijk verblijf van Katarokkouy. Dit alles diende niet / als om de begeerten in my te vermeerderen / om verder en afgelegener Volkeren te ontdekken.

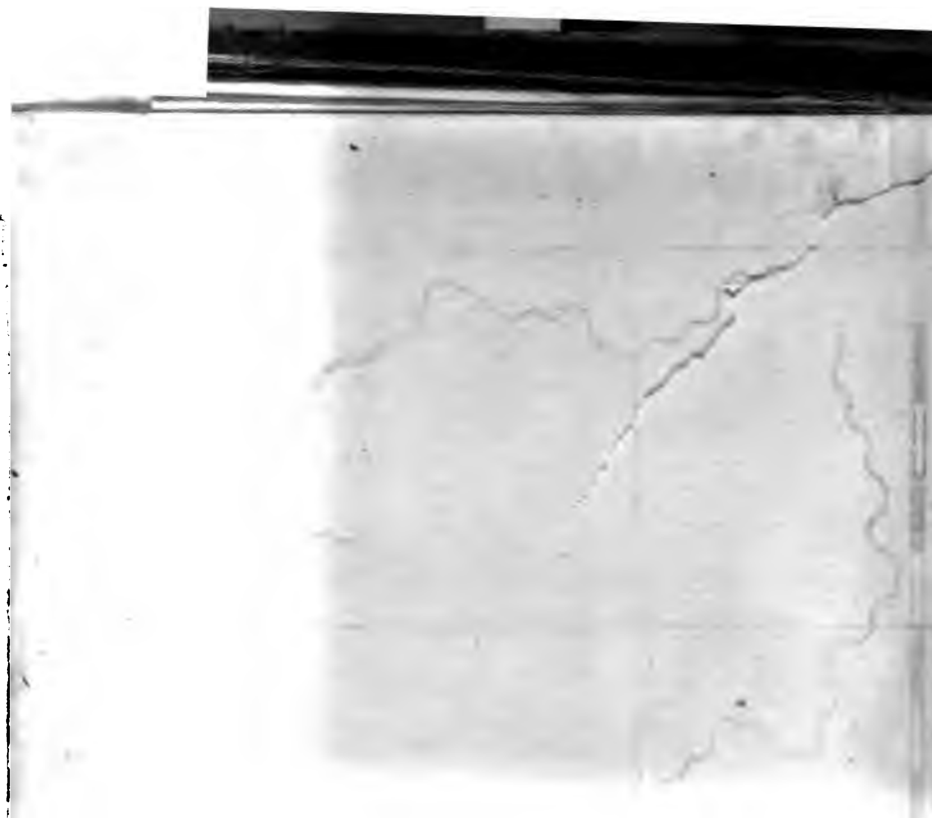
KAPITTEL V.

Beschrijvinge van 't *Fort* of de sterkte *Katarokkouy*: daar na 't *Fort* van *Frontenak* genaamd.

Deze Sterkte is de Rivier van Sint Laurens na 't Zuiden op- **Gelegendheid van dit Fort.** vaarende / honderd mijlen van Quebek de Hoofdstad van Kanada gelegen: gebouwt dichte by de Mond van 't Meer Ontario; 't welk in de Irokooische spraake een goed Meer te zeggen is. Deze Fortresse wierd terstond door ordere des Graven van Frontenak den Opper-Generaal van Kanada met aarde zooden / Palissaaden / Storm-paalen / en vier Bolwerken voorzien. Men bevond dat het noodzaakelijk was de zelve te bouwen / om zich **Dwingd de Wilden.** tegen 't uitloopen der Irokooizen en hunne Stroperyen te stellen / en den Koophandel der pelteryen de welke deze Volkeren met de

NIEUWE ONTDEKKINGE
Van een Land veel grooter als
EUROPA,
GELEGEN IN
AMERICA,
Tusschen Nieuw-Mexico en d'Ys-Zee.

KAPITTEL I.

Redenen de welke den *Auteur* deser *Ontdekkinge* hebben bewoogen de Reise, waar van hy hier de beschrijvinge doet, te onderneemen.

De menschen zijn nooit vermoeid, de voorwerpen die ze voor oogen hebben, te aanschouwen, om dat s'er altijd duizend bekoorlijke schoonheden, bekwaam om hen te voldoen en te onderwijzen, ontdekken. Ze zijn zelfs dikmaals verwonderd en als verrukt over de wonderen en zeldzaamheden die s'er bejegenen! Waarom is 't van hun byzonder belangen dezelve met alle mogelijke naauwkeurigheid te overweegen en aan te merken; ten einde hunne natuurlijke nieuwsgierigheid te voldoen, en hun geest te voeden.

Natuurlijke nieuwsgierigheid der menschen.

't Is byna even zo met de Reizigers, die nooit vermoeid zijn nieuwe Ontdekkingen te doen. Ze zoeken altijd onbekende Landen en vreemde Natien, waar van de Historien geen gewag maaken; zich voorstellende 't gemeen met veele nieuwe bekoorlijke en nutte dingen te dienen en te verreiken, waar van men tot die tijd toe geen denkbeelden of de minste kennisse gehad heeft. 't Is

waar

waar dat hunne onderneemingen hen door groote moeijelijkheden en door by na oneindige gevaaren bloot stellen: maar ze lijden alles met vermaak / zonder van hun voorneemen af te zien; om dat ze hoopen hier door iets goeds en heilzaams voor de wereld / en zelfs voor de eere Gods toe te brengen / terwijl ze met een hun eigen begeerten voldoen. Hier door werden ze onveranderlijk aangezet om deze Ontdekkingen te doen / en nieuwe Landen en onbekende Volkeren te zoeken / daar men nooit van heeft hooren spreeken.

Wat de Reisigers behoorden te beoogen.

Dezen / die in hunne Reizen niet beoogen als 't Koningrijke Jesu Christi uit te [illegible] te planten / stellen zich daar in niet anders voor [illegible] ods te werken. Ten dezen opzichte geeven ze [illegible] ze niet en achten / met dapperheid voor alle [illegible] staan de grootste moeijelijkheden uit; en bege [illegible] etrede wegen / en in duizend verschrikkelijke [illegible] n voorneemen wel uit te voeren. En ze kon [illegible] ijke ongemakken nochtans te boven; met dez [illegible] van door dat middel tot den roem en glori / v [illegible] toe te brengen / de welke hen geschapen heeft; [illegible] bestieringe zy deze verdrietige Reizen onderneen [illegible]

Waar door de meeste *Ontdekkingen* worden gedaan.

't Is gemeen g [illegible] e menschen te zien / die de verschrikkelijkste dood [illegible] en in de gevaarlijkste Reizen stoutmoedigh tergen. Ze aarzelen voor geen haghelijke gevaaren / daar ze zich ter Zee of te Land voor bloot stellen; niet is machtig hunne dapperheid te doen wankkelen / die hen bekwaam maakt alles te onderneemen. Men ziet ze ook dikmaals gelukkig hun voorneemen volbrengen / en ten einde van de moeijelijkste onderneemingen komen. Ondertusschen moet men toestaan / dat indien ze de gevaaren die ze hebben door te staan / met een bezadigd gemoed rijpelijck overwogen / zy mogelijck kwalijck tot zulken besluit zouden komen / noch hunne voorneemens met zo veel stoutmoedigheid en onverzaagtheid vast stellen: maar ze merken gemeenlijk de gevaaren niet als in 't ruw / ter swenk / en zonder nadruk aan. En als ze de hand eens aan 't werk hebben geslagen / zo wikkeld hen de gelegentheid als ongevoelig in / en brengt hen verder als ze in den beginne gedacht hadden. Hier door is 't / dat dikmaals de grootste Ontdekkingen die op de Reizen gedaan worden / meer de uitwerkinge van 't geval / als van een wel geschikt voorneemen zijn.

Diergelijke is my ook op de Reize gebeurd / van de welke ik alhier bericht aan de wereld wil geeven. Ik heb al mijn leven 't reizen bemind / en mijn natuurlijke nieuwsgierigheyd heeft me be-

woo-

woogen / om van tijd tot tijd de meeste gedeelten van Europa te bezoeken: maer hier mee niet voldaan zijnde / strekten ik mijn voorneemens verder uit / en wenschte de verdere afgelegene Landen / en de onbekenste Natien te zien. Dit is het / 't welk my dat groote en wijd-uitgestreckte Land / daar geen Europæer voor my is geweest / heeft doen ontdekken.

't Is waar / dat ik de moeijelijkheid de welke ik op deze groote en swaare reize gevonden heb / noch de gevaaren / waar voor ik geduurende de zelve ben bloot gesteld geweest / niet voorzien heb; die my mogelijk de zelve overwegende / zouden hebben doen verschrikken / en van zulken gewichtigen voorneemen / met zo grooten getal verschrikkelijke moeijelijkheden omringt / doen afzien. Ondertusschen ben ik eindelijk alle deze swarigheden te boven gekomen; en alzo een onderneeminge / bekwaam om een ieder behalven my te verschrikken / volbracht. Waar in ik mijn verlangen zo ten opzichte van mijn begeerten de welke ik hebbe om nieuwe Landen en onbekende Volkeren te zien / als ten opzichte van mijn voorneemen om my tot de zaligheid der Zielen en de eere Gods te besteeden / heb voldaan.

Met deze begeerten ingenoomen / heb ik een verwonderenswaardigh Land ontdekt / waar van men tot noch toe geen kennisse heeft gehad. Ik zal 'er hier een breede / en na mijn oordeel een genoegzaame omstandige beschrijvinge van geeven. Ik heb de zelve tot gemak van den Leezer in korte Kapittelen of Hoofdstukken onderscheiden. Ik hoop dat het Gemeen my voor mijnen arbeid eenigen dank zal weeten; nademaal 't 'er voordeel uit zou konnen trekken. Voorder zal hun goedkeuringe my overvloedelijk alle de moeijelijckheden en groote gevaaren / die ik op mijne Reizen heb uitgestaan / voldoen.

Deze beschrijvinge mijner Ontdekkinge / zal mischien voor vals en ongeloofelijk gehouden worden / by de geenen die nooit gereist / of de Historien der kloekmoedige en nieuwsgierige Mannen geleezen hebben / de welke ons de beschrijvingen der onbekende Landen van hen bezocht / gegeeven hebben. Maar ik zal my niet bekommeren / wat perzoonen van zodanigen inborst konnen zeggen / die nooit geen dapperheid genoeg gehad hebben / om eenige uitsteekende daad / bekwaam om achting in de wereld te bekomen / te onderneemen; en die zich zelven naauw bepaald / en niet gedaan hebben / 't welk hen in 't bezonder onder de menschen doet uitmunten. Ze zullen dan beter doen zich te verwonderen over 't geen ze niet verstaan / en in een wijze stilswijgentheid te blijven / als te verachten 't geen ze niet en kennen of verstaan. Verscheiden oordeel van de Leezers der Reisbeschrijvingen.

Men beschuldigd gemeenlijck de Reizigers dat ze een deel Onwaar-

 waar-

waarheden en Verdichtzelen voor de waarheid trachten te doen doorgaan: maar Mannen van een bestendigen inborst en grootmoedigheid stellen zich boven deze laffe bespottingen. En na dit alles zullen ze altijd met 'er daad de achtinge en toestemminge van lieden van eer voor hen hebben; die van een groote geleerdheid en doordringendheid van verstand zijnde / bekwaam zijn / om een gezond oordeel van den arbeid en verdiensten der geenen te vellen / die op zulken wijze voor de eere Gods en 't Gemeene-best hun leven hebben gewaagd. Dit zal de kloekmoedige Reizigers / die zich gewillig voor allerhande slagh van moeyelijckheden en gevaaren / om zich vo… 't menschelijke Geslacht nut en dienstig te maken / hebben blo… beloonen.

Franciscanen de eerste Sendelingen.

Ik heb altijd … in my gevoeld / om de wereld te schuwen / en … en van een zuivere en strenge deugd te leeven … nde dat ik my in de Orde van den Heiligen F… n mijne dagen met een streng leven te eindig… benevens verscheidene mijner Medgezellen va… ik 't zelve voorneemen had ingegeeven / dit … elden een groote vreugde / wanneer ik de Hist… d en de reizen der Geestelijken van mijn Orde … ijn geweest / de welke de Zendingen hebben … elden my dikmaals voor / dat 'er niet grooter of … was / als de woeste en onweetende Volkeren te onderwijzen / en tot het licht des Evangeliums te brengen. En aanmerkende dat de Geestelijken van mijn Orde met grooten yver en goeden voortgang aan dit gewichtig werk gearbeid hadden / zo gevoelden ik in mijn hert een begeerte ontsteeken om hunne voetspooren te volgen; en my alzo aan de eere Gods en de behoudenisse der Zielen op te offeren.

Hebben een ongeloofelijk getal Kloosters in *America*.

De Historie van onze Orde leezende / nam ik in acht / dat men in 't Generaal Kapittel der Geestelijken / 't welk in den jaare 1621. vergaderd was / zederd den Vader Martijn de Valence een onzer voornaamste Hervormers in America was overgegaan / tekenden / dat 'er in die Nieuwe Wereld vijf-honderd Kloosters der Recollecten in twee-en-twintig Provintien verdeeld / waren opgerecht. Na de maate dat ik toenam in jaaren / zo vermeerderden ook deze neigingen en begeerten tot de reizen over Zee in mijn hert. 't Is waar dat een mijner Zusters binnen Gent getrouwt / de welke ik met een uitneemende tederheid beminne / doen ik me in deze groote Stad by haar bevond / daar ik me na toe begeven had / om de Nederlandsche Spraake te leeren / my zo veel van dit voorneemen afleiden als haar mogelijk was. Maar ik was daar-en-boven door verscheidene mijner goede Vriend n van Amster-

[redacted]

sterdam verzocht / om na Oost-Indien te gaan? En mijn natuurlijke neiginge tot 't reizen by hunne smeekingen gevoegd / deeden my zeer wankkelen / en byna besluiten van my op Zee te begeeven / om mijn begeerten te voldoen.

Al de vermaaningen en smeekingen van mijn Zuster konden my dan van mijn eerste voorneemen niet aftrekken. Ik begaf my dan eerst op den weg na Italien, en bezocht door 't bevel van den Generaal van mijn Orde de voornaamste Kloosters onzer Recollecten aldaar / en in Duitschland: waar in ik mijn natuurlijke nieuwsgierigheid begon te voldoen. Eindelijk weer in ons Nederland komende / stelden zich den eerwaardigen Vader Wilhelmus Herinx, een Recollect (zederd korten tijd Bisschop van Iperen gestorven) tegens 't voorneemen 't welk ik had om mijne Reize te vervolgen. Hy hield me dan in 't Klooster van Halle in Henegauwen; alwaar ik een jaar geduurende 't Ampt van Prediker bediende. Waar na ik my met bewillinge van mijn Superieur in 't Land van Artoys begaf: en van daar wierd ik om Aalmissen voor 't Klooster in te zamelen na Calais gezonden / terwijl men 'er bezig was met den Haring te zouten.

Verhinderingen den *Auteur* voor de onderneeminge sijner Reize bejegend.

My aldaar bevindende / was mijn grootste genegentheid de vertellingen de welke de Capiteinen der Schepen van hunne langduurige reizen deeden / te verstaan. Ik keerden daar na weer na ons Klooster van Biez door Duinkerken. Ik verborg my dikmaals achter de deuren der Herbergen / terwijl de Bootsgezellen van hun Schipvaarden spraaken. Ondertusschen gevoelden ik / my met dit luisteren bezig houdende / door den rook van den Tabak / een groote Maag-ziekte. Niet-te-min was ik zeer naauwlettende op al 't geen deze Lieden van de bejegeningen die ze op Zee gehad hadden; van de gevaaren die ze hadden uitgestaan; en van veele voorvallen hen in ver-afgelegene Landen overkomen / verhaalden. Ik zou geheele dagen en nachten in deze bezigheid / die my zo aangenaam was / zonder te eeten hebben doorgebracht; om dat ik altijd iets nieuws aangaande de gewoontens en de manieren van leven der vreemde Natien / en van de bekoorlijkheden / vruchtbaarheden / en van de rijkdommen der Landen / daar deze lieden geweest waren / verstond.

Sijne uitneemende nieuwsgierigheid.

Ik bevestigden my dan meer en meer in mijn oude genegentheid; en in 't voorneemen van 't zelve meer te voldoen / ging ik als Sendeling in de meeste Steden van Holland; en verbleef eindelijk te Mastricht; daar ik my ontrent acht maanden ophield. Ik bedienden 'er 't Sacrament aan meer als drie-duizend gekwetsten. Aldaar in deze bezigheid zijnde / liep ik veel gevaar onder deze arme zieken: want ik wierd 'er zelfs van 't Peperbuur en

Zijn gevaarlijke ziekte.

de Roodeloop aengetast; zo dat ik in 't uiterste gevaar van te sterven was: maar God bracht my door de hulpe en bystand van een zeer bekwaam Hollandsch Medicijnmeester weer tot mijn voorige gezondheid.

Sijne Oorloge-gevaaren.

't Jaar daar aan volgende / begaf ik my weer door de uitwerkinge van mijn yver / om tot de behoudenisse der Zielen te werken. Ik bevond me dan in de bloedige Slag van Seneff, daar zo veel menschen door 't vuur en 't swaard omkwamen; en daar ik veele bezigheden vond / met de arme gekwetsten te verlichten en te vertroosten. Eindelijck / na 't uitstaan van veele moeijelijkheden en uitnee [illegible] in de belegeringen der Steden / in de Loopgrat [illegible] gen / in de welken ik my tot de behoudenisse [illegible] nam bloot stelde / terwijl 't volk van oorlog [illegible] htinge en bloed dorsten / vond ik my in staat [illegible] ge te voldoen.

Rochel twaalf of dartien-hondert mijlen van *Kanada*.

Ik ontfin [illegible] rieurs bevel my na Rochel te vervoegen / om [illegible] danigheid van Sendeling na Kanada in te sch [illegible] urende de tijd van twee maanden / twee u [illegible] / den Dienst als Parochiaan; om dat ik 'er don [illegible] ie Plaats / daar niet tegenwoordig zijnde / [illegible] geweest. Maar eindelijk gaf ik my geheel a [illegible] Gods over / en ondernam die groote overvaart [illegible] waalf of dartien-honderd mijlen; zijnde misschien de grootste en langduurigste die 'er op den Oceaan gedaan word.

Des *Auteurs* vertrek van *Rochel* na *Kanada*.

Ik ging dan 't scheep met de Heer Franciscus de Laval, te dier tijd Bisschop van Petrea, in de Landen der Ongeloovigen. Thans nam mijn begeerte tot 't reizen meer en meer toe. Ik verbleef geduurende de tijd van vier jaaren in deze Landen; en ik wierd in Sendinge gezonden / terwijl Monsieur den Abt van Fenelon, tegenwoordig Aards-Bisschop van Kamerijk, aldaar verbleef.

Zee-gevechten tegen die van *Tunis* en *Algiers*.

Ik zal hier de verscheidene voorvallen van onse Schipvaard niet aanhaalen / noch de Zee-slaagen / die wy met de Turksche Schepen van Tunis en Algiers hadden / die al deeden dat ze konden om ons te neemen; en daar wy eindelijk tot ons voordeel van ontkwamen: want ik vreeze mijn beschrijvinge te groot te maaken. Ik zal ook alzo weinig van onze komst aan de Kaap Breton melden / daar wy met een uitneemend vermaak 't gevecht / 't welk aldaar gemeenlijck tusschen de Visschen geschied / die men Swaartvisschen, en Walvischen noemt / de welke natuurlijke vyanden zijn / aanschouwden.

Tusschen de *Swaart visschen* en *Walvisschen*.

Ik zal ook al zo weinig zeggen / van de groote menigte Kabel-

jau-

[redacted]

sauwen / die wy op veertig vademen water op de groote Bank van Terra Nova vingen. Wy zagen op deze Plaats een zeer groot getal Schepen van verscheidene Natien / die zich alle jaar tot het vangen van deze Visschen / die 'er altijd in grooten overvloed zijn / derwaarts begeeven. Dit gezicht gaf veel vermaak aan ons Scheepsvolk; 't welk ontrent honderd mannen uitmaakte; aan drie vierde van de welken ik de Sacramenten bedienden / nademaal ze van de Catholijke Religie waren. Ik dee by stil Weer dagelijks de Misse; en na dat wy onze Avond-gebeden gedaan hadden / zongen we het Reis-gebed der Klerken, in Fransche Vaarzen gebracht / op Nooten.

Dusdanig brachten wy onzen tijd in 't Schip met stilte door / de tijd verwachtende / dat wy te Quebek de Hoofdstad van Kanada mochten aankomen / daar wy eindelijk arriveerden.

KAPITTEL II.

De middelen, door de welken den *Auteur* van dese swaare Reize zich gewende, de moeijelijckheden der *Sendingen* uit te staan.

DE Heer Franciscus de Laval, Bisschop van Petrea, door de verkiezinge van den Paus Clemens de X.; en dat tegen de meeninge van eenige perzoonen van aanzien / die zich hier door van hunne pretentien en verzoeken versteeken zagen / bezittinge van 't Bisdom Quebek genomen hebbende / en dezen Prælaat bemerkende / dat ik geduurende de Reize een grooten yver in mijne Predikingen / en een onvermoeidheid in den Godsdienst had betoont / en ook had verhinderd / dat veele Vrouwen / en Dryfters / die men met ons dee overschepen / geen te grooten vryheid met de Jongelingen van ons Scheepsvolk mochten neemen / waarom ik menigmaal hun wrevligheid had moeten gedoogen. Deze redenen en veel anderen meer deeden my de lofredenen en de goede wil en gunst van dezen doorluchtigen Bisschop verwerven. Hy verplichte my dan den Advent en de Vasten in 't Klooster der Geestelijken van St. Augustinus van 't Gasthuis van 't gemelde Quebek te prediken.

Goede diensten van den *Auteur*.

Sijn arrivement te *Quebek*.

Ondertusschen kon mijn natuurlijke genegentheid zich met dit alles niet voldoen. Ik ging dan dikmaals twintig / en dartig mijlen van ons Verblijf om de Landen te bezichtigen; en droeg

Zeldzame, en ongemak-

zelfs

kelijke maniere van Reizen in America.

zelfs op mijn ligchaam al wat my tot het verrichten van mijn Godsdienst nodig was; gaande met breede Raketten aan mijne voeten; zonder de welken ik dikmaals in verschrikkelijke dieptens zou gevallen hebben / en mogelijk omgekomen zijn. Somtijds liet ik mijne geringe toerustinge / om my wat te ontlasten / door een grooten Hond / die ik mee-genomen had / voort-trekken; ten einde te spoediger in de Plaatzen / genaamt de Drie Rivieren de Kaap Tourmante, te Bourgroiaal, te Pont Levi, en in 't Eiland van St. Laurens te komen. Daar verzamelden ik in een der grootste Kabaanen of Hutten dezer Plaatzen zo veel menschen als ik kon; en dan liet [illegible] egte en 't Heilig Avondmaal toe. Des nacht [illegible] k niet als een Mantel om my te dekken; zoo [illegible] ikmaals tot de beenderen toe doordrong; waa[illegible] akt was / uit vreeze van door de koude te sterv[illegible] if of zesmaal vuur t'ontsteeken: en ik had ze[illegible] en my nodig was om te leven / en te voorkomen, [illegible] de de Reize niet van honger kwam te sterven.

Kanoos van basten, gevaarlijk om 'er over diepe wateren meê te varen.

Geduurende de [illegible] noodzaakt om mijn Sendinge te vervolgen / me[illegible] e Indiaansche Schuitjens van basten van boom[illegible] elke ik terstond nader zal beschrijven / over d[illegible] vieren te vaaren. Dit werk gaat heel wel op plaatzen daar men niet meer als twee of drie voeten water heeft: maar my op dieper plaatzen bevindende / was de Kanoo, de welke onder rond is / in gevaar van om te slaan: en ik zou zekerlijck in 't water omgekomen zijn / indien ik niet van na by naauw acht op mijn zelven / en op deze Boot had geslaagen.

Geen gangbaare wegen in America.

Voorders was ik genoodzaakt op deze wijze te reizen / om dat 'er geen gangbaare wegen in die Landen zijn. 't Is dan onmogelijk te Land na deze nieuwe Kolonien of Volkplantingen te gaan: want daar is veel tijd van noden / om de groote menigte van boomen die 'er allerwege wassen / te verbranden en om te hakken / om 'er bekwaame wegen te maaken. Men moet 'er van te water na toe reizen / en zich tot dien einde van deze kleine ronde schuitjens bedienen / daer ik nu nader van spreeken zal.

KAPIT-

[redacted]

KAPITTEL III.

Beschrijvinge van de *Kanoos*, waar van men sich in *Amerika* bediend, om des Somers te reisen.

Deze Kanoos gelijk ik gezegt heb / zijn van onderen rond / en aan de twee uiterste einden spits; zeer wel gelijkende na de Venetiaansche speel-schuitjens. Men zou zonder deze Schuitjens in Amerika niet konnen reizen: want men vind 'er allerweegen groote en dichte Bosschen; en de geweldige winden rukken 'er de boomen dikmaals uit de grond: de tijd doet'er ook een groote meenigte van ouderdom nederstorten / die zich op malkanderen hoopen. Dit alles belemmerd de Landen / en maakt de wegen t'eenemael onbruikbaer.

De Wilden bouwen deze Kanoos zeer vernuftig. Ze doen dit met de schorsse of de bast van den Berkenboom die ze behendig van rontsom deze boomen / die veel dikker zijn als die men in Europa vind / aflichten. Deze woeste menschen werken'er gemeenlijk in 't uitgaan van de Winter in de groote vochtige Bosschen aan / die na de Landen van't Noorden gelegen zijn. *Hoe de Kanoos van de Wilden worden gebouwt.*

Om de schorsse dezer Kanoos te ondersteunen en stark te maaken / leggen s' 'er weegers of stukken van wit hout / of van Cedere-boomen van vier vingeren breet / of daar ontrent in: dan voegen ze dezelve met Berk-houten of geeffende gladde houten / den omtrek van 't Kanoo maakende te zamen. En eindelijk maaken ze de zelve met dwarshouten van een duim of anderhalf dik / zeer effen en glad zijnde / van beide de zijden van den bast of de schorsse / door 't middel van zekere wortelen van Boomen / die ze door midden splepten (de Teenen daar men in Europa de korven van vlecht niet ongelijk) aan malkanderen vast.

Deze Kanoos hebben geen stuur als de groote Chaloupen: maar men bestiert ze alleen door de kracht der armen met de Roeijen of Riemen: en men wend ze met een zeer groote snelligheid / om ze te doen gaan werwaarts men wil. Als men 'er aangewoon is / kan men deze Kanoos, als 't stil weer is / op een verwonderenswaardige snelle wijze doen voortgaan: maar als men door de wind heeft hebben deze kleine Schuitjens noch veel starker vaard; in welken gevalle de Wilden zich van kleine Zeilen van dezelve schorsse / doch veel dunder als die van de Kanoos, bedienen. Aangaande de Europëers van langer hand aan dit werk gewend / die bedienen *Haar snellen vaart.* *Hoe'er de Wilden mee zeilen.* *Hoedanig*

vuur / 't welk wy ter oorzaake van de strenge koude genoodzaakt waren met groote zorge aan brand te houden. Dus brachten wy den nacht door / de wederkomste der Sonne verwachtende / om onze reize te vervolgen. We hadden ook geen ander voetzel als Indiaans koorn / 't welk wy met water nat maakten / om 't zelve te beter te konnen doorslikken.

Arrivement van den Auteur by de *Honnehiouts* en de *Honnontagez*.

Dus gingen we by de Irokooizen Honnehiouts en by de Honnontagez die ons wel ontfingen. Deze Natie is de strijdbaarste van alle de Irokooizen. Doen ze ons zagen lagen ze de vier vingeren op de mond / om hun verwonderinge daar ze over onze moeyelijke reize in waren / die wy geduurende de Winter hadden gedaan / te kennen te gev[illegible] volgens met een groot en ruw kleed van Sint Fr[illegible] de / riepen ze met deze woorden / Hot chita[illegible] n / naakte voeten ; het woord Ganneron, 't [illegible] e van hun borst deeden uitkomen / daer by [illegible] eggen / dat onze reize van een groot belangen [illegible] moest weezen / nademaal wy de zelve in zulk [illegible] zoen van 't Jaar ondernamen.

Hoe van deze Wilden onthaald.

Deze Wilder[illegible] den en Rheebokken aan / op hunne weize to[illegible] van aaten : waar na wy ons affcheid van hen[illegible] te gaan. Wy vertrokken dan met onze Deeken[illegible] n namen een kleine ketel mee om 'er de Sagamite of pap van Indiaansch-koorn in te maaken en te kooken. Dus gingen we door wegen die onder 't Water stonden / en voor de Europeërs t'eenemaal onbruikbaar waren ; zo dat we ons dikmaals genoodzaakt vonden breede Moerassen en groote Beeken over boomen te passeeren. Eindelijk kwamen we te Ganniekez of te Agniez. Dit is een van de vijf Kantons der Irokooizen, een goede dag reise van 't Gebuurschap of 't Vlek van nieuw Holland gelegen / tegenwoordig nieuw Jork genaamt. Aldaar zijnde / waren we genoodzaakt / om ons Indiaansch koorn / 't welk wy gemeenlijk tusschen steenen vermorzelden / met de kleine kikvorschen (de welke de Wilden omtrent Paesschen als 't sneeuw gesmolten is in de Weiden vangen en verzamelen) te mengen en te nuttigen.

Sijn komst by de *Agniez* of de *Ganniekez*.

Eeten Kikvorschen.

Sijn ontmoetinge van drie Hollandsche Ambassadeurs by de *Irokooizen*.

Wy verbleeven eenigen tijd onder deze laatste Natie / en Huisvesten by een Jesuyt geboortig van Lyons, om aldaar een kleinen Irokooischen Dictionaris of Woorden-boeck uit te schrijven. Den zoeten tijd aankomende / zagen w' 'er op zekeren dag drie Hollanders te Paard / die over den Koophandel van de Bevers in Ambassade na de Irokooizen gingen. Ze hadden zich door ordre van den Majoor Andries die Baston en nieuw Jork onder 't gebied

van

[redacted]

van den Koning van Engeland heeft gebracht / en die tegenwoordig Gouverneur van de Virginien is / derwaarts begeeven.

Deze Heeren steegen van hunne Paarden / om 'er ons te laaten opklimmen / en ons met hen na nieuw Oranje te geleiden / ten einde my aldaar wel te onthaalen. Zo haast als ze my de Nederlandsche taale hoorden spreeken / betoonden ze my veel vriendschap. Ze zeiden my / datze verscheide Historien van de Ontdekkingen hadden geleezen / de welke door de Geestelijken van Sint Franciscus in 't Zuider gedeelte van Amerika gedaan waren: maar dat ze de zelve nooit met het kleed van hun Orde gezien hadden. My vervolgens betuigende / dat ze verblijd zouden weezen / my tot de Geestelijke vertroostinge van veel Katholijken die onder de hunne waren / te zien woonen.

Ik zou dit zeer gaarn gedaan hebben / nademaal z' 'er my ernstig toe verzochten: maar ik vreesden daar door de Jesuyten, die my wel ontfangen hadden / eenigen argchwaan te geeven: en ten anderen vreesden ik de Kolonie van Kanada in den Koophandel van de Beevers, en van de andere pelteryen met de Wilden die ik kenden / en daar ik mee wist om te gaan / te benadeelen. Wy bedankten dan deze eerlijke Hollanders, en wy begaven ons weer met minder moeiten als in de na toe reize na ons gewoonlijk verblijf van Katarokkouy. Dit alles diende niet / als om de begeerten in my te vermeerderen / om verder en afgelegener Volkeren te ontdekken.

KAPITTEL V.

Beschrijvinge van 't *Fort* of de sterkte *Katarokkouy*: daar na 't *Fort* van *Frontenak* genaamd.

Deze Sterkte is de Rivier van Sint Laurens na 't Zuiden opvaarende / honderd mijlen van Quebek de Hoofdstad van Kanada gelegen: gebouwt dichte by de Mond van 't Meer Ontario; 't welk in de Irokooische spraake een goed Meer te zeggen is. Deze Fortresse wierd terstond door ordere des Graaven van Frontenak den Opper-Generaal van Kanada met aarde zooden / Palissaaden / Storm-paalen / en vier Bolwerken voorzien. Men bevond dat het noodzaakelijk was de zelve te bouwen / om zich tegen 't uitloopen der Irokooizen en hunne Stroperyen te stellen / en den Koophandel der pelteryen de welke deze Volkeren met de

Gelegendheid van dit Fort.

Dwingd de Wilden.

Verbreekt hun Koophandel met de Hollanders.

Inwoonders van nieuw Jork, en met de Hollanders doen/ die aldaar een nieuwe Kolonie of Volk-plantinge hebben gemaakt/ en hunne Koopmanschappen/ tot een minder prijs als de Franschen van Kanada aan de Wilden geeven/ te verhinderen.

Wreedheid der Irokooizen en hun inborst.

De Irokooizen, is een woeste en zeer moetwillige Natie, dewelke meer als twee Millioenen of twintigmaal honderd duizend menschen in deze wijt uytgestrekte Landen heeft omgebracht. De Franschen vreezen hen ter oorzaake van 't Fort Frontenak. Dese Volkeren laaten de Europeërs in geen rust/ als door de vreeze voor hun Vuurgeweer; noch houden geen gemeenschap met dezelven/ als o [illegible] oopmanschappen en Geweer van nooden heb [illegible] zy zich hebben bediend/ om dit groote getal [illegible] nige Vyanden en Natien dieze haaten/ tot vij [illegible] ijlen van hun Kantons, of onderscheydene La [illegible] / uyt te roeyen en te verdelgen.

Deze Fortresse i [illegible] als met Palissaden, Stormpaalen/ en aard [illegible] n omzet/ is geduurende mijn driejaarige Zend [illegible] erd en zestig Roeden in den omtrek uytgezet [illegible] e ook met kantige Steenen/ die men door den [illegible] s Waters glad en effen op de Strand van 't M [illegible] rontenak vind/ bekleed en bemetzeld. Met werkten er met zulken vlijt aan/ dat het door de zorge en yver van de Heer Kavelier de la Salle, een zeer wijs en groot politijk Perzoon/ geboortig van Normandyen, in den tijd van twee Jaaren tot zijn volkomentheid wierd gebracht. Hy heeft my dikmaals gezeid dat hy te Parijs gebooren was; op dat ik en den Vader Lucas Buisset (daar ik hier vooren van gemeld heb) meer op hem zouden betrouwen; als in onzen gemeenen ommegang bespeurd hebbende/ dat de Nederlanders, en veele andere Natien die van Normandyen lichtelijk mistrouwen. Ik weet wel dat'er Perzoonen van aanzien en deugd gelijk op andere plaatzen/ in dat Land woonen; maar 't is ondertusschen zeker/ dat andere Natien in 't gemeen oprechter en zo bedrieglijk niet zijn/ als de Inwoonders dezer Provintie van Vrankrijk.

De Sterkte Frontenak is dan ten Noorden dicht by de Mond of de ontlastinge van dit Meer op een Eilandige plaats gelegen/ waar van men aan de eene zijde 't vaste Land heeft doorgegraaven. De andere zyden zijn ten deelen door den Oever van 't gemelde Meer/ en ten deelen door een zeer bekwaame natuurlijke Haven/ daar alderhande soort van Schepen in zekerheid ten Ankker leggen/ omringd.

De gelegentheid van dit Fort is zo voordeelig/ datmen door

't zelve

[redacted]

't zelve lichtelijk 't uytloopen en 't wederkeeren der Irokooizen kan verhinderen; de zelve afsnyden / en hen zelfs wanneer ze op de Jagt zijn / zonder gevaar / in vier-en-twintig uuren in hun Land komen beoorlogen. Dit kan men lichtelijk met behulp der Barken doen. Ik liet'er op mijn laatste vertrek drie van deze Schepen / alle met bekwaame Verdekken gemaakt. Men kan zich in korten tijd aan de Zuidzijde van dit Meer begeeven / om'er in geval van noodzaakelijkheid de Tzonnentouans te verwoesten. Ze bereiden'er veel Land om Indiaans Koorn te zaaijen; 't welk zy gemeenlijk voor twee Jaren in-oogsten. Zy sluiten en verbergen 't zelve vervolgens in kleine Kelders / die ze in de aarde graaven / en op zodanigen wijze bedekken / dat het door den regen niet kan beschadigd worden.

Hoe de *Wilden* 't Koorn insamelen en bewaaren.

De Landen rontom dit Fort zijn uitneemende vruchtbaar. Men heeft'er in de tijd van dardhalf Jaar / de welke ik aldaar in de hoedanigheid van Sendeling heb geweest / meer als honderd Mergen doen bebouwen. 't Indiaansche Koorn / benevens dat van Europa, al dat in schillen wast / Moes-kruiden / Pompoenen, en de Water-Meloenen zijn'er seer wel voortgekomen. 't Is waar dat deze gewassen in den beginne zeer door de Springhaanen bedorven wierden; 't welk gemeenlijk in de nieuwe bebouwingen der Landen van Kanada, ter oorsaake van de groote vochtigheid der zelven / geschied. De eerste bewoonders / die wy derwaarts overvoerden / hebben 'er veele Vogelen gebragt en aangekweekt.

De groote vruchtbaarheid van 't Land ontrent dit *Fort*.

Men heeft'er ook Hoorn-beesten na toegevoerd / die'er zeer vermenigvuldigd zijn: want men had'er doen reets zestig. De Boomen zijn'er zeer goed en bekwaam om Huizen en Schepen van te timmeren. De Winter is'er by na drie Maanden korter als te Kanada. 't Is geloofflijk dat dit een groote Kolonie zal worden: want ik liet'er voor de onderneeminge van mijn groote Reize vijftien of zestien Huisgezinnen / benevens den Vader Lucas Buisset een Recollect, met den welke ik de Sacramenten in een Kapelle van dit Fort bediende.

Voorttee linge der Beesten uit *Europa*.

Aanwas der *Kolonie*.

Terwijl den Oever van dit Meer bevroozen was / begaf ik my benevens de Heer de la Salle, daar ik van gesprooken heb / met Yshaaken aan mijn Schoenen vast-gemaakt / na een Dorp van de Irokooizen Ganneousse genaamd / nu Keuté, tot negen Mijlen van 't Fort gelegen. De Wilden van deze Plaats booden ons 't Vlees van Elanden en Yzere Varkens aan om te eeten. En hen een vertoog reden gedaan hebbende / trokken wy een genoegzaam groot getal Irokooizen na ons Fort, om een Dorp van veertig Kabaanen of Hutten te maaken / de welke dit Volk tus-

Reise van dit *Fort* na *Ganneousse*.

schen

schen ons verblijf van de Sendelingen en 't gemelde Fort zou bewoonen. Deze Wilden bereiden en ploegden de aarde / om'er Indiaans Koorn en Voelgewassen in te zaaijen. Wy beschikten hen ook Zaad om haare Tuinen te bezaaijen : en leerden ze tegen hun gewoonte / even als wy / Zop met Tuingewassen en Kruiden eeten.

Vreemde uitspraak van de *Irokooizen.*

Den Vader Lucas en ik bemerkten / dat de Irokooizen in de uytspraak van haare Taal geen letters hebben die met de lippen worden uytgesprooken / als / B. P. M. F. Wy hadden de Belijdenisse des Geloofs / 't Vader-ons / en onze andere gewoonelijke Gebeden in [illegible] ake overgezet / en deeden ze de Kinderen van [illegible] n / en opzeggen. Door de moeite die wy aa[illegible] eze letteren die met de lippen worden uitgespr[illegible] n / zo gewende wy hen alle de letteren even al[illegible] n. Wy maakten ze ook gemeenzaam met d[illegible] Europeërs (die ons als van Christenen geboor[illegible] ten. Zy verkeerden dan met deze kleine Irokoo[illegible] haare Moederspraaken van malkander. Dit [illegible] goede vriendschap met de Irokooizen die buiten [illegible] dig by ons bleeven / te onderhouden.

Haar langduurig jagen op de wilde Beesten.

Maar dit is on[illegible] t deze Volkeren den tijd van vijf of zes Maanden in 't Jaar / dikmaals meer als twee honderd Mijlen van hun gewoonlijk verblijf / met hunne geheele Huisgezinnen / in de by na onnaspeurelijke diepten der wijt uitgestrekte Bosschen / op de Jagt gaan ; daar ze te zamen van 't Vlees der wilde Dieren leeven / die zy met de Wapenen / door pelteryen van de Europeërs geruild / dooden ; zonder dat een Sendeling dat Volk in deze woeste ver afgelegene plaatsen kan volgen ; zo dat de Kinderen der Wilden gedurende hun Jagt tijd weer vergeeten / al 't geen wy hen in 't Fort Frontenak hadden geleerd.

De Inwoonders van Kanada na de zijde van Quebek, van de Drie Rivieren, en van 't Eiland Montreaal, door de lange Winters van zes Maanden lang afgemat / ziende dat de Geestelijken van Sint Franciscus in 't gemelde Fort Katarokkouy of van Frontenak, daar de Winter drie Maanden korter als in hunne Landstreeken is / hun verblijf genomen hadden / beslooten verscheidene van hen / om haare Huisgezinnen derwaarts over te voeren / en'er zich neder te zetten : zich zelven ook verzekerende / dat wy hen de Sacramenten bedienen / en hunne Kinderen aldaar buiten hun kosten (om dat wy gemeenlijk onderwyzen zonder eenige belooningen te ontfangen) een goede opvoedinge zouden geeven.

Daar

[redacted]

Daar zijn perzoonen geweest / die zich altijd meesters van Kanada, en bestierders van alle de bevestigingen en Volk-plantingen / de welke sy door alle mogelijke middelen na zich trokken / hebben willen maaken ; en steets getracht om zich den roem van alle de goede uitkomsten toe te schrijven ; en die van hun aenhang over al hebben ingedrongen / om onze voorneemens in dit Fort te verbreeken. Eindelijk / hebben ze zelfs onze Geestelijken / door 't middel van den Mark-graaf van Denonville, die hem door de listigheid van dit Volk liet bedriegen / uit deze Sterkte doen vertrekken. Dezen Heer was te dier tijd Gouverneur van Kanada, die ze t'eenemaal tot hun belangen hadden ingewikkeld.

Franciscaner Monnikken moeten uit dit Fort Frontenak vertrekken.

Ik hoop dat God onze arme Geestelijken daer noch eens zal herstellen ; dewijl hunne voorneemens altijd zuiver en onnozel zijn geweest ; en dat men hen niet zonder onrechtvaardigheid uit dit Fort heeft konnen doen vertrekken : maar God laat niets ongestraft ; en hy zal 't ongelijk 't welk men hen hier in heeft aengedaan / noch eens wreeken. Ik heb zedert eenigen tijd verstaan / dat de Irokooizen die altijd met de Franschen van Kanada in Oorlog zijn / zich van dit Fort Katarokkouy hebben meester gemaakt. Men heeft my ook gezeid / dat deze Barbaaren uit verwoedheid in hunne pijpen eenige vingeren van die geenen hebben gerookt / de welken onze arme Recollecten uit dit Fort hebben doen gaan ; en dat de tegenwoordige bewoonders van Kanada verwijtingen en bestraffingen aan de geenen hebben gedaan / die'er de Auteuren van geweest zijn.

Hoe volgens de meeninge van den Auteur daarom gestraft.

KAPITTEL VI.

Beschrijvinge van de grootste en de schoonste *Meeren* van soet water die 'er in de geheele Wereld zijn.

Ik onderneem hier de beschrijvinge van de aanmerkelijkste zaaken / van deze groote Ontdekkinge / op dat den Leezer door 't middel van de kaarte die wy'er voor hebben doen stellen / te lichter tot de kennisse van onze Reize zou konnen komen.

't Meer Ontario is 't Meer van Frontenak genaamt / ter oorzaake van dezen doorluchtigen Graave van Frontenak, Gouverneur, Generaal van Kanada. Al de wereld weet / hoe groot de verdienste en deugd aan dezen Heer is ; en dat hy uit een oude Stamme / en een reeks doorluchtige Voorouders is voortgesprooten / die tot de groot-

Oorspronk van de naam van 't Meer

Ontario of *Frontenak.*

grootste ampten van staat en Oorlog gebruikt zijn. Men heeft zijn Familie ook zelfs in de moeyelijkste tyden ongeschonden en onveranderlijck aan 't belangen van hun Souverein gehecht gesien. En ik kan hier / zonder de andere Gouverneurs van Kanada die voor en na hem geweest hebben te beledigen zeggen / dat deze Landen nooit met zo veel wijsheid / gematigheid / en billikheid / als door dezen Graave van Frontenak zijn geregeert geweest.

Ik weet wel dat de perzoonen die over al de meester willen speelen / getracht hebben zijn achting te verminderen / en hem verdacht te maaken ; maar ick moet tot lof van dezen doorluchtigen Heer zeggen / da [illegible] tijd van tien Jaaren / de welke hy in die Landen [illegible] y een Vader van den armen ; een beschermer d [illegible] nrechtvaardig wilde verdrukken ; en een vol [illegible] an deugd en Godzaligheid is geweest. Die v [illegible] d / de welke door de uitwerkinge van haar [illegible] rdigheid tegen hem waren opgestaan / hebben [illegible] had van hem weer in zijn Gouvernement herstel [illegible] n hunne lasteringen en kwaade kuiperyen hen [illegible] en ontzet. Zy hadden in hun kwaaden aansle [illegible] e Chesnau (die ze door hunne konst-greepen h [illegible] ingewikkeld. Ondertusschen beklaagd men de [illegible] Graaf zeer / gelijk ik namaals verstaan heb.

Uitneemende groote van dit Meer.

't Is dan ter eere van dezen Graaf / dat men de naam van Frontenak aan dit Meer heeft gegeeven ; om zijn gedachtenis in dat Land geduurzaam te maaken. Dit Meer heeft tachtig Mijlen in de lengte / en vijf-en-twintig of dartig Mijlen in de breete / 't is overvloedig van Visschen / diep en overal bekwaam om te bevaaren.

De vijf *Kantons* van de *Irokooizen* daar omtrent gelegen.

't Grootste gedeelte van de vijf Kantons der Irokooizen woonen ten Zuiden van dit Meer : te weeten / de Ganniegez of de Agniez zijnde de naeste gebuuren van nieuw Holland of Jork. De Onnontaguez , of 't Volk van den Berg / de strijdbaarste van hun Natie en de Onnejouts en de Tsonnontouans de tal-rijksten wat verder na 't Westen aan de zelve zyde van dit Meer. Men vind 'er ook de Dorpen der Irokooizen Tejajagoin Keute en Ganneasse ; 't welk niet verder als negen Mijlen van de sterkte Frontenak is.

De groote Rivier van Sint Laurens neemt zijn oorsprong van dit Meer Ontario ; 't welk de Irokooizen ook in haare spraake Skanadario noemen ; dat een goed Meer beteekend ; als mede uit de bovenleggende Meeren, gelijk wy in 't vervolg zullen zien.

Schipvaart op dit Meer.

Dit Meer Ontario is van een Ovale gestaltenisse. 't Strekt zich van 't Oosten tot het Westen uit : en 't heeft zoet Water als de an-

by aldien onze onderneeminge kwam te misfukken / men ontwijffelijk de schuld op my zon leggen. Deze en meer andere verborge redenen bewoogen my / hem op zijn reize te volgen.

Schoenen der *Wilden.*

Wy gingen met Schoenen op de wijze der Wilden, zonder eenige vercierzelen / van bereid Leer gemaakt / doch zonder zoolen; om dat de aarde noch met Sneeuw bedekt was. Wy gingen twee-en-dartig Mijlen gaans door de Bosschen / en brachten de nachten dikmaals onder den blaauwen Hemel door / niet anders als eenige kleine zakken gebrand Indiaans koorn by ons hebbende. Maar we ontmoeten op den weg Irokooizen die op de Jagt waren / die ons een Rheebok, benevens vijftien of zestien swarte Eikhoorntjes gaven / de welke zeer goed om te eeten zijn.

Irokooizen zeldsame gewoontens in 't verzamelen van haare Raad.

Na vijf dag reizens kwamen wy te Tagarondies een groot Dorp van de Irokooizen Tsonnontouans. Ons Volk was zeer wel van Wapenen en Kleederen voorzien / veel meer om hen zelven / dan aan de Barbaaren eere te geeven. De Wilden brachten ons in de Kabaane van hun Opperhoofd / alwaar de Vrouwen en Kinderen ons kwamen bezichtigen. Na 't geschreeuw van een Ouden / om volgens de gewoonte dezer Barbaaren, die van 't Dorp te verwittigen / wiesschen ons de jongsten onder hen de voeten / de welke ze vervolgens met het Vet der Wilde beesten, en Beeren-smout breeden.

Staatigheid en trotsigheid in haare Vergaderingen. Haare Rokken van staat.

De volgenden dag / de welke was / den eersten van 't Jaar 1679. dee ik na de gewoonelijken dienst / de Predicatie in een Kapelle van schorssen van Boomen gemaakt; daar onder anderen de Vaders Jesuyten Garnieer, en Rafeix tegenwoordig waren. Na 't eindigen van den dienst / kwamen twee-en-vertig Ouden met ons in den Raad. Deze Wilden, die byna altemaal van een schoone gestaltenisse des lighaams zijn / waren omwonden met een zoort van Tabbaarden van Beevers of Wolven huiden gemaakt: en sommigen hadden swarte Eikhoornen, met een Pijp of Kalumet in de hand. De Raads-heeren van Venetien hebben geen staatiger gebeerdens / en spreeken mogelijk met geen grooter gravitijt, als de Ouden dezer Barbaaren.

Irokooizen achten de *Engelschen* en *Hollanders* meer als de *Franschen.*

Deze Natie is de wreedste / en de Woeste van geheel Amerika; en in 't byzonder ten opzichte hunner Slaaven of gevangenen / de welke zy twee of drie honderd Mijlen ver (gelijk wy in ons tweede deel zullen aantoonen) gaan zoeken. Ik moet nochtans zeggen / dat ze zeer goede hoedanigheden hebben; en dat ze de Europëers, de welke hen de Koopmanschappen voor een redelijke prijs geeven / beminnen; en de geenen een doodelijken haat toedragen die niet als op hun voordeel zien / en zich met haare Beever-huiden willen verrijken. Zy gaan de zelve tot meer als hon-

Uitne
mend
groot
dit M

De vij
Kanto
van d
kooiz
daar c
trent
legen.

Schip

[redacted]

andere / zeer goed om te drinkken; en is rontom met vrucht-baare Landen omringd. De Schipvaard is 'er in de Zomer zelfs met groote Schepen gemakkelijk: maar moeijelijk in de Winter / ter oorzaake van de groote en geweldige winden die 'er heerschen. Van dit Meer Ontario of Frontenak kan men met Barken of groote Schepen tot aan de voet van een groote Rots vaaren / de welke twee Mijlen van den grooten Water-sprong van Niagara, de welke wy gaan beschrijven / gelegen is.

KAPITTEL VII.

Beschrijvinge van den schrikkelijken Waterval van *Niagara* de welke men tusschen 't Meer *Ontario* en 't Meer *Erié* siet.

TUsschen 't Meer Ontario en 't Meer Erié is een grooten en schrikkelijken Water-sprong / waer van den Val geheel wonderlijk en diergelijken in geheel Europa niet te vinden is. Men ziet 'er eenigen in Italien; en men vind 'er zelfs ook eenigen in 't Koningrijk van Sweeden: maar men kan zeggen / dat ze in vergelijkinge van de geene daer wy hier van spreecken / niet anders als maar geringe staalen of merktekenen zijn.

Van de voet van dezen verschrikkelijken Water-sprong / ziet men de Rivier Niagara niet boven een half kwartier van een Mijl weegs breed; maar op sommige plaatzen zeer diep: en boven dezen grooten Water-sprong zelfs zo snel vloeijende / dat ze al de wilde beesten / die 'er willen overswemmen / om op de Landen / die aan geene zijde gelegen zijn / te weiden / met zich sleept; zonder dat ze 't geweld van haaren loop konnen tegenstaan. Waar na ze van een hoogten van meer als zes honderd voeten worden neergeworpen. *Beschrijving van de Rivier Niagara.*

Den Val van dezen onvergelijkelijken Water-sprong bestaat uit twee groote Water-loopen / en twee Water-vallen / en een schuins Eiland in de midden. De Wateren / de welke van deze groote hoogte vallen / schuimen en zieden op de ysselijkste wijze van de wereld / ze maaken een vervaarlijker en veel harder geluit als den Donder! En wanneer de wind zuidelijk waaid / zo hoord men dit verschrikkelijk gebruil meer als vijftien Mijlen ver. *Ysselijk gedruis van den Water-val.*

Van dezen grooten Water-val werpt zich de Rivier Niagara (doch voornamentlijk twee Mijlen ver tot aan de groote Rots) met *Hoe ver zich den*

Water-vloed uitstrekt.

een zeer geweldigen loop. Maar geduurende twee andere uuren tot aan 't Meer Ontario of Frontenak verflauwt de onstuimigheid van dezen sterken loop.

Rots in deze Riviere Niagra.

Plaats daar men de Kanoos te Land over moet brengen.

Men kan van deze Fortresse Frontenak met Barken / en swaare Schepen tot de voet van deze groote Rots komen / daar wy reets van gesprooken hebben. Deze Rots is ten Westen twee Mylen van dezen grooten Water-val door de Rivier Niagara van 't Land gescheiden. 't Zijn deze twee Mijlen dat men genoodzaakt is / de Kanoos en al wat men by zich heeft / te Land over te brengen: Maar den weg is 'er heel goed: want daar zijn zeer weinig Boomen ... de welke men van plaats tot plaats Eyke en T... d.

Snellen vloet van de Riviere aldaar.

Van den groot... ot deze Rots / de welke ten Westen van deze ... / bevind men de twee Ocvers van dit Wa... neemenden hoogte / dat men schrikt / wann... eid met welke 't Water dezer Riviere om laag lo... uwt. Zonder dezen grooten Water-val van N... e de Schipvaard verhinderd / zou men met groo... fs met swaare Schepen meer als vier honderd ... 't Meer der Hurons door-vaarende / tot aan 't ... der Illinooizen konnen reizen. Men kan van de... dat het kleine Zeën van zoete Wateren zijn.

Nuttigheid van 't bouwen van een Fortresse aan de mond dezer Riviere.

De Heer de la Salle had voorgenomen / aan de Mond van deze Riviere Niagara een Sterkte te bouwen. En hy zou ook lichtelijk tot zijn oogmerk gekomen zijn / indien hy zich had weeten te bematigen / en'er zich een Jaar lang had opgehouden. Zijn oogmerk hier in was / de Irokooizen en voor al de Tsonnontouans, zijnde de talrijkste en de ervarenste in den Wapen-handel van deze geheele Natie / in den toom te houden. En inderdaad / deze Sterkte zou hem 't middel gegeeven hebben / om lichtelijk den Koophandel te verhinderen / de welke deze Volkeren met de Hollanders en met de Engelschen van nieuw Jork doen: want ze zijn gewoon huiden van Beevers en Eelanden / en verscheidene andere zoorten van Pelteryen derwaarts te brengen; de welke zy twee of drie honderd Mijlen van hunne woonplaatzen gaan zoeken. Deze Barbaaren dan genoodzaakt zijnde / by dit Fort te passeeren / en weer te rug te keeren / zo zou men de zelve in tijd van vreede aldaar met vriendschap/ of in tijde van Oorlog met geweld hebben konnen op-houden; en de zelve alzo dwingen hun Koophandel alleen met die van Kanada te doen.

Zou de Hollanders en Engelschen beletten den Koophandel met de Wilden aldaar te doen.

Waar door verhinderd.

Maar bemerkende dat de Irokooizen waren opgemaakt / om ons de uitwerkinge van dit goede voorneemen te verhinderen; niet

niet zo zeer door de Engelschen en Hollanders, als wel door de bewoonders van Kanada zelfs / waar van 'er veele onze Ontdekkinge trachten te beletten en te verdwarssen / voldeed men zich met 'er ten Oosten van de Mond der Riviere Niagara een Huis te bouwen / welkers grond door de natuur versterkt is. Eer zijden dit Huis is een zeer goede Haven / in de welke men de Schepen in veyligheid kan leggen ; en de zelve met behulp van een kaapstander lichtelijk op 't Land trekken. Voorder vangt men aan dezen Oort een uitneemende meenigte blanke Visschen ; als Steuren / en veel andere zoorten / de welke van een byzondere goede smaak en voedzel zijn : en daar men in de tijd der Vischvangst een der grootste Steden van Europa mee zou konnen voeden. Groote Visch-vangst van Steuren &c. aldaar.

KAPITTEL VIII.

Beschrijvinge van 't schoone en groote *Meer Erié.*

De Irokooizen hebben dit Meer Erié Tejocharontiong genaamt. 't Strekt zich van 't Oosten na 't Westen uit ; en kan omtrent honderd en veertig Mijlen in de lengte hebben. Geen Europeer heeft het zelve omgevaaren : en daar zijn 'er geen als ik en die benevens my aan deze Ontdekkinge hebben gewerkt / die 'er een groot gedeelte van hebben op-genomen. Wy waren op een Schip van zestig Tonnen ; 't welk wy tot dien einde twee Mijlen boven den grooten Water-val van Niagara hadden doen maaken ; gelijk wy in 't vervolg breeder zullen verhaalen. 't Bouwen van een groot Schip.

Dit Meer Erié of Tejocharontiong bevat in zijn Zuider gedeelte zo veel uitgestrektheid als 't geheele Koningrijk van Vrankrijk. Door 't middel van een groot Eiland maakt het twee Kanaalen ; en werpt zich door de Eilantjens geduurende een loop van veertig Mijlen in 't Meer Ontario of Frontenak. En dit is 't welk men de Rivier Niagara noemd.

Tusschen dit Meer Erié en 't Meer Huron is een andere straat of Kanaal van dartig Mijlen in de lengte ; zijnde by na even wijt : maar in de midden verbreed het zich door een Meer veel kleinder als de anderen / zijnde van een rondachtige figuur of gedaante / en volgens de Observatie van onzen Stuurman genaamt Lukas, zes Mijlen diameters. Wy gaven aan dit Meer de naam van St. Klara. Beschrijving van 't *Meer S. Klara* of *Otziketa.*

Klara. Maar de Irokooizen die daar dikmaals ten Oorlog gaande passeeren, hebben 't Otziketa genaamt. De aarde en de Landen rontom deze goede en vermaakelijke Straat of Kanaal bestaan / gelijk wy in 't vervolg zullen zien / in schoone Landsbouwen. Voorder / deze onderscheidene Rivieren dus onderscheidentlijk benaamd / zijn de vervolging van de groote Rivier St. Laurens. Dit Meer van St. Klara is in de midden langwerpig of ovaal ; en is door deze groote Rivier geformeert.

K A … E L IX.

Besc… Meer Huron.

Hurons branden hun haair op een seldsame wijse.

'T MEer H… de Volkeren van Kanada genaamt … e Hurons die aldaar woonen / hun … wijse hebben gebrand / dat hun hoofd na de … Varken gelijckt. Deze Barbaaren noemen d… y. De Hurons hebben voor dezen hun verbl… er gehad : maar ze zijn by na t'eenemaal door de Irokooizen omgebracht geweest.

Uitneemende grootte van 't Meer Huron.

Dit Meer kan ontrent zeven honderd Mijlen in den omtrek / en meer als twee honderd in de lengte hebben. De breedte is ongelijk. 't Bevat ten Westen aan de zyde van zijn mond veel taamelijke groote Eilanden ; en is allerwegen bevaarbaar.

Daar is tusschen dit Meer, en dat der Illinooizen een tweede Straat / dewelke zich in deze ontlast / en een groote Mijl in de breedte / en drie in de lengte heeft. Het loopt na 't West-Noord-Westen.

St. Maria een geweldige Waterval.

Daar is ook een darde Straat of Kanaal tusschen het Boven-Meer, 't welk zich in dat van de Hurons ontlast. En dit Kanaal heeft vijf Mijlen in de breedte / en vijftien in de lengte. 't Is met verscheide Eilanden doorsneden ; en krimt zich allengskens tot den Waterval van St. Maria in. 't Is een snellen Watervloed vol Rotzen / door dewelke de Wateren van 't Boven-Meer, dewelke zeer overvloedig zijn / zich op een heel geweldige wijze ontlasten en nederstorten. Men komt'er evenwel aan de eene zijde stark boomende / met de Kanoo tegen op : doch 't is veiliger de Kanoo en de Koopmanschappen dewelke die van Kanada derwaarts voeren / om de zelve met de Wilden die ten Noorden van dit Boven-Meer

[redacted]

Meer zijn te verhandelen / te draagen. Men noemd dezen Waterspong van St. Maria Missimakinak. Ze is by de mond van 't Boven-Meer, en ontlast zich ten deelen in de mond van 't Meer der Illinooizen, na de groote Stink-Bay, gelijk wy 't zelve breeder in de beschrijvinge van onze te rug komste van de Issati sullen aanhaalen.

KAPITTEL X.

Beschrijvinge van 't *Meer* door de *Wilden Illinouak*, en van de onsen *Illinoois* genaamt.

HEt Meer van de Illinooizen betekend in de spraake der Barbaaren, 't Meer der Mannen: want dit woord Illinoois geeft een volkomen mensch / die in zijn volle Jaaren en krachten is / te kennen. 't Is ten Westen 't Meer Huron na 't Zuiden en Noorden gelegen: 't heeft honderd en twintig / of honderd en dartig Mijlen in de lengte / en veertig in de breedte; en begrijpt ontrent vier honderd Mijlen in den omtrek. Dit Meer van de Illinooizen, word in de spraake der Miamis Mischigonong, dat 's te seggen een groot Meer, genaamt. 't Strekt zich van 't Noorden na Zuiden uit; en ontlast zich van de kant van 't Zuiden in 't Meer Huron. 't Is niet boven de vijftien of zestien Mijlen of daar ontrent van 't Boven-Meer. Zijn oorspong strekt zich tot een Rivier uit / dewelke de Irokooizen Hohio noemen / en daar de Rivier Miamis zich in 't zelve Meer ontlast.

'T Is overal bevaarbaar; en aan de zijde van 't Westen is een zeer groote Bay, genaamt de Stink-Bay; om dat de Wilden die zich derwaarts hebben begeeven / zekere stinkkende Wateren na de Zee geleegen / daer zy woonden / verlaaten / en zich by deze Bay (door 't Meer der Illinooizen geformeert) hebben nedergeslaagen. *Stink-Bay* haar gelegentheid, en oorsprong haars naams.

KA-

KAPITTEL XI.

Korte beschrijvinge van 't uitneemende groote en diepe *Boven-Meer*.

Dit Boven-Meer strekt zich van 't Oosten na 't Westen uit; en moet meer als honderd en vijftig Mijlen in de lengte / [illegible] / en ontrent vijf honderd Mijlen in den omtr [illegible] hebben 't nooit gelijk de anderen daar we t[illegible] sien hebben / met Barken over gevaaren: ma[illegible] en aanmerkelijkste hoogtens van 't zelve bez[illegible] er schijnd den Oceaan hier in gelijck te zijn / d[illegible] rond / of aenkomenden Oever heeft.

Ik spreek hier [illegible] t getal Rivieren die zich in dit groote Meer ontl[illegible] Meer met dat der Illinooizen, en all' de Riviere[illegible] n en de andere uitstorten / dewelke den oorsp[illegible] viere van St. Laurens maaken; dewelke zich b[illegible] oorboorde Eiland, na de groote Bank van Terra Nova in den Oceaan begeeft. Wy hebben op deze laatste Rivier geduurende den tijd van zes honderd Mijlen / of daer ontrent / van de mond der zelve tot aan zijn oorsprong of begin gereist.

Groote Visch-vangst in dit *Meer*. *Forellen* van 50. of 60. ponden swaar.

All' deze Meeren, die men zoete Zeën mag noemen / zijn overvloedig van schoone blanke Visschen / veel grooter als de Karpers; die van een zeer goede smaak en voedzel zijn.

Men vischt'er op twintig of dartig vademen Water / zalmachtige Forellen van vijftig of zestig ponden swaar. Men zou aan de Oevers van deze Meeren, een oneindig getal goede Steden konnen bouwen; dewelke door een Schipvaard van meer als vijf honderd Mijlen / en door den grooten Koophandel die'er zou weezen / goede communicatie met malkander zouden hebben. De Landen aldaar te bereiden / zouden buyten twijffel zeer vruchtbaar zijn / indien ze van de Europeërs behouwt wierden. Die dewelke de grootheid en goede hoedanigheid dezer Meeren, of zoete Zeën onderscheidentlijk sullen verstaan / konnen door 't middel van onse Kaarten bevatten / dat dit den weg is / die wy sullen vervolgen / om onse groote Ontdekkinge te doen.

KAPITTEL XII.

Door wat Geest die van *Kanada* meest geregeert worden.

DE Spanjaarden hebben de eerste Ontdekkinge van Kanada gedaan. Aldaar voet aan Land gezet hebbende / vonden zy'er niets aanmerkelijks. Dit noodsaakten hen dit Land te verlaaten ; 't welk zy Il Capo di Nada (dat 's te seggen de Kaap van niet mendal) noemden. 't Is door een kwaade uitspraak van deze woorden, datmen 't zelve in alle de kaarten Kanada noemt. Wie *Kanada* eerst hebben ontdekt. Waarom alzoo genaamt.

Zedert ik uit die Landen ben vertrokken / heb ik verstaan / dat'er de zaaken by na in den zelven staat zijn / als toen ik'er woonde. Die dewelke Kanada regeeren zijn met een Geest ingenomen / de welke die geenen in 't heimlijk doet zuchten en klaagen / die tot haare belangen niet konnen overgaan. De Perzoonen van vroomigheid / yver en aangehechtheid aan den Godsdienst / vinden'er niet minder als 't geen zy'er gaan zoeken : maar wel tegenheden / de welke de zuyverheid en oprechtigheid haarer meeningen niet verwacht hadden. Men gaat'er met het voorneemen / om'er zijn rust en leven voor de tijdelijke en geestelijke hulpe en bystand van een aanwasschende kerk op te offeren : maar men vind'er niet als een opofferinge aan zijn eer en achting : Men denkt'er in een volmaakte eendracht en vreede te leeven / en men bejegent'er niet als moeyelijkheid / verdeelingen en beroerten ; en men wint'er niet als kruis en vervolgingen / indien men zich niet na 't welgevallen van twee of drie Persoonen schikt / die de heerschende geesten in deze Landen zijn. Men is'er van de Nederlandsche eenvoudigheid / vroomigheid / en van die oprechtigheyd des herten / dewelke de rechte kentekenen van een Christen maaken / en die men op andere plaatzen vind / t'eenemaal ontvreemd en ontaard. Kwaade Regeering te *Kanada*.

Maar zonder tot de byzonderheden dezer zaake te komen / waar van ik 't oordeel aan God laate / zal ik alleen zeggen / dat wy die Nederlanders van geboorte zijn / ons niet als door een zuivere geest van heiligheid / na dat wy alles hadden verlaaten / om de geestelijke Orde aan te neemen / en ons Vaderland als veracht hadden / na Kanada hebben begeeven. Ondertusschen zijn wy in dit Land komende wel verwonderd geweest / te ondervinden

D

den / dat deze vryheid en openhertigheid daar niet wel ontfangen zyn : want daar is een klein getal Perzoonen die alles verdacht houden / en van de eerste indrukzelen / die ze ontfangen hebben / nooit afwyken.

Wat leerzaamheid en believinge men oock heeft / men word evenwel by hen geoordeeld van een oproerigen inborst te zyn / wanneer men niet t'eenemaal van hun neiginge en inborst is ; en datmen door wyze en zachtzinnige vertooningen hen de reden wil doen plaats geeven. Deze handelinge is niet seer Christelijk ; en heeft buiten twijffel geen ander oogmerk als een enkel wereldts
belangen. Di … aals heeft genoodzaakt tegen
dzie geestelijke … k had bewoogen met my na
Kanada te gaan, … t beter voor ons zou weezen /
die alle onse goed … ede van 't geestelijke leven te
omhelzen / had … i ver afgelegene Sendingen te
gaan / om alde … en onder de Barbaaren tot de
uitbreidinge van … Christi te werken.

De voorzien … ede meeninge te hulpe : want
den Eerwaard … Alart een Recollect, die daar na
Bisschop van ' … estorven is / zond my schrifte-
lijke ordre om my … ge begeeven / daar ik hier na
breeder van spreek …

KAPITTEL XIII.

Beschrijvinge van de eerste inscheepinge in de *Kanoo* te *Quebek*, de Hoofdstad van *Kanada*, om ons na 't Zuid-westen van *Nieuw Vrankrijk*, of *Kanada* te begeeven.

Ik verbleef ontrent dardhalf Jaar op 't Fort Katarokkouy, of Frontenak, en ik volbracht'er met den Vader Lucas Buisset de opbouwinge van een Huis voor de Sendelingen. Dit wikkelde ons tot den arbeid en moeyelijkheden in / die welke van de nieuwe bevestigingen / onscheidelijk zijn.

Reize van 120. Mijlen van *Katarok-*

Wy voeren met de Kanoo de groote Rivier St. Laurens af ; en na een Schipvaart van honderd en twintig Mijlen / begaven wy ons te Quebek, in ons Klooster der Recollecten, van onze Lieve Vrouw van de Engelen ; om my uit het gewoel des We-

reldts

velds heiliglijk tot de onderneeminge onzer Ontdekkinge te schik- kouy of
ken en te bereiden. Frontenak,

Ik zal hier openhertiglijk toestaan / dat als ik met opmerkin- na Quebek.
ge deze gewichtige Sendinge aan de zijde van 't kruis / of van de ongemakken en lijdens / alleenlijk met de oogen der natuurlijke reden aanschouwden / en de zelve tegen de menschelijcke krachten vergeleek / my de zelve verschrikkelijk en te gelijk onbedachtzaam en vermeeten scheen te weezen : maar de zelve in God beschouwende / en als een uytwerking van sijn goedheid / dewelke my tot dit groote werk verkoos / en als een bevel 't welk hy my door de mond van mijne Superieurs, dewelke t'mijnen opzichte de werktuigen en de verklaarders van zijne wille zijn / zo gevoelden ik my terstond inwendig vertroost / en zelfs aangemoedigd / deze Ontdekkinge met alle oprechtigheid en mogelijke bestendigheid / te onderneemen.

Ik hield my verzekerd / dat nademaal dit het werk van God was / 't herte der Barbaaren, daar men my na toe zond / te verlichten ; het hem / indien hy 't begeerde / oock licht zou weezen / 't zelve zo wel door een swak werktuig als my / dan door de grootste Perzoonagien des Werelds te volbrengen.

My dusdanig tot de Reize mijner Sendinge bereid hebbende ; en ziende dat all' de geene dewelke tot deze Ontdekkinge uit Europa moesten komen / gearriveert waren ; de Stuurlieden / 't Bootsvolk / en de Timmerlieden gereet ; de Wapenen / Koopmanschappen / en de Materialen tot de Barke die men zou bouwen bereid / nam ik in ons Klooster mijn draag Kapelle, of al de noodwendigheden tot het verrichten van mijn Godsdienst geheel voor my toebereid ; en ik onfing vervolgens den zegen van den Heere Bisschop van Quebek, benevens zijn schriftlijcke goedkeuringe. Ik nam ook een schriftlijck verlof van den Heere Graave van Frontenak, die onze Nederlandsche Recollecten, ter oorsaake van hun openhertigheid beminde ; en die meenigmaal terwijl wy met hem ter Tafel zaten / de edelmoedigheid onzer onderneeminge gepreezen heeft.

Eindelijk begaven wy ons (volgens de aanmerkinge die ik'er in de beschrijvinge van mijn Louisiane van gedaan hebbe) in onze kleine Kanoo van Berken-houte schorssen / met mijne geestelijke Ornamenten, daar ik van gemeld hebbe / en een Mat van Biezen / de welke ons voor een Deken en Matras moest verstrekken. Ziet hier al 't geene daar onze uitrustinge in bestond. Men liet ons dus eerst voor af gaan ; ten einde ons Volk te verplichten / haare zaaken spoedig te voltrekken. De Inwoonders van Kanada, die aan beide de zijden van de groote Rivier St. Laurens, tusschen

 Quebek

Quebek en Montreaal woonen / baden wy onder hen den dienst te doen / en hen de Sacramenten te bedienen / om dat ze dezen heiligen dienst niet meer als vijf of zesmaal des Jaars konden bywoonen / dewijl'er maar vier Sendelingen in de uitgestrektheid van vijftig Mijlen in dit Land waren.

Beschrijvinge van de *Drie Rivieren*.

Ik doopten'er een Kind S. Hour genaamd / daar ik aan den Sendeling, die'er niet tegenwoordig was / kennisse van gaf; waar na wy onzen weg vervolgden. Wy passeerden te Harpentinien; alwaar den Heer van deze Plaats / uit de oudste Familien van Kanada gesprooten / my zijn Zoon op de Reize zou mee gegeeven hebben / indi[...]ier Mannen niet te klein had geweest. Wy b[...]ens na de Drie Rivieren, zijnde een Plaats a[...]aaden beslooten / en dartig mijlen hooger al[...]

Wy vonden'er [...] Sendeling Sixtus niet; dewijl hy in Sendinge [...] Inwoonders baden my dan om'er den eersten [...]n / en'er den dienst te doen. Des anderen da[...]n my de Heer Bonivet Luitenant Generaal van [...] Stad / een uure van daar de Riviere St. Lauren[...]daar hoe dikmaals vind men in de prijzelijkste [...]nverwachte verhinderingen: want te Montrea[...] men onze twee Kanoos-voerders met list van my, zo dat ik genoodzaakt was / my van de aanbiedinge te bedienen / dewelke my twee anderen deeden / om my met hen in hun swakke Scheepje te neemen. Zodanig begonden de geenen die onze onderneemingen benijdden / zich reets tegen de zelve aan te kanten; en te onderstaan om de schoonste en beruchtste Ontdekkinge / dewelke in deze Eeuw in die nieuwe Wereld is gedaan / te verdwarssen.

Ontrouwe *Kanoos-voerders*.

Beschrijvinge van de *Riviere St. Laurens*.

De groote Riviere opvaarende / bemerkten wy in 't passeeren van 't Meer St. Louis, dat deze groote Riviere St. Laurens zich boven 't Eiland Montreaal, 't welk honderd Mijlen in zijn omtrek heeft / als in twee takken verdeeld; de eene zich na 't oude Land van de Hurons of Outaouaks, en andere Volkeren na 't Noorden; en de andere zich in de Landen der Irokooizen uytstrekkende. Wy voeren door de zelve ontrent zestig Mijlen / en dat door snel vlietende ondieptens / en verschrikkelijcke vloeden / langs veele Rotzen op: alwaar de uitbarstingen en 't gebruis der Wateren vier Mijlen ver / gelijk den Donder bruld. En nochtans laaten de Kanoos-voerders niet na / met zulken grooten gaauwigheid en snelheid tusschen de steenen neer te daalen en voort te spoeijen / dat'er de geenen / dewelke deze Reize doen / in 't afdaalen de oogen van schemeren. Ze voeren gemeenlijk in hunne Kanoos Ee-

lands-

[redacted]

lands-huiden en andere pelteryen / die ze met de Wilden van deze Landstreeken ruilen.

Ik zal my niet ophouden / met het verhaal van alle de voorvallen / de welke ons bejegenden / en die als onscheidelijk van de groote en verre reizen zijn: maar alleenlijk zeggen / dat wy eindelijk des avonds omtrent ten elf uuren den dag na Allerheiligen aan 't Fort Katarokkouy of Frontenak aankwamen: daar de Paders Recollecten, en Missionarissen Gabriel de Ribourde, en Lucas Buisset wy in ons Huis / der Sendelingen ('t welk wy 't Jaar te vooren met zo veel moeiten op den Oever van 't Meer Ontario dichte by 't gemelde Fort Frontenak hadden doen bouwen) met groote vreugde ontfingen. Dit Fort is geleegen op vier en veertig Graaden en eenige minuten Noorder breete.

Ik had vergeeten te zeggen / dat dit Meer Ontario door de Rivier St. Laurens is gemaakt / en diep genoeg is om met groote Schepen te bevaaren: want men vind 'er op zeventig vademen water geen grond. De Golven worden 'er door de winden / die 'er gemeen genoeg zijn / bewoogen; En zijn veel gevaarlijker / als die der Zee; om dat ze korter en bygevolge snelder nederstorten; zo dat de Schepen minder na 't Roer luisteren. Men bevind 'er ook eenige genoegzaame merkteekenen van d'Eb en Vloed: want men ziet de wateren zomtijds door kleine Vloeden tegen de wind / en geduurende de zelve / opvloeyen. *Eb en Vloed op 't Meer Ontario.*

De Vischvangst in dit Meer Ontario, is / gelijk wy van de andere Meeren gezegt hebben / overvloedig in allerhande slag van goede Visschen. Men vangt 'er in 't byzonder Zalmachtige Forellen grooter als de Zalmen in Europa. De Landen daar omtrent zijn ook zeer vruchtbaar; 't welk men by ervaarendheid / op verscheide plaatzen daar men 't Land heeft bebouwt / bevonden heeft. De Jagt levert 'er zo veel Wilde Beesten / en Vogelen uit / als men zou konnen wenschen. Men ziet 'er de Bosschen met de beste Boomen vervuld / die men in geheel Europa vind: als Pijnboomen, en Epinetten, zijnde een soort van Sperre-boomen, de welke in deze Landen zeer gemeen zijn. Daar zijn ook Yzer-Mijnen / en men zou 'er buiten twijffel ook van alle andere Metaalen ontdekken.

Terwijl wy in dit Fort Katarokkouy verbleeven en ons Volk verwachten / hadden we de gelegentheid om met onze Geestelijken te overleggen / wat schikkingen wy behoorden te neemen / om zulke talrijke Volkeren die nooit van 't Evangelium hadden hooren spreeken / te bekeeren. Het is zeker / dat de Geestelijken van Sint Franciscus, daer ik 'er een van ben / van alle tijdelijke goederen en menschelijke middelen ontbloot zijnde (ter oorzaake van de

verscheidenheid der natuuren van de geenen met de welke wy deze moejelyke reize moesten doen) geen te grooten voorzorge konden neemen: Want wy hadden Nederlanders, Italiaanen, en Normandyers, alle van verscheidene belangens by ons. 't Was ons dan by na onmogelyk perzoonen van zulken stryden inborst en neigingen / en voor al op zodanigen verren reize als deze / te vereenigen en te vergelyken / op de welke de Wetten in haar volkomentheid gelyk in Europa niet konnen onderhouden worden; daer men de menschen veel gevoegelyker door 't voorstellen van de deugd en Godzaligheid / of door de vreeze der straffe tot het goede kan aanzetten. Doch all' onze bestieringen aan de Voorzienigheid laatende / schikten [illegible] onzen plicht / bereid zynde om alles uit te sta[illegible]

Groote zorge en liefde der *Irokooizen* voor de Recollecten,

De Irokooizen [illegible]oogen met ons te gaan / en die zich dichte by [illegible]adden neergezet / kwamen ons dikmaals bez[illegible]ingen van Eelanden en Rheebokken doen. [illegible] de welken wy hen weer kleine Messen en eenige[illegible]ven / de welke ons tot dien einde ter hand gef[illegible] Barbaaren op onze reize denkkende / lagen vol[illegible]ten / wanneer ze zich ergens over willen verw[illegible]er vingeren op de mond. Ze riepen ons toe / [illegible]n, dat is te zeggen / naakte voeten / 't geen gy [illegible] is van groot gewicht. Zy verzekerden ons ook / dat hun dapperste Kryjgs-lieden naauwlyks de handen der Natien konden ontkomen / die wy onderstonden te bezoeken. En om hunne zorge voor ons te betoonen / zeiden ze ach! wy zullen u niet weer aanschouwen; kan men leeven / en u perzoonen zien verlaaten die je dagelyks den Hemel leert bidden. 't Is zeker dat de Irokooizen onze Franciskaner geestelyken tederlyk beminnen / om dat ze de zelve in 't gemeen zien leeven en niets in 't byzonder bezitten.

Haere gewoontens en maniere van leven.

De levens middelen zyn onder deze Natie gemeen: De oudste Vrouwen van hunne Hutten of Kabaanen doen 'er na de Jaaren van de perzoonen der Huys-gezinnen de uitdeelinge van; en geeven aan een ieder die zich by hen bevind / wanneer ze 't maal houden / te eeten: willende veel eer een geheelen dag vasten / als iemand wie 't ook zou mogen weezen te laaten gaan / zonder hem al 't geen ze hebben / aen te bieden.

Groote ontrouw der *Kanoos voerders.*

De Heer de la Salle begaf zich eenigen tyd na ons op dit Fort. En God had hem gelyk ons van veele gevaaren verlost / de welke hem op den grooten weg van Quebek tot deze Sterkte / over den langduurigen Water-vloed daar wy van gesprooken hebben / en op verscheide andere geweldige vloeden / waren overgekomen;

[redacted]

zo dat hy door 't uitstaan dezer ongemakken / eindelijk zeer ongedaan en vermagerd aldaar arriveerde. In 't zelve Jaar dee hy vijftien Kanoos-voerders, die ons voor zouden gaan / vertrekken. Zy gelieten zich met de Kanoos na de Illinooizen en na de Volkeren te vaaren / die by de Rivier in de Illinooische spraake Meschasipi, dat 's te zeggen de groote Riviere genaemt / woonen / en by deze eerste benaaminge ook in de kaarte bekend staat / ten einde eengoede vriendschap met deze Wilden te maaken / en ons aldaar levens middelen en andere noodzaakelijkheden / om aan onze ontdekkinge te wercken en de zelve te achter-volgen / te voorzorgen. Maar nademaal 'er zich eenige ontrouwe menschen onder hen bevonden / bleeven ze te Missilimakinak by 't Boven-Meer leggen ; en hielden zich aldaar op / met hen by de Wilden ten Noorden van dit Meer gelegen / te verlustigen. Hier verkwisten ze de beste koopmanschappen / die ze mee-genomen hadden / in plaats van ons de dingen te bezorgen / de welke ons tot het bouwen van een Schip / met het welke wy van Meer tot Meer na de groote Rivier Meschasipi moesten vaaren / ten hoogsten noodig waren.

KAPITTEL XIV.

Beschrijving van de tweede inschepinge, de welke by 't *Fort Frontenak* in een *Brigantijn* op 't Meer *Ontario* of *Frontenak* geschiede.

DEn achtienden November des zelvigen Jaars nam ik mijn afscheid van onze Geestelijken van 't gemelde Fort : en na veele omhelzingen en betooningen van een Christelijke en Broederlijke liefde / gingen wy met zestien Mannen in een Brigantijn van omtrent tien tonnen. De Herfst koude en de winden noch streng en geweldig zijnde / schroomden ons Volk in zulken kleinen Schip te gaan. Dit verplichten ons benevens de Heer de la Motte die 't opper-gebied had / de streek na de zijde van 't Noorden van dit Meer te houden / om ons voor de Noord Westen wind / die ons na de Zuid-zijde zou gedreeven hebben / te wachten. De Schipvaard was hier zeer moeijelijk. Wy stonden 'er ook veele gevaaren uit ; en leden in 't doorvaaren van dit Meer, in een Saisoen 't welk reets zo ver-verloopen was / ook eenige schade. Groote gevaaren op 't Meer *Ontario*.

Den zes-en-twintigsten / ons kleine Schip / anderzints wel ver-

verdekt en gebouwt / tot twee groote Mijlen van 't Land afgedreeven zijnde / waren wy genoodzaakt den gantschen nacht op meer als zestien vademen water ten Anker te blijven leggen: leggen: daar wy in een groot gevaar waren. Maar eindelijk de wind na 't Noord-Oosten gekeert zijnde / kwamen wy gelukkig aan 't einde van 't Meer Ontario of Skannadario, gelijk het de Irokooizen noemen. Wy bevonden ons niet ver van een haerer Dorpen Tajajagon genaamd / ten Noorden meer als zeventig Mijlen van 't Fort Katarokkouy of van Frontenak gelegen.

Gevaar van 't swaare Ys.

Wy ruilden Indiaans Koorn met de Irokooizen die zich niet genoeg over ons I[...]n: en ons dikmaals in onzen Brigantijn (de w[...]erheid te weezen in een Rivier geplaats hadden [...]en. Maar eer wy'er in kwamen bleeven wy [...]e grond zitten: zo dat men genoodzaakt w[...]ze op hebbende manschap in Kanoos te doen g[...]an zijn laadinge te ontlasten / om ons te redde[...] te maaken. Men moest 'er ook 't Ys met A[...]kken; 't welk ons anderzints in deze Rivier, t[...]Meer werpt / zou besloten hebben.

De wind niet [...]eize te vervolgen / konden wy niet voor den vijf[...]8. van daar vertrekken. En dewijl wy van de zyde van 't Noorden daar wy ons bevonden / noch vijftien of zestien Mijlen te doen hadden / om ons in de Landen van 't Zuiden te begeeven / daar de Riviere Niagara gelegen is / en niet meer dan tien Mijlen konden vorderen / zo wierpen wy 't Anker vier of vijf Mijlen van 't Land / en wierden den geheelen nacht door een grooten storm geslingerd.

Niagara voor de eerstemaal van een groot Schip bevaaren.

Den zesden zijnde Nikolaes dag kwamen wy in de schoone Riviere Niagara, daar nooit geen Barke, na dat van 't onze gelijkende / in-gekomen was. Wy zongen het Te Deum en deeden de gewoonelijke dank gebeden. De Irokooizen genaamt Tsonnontouanis van 't kleine Dorp gelegen aan den ingang der Riviere vingen meer als drie honderd blanke Visschen / veel grooter als de Karpers, zijnde van de gezontste en van de beste smaak van Visschen die men in de wereld vind. Deze Barbaaren vereerden ze ons altemaal; hun goede Visch-vangst onze gelukkige aankomst toeschrijvende. Ze noemden onzen Brigantijn 't groote houte Kanoo.

Visch-vangst in de zelve.

Landreize tot de ontdekkinge der Landen.

Den zevenden voeren we met de Kanoo twee Mijlen na 't hooger einde der Riviere / om 'er een plaats bekwaam om zich ter neder te zetten / te ontdekken; maar ter oorzaake van den geweldigen vloed de welke wy bejegenden / niet verder konnende ko-

[redacted]

komen / gingen wy te voet drie uuren hooger op / om 't Land te ontdekken. En geen grond bekwaam tot den akkerbouw vindende / lagen wy ons dichte by een Rivier, die van 't Westen komt een Myl boven den grooten Water-val Niagara, den aanmerkelykste en verschrikkelykste die 'er gelyk wy 'er gesegt hebben / in de wereld is / te rust. Daar was te dier tyd een voet dik Sneeuw / 't welk we van de grond aflichten / om 'er vuur te maaken.

Des anderen daags keerden we langs den zelven weg weer te rug; en ontmoeten een groot getal Rheebokken, en Wilde Indiaansche Hoenderen of Kalkoenen. Den elf den der zelvige Maand deeden we op dit Land de eerste Misse die 'er ooit gedaan was; en stelden de Timmer-lieden en 't andere Volk te werk. De Heer de la Motte die de zelve bestierde kon zich aan de strengheid van zulken ongemakkelyken leeven niet gewennen; zo dat hy genoodzaakt was van eenigen tyd zyn voorneemen te staaken / en door een weg van ontrent twee honderd Mylen / weer na de verblyfplaatzen van die van Kanada te keeren. Veel Rheebokken en Indiaansche Hoenderen aldaar.

Den 12. 13. en 14. was ons de wind niet gunstig genoeg om onzen Brigantijn tot dicht aan de geweldige vloeden op te voeren / daar men voorgeslagen had eenige Huisen te bouwen.

Onze Kaarte inziende / kan men lichtelyck oordeelen / dat deze onderneeminge gevoegd / by die van 't Fort Frontenak, te weeten / Huizen en een tweede Fort aan deze plaats van Niagara te bouwen / de Irokooizen en zelfs de Engelschen en de Hollanders, die 'er dichte by-gelegen zyn en een gemeenen handel met deze Barbaaren hebben / eenig kwaad na denken en onrust zou konnen veroorzaaken. Om dan de kwaade gevolgen / die uit deze onderneeminge zou konnen veroorzaaken / te voorkomen / begaven wy ons / gelyk wy in 't volgende Kapittel nader zullen zien / in Ambassade na de Irokooizen.

Den 15. verzocht men my 't Roer van 't Schip te bestieren; terwyl drie Mannen 't zelve te Land voortrokken. Wy brachten 't dan eindelyk by een Steenrots van een uitneemende hoogte / daar we meer van gesprooken hebben; zynde aan 't einde van den Sterken vloed van de Riviere Niagara. Hier was 't / daar wy ons kleine Schip aan 't Land trokken en vast-maakten.

Den 17. maakte men een Kabaan van Balken om voor een Magazijn te dienen. Den 18. en den 19. de aarde zeer hard bevrooze zynde / waren we genoodzaakt verscheide ryzen ziedend water op de zelve te gieten / om 'er 't hout in te krygen. Den 20. 21. 22. en 23. maakten onze Timmer-lieden een Kaapstander / ten einde onze Barke de welke door 't stooten van 't afzakkende Ys

E zou

zou verbrijzelt zijn geworden / uit het water te trekken : maar de groote kabel brak tot drie reizen : Doch den Timmerman genaamt Lukas geboortig uit het Land van Artoois, 't Schip met de kabel omwonden hebbende / trokken wy 't op 't Land ; en stelden 't alzo buiten 't gevaar van de Ys schollen / de welke met geweld van den grooten Water-val van Niagara af vloeiden.

KAPITTEL XV.

De *Ambassade*, de welke wy genoodzaakt waren te Land, aan de *Irokooizen Tsonnontouans* te doen.

OM geen argwaan aan deze Wilden, de welke de talrijkste dezer Natie zijn / te geeven / vonden wy raadzaam dezen van dit kleine Dorp by Niagara tot ons voordeel te voorkomen. Wy gaven hen dan te kennen / dat wy niet voorgenomen hadden een Sterkte op den Oever haarer Riviere Niagara te bouwen : maar dat wy 'er alleen een groot Magazijn-huis zouden oprechten / om 'er de koopwaaren van ons Volk/tot hun behoeven mede-gebracht / in te leggen. Wy deeden hen ook eenige vereeringen ; om hen te doen verstaan / dat we by hen zouden verblijven ; terwijl zes of zeven van de onzen na haar groote Dorp der Tsonnontouans zouden gaan / om van deze en andere zaaken met hunne voornaamste Opperhoofden der Irokooizen te handelen.

't Was inder daad noodzaakelijk derwaarts te gaan / om 't kwaad nadenken 't welk de vyanden onzer ontdekkinge van all' onze handelingen aan deze Wilden hadden gegeeven / weg te neemen. Terwijl ik aan 't bouwen van een kleine Kabaane van schorssen bezig was / om in de zelve de Misse te doen / kwam de Heer de la Motte voor zijn te rug reize na Kanada (waar van ik boven gemeld hebbe) my verzoeken / hem in zijn Ambassade te vergezelschappen ?

Ik bad hem / my by 't grootste getal van 't Volk te laaten verblijven ? Hy antwoorde me / dat hy 'er van zestien zeven met zich zou neemen : dat ik de Irokooische spraake by na verstond / en met deze Barbaaren dikmaals in de Raadpleegingen de welke men in 't Fort Frontenak had gehouden / gesprooken had ; dat hy deze reize ter eere Gods ondernam ; Dat hy zich op de geenen / de welke hem zouden vergezelschappen / niet kon betrouwen ; en dat

by

by aldien onze onderneeminge kwam te misflukken / men ontwijffelijk de schuld op my zou leggen. Deze en meer andere verborgere redenen bewoogen my / hem op zijn reize te volgen.

Schoenen der Wilden.

Wy gingen met Schoenen op de wijze der Wilden, zonder eenige vercierselen / van bereid Leer gemaakt / doch zonder zoolen; om dat de aarde noch met Sneeuw bedekt was. Wy gingen twee-en-dartig Mijlen gaans door de Bosschen / en brachten de nachten dikmaals onder den blaauwen Hemel door / niet anders als eenige kleine zakken gebrand Indiaans Koorn by ons hebbende. Maar we ontmoeten op den weg Irokooizen die op de Jagt waren / die ons een Rheebok, benevens vijftien of zestien swarte Eikhoorntjes gaven / de welke zeer goed om te eeten zijn.

Irokooizen zeldsaame gewoontens in 't verzamelen van haare Raad.

Na vijf dag reizens kwamen wy te Tagarondies een groot Dorp van de Irokooizen Tsonnontouans. Ons Volk was zeer wel van Wapenen en kleederen voorzien / veel meer om hen zelven / dan aan de Barbaaren eere te geeven. De Wilden brachten ons in de Kabaane van hun Opperhoofd / alwaar de Vrouwen en kinderen ons kwamen bezichtigen. Na 't geschreeuw van een Ouden / om volgens de gewoonte dezer Barbaaren, die van 't Dorp te verwittigen / wiesschen ons de jongsten onder hen de voeten / de welke ze vervolgens met het Vet der Wilde beesten, en Beeren-smout breeven.

Staatigheid en trotsigheid in haare Vergaderingen.

Haare Rokken van staat.

De volgenden dag / de welke was / den eersten van 't Jaar 1679. dee ik na de gewoonelijken dienst / de Predicatie in een Kapelle van schorssen van Boomen gemaakt; daar onder anderen de Vaders Jesuyten Garnieer, en Rafeix tegenwoordig waren. Na 't eindigen van den dienst / kwamen twee-en-veertig Ouden met ons in den Raad. Deze Wilden, die byna altemaal van een schoone gestaltenisse des lighaams zijn / waren omwonden met een zoort van Tabbaarden van Beevers of Wolven huiden gemaakt: en sommigen hadden swarte Eikhoornen, met een Pijp of Kalumet in de hand. De Raads-heeren van Venetien hebben geen staatiger gebeerdens / en spreeken mogelijk met geen grooter gravitijt, als de Ouden dezer Barbaaren.

Irokooizen achten de Engelschen en Hollanders meer als de Franschen.

Deze Natie is de wreedste / en de Woeste van geheel Amerika; en in 't byzonder ten opzichte hunner Slaaven of gevangenen / de welke zy twee of drie honderd Mijlen ver (gelijk wy in ons tweede deel zullen aantoonen) gaan zoeken. Ick moet nochtans zeggen / dat ze zeer goede hoedanigheden hebben; en dat ze de Europëers, de welke hen de Koopmanschappen voor een redelijke prijs geeven / beminnen; en de geenen een doodelijken haat toedragen die niet als op hun voordeel zien / en zich met haare Beever-huiden willen verrijken. Zy gaan de zelve tot meer als hon-

honderd-en-vijftig Mijlen van hunne Dorpen zoeken / om 'er de koopwaaren der Engelschen en Hollanders voor te verruilen; welke Natien zy meer als die van Kanada beminnen ; om dat ze gemeenzaamer zijn / en hunne waaren beter koop aan hen overdoen.

En waarom.

Een van ons Volk genaamt Antoni Brassart, die de Irokooische spraak zeer wel verstond / en de Heer de la Motte voor Tolk dienden / zei tegen deze Vergaderinge / eerstelijk ; dat wy hen kwamen bezoeken / om met hen uit hunne Pijpen of Kalumets te rooken ; zijnde een plechtelijkheid de welke wy hier na zullen beschrijven : Doen wierpen we in 't midden dezer Raads-vergaderinge Bijlen / Messen / Rokken en een groote keeten van Wit en Blauw Pastelijn : en volharden vervolgens met op ieder poinct, 't welk wy deze Barbaaren voorstelden / vereeringen aan hen te doen ; de welke by na van de zelve waarde als de eersten waren.

Vreemde plechtelijkheden, die men in haare Raads vergaderinge moet in acht neemen.

Ten tweeden / verzochten wy hen de geheele Natie der vijf Irokooische Kantons te verwittigen / dat wy een Schip of groot Kanoo van hout op de Rivier Niagara zouden maaken / om hen door een gemakkelijker weg de koopmanschappen uit Europa toe te brengen / als door de welke men de zelve over den geweldigen vloet van St. Laurens moest doen : en dat wy hen door dat middel alle dingen beter koop zouden geeven als de Engelschen en de Hollanders van Baston en Nieuwjork. Dit voorwendzel was waarschijnelijk en wel bedacht / om de Engelschen en de Hollanders door 't middel dezer Barbaaren uit Amerika te verdrijven : Want ze gedoogen of lijden (gelijk ik gezeit hebbe) die van Europa niet / als om 't voordeel 't welk ze van hen trekken.

Ten darden ; dat wy hen een Smit / en een Roeremaaker / aan de Riviere Niagara zouden beschikken / om hun Bijlen / en Vuurroers te herstellen / om dat ze niemand onder hen hadden / die dit handwerk verstond : en dat wy de zelve / tot gemak der geheele Natie, op den Oever van 't Meer Ontario aan de mond van de Riviere Niagara zouden plaatzen. Wy wierpen noch zeven of acht Kapotten, en stukken van schoone stoffe / waar mee ze zich van de lendenen tot de knien bedekken / onder hen ; om hen op onze zijde te krijgen / en te verhinderen na de geenen te luisteren / die tot ons nadeel tegen hen zouden willen spreeken : hen biddende / ons van alles te verwittigen 't geen men hen van ons zou mogen zeggen / voor dat 's 'er geloof aan wilden geeven.

Wy voegden 'er noch veel andere redenen by / die wy oordeelden bekwaam te weezen / om hen te over reeden / en te beweegen / onze onderneeminge te begunstigen. Men gaf hen zo aan stoffen als aan

Daar is niet als door ver-

[redacted]

aan yzerwerk meer als vier honderd gulden; daar wy noch andere Koopmanschappen van Europa, de welke zeer waardig en ongewoon in die Landen zijn, byvoegden. De beste redenen van de wereld worden by hen geen gehoor gegeeven, indien ze met geen vereeringen vergezelschapt gaan.

eeringen by dit Volk uit te richten.

Ik heb vergeeten te zeggen, dat de Heer de la Motte voor den aanvang onzer aanspraake aan den Raad, de Irokooizen deezeggen, dat hy met hen niet zou spreeken, voor dat ze al voorens den Vader Garnieer een Jesuyt, de welke hem verdacht was, uit de Vergadering zouden hebben doen gaan? De Ouden der Irokooizen baden hem dan zich van daar te willen vertrekken: Maar nademaal ik veel achtinge voor hem had, ging ik 'er met hem uit, op dat hy deze smaat niet alleen zou draagen. Ik hield hem dan gezelschap, en was verbleid daar door aan de Heer de la Motte te betoonen, dat hy geen reden had gehad, van my in den Raad te brengen, dewijl hy had voorgenomen een belediginge van deze natuur aan een Jesuyt Rocollect te doen, die zich tot geen ander einde onder deze Barbaaren bevond, als om hen de waarheden des Evangeliums te leeren. Hier door ontsloeg ik my den eersten dag van de zittinge over de zaaken, waar van men met de Irokooizen wilde handelen, by te woonen.

Ik zag dat de Heer de la Motte onder menschen, de welke vyanden waren van al dat geestelijk genaamt word, was opgevoed. Ik twijfelde dan geenzints, of hy zou all' de misslagen die hy zou begaan, op my leggen. Doch ik dacht het beter te weezen, dat hy als ik, door perzoonen die hem gebruikt hadden, bedrogen wierd. Hierom wast dat ik in 't vervolg standvastig bleef, met my met geenige wereldsche dingen te bemoeijen. De Irokooizen en all' de andere Natien hebben my hierom altijd bemind; mijn onderhoud beschikt; en my in mijn nood te hulpe gekomen; om dat ze my in alle dingen onverschillende vonden. En inder daad, wanneer ze my eenige vereeringe deeden, gaf ik ze terstond weer aan hunne Kinderen.

Den volgenden dag antwoorden de Irokooizen van point tot point op onze redenen en vereeringen. Zy hadden om zich te binne te brengen, 't geen 'er in de voorlede Vergaderinge gezeit was, stukken hout op de aarde geleit; en op ieder beantwoordinge, de welke ons een der Irokooizen, die 't woord voerde, gaf, hield hy een dezer kleine stukken hout in de hand. En na zijn redeneringe lag hy in 't midden der Vergaderinge swarte en witte stukken Pastelein, de welk ze gewoon zijn in zeer dunne zenuwen van dieren te voegen, de welke zy dooden en laaten droogen. Na dat ze op all' onze voorgestelde Artijkelen de een na de

Vreemd middel der *Wilden* om te onthouden 't geen men hen heeft gezegt.

ander (waar aan hen deze kleine stukken hout zo wel als de vereeringen aan hen gedaan / doen gedenken) geantwoord hadden; riepen all' deze Ouden der Irokooizen (na dat den oudsten onder hen tot driemaalen met luider keele Niaoua had uitgeroepen / dat 's te zeggen; Zie daar / dat is wel ik bedank u) van gelyken eenstemmig en met een groot geluit / en diep uit de borst op / Niaoua.

Haare listigheid voor haar belangen.

Maar men moet hier in acht neemen / dat all' de Wilden, hoewel de eenen arger en listiger dan de anderen zyn / altemaal op hun belangen denkken; Zo dat all' onze redenen de Irokooizen niet als in schyn voldeeden: Want ze zagen dat de Engelschen en de Hollanders hen de koopmanschappen tot een veel geringer prys als de Franschen van Kanada verkochten; Zo dat ze meer genegendheid voor de zelven hadden / als voor die de welke ik vergezelschapten.

Men moet al wat ze zeggen toestaan.

Deze Barbaaren hebben een uitneemende onverschillendheid voor alle dingen. Ondertusschen zou men onder hen voor een oneerlyk Man gaan / indien men de zaaken die ze in hun Vergaderinge voortbrengen tegensprak; en niet alles (al zeiden ze ook de ongerymste dingen des wereld's) toestemden. Zy antwoorden ook op alles Niaoua, dat 's te zeggen / je hebt gelyk myn Broeder / ziet dat is wel.

Haar onverschillentheid in alle dingen ook voor den Godsdienst.

Ondertusschen gelooben ze niet / als 't geen hen voor hun byzonder belangen behaagt. Maar in ik kan zeggen / dat all' de Wilden die ik gekend hebbe hun uitneemende onverschillentheid / de welke zy voor alle dingen en zelfs voor de groote waarheden des Christelijcken geloofs hebben / te keunen geeven: 't welk ook de grootste verhindering is / die ik tot hun bekeeringe heb gevonden. En inder daad / indien men zich niet t'eenemaal meester van deze Volkeren maakt / en de zelve van hun kindsheid niet aan de regelen onzer heilige Religie worden onderworpen / zo zal men hen nooit door geen kracht van redenen / de waarheid doen gelooven: Maar ze zullen altyd / indien God niet inwendig tot hun bekeeringe werkt / in haare verschrikkelyke en beklaagelyke onweetentheid blyven.

Haare onmenschelijke wreedheid tegen hun Krijgs gevangenen.

Gedurende de laatste dagen onzer Ambassade, brachten de Irokooische Krygs-lieden twee Slaaven mee / de welke zy omtrent Virginia bekomen hadden. Een der zelven was een Hontouagaha, 't welk in de Irokooische spraake Stamelaar of grooten Snapper te zeggen is. Den anderen was van de Natie genaamt Ganiessinga; by de welken zich Engelsche Recollecten als Sendelingen bevinden. De Irokooizen lieten dezen laatsten in 't leven: Maar aangaande den eersten / ik geloof niet dat de Neroos, de Domitianen,

[redacted]

nen, en de Maximen ooit iets zo wreed / om 't geduld der Martelaaren te oeffenen / hebben uitgevonden / als 't geen de Irokooizen hem deeden lijden.

Ze zijn ten opzichte van all' haare Vyanden / die ze in den Oorlog bekomen / gewoon aldus te handelen en de zelve dikmaals een geheele Maand lang te tormenteeren. Zo haast zy ze in hun Kantons gebracht hebben / leggen ze de zelven op houten / in de gedaante van een Kruis van St. Andries, bindende de armen en beenen dezer ongelukkigen aan 't zelve vast; en stellen ze voor de kleine steekende Muggen bloot / die ze zo lang steeken tot dat ze dood zijn.

Als deze Slaaven by deze Volkeren gekomen zijn / snijden de Kinderen hun stukken Vlees van de dyen / of eenige andere gedeelten des ligchaams / en 't zelve over de hout koolen gebraaden hebbende / dwingen ze deze elendigen de zelve te eeten. De Vaders en Moeders dezer kleine Barbaaren, eeten 'er van verwoedheid ook zelfs van. Dusdanig handelen ze deze menschen met een wreedheid / van wiens gelijken men nooit heeft hooren spreeken. Zy geeven aan deze kleine Menschen-eeters 't bloed dezer ongelukkige Slaaven uit kleine Schoteltjens van schorssen te drinken; ten einde hen te meer / tot het uitroeijen hunner Vyanden aan te moedigen.

Doen 'hunne vyanden haar eigen vlees eeten, eeten 't ook zelfs, en geeven 't bloet der selve haare Kinderen te drinken.

Deze schrikkelijke wreedheid noodzaakten ons uit de Kabaan van 't Opperhoofd dezer Barbaaren te vertrekken; om hen den afschrik / de welke wy van hun onmenschelijkheid hadden / te kenne te geeven. Wy wilden niet meer met hen eeten; en wy keerden langs onzen weg / door de Bosschen / weer na de Rivier Niagara. Ziet hier hoe ongelukkig deze Ambassade uitviel.

KAPITTEL XVI.

Beschrijvinge van een Schip van sestig Tonnen, 't welk wy dicht by de Straat of Engte van 't Meer *Erié* geduurende de Winter en de Lenten van den Jaare 1679. lieten bouwen.

DEn veertienden der Maand Januari kwamen wy in onze Kabaane van Niagara, om ons van de ongemakken die wy op de Ambassade hadden geleden / uit te rusten. Wy hadden niets als Indiaansch koorn te eeten: Maar tot ons geluk was 't op die

tijd

tijd juist in 't Saisoen van de Vischvangst der blankke Visschen / waar van wy gesprooken hebben. Deze aangenaame Visch verstrekten ons tot toe-spijs by ons Indiaansch Koorn: wy bedienden ons van 't nat daar deze Visch ingekookt was / als van Vlees nat: Zo haest het in de Ketel begon kouwt te worden stremden 't / en wierd dik / by na even als 't Kalfs nat.

Schip-breuk op 't Meer *Ontario*.

Den twintigsten hoorden ik van den Oever / alwaar wy ons bevonden / de stem van de Heer de la Salle, de welke met een groote Barke van 't Fort Frontenak gekomen was. Hy bracht ons levens middelen / en all' de nodige materiaalen mee / die wy van nooden hadden, om een Schip / 't welk wy boven den grooten Water-val van Niagara by den ingang van 't Meer Erié hadden voorgenomen te timmeren: maar door een vreemd en onverwacht ongeluk kwam de Barke, de welke ons veele Koopmanschappen en noodwendigheden mede bracht / door de schuld van twee Stierlieden / die van een strijdend gevoelen waren / over den weg die ze neemen moesten / te vergaan. Deze Barke verbrijzelden op den Oever aan de Zuid-zijde van 't Meer Ontario tien Mijlen van Niagara. De Bootsgezellen noemden deze plaats de Dolle of de Woedende Kaap.

Men Borg nochtans de Ankers en Kabels van dit Schip: maar men verloor Kanoos van schorssen met Koopmanschappen gelaaden. Deze en andere tegenheden zouden zekerlijk alle anderen / uitgenomen die de welken dit goede besluit gemaakt hadden / dikmaals van deze Edelmoedige onderneeminge hebben doen afzien.

De Heer de la Salle gaf ons te kennen / dat hy voor 't verlies van dit Schip by de Irokooizen was geweest; en dat hy ze zo gelukkig op zijn zijde had gekreegen / dat ze met groote lof van onze Ambassade (daar ik van gemeld hebbe) gesprooken / en in de uitvoeringen van all' onze onderneemingen / bewilligd hadden. Deze onderhandeling geduurden eenigen tijd.

't Bouwen van een Sterkte by de Rivier *Niagara*.

Ondertusschen / om dat eenige perzoonen met al hun vermogen ons voorneemen poogden te verhinderen / deeden ze de Irokooizen nochmaal eenig kwaad na denken tegen ons op-vatten; terwijl 't Fort 't welk men by de Rivier Niagara bouwde / een goeden voortgang nam: maar men wenden in 't heimelijk zo veel middelen aan / dat deze Sterkte by de Barbaaren verdacht wierd gehouden: zo dat men den opbouw der zelve voor een tijd moest staaken; en zich vergenoegen van 'er een Huis met Pallisaaden omringt / te maaken.

Hoe verhinderd.

Den twee-en-twintigsten / begaven wy ons twee Mijlen boven den grooten Water-val van Niagara. Men maakten aldaar een

[redacted]

een Timmer-werf tot het bouwen van een Schip / 't welk wy tot onze Reize van nooden hadden : want wy konden dit niet gevoeggelijker doen / als by een Rivier de welke in de Straat of 't Kanaal, 't welk tusschen 't Meer Erié, en de grooten Water-val is / nederdaald. In alle deze gints en herwaarts Reize / had ik altijd 't geen tot mijn dienst behoorde op mijne schouderen.

Den zes-en-twintigsten / de Kiel van 't Schip en de andere stukken klaar zijnde / zond de Heer de la Salle een Meester Timmerman genaamt Moses, by my / om te verzoeken de eerste pin of bouwt in 't Schip te drijven ; maar de zedigheid mijner geestelijke Orde verplichten my deze eere te weigeren. Hy beloofden dan tien goude Louizen voor de eerste pin ; ten einde den Meester Timmerman aan te moedigen met den aanbouw van 't Schip / op 't spoedigste voort te gaan.

Geduurende den Winter / de welke in dat Land niet half zo streng als in Kanada is / deeden wy een van de twee Wilden van de Wolf Natie, die zich om 't jaagen der wilde Beesten by ons gevoegd hadden / Kabaanen van de schorssen van Boomen maaken. Ick had een Kabaan voor my in 't byzonder / om'er des Zondags, en op de heilige dagen dienst in te doen. Veele van ons Volk konden 't gezang van Gregorius, en anderen eenige gemeene.

Geen strenge Winters ontrent de Rivier Niagara.

De Heer de la Salle liet een Perzoon genaamt Tonti, zijnde een Italiaan van geboorte / die na den Oproer van Napels (daar zijn Vader ook aan deelachtig was geweest) in Vrankrijk gekomen was / als Commandant over de Timmer-werf : en dringende redenen hebbende / vertrok den gemelden Heer weer na 't Fort Frontenak : En ik vergezelschapten hem op den Oever van 't Meer Ontario, tot aen de Mond van de Rivier Niagara. Aldaar gekomen zijnde / maakten hy de mienen / en geliet zich een plaats tot het verblijf van een Smit / die men ten dienste van de Irokooizen had belooft / aan te wijsen. 't Was dan niet buiten reden dat deze Barbaaren van de Ambassade van de Heer de la Salle niet geloofden als 't geen ze goed dachten.

Terug Reize van de Heer de la Salle na 't Fort Frontenak.

Wat de Reize van de Heer de la Salle belangt / hy dee de zelve te voet over de Sneeuw ; en ging alzo meer als tachtig Mijlen ver / niet anders als een kleine zak met gebrand Koorn tot levens middelen by zich hebbende ; 't welk hem zelfs twee dagreizen van 't Fort begon te ontbreeken. Ondertusschen kwam hy'er evenwel met twee Mannen / en een Hond / die zijn geringe uitrustinge over 't Ys trok / gelukkig aan.

Weer na onze Timmer-werf keerende / bevonden wy / dat 't meeste gedeelte der Irokooizen, geduurende den aanbouw van

Moetwilligheyd

ons

der Wilden om 't bouwen van 't Schip te verhinderen.

ons Schip / na de andere zijde van 't Meer Ontario, ten Oorlog waren getrokken. En hoewel die de welken zich van hunne Natie noch daar bevonden / vermits hun klein getal zo moedwillig niet waren / zo lieten ze nochtans niet na / dikmaals op onze Timmer-werf te komen / en hun misnoegen over 't geen wy deeden / te betoonen. Eenigen tijd daar na trachten'er een / zich gelaatende beschonkken te zijn / onze Smit te dooden : Maar de wederstand de welke dezen Smit / ook zelfs la Forge of Smit genaamt / hem dee ; houdende een groot gloeijend Yzer in de hand / deed hem stil staan. Vorder was de bestraffinge die ik deze moedwilligen dee / de oorzaak dat hy zich van daar vertrok.

Tsonnontouans trachten 't zelve te verbranden.

Eenige dagen na dit voorval kwam een Wilde Vrouw ons berichten / dat de Tsonnontouans op onze Timmer-werf den brand in 't Schip wilden steeken. 't Welk ze ook buyten twijffel zouden volbracht hebben / indien men'er geen zeer nauwe acht op gegeeven had.

Deze menigvuldige ontrustingen / de vreese voor 't gebrek van levens middelen / door 't verlies van de groote Barke van 't Fort Frontenak gesonden ; en de weigeringe van de Tsonnontouans van ons koorn voor goede betaalinge te geeven / ontroerden onze Timmer-lieden ; die daar-en-boven door een Boofwicht waren opgemaakt / de welke dikmaals had getracht na Nieuw Jork, (aan de zijde de welke de Hollanders, die in de plaats der Sweeden zijn gekomen / bewoond word) over te loopen. Dezen ontrouwen zou zekerlijk all' onze Arbeids-lieden misleid hebben / indien ik hunne wankkelende gemoederen door de vermaningen de welke ik hen des Zondags, en op de heilige dagen dee / niet had bevestigd. Ick vertoonden hen / dat onze ondernemingen enkelijk en alleen op de eere Gods / en op 't wel weezen van eenige Kolonien der Christenen zag. Dus wekten ik hen op / om met meer naarstigheid te arbeiden ; ten einde ons van alle deze onrusten te bevrijden.

Ondertusschen gingen de twee Wilden van de Wolf Natie, die wy tot onzen dienst hadden ingewikkeld / sterck ter Jacht ; en beschikten ons Rhee-bokken en andere wilde Beesten tot ons onderhoud. Dit dee onze Ambachts-lieden weer moed scheppen / en zich met meer gedmurzaamheid aan 't werk begeeven. Ons Schip bevond zich dan wel haast in staat om van de Wal te loopen ; 't welk / na dat het volgens de gewoonte van onze Roomsche Kerck gezegend was / ook geschiede. Wy verhaasten met 't zelve op 't Water te brengen / hoewel 't niet geheel voltooit was / om 't tegen 't gedreigde vuur / in zekerheid te stellen.

Dit

[redacted]

Dit Schip wierd de Griffioen genaamt; in vergelijkinge van de Wapenen des Graave van Frontenak, de welken door twee Griffioenen worden ondersteunt. De Heer de la Salle had ook dikmaals gezeit; dat hy den Griffioen, boven den Raven zou doen vliegen. Men dee drie Kanon schooten; en wy zongen het Te Deum; 't welk van veele vreugde galmen gevolgt wierd.

De Irokooizen die by-geval tot deze plechtelijkheid gekomen waren, hadden deel aan onze blijdschap, en waren 'er getuigen van. Men gaf hen, gelijk ook aan al ons Volck Brandewijn te drinkken; die wel haast hunne Matten aan 't verdek van 't Schip vast maakten, om in meer zekerheid in 't zelve te slaapen. Wy verlieten van onze Kabaanen, om ons verblijf ook in 't Schip te neemen, in 't welke wy voor de bespringingen der Barbaaren veilig zouden zijn.

De Irokooizen van de Bever-Jagt en den Oorlog weer-gekomen zijnde, waren zeer verwonderd ons Schip te zien! Zy zeiden dat wy Othon waren, 't welck in hun spraake door-dringende geesten beteekend. Ze konden niet begrijpen, dat wy in zo korten tijd zulken grooten Schip gebouwt hadden; hoewel 't inder daad niet meer als van zestig Tonnen was. Doch hier kon men 't een groote voortgaande Sterkte noemen: Want 't dee all' de Wilden beeven, de welke in de uitgestrektheid van meer als vijf honderd Mijlen in dit Land by de Rivieren en de groote Meeren, daar wy van gesprooken hebben, woonen.

Verwonderinge van de *Irokooizen* over dit Schip. hun schrik voor 't selve.

Ondertusschen zijn de beste voorneemens der menschen dikmaals door onverwachte voorvallen verhinderd; 't welk God aldus toelaat om hen te beproeven. Een van ons Volck verwittigden my in 't heimelijk, dat de Heer Tonti 't niet wel nam, dat ik een Journaal of Tijd-boek hield van al 't geen 'er aanmerkelijkst voorviel; en dat hy voorgenomen had, om 'er zich meester van te maaken. Dit deed my op mijn hoede zijn, en goede voorzorge neemen, om te verhinderen dat men my deze aanteekeningen niet ontnam. Ik trachten ons Volk hun plicht te doen nakomen en de zelve met alle oeffeningen der Godzaligheid te onderhouden; ten einde de wanorde te voorkomen; en daer door tot de uitwerkinge van ons groote voorneemen te arbeiden.

Midd'lerwijl verspreide men een gerucht te Kanada, dat wy ons tot een vermeete onderneeminge inlieten, daar wy nooit van zouden wederkeeren. Dit gevoegd by de moeyelijkheden die we aan alle kanten in 't overvoeren der Materiaalen, en van alle andere noodzaakelijkheden hadden, en in de Reize zelfs, de welke wy in een onbekend Land, over veele Meeren en Rivieren ondernamen, daar nooit iemand geweest was, en dat noch in weer-

Kwaad middel der *Kanadiaanen*, om de reize tot dese Ontdekkinge

te doen staken.

wil en tegenheid der Irokooizen, veroorzaakten my veel moeiten. Deze eerste redenen maakten de Crediteuren van de Heer de la Salle gaande / de welke zonder hem alvoorens te spreeken / of zijn te rug komst van 't Fort Frontenak, daar hy de Winter had voorgebracht / af te wachten / terwijl wy ons Schip lieten bouwen / all' zijne goederen en effecten die hy in Kanada had in verzekeringe lieten neemen; niet tegenstaande 't Fort van Frontenak daar hy eigenaar van was / meer als eens zo veel waardig was / als all' zijne schulden beliepen. Maar dit ongeluk zonder hulpmiddel ziende / en dat men hier mee niet anders voor had als ons deze onderneeminge / waar toe men de bereitzelen met zo veel moeiten en onkosten had gemaakt / te doen verlaaten / bevestigden wy ons in onze eerste gedachten en overleggingen; bereid zijnde met geduld de gelegendheden de welke de voorzienigheid ons tot het vervolgen van ons groot voorneemen zou beschikken / af te wachten.

Moeijelijken doorvaart door de Mond van 't Meer Erié.

Ondertusschen b[illegible]et een Kanoo van schorssen / met een onzer Wilde Jag[illegible] van 't Meer Erié; en ik voer tweemaal door 't ge[illegible]men / dezen starken vloed op. Ik peilde den ingang[illegible], en vond 't zelve / gelijk men my valschelijk had be[illegible]onbekwaam / om 'er door te Zeilen: want ik za[illegible]en [illegible]et een tamelijken Noorden of Noord-Westen wind met ons Schip dit Meer Erié zou konnen inkomen; als men maar all' de Zeilen byzetten / en eenige Mannen tot het voorttrekken van 't Schip aan Land dee gaan; en vervolgens de geheele uitgestrektheid van 't zelve door Reizen.

KAPITTEL XVII.

Terug reize van den *Auteur* na 't *Fort Frontenak* en zijn vreemd wedervaaren.

VOor de vervolging onzer Ontdekkinge / was ik genoodzaakt weer na 't Fort Frontenak te keeren / om 'er twee geestelijken met my te neemen / om my in 't doen van den Godsdienst te helpen. Ik liet ons Schip by na anderhalve Mijl van 't Meer Erié in 't Kanaal tusschen den grooten Water-Val en dit Meer op twee ankkers leggende. De Heer de Charon en Kanadiaan verlangde met my derwaarts te gaan / ter oorzaake van de kwaade bejegeningen / de welke hy gestadig van de Heer de Tonti

[redacted]

ontfing/ die de onderdaanen van den Koning van Spanjen niet kon verdraagen. Hy had zo wel als zijn Vader deel aan den oproer van Napels gehad.

Ik begaf me dan benevens dezen Charon en een Wilden in een Kanoo, en wy zakten 't Kanaal na den grooten Water-val af; daar wy aan Land traden/ en onze Kanoo aan de groote Rotze brachten/ daar wy van gesprooken hebben; aan de voet van de welke wy ons weer inscheepten/ en tot de Mond van 't Meer Ontario voeren. Wy vonden 'er de Barke of den Brigantijn, daar we van gemeld hebben; de welke de Heer de la Forest ons van 't Fort Frontenak had mede gebracht.

Na eenige dagen de welke de Heer de la Forest in den handel met de Wilden bestede/ scheepten wy ons op dezen Brigantijn in; Vijftien of zestien Wilde Vrouwen by ons hebbende/ de welke zich van deze gelegendheid bedienden/ om veertig Mylen gaans te Land te vermijden. Maar dewijl ze niet gewoon waren op deze wijze te Reizen/ veroorzaakten haar de waggelingen en 't hol gaan van 't Schip een groote maag ziekte; 't welk ons een groote stank in 't Schip veroorzaakte. Doch eindelyk kwamen we aan de Rivier van de Aouegenen daar de Heer de la Forest Brandewijn tegen Bever-huiden verruilden. Deze Koopmanschap van sterken drank was my niet heel aangenaam/ want als 'er de Wilden maar een weinig van proeven/ zijn ze meer te vreezen als de dolle menschen. Ontmoetinge van eenige Wilde Vrouwen. Brandewijn een gevaarlijken drank voor de Wilden.

Na dezen Koophandel gingen wy van 't Zuiden na 't Westen van dit Meer: en nademaal ons de wind diende/ passeerden wy in zeer korten tijd het Dorp aan geene zijde van Keute en Ganeousse gelegen. Doch zo haast wy 't Fort Frontenak naderden/ ging de wind t'eenemaal leggen: zo dat deze kalmte my noodzaakte van me met twee kleine Wilden in een Kanoo te begeeven. Wy zetten op 't Eiland der Goilans, zijnde zekere Zee Vogelen als een zoort van Zee Meuwen/ met witte Vederen/ omtrent zo groot als de Eynden/ die in groote menigten op dit Eiland zijn/ voet aan Land. En vonden 'er een groot getal Eyeren van deze Vogelen op 't Zand leggen/ die door de Zon uitgebroeit worden. Ik nam 'er vier Korven van mee/ die zeer goed bevonden wierden/ om struiven van te bakken. Onze Sendelingen Recollecten ontfingen my met vreugde. Ze waren met hun vieren; namentlijk de Vaderen Gabriel de la Ribourde, Lukas Buisset. Zenobe Mambré, en Milithon Watteau geboortig uit verscheidene Nederlandsche Provintien, onder 't Koningrijk Spanjen behoorende.

Ze gaven my te kennen/ dat ze wel wisten/ dat ik in mijne Sendinge geduurende den Winter/ en voor al van dezen Italiaan

Tonti die 't jok afgeworpen / en uit den dienst van zijn natuurlijk Prins overgeloopen was / veel had geleeden. Ik verborg een gedeelte van 't geen 'er voorgevallen was ; om dat ik den Vader Gabriel en Zenobe met my tot onze Ontdekkinge trachten in te wikkeren. Vorder wist ik ook wel dat de Heer de la Salle die toen op 't Fort Frontenak was / en welkers manieren van doen my by ervaarentheid bekend waren / zich gaarn van deze gemeene konst greep bediende / divide & impera, dat is verdeeld ze en gebied ze: 't welk hy onder zijn Volk trachten in 't werk te stellen / om ze te beter na zijn voorneemen te konnen schikken. Ik was ondertusschen verzekerd / dat by aldien ik hem over deze kwaade handelingen mijn klachten had gedaan / hy zulks niet geleeden zou hebben : maar ik had zo grooten verlangen als hy om de Ontdekkinge dezer nieuwe Landen te doen ; en dit is 't geen de Heer de la Salle met zeer verplichtende redenen heeft erkend.

De gemelden Heer de la Salle die van een zeer groot verstand was / brande van begeerten om zich door de Ontdekkingen in de wereld berucht en aangenaam te maaken. Hy heeft my dikmaals gezeit / dat hy geen Geestelijken bekwaamer om tot de bevorderinge en voortzettinge der nieuwe Kolonien te helpen als onze Recollecten kenden. Hy had negen of tien Jaaren in een andere Orde doorgebracht ; daar hy met bewilliging van zijn Superieur was uitgegaan ; die in den Schriftelijken Verlof-brief de welke hy hem daar toe gegeeven had / de getuigenisse van hem geeft / dat hy onder de Geestelijken van zijn Orde zonder 't minste vermoeden van vergeefelijke zonden heeft geleeft. Dit zijn de eigen woorden van 't geschrift 't welk ik geleezen heb.

Vereeringe en privilegien van de Heer *de la Salle* aan de *Recollecten.*

Hy zei my dan / dat hy verzekerd zijnde / dat wy hem zeer veel in zijn voorneemen konden helpen / hy voorneemens was / iets tot voordeel van onze Orde te doen. Hy liet ons dan den 27. May van den Jaare 1679. alle vier by malkander komen ; en gaf ons te kennen / dat hy Gouverneur en eigenaar van de Sterkte Frontenak zijnde / door zijn Testament zou bestellen / dat geen andere Orde dan de onze zich by de gemelde Sterkte zou konnen bevestigen. Hy stelden de bepaalinge by 't Huis 't welk ik had laaten timmeren ; hy richten de Meetsnoer stokken tot de begraaf-plaatzen der dooden ; en maakte zelfs een openbaar Notaris genaamt la Meterie die den eersten is geweest die een contract op deze Sterkte heeft opgerecht. Dezen maakten een Acte, waar by de gemelden Heer de la Salle aan onze Orde den eigendom van achtien Mergen Lands gaf / dichte by dit Fort op den Oever van 't Meer Ontario geleegen ; en tachentig of hondert anderen / die men

in

in de diepte der naast aangelegene Bosschen zou bereiden en toe maaken. 't welk wy voor onze Orde aannamen / en deze Acte met ons vieren / die ons aldaar bevonden / ondertekenden.

Dit verricht zijnde / verzocht hy onze Geestelijken / die met my moesten vertrekken / zich gereet te houden. De bekwaamen tijd tot ons vertrek moetende afwachten / dewijl wy een Noord-Westen wind moesten hebben / zo hadden wy gelegendheid / om te zamen te overleggen / wat schikkingen wy best tot deze ongewoone Sendinge, de welke wy alle oogenblik stonden te beginnen / behoorden te neemen. Wy gingen ondertusschen dikmaals de Wilden bezoeken / die wy voordeze hadden bewoogen met ons derwaarts te gaan / en die zich by dit Fort hadden neergezet. Hunne kinderen die wy eenige kennisse van de letteren hadden gegeeven / om ze te leere leezen en schrijven / betuigden ons 't ongenoegen 't welk zy / en haare Ouders hadden / van ons ter oorzaake dezer reize van daar te zien vertrekken: en verzekerden ons / dat by aldien wy haast weder kwamen / de overige Wilden van 't Dorp Ganneousse ook by ons zouden komen woonen.

KAPITTEL XVIII.

Tweede in-schepinge, van 't *Fort Frontenak.*

EEn korten tijd daar na de wind dienende / begaf ik my benevens den Vader Gabriel en Genobe in den Brigantijn; en bevonden ons wel haast aan de Rivier van de Tsonnontouans, de welke zich in 't Meer Ontario ontlast. Terwijl ons Volk met de Wilden-Koopmanschap dreef / maakten wy een half Mijl boswaarts in een kleine Kabaan of Hutte / om den Godsdienst te beter te konnen doen. Hier door ontweeken wy 't geloop der Wilden, die onophoudelijk kwamen / niet zo zeer om onzen Brigantijn, daar ze zich over verwonderden / te besichtigen / als om Koopmanschappen / te weeten / Messen / Duymroers / Kruid / Loot / maar voor al Brandewijn / daar ze uitneemende groote smaak in hebben / tegen hunne bonten te ruilen.

Wilden ruilen haare pelteryen tegen Brandewijn.

Gedurende dit vertoef / 't welk acht dagen continueerde, dee de Heer de la Salle, die met de Kanoo door de Zuid-Zyde van dit Meer gekomen was / om zich in de Dorpen van de Tsonnontouans te begeeven / eenige vereeringen aan dit Volk; ten einde 't kwaad nadenken 't welk onze heimelyke Vyanden hen van on-

ze

ze onderneeminge hadden gegeeven / weg te neemen. Dit dee ons ter oorzaake van den handel van ons Volk met de Wilden tyd verliezen; en was de reden dat wy niet als den dartigsten July aan de Rivier Niagara konden komen.

Diefachtigheid der Wilden.

Den 4. had ik my met den Sargant genaamt la Fleur te Land by den grooten Water-val Niagara begeeven / en kwamen aan onze Timmerwerf / de welke zes Mylen van 't Meer Ontario was: maar wy vonden 'er geen Schip meer / 't welk men aldaar had gebout. Twee kleine Wilden ontstoolen ons met behendigheid een weinig beschuit / de welke wy noch tot ons voedzel hadden. Doch we vonden [illegible] ten / zynde half verrot / en zonder Riemen; [illegible] de beste weize als wy konden / herstelden: en m[illegible] n gemaakt hebbende / waagden we de reize; [illegible] yk met dit swakke Schuitjen aan 't boord van [illegible] elk een Myl van 't Meer Erié ten Anker lag.

Men was verl[illegible] ast. Wy bevonden 't Schip volkomentlyk w[illegible] Masten / en alle andere noodzaakelyke dingen t[illegible] art uitgerust. Wy vonden 'er ook vyf kleine stukke[illegible] aar van 'er twee Gootelingen / en twee of drie Haakb[illegible] ussen waren. In de Vlagge was een vliegenden Griffioe[illegible] en Aarend 'er boven. Voorder zag men 'er all' de gewoonelyke verciercelen / en d' andere dingen / daar de Schepen van Oorlog mee worden uitgerust en opgepronkt.

De Wilden, die met de Slaaven / de welke zy op haare Vyanden gemaakt hadden / van den Oorlog wederkeerden / waren zeer verwonderd aan geene zyde haarer vyf Kantons een Schip van zulken grooten / als een voortgaande Sterkte / te aanschouwen! Ze kwaamen aan boord; en waren onder anderen ook verwonderd / dat men zulke groote en swaare Ankers / over de geweldige Vloeden van de Rivier Sint Laurens, had konnen mede voeren! Dit dee hen dikmaals 't woord van hunne spraake Gannoron zeggen: 't welk zo veel als ziet dit is verwonderens waardig / te kennen geeft. Doch deze Barbaaren verwonderden zich boven al / dat ze ten Oorlog trekkende / geen beginzel van een Schip gezien hebbende / 't zelve op hun wederkomste geheel voltooit vonden; en dat op een plaats daar men tot twee honderden-vyftig Mylen / van de wooningen van Kanada nooit diergelyke gezien had.

Drie hooge Bergen by Niagara.

Ik waarschouwden onzen Stuurman niet meer te onderstaan / de groote Vloeden en Sterke-stroomen / de welke aan de Mond van 't Meer Erié zyn / voor nader ordre / op te vaaren. Den 16.

en

[redacted]

en den 17. gingen wy weer langs den Oever van 't Meer Ontario af; en deeden de Barke de welke wy van 't Fort Frontenak hadden mee-gebracht / tot aan de groote Rotze van de Rivier Niagara opvaaren; en wierpen aan de voet der drie Bergen 't Anker; daar men ter oorzaake van den grooten Water-val van Niagara, de welke (gelijk ik gezeit heb) de Schipvaart verhinderd / alles te Land moet overvoeren.

Den Vader Gabriel, die vier-en-zestig Jaaren oud was / stond al den arbeid en de moeijelijkheid dezer reize uit / en ging deze Bergen de welke aan de zijde / daar men alles te Land moet overvoeren / tamelijk stijl en hoog zijn / tot driemaal op en af. Ons Volk dee verscheidene reizen / om de munitie van Oorlog / den voorraad van levens middelen / en de voordere noodzakelijkheden tot het Schip behoorende / over te brengen. Deze reize was zeer moeijelijk / om dat men telkens twee groote Mijlen weegs moest gaan. Men had vier Mannen van doen / om de grootste van onze Ankers te draagen: Doch men gaf ze Brandewijn om hen aan te moedigen. Dit gedaan zijnde / begaven wy ons al te zamen aan de Mond van 't Meer Erié.

Beschuldiging van *la Salle* tegen den Auteur.

Terwijl wy ons aldaar bevonden / zei my de Heer de la Salle dat hy van een van zijn Volk had verstaan / dat ik de verborge en heimelijke handelingen / eeniger geestelijken van Kanada met de Irokooizen, en hunne gebuuren van nieuw Jork, dicht by nieuw Oranje, gelasterd had. Ik keerde me na onze Geestelijken / tegen de welke ik zei; dat gemelden Heer de la Salle my trachten te beweegen / tegen lieden uit te vaaren / de welke hy voor Kooplieden wilde doen doorgaan. En daar na wat zachter spreekende / eindigden ik deze reden / met te zeggen; dat de valsche berichten die men hem had gedaan / my niet zouden verhinderen goede gedachten van perzoonen te hebben / met de welke ik zag / dat hy voorgenomen had my in verwerringe en twist te brengen; en dat ik liever onze onderneeminge zou verlaaten / als te gedoogen dat men my dit meer te laste lei.

Verantwoordinge van den Auteur.

Deze antwoord dee de Heer de la Salle tegen my zeggen; dat hy verzekert was / dat die de welke hem deze berichten hadden gedaan geen eerlijke lieden waren; en dat hy zorge voor my op de Reize zou draagen; en zelfs mijn belangens over al in acht neemen. En om de waarheid te zeggen / hy vreesden dat ik hem zou verlaaten. Hy had den Vader Gabriel zonder verlof van zijn Superieur met hem genomen. Dezen goeden ouden Man had zich op een enkelen Brief van beleeftheid verlaaten / de welke den Commissaris Provintiaal van Kanada genaamt Valentijn le Roux, aan de Heer de la Salle geschreeven had; en by de welke hy hem

te kenne gaf / dat hy hem niets kon weigeren. Ondertusschen geloofden dezen Commissaris Provinciaal dat dezen Geestelyken niet zonder een schriftelyk verlof zou vertrekken. Hy kwam ook tot dezen einde met de Kanoo in 't Fort Frontenak : maar hy vond 'er den Vader Gabriel niet / de welke reets op 't woord van de Heer de la Salle na Niagara was vertrokken.

Daar na zond den gemelden Commissaris dezen goeden Geestelyken een vryen Reis-brief / de welke de Heer de la Salle hem had afgeparst. Ondertusschen vreesden hy niet zonder reden / dat men hem zou verwyten een Man van deze Jaaren voor zulken moeyelyken / e[illegible]ze bloot te stellen / gelyk de uitkomst (als [illegible]ggen) ook leerden.

De Heer de la [illegible]ende / dat ik met den gemelden Gabriel was [illegible] grooten Water-val van Niagara te bezichtige[illegible] eenige vervarschinge by ons; om my te bevr[illegible]g Reize na Kanada te verhinderen: als voorg[illegible] my te verplichten deze Reize met hem te doen[illegible] geen groote moeiten toe / nademaal ik zulken [illegible] en verlangen had als hy / om deze Ontdekking[illegible]gaben ons dan in den beginnen van de Maand [illegible]aatze daar ons Schip Zeilvaardig lag.

KAPITTEL XIX.

Beschrijvinge van de darde in-schepinge tot onze Ontdekkinge aan de Mond van 't Meer *Erié* of *Erigé*.

Vreemden oorspronk van dit *Meer*.

Wy hebben hier vooren aangemerkt dat de Spanjaarden de eersten zyn geweest / die Kanada ontdekt hebben ; en dat onze Geestelyken zich eerst met de Franschen , om 'er Kolonien op te rechten / derwaarts hebben begeeven. Deze goede Geestelyken waren groote vrienden van de Wilde Hurons , die hen hadden te kennen gegeeven / dat de Irokooizen aan de andere zyde van Virginia of nieuw Sweeden by een Meer ten Oorlog trokken / 't welk ze Erigé of Erié noemden / 't welk de Kat of de Kat Natie te zeggen is. En om dat deze Barbaaren de Slaaven dezer Natie, weer na hunne Kantons vertrekkende / langs dit Meer leiden / hebben de Hurons 't zelve in hun spraake Erié of Eriké, dat is 't Katte Meer genaamd : doch de Kanadiaanen , dit woord ver-

[redacted]

verzachtende / hebben 't de naam van Erié gegeeven.

Wy hadden verscheidemaal onderstaan / den geweldigen stroom van de Straat of 't Kanaal op te vaaren / om in 't Meer Erié te komen: maar de wind was daar toe niet sterk genoeg geweest; zo dat wy een gunstigen wind moesten af wachten. Ondertusschen liet de Heer de la Salle ons Volk arbeiden / om eenige Landen ten Westen; van de Straat Niagara te bereiden. Wy zaaiden 'er veele Tuinkruiden voor de geenen / de welken zich aan dezen oort mochten komen neer te zetten; ten einde de communicatie van de Barken in de Schipvaart van Meer tot Meer te onderhouden. Wy vonden op deze plaats Wilde Kervel, en een groote menigte Rocambole, zijnde een zoort van kleine Knoflook, de welke daar van zelfs voortkomt.

Doorvaart van 't *Kanaal* van dit Meer *Erié*.

Wy lieten den Vader Melithon met den Commies en 't arbeids Volk in de Woninge de welke wy boven den Water-val van Niagara gemaakt hadden: maar ons Krijgs-volk sloeg zich op den Oever van de Rivier in Kabaanen neer; op dat 't Schip te lichter op 't Meer zou komen. Ondertusschen deeden wy alle daag de Misse op 't Schip / en ons Volk bleef aan Land; daar ze des Sondaags en op de Heilige dagen zelfs de Predikatien konden hooren; die 'er op 't Schip gedaan wierden. Den Noord-Oosten wind zich vast gezet hebbende / gingen wy ten getaale van dartig perzoonen / benevens twee onzer Geestelijken / die zich by ons gevoegd hadden / t' Scheep. 't Schip was wel van Wapenen / Mond-kost en Koopmanschappen voorzien / en had zeven stukken Kanon op.

De Wateren zijn in deze Straat of Kanaal by den ingang van 't Meer Erié zeer snel stroomende: want daar is geen mensch / beest / of gemeene Barke bekwaam / de zelve te wederstaan. Zo dat het by na onmogelijk is / tegen dezen geweldigen stroom op te vaaren. Ondertusschen volbrachten wy ons voorneemen / en kwamen tegen dezen starken stroom der Riviere Niagara, als door een wonderdaad / en tegen 't oordeel van onzen Stuurman op. Wy lieten 't Schip wanneer de wind sterk genoeg was / door de Zeilen tegen den geweldigen vloed op-vaaren; en op de moeijelijkste plaatzen maakten onze Bootsgezellen ankker kortinge; terwijl tien of twaalf Mannen 't Schip met geweld te Land voorttrokken. Dus kwamen wy gelukkig by den ingang van 't Meer Erié.

Geweldigen stroom by den ingang van dit Meer.

Wy maakten den zevenden van de Maand Augusti deszelvigen Jaars 1679. 't zeil; onze streek na 't Oost ten Zuiden neemende. Na dat wy 't Te Deum gezongen hadden / losten we ons Kanon / benevens de Haaken / in de tegenwoordigheid van veele

Irokoeizen booorlogen hunne vyanden

in ongelooffelijke verre Landen.

krygs-lieden van de Irokooizen, die veele Slaaven van de Tintonha, dat 's van de Natie der Weiden te zeggen / mede-bragten. Deze Natie is meer als vier honderd Mylen van haare Kantons geleegen. Men hoorden deze Barbaaren, om hun verwonderinge te kennen te geeven / Ganneron roepen.

Verwittigen de *Hollanders* van de groote van 't Schip.

Die ons van te vooren hadden bezocht / lieten niet na dit nieuws van de groote van ons Schip / daar ze de maat van genomen hadden / aan de Hollanders op Nieuw Jork woonende / te brengen. De Irokooizen dryven met de zelve groote koopmanschap van Pelteryen en andere Huiden / de welke ze hen brengen om 'er Vuur-ge... voor te ruilen; daar ze zich geduurende de kou...

Bekwaame Schipvaart op 't *Meer Erié*.

Voorder hoew... ...er Ontdekkinge een gerucht hadden verspreid ...men te verdwarssen / dat het Meer Erié met P... ...nken verbuld was / de welke de Schipvaart ... / lieten wy ondertusschen niet na van tyd tot t... ...verpende / geduurende de duisterheid des nacl... ...g Mylen te voorderen. Den 8. dee ons een gu... ...t veertig Mylen weegs afleggen. Wy zage... ...Land ten weder zyden ten Oosten en ten West... ...tien of zestien Mylen door dit Meer van malka... ...Aan de West-zyde van dit Meer Erié is de schoonste Schipvaart van de wereld. Men vind'er drie

Kaap St. *Franciscus*.

Kaapen of groote Aarde Punten, de welke zich in 't Meer uitstrekken. Wy kwamen aan de eerste / 't welk de grootste is / en gaaven 't de naam van St. Franciscus.

Eilanden in 't Meer *Erié*.

Den negenden / bekwamen wy de twee andere Punten zich in de breetten uitstrekkende. Wy zagen aan 't Westen van dit Meer geen Eilanden / of Zand-plaaten; maar vonden alleen een groot Eiland ten Zuid-Westen / omtrent zeven of acht Mylen van de Landen van 't Noorden. En dit Eiland leid vlak tegen over de Straat of 't Kanaal, 't welk uit het Meer Huron voortkomt.

Den 10. vroeg morgen passeerden we tusschen 't groote Eiland 't welk ten Zuid-Westen is / en zeven of acht kleine Eilanden / benevens 't Zand-Eilantje ten Westen geleegen. Wy kwamen aan den ingang van de Straat of 't Kanaal, 't welk zich van 't Meer Huron in 't Meer Erié ontlast.

Beschryving van 't *Kanaal* tusschen 't Meer *Erié*

Den elfden kwamen we dieper in de Mond dezer Straat of Kanaal, en passeerden tusschen twee Eilandjens / de welke een schoon en vermaakelyk perspectief maaken. Dit Kanaal is beter als dat van Niagara. 't Heeft gelyk wy gezeid hebben dartig Mylen in de lengte / en by na doorgaans een in de breedte / uitgenomen in 't midden / daar 't zich verbreed / en 't kleine Meer

maakt /

maakt / 't welk wy de naam van St. Claara gegeeven hebben. De Schipvaart is aan beide de zyden van 't Land goed / 't welk laag en effen is. *en 't Meer Huron.*

De plaats van dit Kanaal is een Land zeer wel / en onder een gematigde Zonne geleegen. Men ziet het rondzom met groote en lustige Weiden omzoomt, die door Heuveltjens vol Wyngaarden / vrucht draagende Boomen / Boschjens en hoogstammige Boomen onderscheiden zyn. Dit alles vind men van plaats tot plaatze zodanig verdeeld: en men zou zeggen / dat het zo veelderhande Lust-plaatzen in schoone Velden waren. Men vind'er ook een menigten Herten, Hinden, Geyten, en Beeren, die niet zeer wild of wreed / en heel goed en aangenaamer als 't varsche Varkens-spek in Europa zyn. Men vind'er ook Indiaansche Hoenderen of Kalkoenen, en Swaanen met menigte; Zo dat 't Want van ons Schip met verscheidene wilde Beesten / de welke ons Volk op de Jagt had gedood / behangen was. *'t Schoone Land daar omtrent.* *Desselfs vruchten.* *Wild.*

Het overige dezer Landen is verbuld met Bosschen van Noote-boomen, Kastanie-boomen, Pruime-boomen, Peere-boomen en Wilde Wijngaarden, daar wy een weinig Wyn van maakten. En behalven all' deze dingen / zo vind men 'er ook allerhande hout / bekwaam om mee te timmeren. Die dan 't geluk zullen hebben van eeniger tyd deze vruchtbaare Landen te bezitten / zullen aan die geenen verplicht weezen / die 'er hen den weg toegebaant; en dit Meer Erié honderd Mylen / door een voor deze onbekende vaart / hebben over gevaaren. *Bosschen met Vrucht-draagende Boomen.*

KAPITTEL XX.

Beschrijvinge van 't geen 'er geduurende de doorvaart van de Straat of 't *Kanaal* voorviel, 't welk tusschen 't Meer *Erié* en 't Meer *Huron* is.

Ik had dikmaals de Heer de la Salle voorgesteld / dat het gevoegelijk zou weezen / een Vestingbouw of Sterkte aan de plaats der Straat of 't Kanaal, tusschen 't Meer Erié en 't Ontario te maaken / daar de Vischvangst van verscheide soorten van Visschen overvloedig is. Dit zou tot het onderhoud van de communicatie der Barken en Schepen zyn geweest / de welke van de Sterkte Frontenak zouden gekomen hebben. Een anderen zou men

men'er de Smits/waar van men de Irokooizen tot dienst van haare voornaamste Kantons gesprooken had/ geplaatst hebben. Ik voegden'er by/datmen door dit middel't grootste gedeelte van den Koophandel / de Koopwaaren voor een redelyke prys / aan de Barbaaren geevende/tot zich zou trekken: en dat hy daar door een gevoegelijk en gemakkelyk middel zou vinden/om zich te verreiken: en dat'er de Religie, door Kolonien die'er zich zekerlyk zouden bevestigen/zou toe-neemen / en de woeste Volkeren daar door beheerd worden.

Verkeerde insichten van de Heer *de la Salle*.

Maar de Heer de la Salle, noch de Kanadiaanen die by hem waren / hadden geen neiginge van zich met een bevestiginge van honderd tot honderd, . Sy gaven my dan te kennen / dat ze vreef- venijders hen in de voorgenome Ontdekkinge . Maar meer daad was hun voorneemen niet. e Pelteryen / de huiden der Eelanden, en die v ilde Beesten / de welke by de ver afgelegenste W orden / weg te lichten: waar mee zy zich in kor lijk te maaken. Zo waar is 't / dat 's mensche tneemende begeerlykheid is / en zich nooit kan b tigen.

Ziende dat ik hen vestiginge niet kon beweegen/ gaf ik hen te kenne de Straat of Kanaal ons in 't tweede Jaar onzer est beweegen/ van aldaar een Sterkte te maaken. Wy vonden'er inder daad alle bedenkelijke voordeelen: want ons in 't midden van een groot getal Wilden bevindende/zouden ze ook altemaal tot het dryven van den Koophandel by ons gekomen hebben. Ik gaf hen ook te verstaan/dat dit het middel was / om het Koningryke Gods te doen toe-neemen / die welke niet zou nalaaten haare onderneemingen te zegenen.

Maar dit alles had geen indruk op de geest van de Heer de la Salle. En om de waarheid te zeggen / ik zou niet wel op mijn zelven hebben konnen verwerven / van my openbaarlijk tegen zijn vooneemen te stellen; om dat ik hier door van de groote onderneeminge onzer Ontdekkinge zou hebben moeten afzien. Daar en boven hoopten ik met groot verlangen / dat wy in de verder afgelegene Landen noch veel meer voordeelen zouden vinden / als ter plaatze daar wy ons te dier tijd bevonden.

Dese Straat zo geweldig niet als die van *Niagara*.

Den ingang dezer Straat of Kanaal heeft een snel vloeyenden stroom. Ondertusschen verscheeld het wel de helft / dat ze zo geweldig niet en is / als die van Niagara. Wy voeren de zelve op/ onzen weg na 't Noorden / en 't Noord-Oosten / tot aan 't Meer Huron neemende. Daar was weinig diepte aan den ingang / en voor al aan den uitgang van 't Meer van St. Clara.

De ontlastinge van 't Meer Huron verdeeld zich aan dezen oord in

[redacted]

in verscheide Kanaalen, zijnde byna altemaal door Zandbankken geslooten. Men was genoodzaakt de zelve over al te peilen/ tot dat men'er eindelijk een/ de welke heel goed, en bekwaam was/ vond; hebbende ten minsten drie vademen Water/ en in de midden acht/ en doorgaans omtrent een Mijl breet.

Ons Schip wierd hier door tegen wind eenige dagen opgehouden. Deze moeijelijkheid te boven gekomen zijnde/ ontmoeten ons een veel grooter aan den ingang van 't Meer Huron: want men had eenigen tijd een geweldigen Noorden Wind gehad/ en den grooten overvloed van 't Water/ 't welk van 't Boven-Meer, en van 't Meer der Illinooizen, en van dat der Hurons komt/ had den gemeenen loop van 't zelve zodanig vermeerderd/ dat het byna zo geweldig was/ als die van de Straat of 't Kanaal Niagara.

Moeijelijke bejegening in dese Straat of Kanaal.

't Was dan onmogelijk 't zelve op te zeilen/ hoewel men een stijve koelte uit het Zuiden had: zo dat we ons genoodzaakt vonden/ tien kwartier uurs voort trokken: ten einde van 't welke wy met 't zelve in 't Meer Huron kwamen. Dit was den 23. van de Maand Augusti.

Doorvaart deser Straat of Kanaal tot in 't Meer Huron.

Wy zongen voor de tweede maal/ om God voor den goeden uitslag en voortgang onzer Schipvaard te danken/ het Te Deum. We vonden in dit Meer een groote Bay, daar de oude Hurons woonden. Ze zijn door de eersten van onze Recollecten die in Kanada kwamen/ tot de Christelijke Religie bekeerd geweest; maar daar na byna t'eenemaal door de Irokooizen uitgeroeit.

De oude woonplaats der Hurons.

KAPITTEL XXI.

Beschrijvinge van onse Schipvaard op 't *Meer Huron* tot *Missilimakinak*.

ALdus gelukkig veele en verscheydene verschrikkelijke Vloeden en Waterstroomen/ geduurende een Reize van byna drie honderd Mijlen weegs van Quebek, tot dit Meer Huron te boven gekomen zijnde/ zeilden ons Schip langs de Oostzijde van dit Meer met een taamelijke stijve koelte; hebbende de Wind Noorden ten Oosten. Dit geduurde tot den avond toe; tot dat men 't/ de Wind sig met een groot geweld na 't Zuid-Westen gekeert hebbende/ na 't Noord-Westen wende: en ons des anderen daags als door een wonder in 't gesicht van 't Land be-

De Bay Sakinam.

bevonden. Geduurende den nacht / waren wy door een groote Bay gevaaren / de welke men Sakinam noemt / en die meer als dartig Mylen in de lengte heeft.

Den 24. hield men 't noch al na 't Noord-Westen tot den avond toe; tot dat wy een stille kalmte tusschen de Eilanden kregen / daer ten hoogsten niet boven twee vademen Water was. Wy gingen met 't klein Zeil een gedeelte van de nacht na een bekwaame plaats zoeken / om op Anker te gaan leggen; doch vond'er geen daar een goede grond was. De wind nu Westelijk beginnende te waien/wenden wy 't na 't Noorden/ om 't diep te kiezen / tot l[illegible] voorden zijn. Men bracht de nacht met 't die[illegible] 't Schip uit te werpen door; om dat wy beme[illegible] onzen Stuurman / die wel bekwaam / maar [illegible]hipvaard had gedaan / in dit geval onachtzaa[illegible] Men volharde geduurende de Reize met op de[illegible]de te zijn.

Den 25. gedu[illegible]t den middag toe: en wy vervolgden onzen w[illegible]sten / met een goede Zuidelijke Wind / die wel [illegible] Westelijcke veranderden. Des middernachts w[illegible]ke van een groote Punt/de welke zich in 't Me[illegible]odzaakt van 't na 't Noorden te zetten. Maa[illegible]e Hoek of Punt naauwlijks voorby gezeild of we wierden van een schrikkelijken Storm-wind overvallen; de welke ons noodzaakte met twee kleine Zeiltjens te laveeren, en 't vervolgens tot den dag toe tegen de Wind te houden.

Schrikkelijken Storm.

Den 26. noodzaakten ons 't geweld der Winden de Meersche te strijken; de Ree met 't Kardeel op 't Verdek te doen binden / en 't op zy te houden. Des namiddags de Golven te groot / en de Zee te hol blijvende; waren we genoodzaakt/ om 't tegen den avond te laaten drijven; als geen kans ziende ergens aan te komen / noch plaats vindende om 't Anker te werpen.

Waar door in 't uiterste gevaar om te vergaan.

Te dier tijd kwam de Heer de la Salle geheel ontsteld in de Kajuit: zeggende / dat hy zijne onderneeminge aan God beveelde. Wy hadden de gewoonte van geduurende de Reize des morgens en des avonds onze gebeden op de knien nederzittende te doen / en onze Lofzangen te zingen: maar 't Onweer was soo geweldig / dat wy op 't Verdek van 't Schip niet konden blijven zitten; zo dat ieder zijn devotie, zo hy best kon in 't byzonder pleegde. Daar was niemand als onzen Stuurman die'er niet toe kon gebracht worden. Hy beklaegde zich dat de Heer de la Salle hem derwaarts had gebracht / om hem de eere toe doen verliesen / die hy op zo veele Scheepsvaarden had verworden / daar hy met roem afgekomen was.

In

In deze bekommerlijke tijd / baden wy de Heer de la Salle, die ons Opperhoofd was / een byzondere gelofte te doen; 't welk hy ook dee. De wind ondertusschen een weinig geminderd zijnde / deeden wy 't Schip den gantschen nacht weer voor laveeren / en deriveerden niet meer als een of ten hoogsten twee Mijlen.

Den 27. des smorgens maakten men weer Zeil met een Noord-Westen wind / die zich des avonds in een zachte Zuid-Oosten wind veranderde; door de begunstiginge van de welke wy dien zelven dag te Missilimakinak arriveerden. Wy wierpen 't Anker op zes vademen water in een arm der Riviere, daar een goede klep grond was. Dezen arm is van 't Zuid-Westen tot het Noorden met een opperwal of hoogte van Zand bezet / die de zelve een weinig tegen de Noord-Weste winden dekt: maar ze leid voor de Zuide winden bloot / die 'er zeer geweldig zijn.

Missilimakinak is een Kaap of Harden Punt aan den ingang en ten Noorden van de darde Straat of Kanaal, door 't welke 't Meer Illinoois zich in dat der Hurons ontlast. Dit Kanaal is een mijl breet en drie mijlen lang / loopende na 't Westen. Vijftien Mijlen ten Oosten van Missilimakinak ziet men een andere Punt, de welke aan den ingang van 't Kanaal is / door 't welke 't Bovenmeer zich in dat van de Hurons ontlast. 't Is met verscheidene Eilanden doorsneeden; en 't krimpt zich allenskens tot den Water-val van St. Maria in; 't welk een snellen water-loop vol Rotzen is / door 't welke 't Boven-meer zijne wateren werpt; en de zelve op een geweldige wijze in dit Meer der Hurons nederstort. Men kan 'er nochtans (de Kanoos door 't geweld van 't boomen door 't duwende) van de eene zijde tegen op komen. Maar tot meerder zekerheid moet men de Kanoos en de koopmanschappen die men derwaarts voerd / om met de Wilden te verhandelen / die zich ten Noorden van 't Boven-Meer onthouden / te Land over-brengen.

Van de Kaap Missilimakinak.

De darde Straat of Kanaal tusschen 't Meer Huron en 't Boven-Meer.

Aan beide deze oorden vind men Dorpen van de Wilden. Die zich aan de Kaap of 't Punt van Missilimakinak hebben bevestigt / worden de Hurons; en de anderen vijf of zes Margen Lands aan geene zijde woonende / de Outtaouatz genaamt. Den dag van onze komst met het Schip aldaar was den 28. Augustus 1679. Deze Barbaaren waren als van verwonderinge verstomt / een Schip van zulken groote als dit was / in hun Land te zien! en 't gebulder van 't Kanon verschrikten hen geweldig.

Hurons Outtaouatz woonen op en by de Kaap Missilimakinak.

Men liet by de Outaouatz de Misse doen; en geduurende den dienst dee de Heer de la Salle (die wel gekleed / en een Scharlaake Mantel met goude Galonnen geboord om had) de Wapenen

langs de Kapelle zetten / die men met de schorssen van Boomen gedekt had. Den Sargiant stelden 'er ook een Soldaat op schildwacht. Uit den dienst komende / kwamen de Hoofden van de Outtaouats ons op haare maniere beleefdheid bewijsen. Ons Schip de Griffioen bleef ondertusschen in den gemelden krommen Arm ten Anker leggen. We aanschouwden met vermaak dit groote gebouw / 't welk zeer wel uitgerust en met wel honderd of honderd en twintig Kanoos van schorssen van Boomen gemaakt / omringt was; de welken na de Visvangst der blanke Visschen en Forellen van vijftig of zestig ponden gingen / en wederkwamen.

Groote Visch-vangst.

Forellen van 50. of 60. ponden.

De Wilden vangen deze groote Visschen met netten die ze somtyds tot vijftien of twintig vademen waters diep zetten. 't Is door 't middel van deze Vischvangst / dat ze bestaan.

Dorpen der Hurons.

De Hurons hebben hunne Dorpen met Pallissaden van vijf-en-twintig voeten hoog omringt; en zijn op een zeer voordeelige hoogte gelegen / de welke na deze groote Punt tegen over Missilimakinak is. Deze Wilden scheenen ons den volgenden dag te betuigen / een grooter achtinge voor onze komst als de Outtaouatz te hebben. Doch 't was nochtans inder daad niet anders als een valschen schijn. Zy deeden drie Salvoos met all' de Snaphaanen die ze hadden / om aan ons en ons Schip eere te bewijzen.

List der Kooplieden om la Salle verdacht te maaken.

Deze gedachte was hen door eenige Europeërs in-gegeeven / de welken in deze plaatzen komen / en een grooten handel met deze Barbaaren drijven. 't Oogmerk dezer perzoonen was / om door dezen uitwendigen schijn de Heer de la Salle, die hen onrust veroorzaakte / te winnen / om hun rol in 't vervolg te beter te speelen / met te kenne te geeven en te doen verstaan / dat dit Schip 't verderf en den ondergang der particulieren zou zijn; dewijl 't lichtelijk te zien was / dat die 't zelve had doen bouwen / zich meester van den Koophandel maaken / en dezelve geheel na zich wilde trekken. 't Welk nergens anders toe kon dienen / als om hem haatelijk te maaken.

De Hurons en Outtaouatz maaken te zamen verbintenisse / ten einde zich te zamen tegen 't woeden van de Irokooizen te stellen / die hunne gezwoorene vyanden zijn. Ze bouwen Indiaans Koorn / daar ze gelijk ook van de Vischvangst 't geheele Jaar door van leven. Ze nuttigen ze met haare Zagamite, zijnde een soort van dikke kinder pap / de welke zy van 't Meel van dit Indiaansche Koorn en water maaken. Dit Koorn stampen ze gemeenlijk in een Morter die ze van de stam van een Boom maaken / de welke ze door 't middel van 't vuur uithoolen.

De Wilde

De Wilden by de grooten Water-sprong van St. Maria zijn van

ons

[redacted]

ons de Springers genaamt / om dat ze dicht by dezen grooten Water-sprong hun verblijf hebben. Zy bestaan door de Jagt van de Herten / Oringeaux of Eelanden, ook van eenige Beevers, en door de Vischvangst der blanke Visschen / daar we van gesprooken hebben; en die men met groote menigten in hun onderscheidene Landstreeken of Kantons vind. Maar de Vischvangst is 'er zeer moeijelijk voor een ieder / behalven deze Wilden, die 'er van hun kindsheid toe opgebracht en aangewend zijn. Deze Springers zaaijen geen Indiaans Koorn / om dat 'er 't Land daar ze woonen niet toe bekwaam is. De Neevel de welke zeer gemeen op 't Boven-meer is / doet het verstikken. En al 't Koorn gemeenlijk sterven / 't welk 'er gezaaid word. *Natie de Springers genaamt.* Woonen by den Water-val *St. Maria.*

Missilimakinak en de Water-val van St. Maria zijnde twee voornaamste doortochten / van all' de Wilden van 't Westen en 't Noorden. 't Zijn deze plaatzen / waar door ze hunne Pelteryen na de Kanadiannen voeren; en Jaarlijks met meer als twee honderd Kanoos tot het dryven van haaren Koophandel na Montreaal gaan / om haare Reize meer als vijftig Mijlen na Quebek te verkorten. Dezen Water val en *Missilimakinak*, de voornaamste doortochten der *Wilden.*

Terwijl wy te Missilimakinak verbleeven / kwamen de Wilden over onze aankomst verwonderd / ons Schip bezien; als zijnde een zaak de welke nooit op deze Meeren was voorgevallen. Deze onderneeminge tot dus verre gebracht; moest door all' de wel meenende perzoonen / door de eere Gods / en den welstand van den Staat ondersteunt worden. Ondertusschen vonden we geheel andere schikkingen en uitwerkingen. Men had de Hurons, de Outtaouarz van 't Eiland / en de gebuurige Natien reets kwaade indrukzelen gegeeven / op dat ze onze handelingen verdacht zouden houden. De vijftien Mannen / de welke de Heer de la Salle in de voorleede Lenten had voor uitgezonden / waren tot sijn nadeel voorkomen / en uit zijn dienst getroont; en hadden een gedeelten van de koopmanschappen aan hen ter hand gesteld / verkwist/in plaats van hunne Reize tot de Illinooizen, door te zetten / en met de zelve volgens de gegeeven ordre te handelen. En de Heer Tonti die 't gebied over hen had / verklaarden ons / al te hebben gedaan wat hy kon/ om hen in plicht en trouw te houden / doch te vergeefs. Schandige ontrouw van eenige der Reisigers.

De starke winden aldaar in dit zaizoen van 't Jaar gemeen / of liever 't belangen van den Koophandel hield veele van ons Volk op / die niet voor de Maand November meer te Missilimakinak kwamen. Dit noodzaakten ons / den Winter te gemoet ziende / van daar te vertrekken / zonder te wachten tot ons getal compleet zou zijn.

[redacted]

KAPITTEL XXII.

Vierde in-scheepinge van *Missilimakinak*, om in 't Meer der *Illinooizen* te komen.

Wilden genaamt de Stinkkers.

DEn tweeden September lichten wy 't Anker / en kwamen in 't Meer der Illinooizen. Wy arriveerden aan een Eiland geleegen aan den ingang van de Stink-bay veertig Mijlen van Missilimakinak: van de Wilde Natie de Stinkkers, bewoont. We vonden 'er eenige Kanadiaanen, de welke de Heer de la Salle tot het doen van den Koophandel derwaarts had gezonden / en die een goede menigte Pelteryen voor hem by malkander verzameld hadden.

Grooten storm.

't Opperhoofd dezer Natie, die voor dezen te Kanada was geweest / had een byzondere groote achtinge voor den Heere Graave van Frontenak, die 'er Gouverneur van was. Dezen Wilden de welke verstand had / dee door zijn Soldaaten den Kalumet dansfeijen; zijnde een plechtelijkheid / die wy hier na zullen beschrijven: Maar daar verhief zich een storm / de welke vier dagen duurden. Ons Schip lag dartig treden van 't einde van den krommen arm ten Anker. Dezen Oversten vreezende dat ons Schip op den Oever zou verbrijzelen / kwam zich met het uiterste gevaar met een Kanoo by ons voegen: En niet tegenstaande de Baaren / door dit onweer zeer ontstuimig en verheeven waren / zo trokken wy hem met zijn Kanoo in 't Schip. Hy zei ons kloekmoediglijk en met een geresolveert gemoed / dat hy alles waagden / als voorgenomen hebbende / met de Kinderen en gunstelingen van Onnontio (dus noemen ze den Gouverneur van Kanada) 't welk zijn byzonderen vriend was / om te komen. Ondertusschen stilden 't onweer / en wy wierden van dit dreigend gevaar verlost.

Trouwhertigheid van 't Opperhoofd dezer Wilden.

Hier besloot de Heer de la Salle, die nooit geen raad of advijs van iemand nam / ons Schip met Pelteryen gelaaden / de welke hy gehandeld had / weer na Niagara te zenden; ten einde zijne schuld-eischers met de zelve te betaalen. Men liet 'er veel koopmanschappen en Gereedschappen de welke te moeijelijk waren om over te voeren. Onzen Stuurman met vijf bekwaame Matroosen hadden ordre met 't zelve Schip weder te komen / en zich in 't Land der Illinooizen weer by de onzen te voegen. Ze gingen den 18. September met een zachten en gunstigen Westen wind 't Zeil; hun afscheid maar met een Kanon-schoot neemende. Men heeft nooit konnen weeten / wat streek zy gehouden hebben. En

Terug Reize van 't Schip met Pelteryen na Niagara.

hoe-

hoewel men niet twijffeld / of 't Schip is vergaan / zoo heeft men nochtans nooit eenige andere omstandigheden van hun schipbreuk als deze navolgende konnen verstaan.

't Schip ten Noorden van 't Meer der Illinooizen ten Ankker leggende / wilde den Stuurman Lukas, die, gelijk wy gezeit hebben / misnoegd was / een zekeren weg na zijn zinnelijkheid tegen de meeninge van eenige Wilden, die 't aan geen goed verstand ontbreekt / volgen. Zy verzekerden hem / dat het ter oorzaake der geweldige tempeesten die 'er zich gemeenlijk verheffen / zeer gevaarlijk in 't midden van 't Meer zou weezen. Doch hy verachten hun raad / en volharden in zijn Schipvaard / zonder in acht te neemen dat de hoogte daar hy achter was / verhinderde 't geweld van de wind te kennen. Naauwlijks was hy dan een kwartier uurs van den Oever / of de Wilden zagen 't Schip op een geweldige wijze geslingerd / zonder 't geweld van den storm te konnen tegenstaan. Zo dat ze 't zelve in zeer korten tijd uit 't gezicht verlooren. En ze geloobden dat het tegen de een of de andere Zand-bank gestooten / gebleeven / en onder 't Zand begraaven is. Dit alles verstonden wy 't Jaar daar aan volgende. Vergaat.

De groote schade daar door geleeden.

't Is zeker dat het verlies van dit Schip zo aan Koopmanschappen / Gereetschappen / Pelteryen / Menschen / Materiaalen / en vracht-loon voor 't overvoeren der goederen in de Kanoos van schorssen van Kanada tot Quebek, meer als vijftig of zestig duizend gulden beliep. 't Zou de geenen / die de swakheid van dit slag van Schepen kennen onmogelijk schijnen / dat men 'er zulke swaare Ankers / Kabels / en andere groote dingen / waar van men voor ieder honderd pond gewichts elf gulden moest geeven / mee zou hebben konnen voeren. Ondertusschen is de zaak zodanig als ik ze verhaal / en ik ben 'er zelfs tegenwoordig geweest.

KAPITTEL XXIII.

In-schepinge in de *Kanoos*, om onse Ontdekkinge van de *Poutouatamis* of de *Stinkers*, van de *Stink-bay* op 't Meer der *Illinooizen* tot de *Miamis* te vervolgen.

Wy vertrokken den 19. September met veertien Mannen / in vier Kanoos, waar van ik de kleinste met vijf honderd ponden swaartens belaaden / en een timmerman

man nieuwelings uit Europa gekomen / die de Golven niet wist te vermeiden of te boven te komen / bestierde; zo dat in geduurende dit onweer zeer groote moeiten had om dit kleine Schip te regeeren. All' deze Kanoos van schepsen waren met een Smits-Oven / en al zijn toebehooren / met Timmerlieden / Schrijnwerkers of Kistemaakers / Houtzagers / Wapenen en Koopmanschappen gelaaden.

Grooten Storm.

Wy namen onzen weg ten Zuiden na 't vaste Land / vier Mijlen van 't Eiland der Stinkers. In 't midden van de overvaart / en in de zoetste kalmte die men zou konnen hebben / verhief zich een schielijken storm / de welke ons in gevaar stelde / en voor ons Schip / doch veel meer voor ons zelven deé vreezen; die deze groote overvaart / geduurende de nacht de welke zeer duister was / ondernamen. Wy riepen malkander gestadig toe / om niet van malkander te verdwaalen; terwijl 't water dikmaals in onze Kanoos sloeg. Ondertusschen kwamen wy eindelijk aan een kleinen Zand-arm van 't Meer aan Land; en verbleeven'er vijf dagen; om te verwachten dat 't Meer stil zou zijn. Geduurende dit verblijf / doodde onze Wilde Jaager die ons vergezelschapte / niet als een Yzer-Varken; 't welk ons tot toe-spijs diende / by onze Pompoenen en Indiaans Koorn / 't welk we by ons hadden.

Gevaarlijke Landing.

Den 25. vervolgden we onze Reize den geheelen dag en een gedeelte van de nacht / met behulp van 't Maen-licht / langs de West-zijde van 't Meer der Illinooizen. Doch de wind sig een weinig te hard verheffende / waren we genoodzaakt op een Rots aan Land te gaan / op de welke wy niet als met onze kleederen gedeckt / den regen en sneeuw moesten uitstaan. Wy hadden een klein Vuur / dat we met het Hout onderhielden / 't welk de Golven ons toebrachten.

Groot gebrek van levens-middelen.

Den 28. na 't eindigen van de Misse, vervolgden we onze Reize tot diep in de nacht; tot dat een draai-wind ons noodzaakte op de Punt van een Rots / met struiken bedekt / te ontscheepen. Wy verbleeven daar drie dagen; en nuttigden'er onze spyze / de welke in Indiaans Koorn en Pompoenen bestond / die we van de Poutouatamis of de Stinkers gekocht hadden. Wy hadden'er geen grooter voorraed van konnen opdoen / om dat onze Kanoos t veel belaaden waren / en dat we hoopten genoeg op de Reize te vinden.

Van de *Poutouatamis* of *Stinkers*

Wy vertrokken den eersten October van daar; en kwamen na een Reize van twaalf uuren weegs / zonder iets genuttigt te hebben / dichte by een ander Dorp van de Poutouatamis. Dese Wilden liepen alle op den Oever van 't Meer om ons te ontfangen;

gen; en uyt deze Water-golven / welkers woeden uytneemende vermeerderde / te helpen. De Heer de la Salle vreezende / dat zijn Volk mocht weg loopen / en eenige onder hen een gedeelte der Koopmanschappen ter kwader trouwe zouden verkwisten / vond goed na de andere zijde over te vaaren. Wy waren verplicht hem tot drie Mylen aen geene zijde van 't Dorp dezer Barbaaren te volgen / niet tegenstaande 't gevaar daar wy ons in bevonden van te vergaan. En hy vond ook geen beter middel om 't te ontkomen / als zich met zijn drie Kanoos-voerders in 't Water te werpen. Zy lichten al te zamen zijn Kanoo met de ladinge op / en sleepten ze aan Land / niet tegenstaande de Golven hen somtijds over 't hoofd heen stoten. *uit groote nood geholpen.*

Hy dee verbolgens onze Kanoo (de welke ik met een Man bestierde die geen kennisse van dit Handwerck had) ontfangen. Ick wierp my oock tot de middel in 't water / en wy lichten alzo ons kleine Schip om hoog. Wy lieten ook op die zelde wijze de twee andere Kanoos ontfangen. En om dat de Golven zich tegen 't Land werpende / een krommen bocht maaken / de welke in 't ruim weer nederstort / zo zijn die de welke in veiligheid denken te zijn / noch in gevaar van door 't geweld van dezen te rug stuitenden Vloed / weer weg te drijven. Ik dee van myn uiterste best / en zette onzen goeden ouden Man den Recollect, die ons vergeselschapten / op mijne schouderen. Dezen Geestelijken zich buiten gevaar ziende / liet niet na / hoe nat hy van 't water was / een uitneemende blijdschap te betoonen. *Hoe met de Kanoos in onweer te landen.*

Nademaal wy geen gemeenschap met de Inwoonders van dit Dorp hadden / dee onzen Commandant al 't Volk in de Wapenen komen; en posteerden zich verbolgens op een hoogte / daar men ons niet licht kon overvallen; en zich met weinig Volk tegen een groote meenigte verdedigen. Hy zond verbolgens drie van zijn Volk na 't Dorp / om 'er onder de begunstiginge van den Kalumet der Vrede / levens middelen te koopen.

Dezen Kelumet was ons van de Poutouatamis of Stinkers gegeven / de welke ze met hunne dansen / en all' de andere Ceremonien, daar ze zich op hunne Gasteryen en openbaare plechtelijkheden van bedienen / vergeselschapt hadden.

KA-

KAPITTEL XXIV.

Beschrijvinge van den *Kalumet.*

Kalumet van de Noorder *Amerikanen.*

Men moet weeten / dat den Kalumet onder de Wilden in de groote uytgestrektheid van 't Noorder Amerika een zaak van groote verborgentheid is : want deze Barbaaren bedienen'er zich in alle hunne gewichtigste en aangelegenste handelingen van. Ondertusschen is 't in der daad / en om eigentlijk te spreeken / niet anders als een groote Tabaks-pijp ; daar onze Europeën zeer weinig staat van maaken : want als ze van een bloohertig en verwijft Man willen spreeken / zeggen ze / dat hy geen Pijp Tabak waardig is.

Kalumet van de *Wilde* Volkeren van *Amerika.*

Maar 't is zodanig niet by de andere Wilde Natien van Amerika. Haaren Kalumet is een soort van een groote Tabaks-pijp , welkers ketel van roode / swarte / of van witte Marber is / niet kwalijk na een Strijd-hamer gelijkende. 't Hoofd of de Ketel is zeer verciert en opgepronkt ; en de Pijp is van dardhalve voet lang / zijnde een vast sterk Riet / met Vederen van alderhande couleuren , en met eenige Matjens van Vrouwen haair / op verscheidene wijzen gevlochten / verciert. Men maakt'er twee Vleugelen aan vast ; zo dat dezen Kalumet den stok van Mercurius met twee Slangen omvlochten en met twee Vleugelen verciert / of den stok de welke de Ambassadeurs , tot 't maaken van de Vreede geschikt / voor dezen in de hand droegen / by na gelijk is.

Vercieren ze met den hals der *Huars.* Beschrijvinge dezer Vogelen.

Dit Riet is door de halzen der Huars gesteeken ; zijnde swart en wit gevlekte of gespikkelde Vogels / zoo groot als de Ganzen : of door de halzen van zekere Entvogelen / die hunne Nesten in de holtens der Boomen maaken / hoewel 't water hun gewoonlijk Element is. Dese Entvogelen zijn van drie of vierderley onderscheyde mengel couleuren. Eindelijk / en om kort te weezen / ieder Natie verciert den Kalumet na zijn gewoonte / en byzondere neiginge.

Groote achting der *Wilden* voor den *Kalumet.*

Zodanigen Kalumet , of Pijp als ik heb beschreeven / dient tot verzekeringe voor al de geenen / de welke by de Bondgenooten gaan / van die de welke ze hen gegeeven hebben. Nooit doet men Ambassade onder de Wilden zonder dit uitwendige teeken / 't welk als 't Simbolum , of de Belijdenisse der Vreede is. All' deze Barbaaren gelooven eenparigl ijk / dat hen groote ongelukken zouden overkomen / indien ze 't geloof en 't vertrouwen van den

Kalumet

[redacted]

Kalumet, of de gemaakte Vrede / of de gedaane beloften / door 't tusschen komen van dit Instrument bekrachtigt / kwamen te verbreeken. All' hunne ondernemingen van Vreden / Oorlog / en byzonderste Ceremonien, worden door dezen Kalumet bebestigt en als verzegeld. Ze laaten'er gemeenelijk Tabak uit rooken / uitgenomen de geenen met de welke zy een zaak van groot belangen besloten hebben.

Ik zou verscheide maal op deze Reize omgekomen zijn / indien ik my van den Kalumet niet bediend had. Dit zal men in 't vervolg dezer geschiedenissen zien ; daar ik van de moeijelijke bejegeningen en verschrikkelijke gevaaren / die ik ter oorzaake dezer Ontdekkinge heb moeten uitstaan / zal spreeken.

Men kan'er veilig mee door de *Wilden* reizen.

Drie van onze Soldaaten (dezen Kalumet tot een Vrygeleidsbrief of Pas by zich hebbende benevens hunne Wapen) kwamen in een klein Dorp van de Wilden, 't welk drie Mijlen van de plaats onzer ontscheepinge was : maar ze vonden'er niemand ; om dat de Wilden 't passeeren onzer Kanoos gezien hebbende / zonder dat wy hen hadden komen bezoeken / verschrikt geworden / en uit hunne Dorpen gevlucht waren. Deze Soldaaten dan te vergeefs onderstaan hebbende / om met eenige dezer Barbaaren te spreeken / belaaden zich met Indiaans Koorn / 't welk ze in hunne Kabaanen of Hutten vonden / en lieten'er eenige Koopmanschappen in betaalinge van 't zelve / en kwamen weer by ons.

Gevaarlijke bejegening van een Troup *Wilden*.

Ondertusschen kwamen'er twintig van deze Wilden met Bylen / Snaphaanen / Boogen / Pijlen en groote Knodzen / de welke men Hoofd-breekers noemt / dicht by de plaats daar we ons onthielden. De Heer de la Salle trad met vier onzer Soldaaten met Snaphaanen / Pistoolen en Sabels gewapend derwaarts : en vraagden hen wat ze begeerden ? Doch ziende dat ze spraakeloos stonden / zei hy / dat ze tot ons zouden naderen ; uit vreeze dat ze eenige van ons Volk / de welke hy wel wist op de Jagt gezonden te hebben / niet mochten komen te dooden / in gevalle ze hen van den weg af ontmoeten. Hy dee ze dan in de laagte van de hoogte / waar op wy ons geposteert hadden / nederzitten ; van waar wy all' hunne beweegingen konden in acht neemen. Men onderhield ze met verscheide zaaken / om ze op te houden / tot dat onze drie Soldaaten uit het Dorp zouden weer gekomen zijn : die zich ook kort daar na vertoonden. Zo haast de Wilden den Vreeden Kalumet zagen / de welke een van dezen droeg / stonden ze op ; maakten een geweldig vreugden gejuig ; en begonden op haare wijze te dansen. En verre van zich te vergrammen / om dat men hun Indiaans Koorn had weg genomen / zo zonden ze in tegendeel na 't Dorp / om noch meer

Haar vreugde en blijdschap over 't zien van den *Kalumet*.

te haalen. Ze gaven ons ook des anderen daags zoo veel als wy gevoeglijk in onze Kanoos konden bergen.

Hoe van deze *Wilden* getracteert.

Midlerwijl oordeelden men dat het noodig was / eenige Boomen omtrent ons staande / om te hakken : en men dee ons Volk om niet overrompeld te worden / den geheelen nacht in de Wapenen blyven. De volgenden dag ten tien uuren voor de middag kwamen de Ouden van 't Dorp met hun Vreeden Kalumet, en deeden ons een zeer goed onthaal met wilde Geiten, die ze gedood hadden. Wy bedankten ze met eenige vereeringen van Bylen / Messen / en met eenige stukken Git-steen, tot de vercieringe harer Vrouwen ; daer ze zeer wel mee voldaan en vergenoegd waren.

KAPITTEL XXV.

Vervolg onzer Ontdekkinge met de *Kanoo* van schorssen tot by na 't einde van 't *Meer* der *Illinooizen.*

Hoe de *Kanoos* by harde winden te laaden en te ontlaaden.

Wy vertrokken den tweeden October, en waren geduurende den tijd van vier dagen langs den Oever van 't Meer ; de welke met steile en opgaande groote Heuvelen tot in 't zelve Meer toe omzet was ; zo dat men naauwelijks bekwaame plaats om te ontscheepen vond. Men was zelfs genoodzaakt alle avond op den top dezer steiltens te klauteren / en er onze Kanoos met haare ladingen op te brengen ; om dat wy de zelve des nachts voor de Golven die tegen de voet dezer steiltens aansloegen / niet wilden bloot stellen. Wy vonden ons dan voor de tegen-winden / de welke deze vier dagen zeer geweldig waren / en verscheidene reizen daar na / genoodzaakt met groote moeiten aan Land te gaan. 't Is hier tot de inscheepinge noodig / dat twee Mannen tot de middel toe in 't Water gaan / en de Kanoo, na de maate dat de Golven naderen / over einde houden ; of dat men ze wat ver van 't Land af houd / tot dat de zelve geladen is. Men wachten vervolgens tot dat de anderen op de zelve wijze geladen waren ; en men had wy na altijd de zelve moeite in de vordere ontscheepingen.

Groeter

't Indiaans Koorn 't welk wy zober nuttigden / en de andere Leevens-middelen begonden ons te ontbreeken ; zo dat onze wonden Re-

Recollect verscheide maal in flaauwten viel. Ik dee hem twee-maal met een weinig toebereidzel van Hyacint-steen, 't welk ik dierbaar bewaarde weer by zyn zelven komen. Wy aaten in vier-en-twintig uuren niet meer als een hand vol Indiaans Koorn on-der de Asse gebraaden/ of met een weinig water gekookt. Al dezen tijd geduurende / waren we genoodzaakt na 't goede Land te spoeijen / en met al de krachten der armen geheeledagen te roeijen. Ons Volk verzaamelden dikmaals kleine Slee-pruimpjens en an-dere wilde Vruchten / de welke ze met een uitneemende gulzigheid aaten ; daar'er veel van ziek wierden / en dachten dat deze Vruch-ten hen vergeeven hadden. Hoe meer wy leeden / hoe meer krach-ten my God ook scheen te geeven : want ik voer met stark roei-jen onze andere Kanoos dikmaals voorby. hongers-nood.

Geduurende dit gebrek / dee den geenen de welke voor de klein-ste Vogelen zorgt ons Raavens en Arenden zien / de welke op den Oever van dit Meer waren. Wy verdubbelden onzen arbeid om by deze Vleeş-gierige Vogelen te komen ; en wy vonden'er een Rheebok, door de Wolven gedood en half opgegeeten. Wy nuttigden alle van deze spijze ; God dankende dat hy ons zo te bekwaamer tijd dit hulpmiddel had toegebracht. Wonderlijke verlossinge.

Onze kleine Vloot verbeterde dus gestadig de Reize na 't Zui-den; daar wy 't Land veel beter en gematigder vonden.

Den zestienden October bogonden we een grooten overvloed van Wild te vinden : en onzen Wilden Jaager die zeer gaauw was / dooden verscheide Herten en Geiten. En ons Volk schoot Indiaansche Hoenderen die heel vet waren. Eindelijk kwamen we den tienden der zelve Maand / by na aan 't einde van 't Meer der Illinooizen, voet aan Land te zetten. Hier ging men na ge-woonte de Bosschen en Weiden in om 't Land te ontdekken : daar wy rijpe Druiven vonden / die heel goed waren ; waar van de Druif de groote van een Pruim van Damast had. Om deze Vrucht te bekomen / moet men de Boomen tegen welke de Wijn-gaarden opklimmen / neerhouwen. Wy maakten'er Wijn van / die drie of vier Maanden goed bleef ; en bewaarden de zelve in Kalbassen, die we alle daag onder 't Zand laagen / om te ver-hinderen / dat de Wijn niet zuur zou worden. En om ze te lan-ger te doen duuren / deeden wy niet als des Zondags en op de hei-lige dagen de Misse, de een na de ander. All' deze Bosschen zyn met Wijngaarden vervuld / die'er natuurlijk voortkomen : en wy aaten van deze Vrucht om de walginge en tegenheid der spij-ze / die wy genoodzaakt waren geweest zonder Brood te eeten / te verdrijven. Veel Wild. Uitneemende groote Druiven.

Wy ontdekten op deze plaats heel varsche voet-treeden van

menschen : 't welk ons verplichte zonder eenig gerucht te maken / op onze hoede te zijn. Ons Volk kwam dit voor eenigen tijd na : maar een van de zelve een Beer ontdekt hebbende / kon zich niet onthouden van'er een schoot met zijn Snaphaan op te doen ; waar door hy dit Dier doode : 't welk uit de hoogte van een Eiken-boom, daar 't tegen op geklommen was / viel ; en vervolgens van boven den Berg tot de voet onzer Kabaanen neer rolde.

Overval van eenige Wilden Outtouagamis.

Dit gerucht dee ons zes-en-twintig Wilden van de Natie der Outtouagamis ontdekken / die na 't uiterste einde van de Stink-Bay woonen ; en die zich niet ver van ons onthielden. De Heer de la Salle was zeer ontrust over de voet-treeden die hy gezien had ; en beschuldigde ons Volk straffelijk over hunne groote onvoorzichtigheid : zettende vervolgens dicht by onze Kanoos een Schildwacht / om niet overrompeld te worden ; onder welke Schaftsjens men de koopmanschappen verborg / om de zelve voor den regen tebevrijden.

Worden behendig van de zelve bestoolen.

Dit verhinderde niet dat eenige Wilden des nachts (onder begunstiginge van den regen die'er in overvloed viel / met hun gewoonlijke gaauwigheid langs den Heuvel daar onze Kanoos waren) niet afgleeden / zonder dat het onze Schildwacht gewaar wierd. De een zich van nevens de ander op den buik nedergelegt hebbende / stoolen ze den Rok van de Lakay van de Heer de la Salle, en een gedeelte van 't geen'er onder was ; 't welk ze aan malkander van hand tot hand overgaven. Onze Schildwacht eindelijk eenig gerucht gehoord hebbende / maakten ons wakker; en een ieder liep na de Wapenen. De Wilden dus ontdekt zijnde / riep hun Kapitein dat zy Vrienden waren. Men antwoorden hen / dat het ter onbekwaamer uure was : en dat men zodanig geduurende de nacht niet kwam als om te steelen / of te vermoorden die in slaap waren. Hy gaf weer tot antwoord ; dat de slag van 't Snaphaan / 't welck men had gelost / die van zijne Natie had doen gelooven dat het een parthy Irokooizen waren ; ('t welk hun Vyanden zijn) om dat hun gebuuren zich van geen diergelijck Vuur-geweer bedienden ; en dat ze zich derhalven derwaarts hadden begeeven om de zelve te dooden : maar dat zy onderbonden hebbende dat het Europeërs van Kanada waren / die ze als voor hun Broeders hielden / 't ongeduld van de zelve te zien hen had verhinderd den dag om ons te bezoeken / en met ons uit den Kalumet te rooken / af te wachten. Dit is de gewoonelijke gedienst-reden van de Wilden, en 't grootste kenteeken 't welk ze van hun genegendheid konnen geeven.

Hun wel verzonne verontschuldiging.

Wy

Wy gelieten ons met deze reden voldaan te zijn: en men zei hen/ dat ze alleen met hun vier of vijven by ons zouden komen / om dat de jongelingen onder hen gewoon waren te steelen; en dat de Europeërs van geen inborst waren van zulks te gedoogen. Vier of vijf Ouden dan tot ons genaderd zijnde / onderhielden we de zelven tot den dag toe; wanneer wy hen de vryheid lieten om te vertrekken.

Na hun vertrek wierden onze Timmer-lieden gewaar, dat s' 'er om te steelen waren geweest. En wel weetende / dat dit den inborst der Wilden was / en dat wy alle nacht voor diergelijke bespringingen zouden bloot staan / indien wy dit ongemerkt lieten voorby gaan / zo besloot men om'er hen reden van te doen geeven. De Heer de la Salle ging aan 't hoofd van ons Volk op een kleine hoogte by na van gedaanten als een Eiland / en trachten zelfs den een of den anderen Wilden van ter zijden af te betrappen. Naauwlijks had hy drie honderd treden gedaan / of hy vond een varsch spoor van een Jaager / die hy met 't Pistool in de hand vervolgde; en den zelven wel haast tegen over een Heuvel / daar ik met den Vader Gabriel druiven verzamelde / achterhaald hebbende / riep hy my / en verzocht me hem te willen volgen! Wy maakten zich dan meester van dezen Wilden; en gaf hem in de bewaaringe van zijn Volk. Al de omstandigheden van dit diefstal uit den zelven verstaan hebbende / begaf hy zich weer met twee van zijn Volk in 't Veld; en een van de voornaamsten der Wilden bejegenende / nam hy hem ook gevangen; en wees hem van verre den geenen die reets in verzekeringe gehouden wierd; en zond hem weer na de zijnen / om aan de zelven bekend te maaken / dat hy hun Kameraat zou doen dooden / in-gevalle zy niet wederbrachten / al 't geen 't welk den voorleeden nacht gestoolen was.

Met wat en geweld de gestoolene goederen weder bekomen.

KAPITTEL XXVI.

Bevrediginge en verdrag tusschen de *Outtouagamis* en ons gemaakt.

'T Voorstel van de Heer de la Salle ontroerde deze Barbaaren, om dat ze den Rok van den Lakay en eenig ander goed in stukken gesneden / de knoopen 'er afgedaan / en onder malkander gedeeld hadden; en derhalven de zelve niet geheel

konnende wedergeeven; en niet weetende door wat middel zy hun Kameraat zouden verlossen / besloten ze / hem met geweld uit onze handen te rukken.

Vreeze der Wilden voor onze Wapenen.

Zy naderden ons dan den dartigsten October alle met gewapender hand / om ons aan te tasten. De Eilandige plaats daar wy op waren / was door een Zand-vlakte omtrent twee Musket-schooten groot / van 't Bosch gescheiden / daar zich de Wilden vertoonden. Men bemerkten ook / dat aan 't einde van deze vlakte aan de zijde van 't Bosch verscheide kleine Heuveltjens waren / waar van 't naast by ons geleegene over de anderen gebood. De Heer de la Salle dee 't zelve terstond in bezettinge neemen; en gebood vijf Soldaaten / met hun deekens ten halven om de linker-arm gewonden / om zich tegen de Pylen der Wilden te bedekken / deze Barbaaren te naderen; en volgden hen zelfs met eenig Volk / om ze te ondersteunen.

De Vyanden ziende / dat ons Volk aankwam / om op hen los te branden / begonden de jongsten onder hen zich te verstrooijen / en achter een grooten Boom / die op den Heuvel was / te verbergen. Doch dit verhinderden niet dat hunne Kapiteynen en de overigen zich niet dicht by ons hielden. Daar waren 'er niet meer als zeven of acht met Snaphaanen / en de overigen alleenlijk met Boogen en Pylen / gewapend.

Ik en de twee andere Geestelijken waren toen bezig met den dienst te doen. En dewijl ik meer ervaarentheid in den Oorlog als de anderen had / als in de hoedanigheid van Sendeling in de Legers / Veldslagen / en Belegeringe der Steden gediend hebbende / gelijk ik hier vooren heb aangehaald / zo ging ik uit onze Kabaan om te zien / hoedanig zich ons Volk in de Wapenen hield: en ik wierd 'er wel haast twee gewaar / die bleek en ontsteld scheenen. Ik moedigden de zelve zo veel aan als ik kon; en vernam / dat deze ongedaane verwe hen niet verhinderden / zich zo vermeeten en kloekmoedig als hunne Bevel-hebbers te betoonen. Ik ging vervolgens na de oudsten der Wilden. Dezen my

Uitneemende stoutheid van een der Christen Soldaaten.

zonder Wapenen ziende / bemerkten wel / dat ik kwam om stilstant te maaken / en middelaar van de geschillen te weezen. Een van ons Volk een groote lange lap stoffe / de welke tot een hoofdwindzel van een dezer Wilden dienden / gezien hebbende / ging recht na hem toe / en rukte ze van zijn hoofd: hen daar door te kennen geevende dat hy 't was die 't diefstal had begaan.

Deze stoute daad van een onzer Soldaaten / niet als van tien anderen ondersteunt / tegen zes en twintig Wilden, maakten deze Barbaaren zo verzeeft / dat twee van hunne Ouden / daar ik me by bevond; my den Kalumet der Vreden aanbooden. En op de

[redacted]

de verzekeringe die wy hen gaven / van zonder eenige vreeze by ons te konnen komen / tot ons toegetreden zijnde / betuygden ze / dat ze tot dit uiterste niet gekomen waren / als ter oorzaake van de onmogelijkheid / daar ze zich in bevonden / van ons de gestoole goederen in den zelven staat te konnen wedergeeven als ze waren / toen ze ons de zelve ontnomen hadden: dat ze bereid waren / ons 't geen noch geheel was / weer ter hand te stellen / en 't ander te betaalen. Ter zelver tijd booden ze de Heer de la Salle eenige Beever Huiden aan / om zijn gemoed tot de vrede te neigen; en ze namen hun verontschuldiginge van de kleinte waarde dezer gifte / op het te ver verloopene Saizoen van 't Jaar. Men hield zich hier mee voldaan; en ze volbrachten hun beloften; Zo dat de vrede tusschen deze Barbaaren en ons gemaakt wierd.

Den volgenden dag wierd met Dansen / Gasteryen / en Vertoog-redenen doorgebracht. 't Opperhoofd dezer Wilden, zich na de Recollecten keerende / zei; ziet hier de grijze Rokken / daar wy veel staat van maaken: Ze gaan niet bloote voeten als wy; Ze verachten de Beever-huiden, die we hen willen vereeren; Ze hebben geen Wapenen om te dooden; En voort zy vleyen en doen onze kinderen vriendschap / en geeven ze Gerstcen en kleine Messen / zonder 'er eenige beloonigen voor te ontfangen. Die van onze Natie de welke de Pelteryen na de Dorpen van de Kanadiaanen hebben gebracht / hebben ons gezeit / dat Onontio (dus noemen ze den Gouverneur Generaal van Kanada) de zelven bemind / om dat ze al dat de Europeërs van Kanada 't waardigste houden / hebben verlaaten / om ons te komen bezoeken / en by ons te verblijven. En zich na de Heer de la Salle keerende / zey hy; gy die den Kapitein van dit Volk bent / maakt dat een van deze Grijs-Rokken by ons blijft; wy zullen hem van alles geeven dat wy hebben; en na dat wy Wilde Stieren gedood hebben / na ons Dorp geleiden. Gy Meester van deze Krijgs-lieden / blijft ook by ons / en gaat niet na de Illinooizen: want wy weeten dat ze al uw gevolg willen ombrengen; en ge zuld deze groote Natie niet konnen wederstaan.

Lof reden van den Kapitein dezer *Wilden* van de *Recollecten*.

Dit Opperhoofd van de Wilden voegden 'er by / dat een Irokoois. de welke de Illinooizen gebrand hadden / hen voor zijn sterven had verzekerd / dat den Oorlog / welke de Irokooizen hen aandeeden / hen van de Kanadiaanen, de welke de Illinooizen haaten / geraaden was. Hy zei noch verscheidene diergelijke dingen de welke al ons Volk ontzette; en de Heer de la Salle onrust veroorzaakten; om dat all' de Wilden die wy op den weg gevonden hadden / ons by na de zelve dingen hadden gezeit. Ondertusschen /

Haare waarschouwinge aan de Heer *de La Salle*.

staan. De goedheid en vruchtbaarheid van hun Land verschaft hen alles wat tot het leven noodig is. Zy hadden voor onze komst geen gebruik van eenige werktuigen of yzere Wapenen: maar behalven de Pyl en Boog / bedienen ze zich in den Oorlog ook van een soort van een halve Piek / en een houten knods.

Haar Geweer.

Herma-phrodyten zeer gemeen in dat Land.

Men vind onder deze Natie ook een groot getal Hermaphrodyten. Zy hebben gemeenelijk verscheide Vrouwen; en neemen dikmaals all' de Zusters te gelijk; zeggende / dat ze beter als de vreemden met malkander over-een-komen. Ondertusschen zijn ze zo minne-nijdig dat ze haar op 't minste kwaade vermoeden de Neus afsnijden. Ze zijn zo onkuis / dat ze zelfs tot de zonden / tegen de natuur strijdende / vervallen. Ze hebben ook Jongens die ze als de Meisjens toestellen / en de welke ze tot dit verfoeijelijke werk gebruiken. Deze Jongens houden zich niet als met het Vrouwen werk bezig / zonder zich met de Jagt of den Oorlog te bemoeijen. Ze zijn zeer bygeloovig / hoewel zonder eenige oeffening van Godsdienst. Voorts zijn ze gelijk all' de Wilden die ik in Amerika heb gekend / groote Speelders.

Haare onkuisheid.

Haare remedien tegen de beeten der fenijnige Slangen.

En hoewel'er op veele steenachtige plaatzen van hun Land / een zeer groot getal Slangen zijn / de welke deze Barbaaren veel kwaad doen; zo kennen ze ook verscheide bekwaame Kruiden om'er de beeten dezer Dieren mee te geneezen; welkers gebruik veel zekerder als dat van den Theriakel of den Orvietaan is. Wanneer ze zich met deze kruiden gewreeven hebben / zo speelen ze zonder gevaar met deze gedrochten hoe fenijnig de zelve ook mogen weezen; zo dat zy ze dikmaals tot diep in hun hals laaten kruipen.

Laaten ze in den hals kruipen.

Deze Wilden gaan in de Zomer geheel naakt; uitgenomen dat ze hunne voeten met een zoort van Schoenen / de welke ze van de Ossen Huiden maaken / bedekken. Des Winters is de koude in 't veld scharp genoeg / hoewel de zelve niet lang duurd: maar ze beschutten'er zich met de Huiden van de wilde Dieren tegen / die ze bereiden en zeer net kemmen; waar van zy een soort van Tabbaarden maaken.

Kinderen der *Wilden* gedoopt.

Wat aangaat de bekeeringe de welke men van dit Volk aangaande 't Evangelium kan doen / men zou 't geen indruk op hen konnen doen hebben: want deze Wilden, gelijk ook all' die van Amerika, zijn zeer weinig tot de verlichtinge des geloofs geschikt / om dat ze dom / onredelijk / en hunne gewoontens en zeden uitneemende bedorven / en met het Christendom strijdende zijn. Men zou dan tijd van nooden hebben / om hen tot het ontfangen onzer waarheden bekwaam te maaken; hoewel men 'er noch al eenigen vind die leerzaam zijn. Den Vader Zenobe

heeft'er

heeft'er eenige stervende kinderen gedoopt; mitsgaders twee of drie bejaarde Perzoonen mede op hun uiterste leggende / die hem eenige geschiktheid daar toe betoonden. Dit Volk zou zich hebben laaten doopen zo als men maar had gewild; doch zonder eenige voorgaande onderwijzinge of kennisse van de natuur en kracht van dit Sacrament; om dat ze zeer plomp zijn / en geen acht op de waarheden geeven / de welke men hen predikt.

Den Vader Zenobe had twee Wilden gevonden / die zich aan hem verbonden en belooft hadden / hem over al te volgen. Hy geloofden dat ze haar woord houden / en hy zich daar door van de kracht des doops aan de zelven gedaan / zou verzekeren: maar dit dienden niet als hem in diergelijke gevallen in 't toekomende te doen schroomen: want hy verstond dat een Wilden Chassagouache die gedoopt was geweest / onder de handen van een Kokelaar (zich weer t'eenemaal aan de bygeloovigheid van die van sijn Landaard overgegeeven hebbende) gestorven / en by gevolge een *duplo filius gehennæ* geworden was: want dezen rampzaligen zijn doop door schandelijke misdaaden / die hy naderhand beging / ontheiligd hebbende / verdiende buiten twijffel ook in 't andere leven dubbeld gestraft te worden. Schandigen afval twee gedoopte *Wilden.*

KAPITTEL XXXIV.

Opbouwinge van een Sterkte aan de *Riviere Illinoois*; door deze *Barbaaren Chekagou*, en van ons *Crevecœur* genaamd: en 't timmeren van een nieuwe *Barke*, om na de Zee af te vaaren.

Men moet hier aanmerken / dat de Winter hoedanig de zelve ook mag weezen / in de Gewesten van dit bekoorlijke Land van de Illinooizen ten hoogsten niet langer als twee Maanden duurd. Daar kwam den 15. Januari een starken dooi / de welke de Rivier boven 't Dorp daar wy ons bevonden los maakte. Wy bevonden ons dan in een onverwachte Lente. De Heer de la Salle verzocht my ernstig dat ik hem wilde vergezelschappen: Wy begaven ons dan met de Kanoo op de plaats / van ons tot het bouwen dezer Sterkte verkoozen.

't Was een Heuvelachtige plaats / omtrent twee honderd treden

den van den Oever der Riviere, de welke zich by regenachtig weer tot aan de voet van de zelve uitstrekte. Twee breede en diepe Water-poelen versterkten de twee andere zijden dezer plaatze. Men voltrok een gedeelte van de vierde zijde met het uitgraaven van een Gracht te retrencheeren / de welke de twee Water-poelen aan malkander voegden. Men dee haer uiterste schuinte schoeijen en bepaalen; 't welk door de Vriesche Ruiters voor een Conterscharp verstrekte. Men retrencheerden en trok deze hoogte van alle kanten op / en maakten ze stijl: men dee de aarde ook zo veel als 't noodig was met swaare Balken en dikke Eike Planken onderstennen.

Men liet verblijf-plaatzen aan de twee Punten dezer Sterkte maaken; op dat ons Volk / in gevalle wy wierden aengetast / altijd gereed zou zijn. Den Vader Gabriel, Zenobe, en ik hadden ons verblijf in een Kabaan met Planken gedekt / die wy met ons Arbeids-volk bereiden. Na 't werken gingen wy'er met al ons Volk in / om 't avond gebed te doen; en des morgens begonden wy'er ons tot dien selven einde. Wy konden de Misse niet meer bedienen / ter oorzaake dat ons de Wijn / de welke wy van de groote Druiven hadden gemaakt / ontbrak; zo dat wy ons moesten genoegen met des Zondags en op de heilige dagen de Vesper te zingen; en na 't morgen gebed deeden we de Predikatie. Wy stelden de Smisse langs de Oordijn die tegen over 't Bosch was. De Heer de la Salle plaatsten zich met de Heer de Tonti in 't midden van de Sterkte; en men dee Hout hakken om koolen voor de Smisse te hebben.

't Bouwen van een *Barke.*

Terwijl men aan dit werk arbeiden / dochten we gestadig aan onze groote Ontdekkinge. We zagen dat het bouwen van een Barke zeer moeijelijk zou zijn / om dat onze Hout-zaagers weg geloopen waren. Men vond dan goed aan ons Volk te zeggen / dat indien'er eenigen onder hen genegen waren / en onderstaan wilden de buitenste Planken tot het Schip te zaagen; men verhoopte'ten einde van ons voorneemen te komen: dat men'er wel een weinig meer moeiten en tijd toe zou moeten doen; maar dat men'er ten kwaadsten genomen met eenige te bederven van bedrijd zou zijn.

Twee van ons Volk booden zich aan / om'er zich toe te besteeden; en men nam'er de proef van; en 't gelukten heel wel / niet tegenstaande zy nooit diergelijken werk gedaan hadden. Men dee dan een Barke met een Kiel van twee-en-veertig voeten lang / en twaalf voeten breet / beginnen. Men zetten den arbeid met zulken yver voort / dat niet tegenstaande 't werken aan de Sterkte de welke men Creveceur noemde / ter oorzaake van

de

de hertzeer de welke onze overloopers ons hadden veroorzaakt / al de buitenste Planken tot het Schip behoorende gezaagt ; al 't vordere Hout-werk gereed ; en de Barke den eersten dag van Meert tot het Touw-werk toe voltooit was.

Ik heb reets gezeit dat de Winter in de Landen der Illinooizen niet lang duurt / en niet kouwder als in Provencen is. Ondertusschen duurden 't vallen van de Sneeuw in den Jaare 1680. meer als twintig dagen. Dit ontzetten de Wilden, die nooit zulken strengen Winter beleeft hadden ! zo dat ik en de Heer de la Salle ons voor nieuwe ongemakken zagen bloot gesteld/ die misschien voor die ongelooffelijk zullen schijnen / de welke geen ondervindinge van groote Reizen en nieuwe Ontdekkingen hebben (Ongewoone swaare Sneeuw aldaar.)

Ondertusschen was de Sterkte Crevecœur by na voltooit ; en gelijk ik gezeit heb al 't hout tot ons Schip behoorende bereid : Maar wy hadden geen Touwen noch Zeilen of Yzer genoeg om 't zelve te voltrekken. We kreegen ook geen tijdinge van ons Schip de Griffioen, noch van 't geen men gezonden had om te verneemen / wat het zelve mocht weezen overgekomen. Midlerwijl genaakten de Zomer ; en by aldien wy noch eenige Maanden vruchteloos hadden vertoeft / zo zou ons voorneemen een geheel Jaar en mogelijk wel twee of drie zijn veragtert geweest/ nademaal wy ver van Kanada waren ; zo dat het ons onmogelijk was ordere in onze zaake te schikke / of die dingen die wy van nooden hadden by malkander te krijgen. En wat aangaat weer na de Sterkte Frontenak te keeren / we waren'er vier of vijf honderd Mijlen van daan / die men over 't Land / en zelfs door de Sneeuw / daar geen kans toe scheen / moest gaan.

De Heer de la Salle zijn Schip de Griffioen niet ziende weder-komen / en geen de minste tijdinge van die / de welke hy gezonden had om 'er na te verneemen / ontfangende / bestweek door all' deze moeijelijkheden niet ; want zijn dapperheid ging dit alles te boven ; en zonder zich over zulken swaaren en ongemakkelijken Reize te bekommeren / ondernam hy de zelve en dee 'er een groot gedeelte van met groote Raketten aan zijn voeten / uit vreeze van anderzints in de Sneeuw te verzinken. (De Heer *de la Salle* besluit weer na 't *Fort Frontenak* te vertrekken.)

In dezen uitersten toestel van zaaken / namen we beide zulken ongewoonen besluit / als 't moeijelijck was te volbrengen / te weeten ; dat ick in de Kanoo met twee Mannen in onbekende Landen / daar men alle oogenblik in een zeer groot gevaar van zijn leven is / zou vertrekken : en hy met drie andere Mannen die hem zouden vergezelschappen / na de Sterkte van Frontenak gaan ; zonder zo wel als ik eenig ander middel om van te leeben (En den Autheur na de *Meschasipi*.)

te hebben / als de Wilde beesten die wy onderwegen met de Snaphaan zouden konnen dooden; ook zonder eenigen anderen drank als 't water 't welk wy op de Reize zouden vinden. Maar dit onderscheid was 'er tusschen de Heer de la Salle en my / dat de vier of vijf verhande Natien door de welke hy passeeren moest / de Europeërs die in Kanada zijn/kennen/ om dat ze met de zelve handelen en ommegaan; en dat die daar ik tot zes of zeven honderd Mijlen van de Illinooizen na toeging / nooit geen Europeërs gezien hadden. Maar all' deze swaarigheden verschrikten ons beide in 't minsten niet: Want al onze moeite was alleen om onder 't Volk Mannen te vinden / die dapper genoeg waren om ons te vergezelschappen; en te verhinderen/dat de anderen die reets zeer wankelmoedig waren / na ons vertrek / niet mochten weg-loopen.

KAPITTEL XXXV.

Verhaal van 't geen 'er voor 't vertrek van den *Auteur* na sijne nieuwe Ontdekkinge voorviel; benevens de wederkomste van de Heer *de la Salle* op 't *Fort* van *Frontenak*; en de onderrichtingen, de welken een *Wilden* ons gaf, aangaande de groote Riviere *Meschasipi*.

Voor ons vertrek vonden we gelukkig 't middel om ons Volk van de valsche indrukzelen te verlossen/ de welke hen de Illinooizen ten verzoeke van Monso een Kapitein van de Maskoutens gegeeven hadden. Eenige Wilden van ver afgelegene Landen kwamen in 't Dorp van de Illinooizen; en een der zelven verzekerden ons van de schoonheid en bekwaamheid van de groote Rivier Meschasipi; en we wierden 'er noch door verscheidene andere Wilden van onderricht. Maar een Illinoois zei ons heimelijk en in 't byzonder / dat deze Rivier bevaarbaar was. Ondertusschen was dit bericht niet genoeg om ons Volk uit hun dwaalinge te helpen/en gerust te stellen. Om de zelven van t'eenemaal hier van te verzekeren/onderstonden we (niet tegenstaande wy verstonden/dat ze de Wilden in een heimelijke Raads-vergaderinge hadden beslooten by hun voorige zeggen te blijven) hen dit door

door de Illinooizen zelfs te doen bevestigen : daar zich kort daar na een zeer gunstige gelegendheid toe aanbood.

Een jong Kryggsman van de Illinooizen aan de kant van 't Zuiden eenige gevangenen bekomen / en zyne metgezellen voorgegaan zynde / kwam op onze Timmer-werf ; en men gaf hem Indiaans Koorn om te eeten : en dewyl hy van 't laager einde van deze groote Riviere kwam / daar wy ons gelieten eenige kennisse van te hebben / maakten dezen jongeling ons een genoegzaame nette kaarte met Houds-kool. Hy verzekerden ons/dat hy met zyn Roof-schip 't welk een houten Kanoo door 't vuur uitgehoold is / over al geweest had ; en dat 'er in deze Rivier tot aan de Zee van de Wilden 't Groote Meer genaamt / noch Water-vallen / noch ondiepe snelle vloeden waren : Maar dat nademaal deze Rivier haar Mond naderende zeer breed wierd / aan zommige plaatzen Zandriffen / in 't midden zeer diepe Kanaalen, en ondiepe modder-gronden die de zelve ten deele stopten / gevonden wierden : Hy zei ons ook de benaamingen van veele Volkeren die op haaren Oever woonden ; en verscheide Rivieren die ze ontfing.

Goet onderricht van een Wilden van de Riviere Meschasipi.

Ik schreef al deze dingen op ; en ik zou 'er in dit Werk noch wel een omstandiger verhaal van konnen doen. Wy bedankten hem met een kleine vereeringe die we aan hem deeden ; om dat hy ons een waarheid had ontdekt / de welke de voornaamsten zyner Natie voor ons verborgen hadden. Hy bad ons hen geen kennisse te geeven van 't geen hy gezeit had : en men gaf hem een Byl / om hem volgens de gewoonte der Wilden, wanneer ze eenige geheimenisse willen beveelen / de Mond te sluiten.

Vreemde gewoonte der Wilden om een geheim te verzeekeren.

Des anderendaags smorgens / gingen we na de gewoonelyke gebeden / na 't Dorp ; alwaar wy de Illinooizen in de Kabaan van een der voornaamste van de Natie, die hen op een Beer tracteerde / vergaderd vonden. Dit is een spyze daar ze veel werks van maaken. Ze maakten ons in 't midden van hen plaats / op een schoone matte van Biezen / die ze ons aanbooden. Wy lieten hen door een van ons Volk zeggen / die de spraak verstond / dat we hen wilden te kenne geeven / dat die alles gemaakt heeft / en die wy den Grooten Meester des levens noemen / een byzondere zorge over ons droeg ; nademaal hy ons de gunst had beweezen / van ons de gelegentheid van de Meschasipi te kenne te geeven : dat wy bekommert hadden geweest / om 'er de waarheid van te mogen verstaan / zederd zy ons hadden willen wys-maaken / dat 'er de Schip-vaard onmogelyk was : daar wy noch byvoegden / 't geen we daags te vooren hadden verstaan / zonder op eenigerley wyze 't middel / door 't welke wy onderricht waren / te kennen te geeven.

Beeren-vlees een groote delicatesse by de Wilden.

schen / weetende dat all' deze redenen hen konden in-gegeeven zijn / door de geenen / de welke zich heimelijk tegen onze onderneeminge stelden; en door de nijd en achterwaan der Wilden zelfs konden verzonnen weezen / voor wien de dapperheid en 't vermogen der Illinooizen ontzagchelijk was; en duchtende waren dat ze noch moediger mochten worden/wanneer ze door 't middel van ons Vuurgeweer bekwamen / zo besloten wy de Reize (alle noodzaakelijke voorzorge tot onze verzekeringe neemende) te vervolgen.

Wy zeiden dan tegen de Outtouagamis dat we hen voor 't goede bericht / 't welk ze ons gaven / bedankten: dat wy die geesten waren / want zodanig noemen ze ons (zeggende / dat zy maar menschen en wy geesten zijn) voor de Illinooizen niet bevreest waren; en dat wy de zelven door wegen van vriendschap / of met geweld / wel tot rede zoude brengen; en dat ons daar toe geen middelen zouden ontbreeken.

Vervolg der Reize van de *Outtoua-gamis* na de *Miamis*.

Des anderendaags / de welke was den eersten November, scheepten wy ons op 't Meer der Illinooizen in; en kwamen op de vergader plaats / de welke wy aan twintig van de onzen / die zich van de andere zijde van 't zelve Meer weer by ons moesten voegen / begeeven hadden. Dit was aan de Mond van de Rivier der Miamis, de welke van 't Zuiden komende / zich in dit Meer van de Illinooizen stort.

Geschil tusschen de Heer *de la Salle* en den *Auteur*.

Wy waren zeer verwonderd / aldaar niemand te vinden: nademaal ons Volk 't welk wy aldaar verwachten / veel minder weegs als wy te doen hadden; en hun Kanoos veel lichter als de onzen gelaaden waren. Wy hadden besloten de Heer de la Salle voor te stellen / dat men tot de Winter niet moest wachten / om ons by de Illinooizen te begeeven. De reden hier van was / dat deze Volkeren zich in dat Saisoen van 't Jaar om gemakkelijker te Jaagen / in Stammen of Geslachten van twee of drie honderd menschen / verdeelen: dat by aldien de Jagt ter plaatze daar we ons bevonden / kwam te ontbreeken / al zijn Volk gevaar liep om van honger te sterven: dat wy by de Illinooizen Indiaans Koorn tot ons voedzel vinden; en dat wy beter met ons veertienen (welk getal wy uytmaakten) als dat wy met ons vier-en-dartigen waren / zouden bestaan: en dat indien de Rivieren kwamen te bevriezen / wy onze toerustinge onmogelijk over een weg van honderd Mijlen ver zouden konnen voeren.

De Heer de la Salle gaf ons tot antwoord / dat hy by de twintig Mannen die hy verwachte gevoegd zijnde / zich aan den eersten Troup Illinooizen, die hy op de Jagt zou vinden openbaaren / en de zelve door vriendelijke onthaalingen en geschenken

zou

[redacted]

zou winnen : dat men door dit middel eenige kenniſſe van de Illinooiſche ſpraake krijgen / en alzo in ſtaat zou weezen / met al de overigen dezer Natie een Alliantie te maaken. Wy verſtonden, door deze antwoord / dat hy niet als zijn wil tot reden had. Hy voegden 'er zelfs noch by / dat indien al zijn Volk kwam te verloopen / hy 'er met onzen Wilden Jaager verblyven / en wel middel zou vinden / om die Sendelingen Recollecten door de Jagt te doen beſtaan.

In deze gedachten bediende hy zich van de gelegendheid van ons Volk 't welk hy te gemoet zag. Hy zei dan tegen die 'er tegenwoordig waren / dat hy beſlooten had de anderen te verwachten : en om de zelven door eenige nutte bezigheid op te houden / ſtelden hy ze voor / een Sterkte en een Huis of Verblijf-plaats tot verzekeringe van ons Schip te maaken : (want wy wiſten toen noch niet dat het vergaan was) en dat men 'er zelfs de koopmanſchappen die ons moeſten toekomen zou inbrengen ; en dat het ons in alle voorvallende gelegendheden / tot een wijkplaats zou dienen.

KAPITTEL XXVII.

Bouwinge van een *Fort* of Sterkte, en een Huis, dichte by de Riviere *Miamis*.

MEn vond aan de Mond van deze Rivier Miamis een Heuvel met een zoort van een platte forme daar boven op ; t'eenemaal door de natuur verſterkt. Dezen Heuvel was hoog en ſtijl / van een drie-hoekige figuur : aan twee zijden door de Rivier, en aan de andere zijde door een diepe Water-poel beſlooten. Men liet de Boomen omhouwen / waar mede de zelve bedekt was ; men zuiverden 't Land van all' de ſtruiken aan de zijde van 't Boſch tot twee muſket-ſchooten ver ; en men begon een Reduit van veertig voeten in de breete / en tachentig in de lengte ; Men verſterkten ze met Balken en vierkantige Ribben van ter zijden op malkander gelegt / daar geen Musket Kogels door heen konden dringen. Ons voorneemen was / de twee oppervlakten die tegen over de Rivier waren met ſtorm-paalen te verſterken. Wy lieten Boomen of Paalen hakken / die men aan de Land-zijde tot Paaken van vijf-en-twintig voeten hoog wilde gebruiken / zijnde werken van Boomen en Aarde te za-

men gevlochten / gemeenlijk Tenailies genaamd.

Een groote menigte Beeren by de Miamis.

De Maand van November wierd tot dezen arbeid besteed. En geduurende dien tijd aaten wy niet als 't vlees van Beeren, de welken onzen Wilden Jaager doode. Daar was in deze Land streeke een menigte van dit gediert / die door de groote overvloed van druiven / die men 'er allerwegen vind / derwaarts gekomen waren. Maar ons Volk / de Heer de la Salle, door de vreeze die hy had dat zijn Schip mocht verlooren zijn / ontroerd / en ten anderen over 't achter blijven van 't Volk 't welk de Heer de Tonti by ons moest brengen / geheel moeijelijk ziende; en de strengheid des winters / die zich begon gevoelig te maaken / ons veel ongemak veroorzaakende / zo begonden onze arbeids-lieden met tegenheid te werken / en over 't vette Beeren Vlees daar wy van leefden / 't welk ze niet verteeren konden / te klaagen: en dat men hen verhinderden op de Rhee-bokken Jagt te gaan / om dit Vlees by die vette spijze te konnen nuttigen. Doch hun oogmerk was in dit alles anders niet / als om weg te loopen.

Morren van 't arbeids volk over 't gebrek dat ze hadden.

Terwijl we daar waren maakten w' 'er een Kabaan of Hutte van schorssen / ten einde den Godsdienst te gemakkelijker te doen. Den Vader Gabriel en ik predikten des Zondags en op de Heilige dagen by beurten; en wy zochten altijd de bekwaamste onderwerpen of stoffen / om ons Volk tot geduld en standvastigheid te brengen.

In den beginne dezer Maand hadden we den ingang van de Rivier onderzocht. Wy hadden 'er een Zand-bank gezien. En om aan ons Schip by alle voorvallende gelegendheden een gemakkelijk middel tot den doortocht te geeven / dee men om 't Kanaal te kennen / twee groote Masten met Wimpels van Beeren-huiden ten weder zijden / en langs de zelve / Baaken stellen. Men zond ook twee van onze Soldaaten van alles wel onderricht / na Missilimakinak om tot Gidzen van 't Schip te dienen.

Door de komst van de Heer Tonti met veel Harten weer gestild.

Den twintigsten November kwam de Heer de Tonti met twee Kanoos met veele Harten gelaaden by ons. Dit stelden 't ontroerde gemoed onzer arbeids-lieden weer wat te vreden. Maar dewijl hy ons niet meer als de helft onzer manschap medebracht; en dat hy de anderen aan geene zijde van 't Meer der Illinooizen tot drie dag reizen van onze Timmer-werf in vryheid had gelaaten / zo veroorzaakten dit de Heer de la Salle eenige onrust en misnoegen.

Onze nieuw aangekomenen zeiden ons; dat het Schip te Missilimakinak niet ten Anker had gelegen; en dat s' 'er van de Wilden op den Oever van 't Meer gevonden / geen de minste tijdinge van hadden verstaan. Daar by voegende / dat ze ook al zo wei-

[redacted]

nig de twee Mannen gezien hadden / die men na Missilimakinak had gezonden. De Heer de la Salle vreesde dan niet buiten reden of syn Schip wel mocht vergaan zijn. Ondertusschen / dee hy den begonnen arbeid aan 't Fort, 't welk men dat van Miamis noemde / volharden. Doch na zo langen verwachtinge niemand ziende te voorschyn komen / besloot hy / uit vreeze van door 't Ys opgehouden te werden / van daar te vertrekken. Het begon reets de Rivieren te sluiten ; maar 't versmolt weer door de minsten regen die 'er viel.

De Heer *Tonti* in gevaar van zijn leven.

Wy moesten evenwel 't overige van ons Volk verwachten / 't welk de Heer de Tonti had achter gelaaten. En om de misslag te herstellen de welke hy begaan had / hernam hy zijn weg / om de zelven te zoeken / en ze aenstonds by ons te doen komen. Op de Reize wilde hy niet wijken / en 't tegen de meininge van de Heer de Autrai, en zijn anderen Kanoos-voerder, vlak tegen den sterken wind in-hond: Maar dewijl hy maar eene hand had / de andere door een ongelukkig toeval verlooren hebbende / kon hy de twee anderen niet te hulp komen ; zo dat de golven hen deeden weg stroomen / en op den Oever van 't Meer op zy wierpen ; daar ze hunne Snaphaanen en kleine uitrustinge verlooren. Dit noodzaakten hen zich weer by ons te vervoegen. En by geluk arriveerden ook 't overige van ons Volk / een korten tijd na hun komst ; uit genomen twee / die men 't meest wantrouwde / en die men geloofden weg geloopen te zijn.

KAPITTEL XXVIII.

In-scheping van 't *Fort Miamis*, om ons in de *Riviere* der *Illinooizen* te begeeven.

Wy scheepten ons den darden December ten getaale van dartig Mannen en drie Sendelingen Recollecten in acht Kanoos in. Wy verlieten 't Meer van de Illinooizen en voeren de Riviere van de Miamis, de welke wy reets bezichtigt hadden / weer op. We namen onzen weg omtrent den tijd van vijf-en-twintig Mijlen gedunrende na 't Zuid-Oosten ; en we konden de plaats niet ontdekken daar we onze Kanoos en all' onze toerustinge moesten overdraagen / om ons aan den oorsprong of 't begin van de Rivier van de Illinooizen in te schepen. Deze Rivier werpt zich / en verliest haaren naam in de Meschasipi, in de

Irokooische spraake de groote Rivier beteekenende.

Onrust over 't lang achter blijven van de Heer *de la Salle.*

Wy waren dan in deze Rivier Miamis te hoog opgereist / zonder de plaats te ontdekken / daar we na toe moesten vaaren / om den oorspong van deze Rivier, de welke zich na de Illinoozen uitstrekt / te vinden. Dit noodzaakten ons stil te blyven leggen / om de Heer de la Salle, die gegaan was om 't Land te ontdekken / te verwachten: en nademaal hy niet weder kwam / wisten we niet wat besluit wy zouden neemen. Dit verplichten my twee van de gaauwste Zoldaaten met my te neemen / om diep boschwaarts in te gaan / en hunne Snaphaanen te lossen / om hem van de plaats daar we ons onthielden / te verwittigen. Twee anderen gingen na 't boven einde der Riviere, om te onderstaan / of ze hem konden aantreffen. Doch dit was alles te vergeefs; want de nacht noodzaakten hen te rug te keeren.

Zijn gelukkige wederkomste.

Des anderen-daags zetten ik my met twee van ons Volk in een lichte Kanoo om in 't opvaaren van de Rivier te beter te konnen voortspoeijen / met hem te zoeken: maar wy vonden hem niet. Eindelijk omtrent ten vier uuren na den middag wierden wy hem van verre gewaar / zijne handen / en aangezicht geheel swart van hout koolen / en van 't hout zijnde / 't welk hy gedurende de nacht / die zeer koud was geweest / had gestookt: Hy had twee Dieren van de groote als de Muskus-rotten aan zijn Gordel of Scharp hangen / welkers huid zeer schoon was / en 't welk een zoort van Hermelijnen scheenen te zijn. Hy had ze / zonder dat deze kleine Dieren de vlucht namen / met stok-slagen gedood. Ze hangen zich gemeenlijk met de Staard aan de Takken der Boomen. Onze Kanoos-voerders maakten 'er goede cier mee; want ze waren heel vet.

Vreemde en by ons onbekende Dieren.

Hy zei ons / dat de Moerassen die hy onderwegen had gevonden / hem genoodzaakt hadden een grooten om-weg te doen: in voegen dat hy / behalven dat dezelve van de Sneeuw die in overvloed viel zeer ongemakkelijk was / niet voor ten twee uuren in de nacht aan den Oever der Rivier had konnen komen. Hy had twee musket-schooten gedaan om ons te verwittigen; doch niemand hem beantwoord hebbende / had hy gedacht dat de Kanoos hem voor by gevaaren waren; zo dat hy zijn weg langs de Rivier opgaande / vervolgd had.

Stout bestaan van de Heer *de la Salle.*

Op deze wijze meer dan drie uuren gegaan hebbende / zag hy een kleine verhevene aarde plaats / daar hy onvertzaagd opklom / na dat hy twee of driemaal geroepen had: Maer in plaats van ons aldaar (gelijk hy dacht) slaapende te vinden / zag hy niet anders als een klein Vuur tusschen de struiken onder een Eikenboom / en de plaats van een mensch die'er op 't drooge Gras gelegen

[redacted]

leegen had; en die vermoedlijk op 't gerucht 't welk hy gehoord had / daar van daan was gegaan. Dit is buiten twijffel den een of den anderen Wilden geweeſt / die zich aldaar in een hinderlaag had gelegt / om iemand zijner Vyanden langs de Rivier te verraſſen en te dooden. Hy riep hem in twee of driederhande ſpraaken toe. En om te kennen te geven dat hy hem niet vreeſde: riep hy met luider ſtemme dat hy zich op zijn plaats ging neder leggen. Hy ſtookten 't Vuur op nieuws weer aan: en zich wel gewarmt hebbende / dacht hy 't om niet verraſt te worden noodig te zijn/rontzom hem een meenigte ſtruiken om te houwen; de welke tuſſchen die komende te vallen / de welke overeinde bleven ſtaan / den weg zodanig zouden belemmeren / dat men niet zonder groot gerucht te maaken tot hem zou konnen naderen; en dat hem zulks zou doen ontwaaken. Hy bluſchten daar na 't Vuur uit/ en viel in ſlaap; niet tegenſtaande het den geheelen nacht door ſterk ſneeuwden. Zijn goede uitvindinge om niet onvoorziens van de *Wilden* gedood te worden.

Den Vader Gabriel en ik baden den Heer de la Salle zijn Volk; gelijk hy gedaan had / niet meer te verlaaten. Hem op 't krachtigſte als wy konden voorhoudende / dat al 't geluck van onze onderneeminge alleen van zijne tegenwoordigheid afhing.

Onzen Jaager was 't laatſt op de Jagt achtergebleeven. Die ons ter plaatze van de Overtocht te Land niet vindende / om dat wy de zelve gepaſſeert waren / hooger opging; en ons kwam zeggen / dat men de Rivier weer moeſt afgaan. Men zond hem met al de Kanoos-voerders derwaarts; en ick verbleef by de Heer de la Salle, die zeer vermoeid was. Des nachts vloeg den brand in onze Kabaan, die niet als van Bieze Matten gemaakt was: en we zouden zekerlijk verbrand hebben / indien ik niet vaardig de Mat / dewelke tot een Deur van ons klein verblijf verſtrekte / had ter aarde geworpen. Brand in de *Kabaan*.

Des anderen daags vervoegden we ons ter plaatze van den overtocht te Land / by ons Volk; alwaar den Vader Gabriel verſcheide kruiſſen op de Boomen gemaakt had; om ons deze plaats te beter te doen kennen. Wy vonden'er een meenigte Hoornen van Oſſen of van wilde Stieren / en veel rompen van deze uytneemende groote Beeſten; mitsgaders eenige Kanoos die de Wilden van Oſſen-huiden hadden gemaakt / om met hunne beladingen van Vlees de Rivieren te paſſeeren. *Kanoos* van Oſſen-huiden.

Deze plaats is geleegen aan de voet van een groot Veld aan 't uiterſte einde van 't welke een Dorp geleegen is / 't welk van de Miamis, Maſcouteins en de Oiitinons, die zich by den anderen hebben vervoegd / bewoond word. De Riviere van de Illinooi-

zen heeft in deze Landstreeke zijn oorsprong in een Veld van beevende Landen omringt / daar men naauwlijks over gaan kan. Den oorsprong dezer Riviere is niet verder als anderhalve Mijl van die van de Miamis. Wy brachten dan all' onze uitrustinge benevens onze Kanoos door een weg/die men tot gemak der geenen die'er na ons zullen komen / met baaken bezette. Wy lieten aen den overtocht te Land van de Riviere Miamis, als meede aen de Sterkte by de Mond der zelve brieven / die op de passagien tegen de Boomen waren vast gemaakt / om tot onderricht aan die te denen / de welken zich ten getale van vijf-en-twintig Perzoonen by ons moesten voegen.

KAPITTEL XXIX.

Beschrijvinge van onze in-scheepinge aan den oorsprong van de *Riviere* der *Illinooizen*.

Beevende Landen.

DEn oorsprong dezer Riviere is gelijk wy gezeit hebben / in 't midden van verscheide beevende Landen / over de welke men naauwlijks kan gaan. Deze Riviere is tot honderd Mijlen van sijn oorsprong met de Kanoos van schorssen bevaarbaar / en vergroot zich in een korten tijd zodanig / dat ze by na zo diep en breed als de Maas en Sambre is.

Geweldige bochten der *Riviere Illinoois*.

Ze heeft haar loop door groote Moerassen, daar ze zo veel bochten maakt; dat wy niet tegenstaande de zelve sterk genoeg loopt/ na een geheelen dag geroeid te hebben / dickmaals bevonden dat we niet meer als twee Mijlen in een rechte linie gevordert waren. Men vond aan alle kanten/ zo ver 't gezicht kon uitstrekken niet anders als Moerassen vol Biezen en Elzen. Wy zouden geduurende een Reize van meer als veertig Mijlen weegs nergens ons verblijf aan Land hebbe konnen neemen / zonder eenige kleine Heuveltjens/die bevroozen waren/op de welke wy vuur maakten.

Trap-ganzen, Swaanen, en *Rhee-bokken.*

De levens-middelen ontbraaken ons. En na dat wy all' deze Moerassen waren overgevaaren / vonden wy'er tegen onze verwachtinge geen Wild. 't Zijn niet als groote vlakke Landen / in de welke niet als lang Gras wast; 't welk gemeenlijk in 't

Zai-

Saizoen / toen wy ons daar bevonden / door is. De Miamis hadden 't in 't jaagen der Ossen of wilde Stieren verbrand. En wat moeiten ons Volk aanwenden om wilde Beesten te schieten/ zo konden'er onze Jaagers meer als in zestig Mijlen geen aantreffen. Men doodden eindelijk een mager Hert, een kleinen Rheebok, eenige Swaanen, en twee Trap-ganzen, tot onderhoud van dartig of twee-en-dartig Perzoonen. En 't is zeker / dat indien onze Kanoos-voerders gekost hadden / zy weg geloopen en alles verlaaten zouden hebben / om Landwaarts in te gaan / en zich by de Wilden te verbergen / die wy in de Velden zagen; en 't vuur in 't dorre Gras hadden gesteeken / om de wilde Stieren en Koeijen te lichter te dooden.

Deze Dieren zijn'er gemeenlijk in groot getal. 't Welk lichtelijk aan de meenigte der Hoornen en rompen van deze Beesten die wy allerwegen zagen / is af te neemen. De Miamis gaan'er gemeenlijk in 't einde van den Herfst op ter Jagt.

Wy vervolgden onzen weg op deze Riviere van de Illinooizen, geduurende 't overige van de Maand September. Eindelijk; na een Schipvaart met de Kanoo van Basten van den oorsprong dezer Riviere, geduurende honderd en twintig of honderd en dartig Mijlen van 't Meer, 't welk men ook dat der Illinooizen noemt/ af te rekenen; kwamen we eindelijk op 't einde van de Maand December 1679. aan een Dorp van de Illinooizen.

Geduurende den tijd van onze eerste ontscheepinge op den Oever dezer Riviere, die zeer lang was: doodden we niet als een Os of een wilden Stier / en eenige Indiaansche Hoenderen of Kalkoenen: want de Wilden de vlam in 't dorre Gras van all' de Weiden van onzen weg gesteeken hebbende / waren all' de wilde Dieren verschrikt geworden en gevlucht: zo dat we hoe yverig wy ter Jagt gingen/niets aantroffen; en alleenlijk door de voorzienigheid Gods bestonden; de welke ons krachten gaf die ze op andere tijden niet gewoon is te geeven. Eindelijk niets meer te eeten hebbende / vonden we een uitneemenden grooten Os of wilden Stier op den Oever van de Rivier in de Modder gezakt en blijven steeken. Twaalf van ons Volk hadden werks genoeg om'er hem met een Kabel van daan te trekken. Grooten hongersnood.

KA-

KAPITTEL XXX.

Beſchrijvinge van de Jagt, welke de Volkeren van die Landen op de wilde Stieren en Koeijen doen: van de groote dezer Beeſten; en de voordeelen welke men van de Landen, Boſſchen, en Landſtreeken daar de zelve benevens andere wilde Dieren gaan weiden, zou konnen trekken.

Vrouwen der Wilden konnen uitneemende groote ſwaarte draagen.

ZO haaſt deze Wilden een Troup van deze Oſſen of Stieren zien/ vergaderen ze zich in groote meenigte/ en ſteeken allerwegen rontzom de plaats daar zich deze Beeſten ont-houden/ den brand in 't dorre Gras; uitgenomen eenige paſſagien, die ze met voordacht voor de zelve open laaten. 't Zijn deze plaatzen daar ze zich met hunne Boogen en Pijlen ſchrap zetten. Deze Beeſten het Vuur van willende vermijden/ zijn genoodzaakt dicht voor by deze Wilden heen te loopen; dan ſchieten ſ' 'er zomtijds in eenen dag wel honderd of honderd en twintig neer. Zy verdeelen ze na 't getal en noodwendigheid der Huysgezinnen. En zy dan geheel zeegen-praalende over 't om-brengen van zo veel Beeſten/ gaan'er haare Vrouwen van verwittigen om'er dit Vlees van daan te haalen. Dan begee-ven ze zich op deze plaatzen; en laaden van dit Vlees tot twee of drie honderd ponden ſwaarte op haare ſchouderen: en wer-pen'er haare Kinderen noch boven op. 't Welk haar niet meer ſchijnd te belaſten als onze Zoldaaten hunne Wapenen.

De fijne Wolle dezer Oſſen.

De wilde Stieren of Koeijen hebben in plaats van haair zeer fijne Wolle; doch de Koeijen veel langer als de Stieren. Hunne Hoornen zijn by na geheel ſwart; veel dikker/ maar niet zo lang als van de Oſſen die men in Europa vind. Hunne hoofden zijn van een uitneemende groote en dikte. Ze hebben een zeer korten hals/ maar zeer dik; en zomtijds zes ſpannen breed. Ze hebben een bult of kleine verhevene dikte tuſſchen de twee voorſte ſchoften. Hunne voeten zijn dik en kort; en met zeer lange Wolle bedekt. Ze hebben tuſſchen de Hoornen en op de Kop ſwarte haairen/ die hen over de oogen ſlingeren; 't welk deze dieren zeer verſchrikkelijk maakt.

Haare verſchrikkelijke gedaante.

Haar

't Vlees dezer Beeſten is heel zappig. Ze zijn zeer Vet in den

Herfſt:

ijke
nen
en.

en
n in
an-
m
Kal-
oor
lven
vas-
ich-
d
il-
'lt
der
n.
iet
n.
toe
ilden
d
i-

bende / kwam weer na ons toe / en bood ons den Kalumet der Vreden aan ; de welke wy met blydschap ontfingen. Dit dee de anderen weer by ons komen. Wy verstonden hun spraake niet ; doch noemden hen twee of driederley Natien. Een van hen antwoorden ons tot driemaal Chikacha, of Sikacha, 't welk buiten twyffel de benaaminge van zyn Natie was. Zy booden ons eenige Pellikaanen aan / die ze met hunne Pylen gedood hadden : en wy gaven ze weer van ons gedroogt Vlees. Deze menschen konden niet in onze Kanoo komen / om dat ze te klein en te zeer belaaden was. Zy vervolgden hun weg te Land / terwyl wy hen een teken gaven van hen na hun Dorp te volgen ; doch wy verlooren ze eindelyk uit het gezicht.

Beschrijvinge hunner *Pyrogen*.

Na twee dagen vaarens vonden wy een tamelyk getal Wilden op den Oever ten Westen dezer Riviere. Wy hadden te vooren een dof geluit als dat van een trom / en verscheydene stemmen van menschen gehoord / die Sasacouest riepen : 't welk wakker of wie daar te zeggen is. En dewyl wy hen niet dorsten naderen / zonden de Wilden ons een van hun Pyrogen, of groote houte Kanoos, de welke zy van de Stam van een Boom maaken / die ze met het vuur uithoolen / zynde van gedaante als de kleine Schepen / of als de Venetiaansche Speel-schuitjens.

Des *Autheurs arrivement* by de *Akansa*.

Wy booden hen den Kalumet der Vreden aan : en de drie Wilden daar wy hier vooreng van gesprooken hebben / gaven ons met hunne gebeerden te kennen / dat wy voet aan Land moesten zetten / en met hen na hunne vrienden de Akansa gaan. Zy droegen dan onze Kanoo, en de Koopmanschappen van ons Volk zeer getrouwelyk. Dit Volk onthaalden ons op hunne wyze met groote betooningen van vriendschap. Zy gaven ons een byzondere Kabaan, en vereerden ons Boonen / Meel van Indiaans Koorn / en gedroogd Vlees : en wy deeden hen weer vereeringen van onze Europische Koopmanschappen / daar ze groot werk van maaken. Zy laggen de vingeren op de mond / om te betoonen dat s' 'er zich over verwonderden / en boven al over ons Vuur-geweer.

Word van de zelve deftig onthaald.

Onderscheid tusschen de Zuider en Noorder *Amerikaanen*.

Deze Wilden zyn zeer verscheiden van die van 't Noorden / die gemeenlyk van een droevigen / dossen en wreeden aard zyn : maar dezen zyn veel beter gemaakt / eerlyker / mildadiger / en zeer vrolyk. Hunne jonge lieden zyn zo zedig / dat ze by de Ouden indien ze niet gevraagd worden / niet zouden durven spreeken. Wy vonden by deze Natie tamme Hoenderen / Indiaansche Hoenderen in groote meenigte ; en getemde Trap-ganzen als de Ganzen in Europa. De Boomen begonden reets haare Vruchten te vertoonen / als de Perzikken en andere Vruchten van die natuur.

Dieren en Vruchten.

Onze

[redacted]

Herfst: want ze gaan de geheele Zomer door in Weiden daar 't Gras hen tot den hals komt. Deze wijd uitgestrekte Landen zijn zo vol Weiden, dat hier 't Element, en de geschikte verblijfplaats der Wilde Stieren, en van ander wild schijnt te weezen. Men vind van plaats tot plaats de eene niet ver van de andere Bosschen / daar deze Beesten zich in begeeven / om te herkauwen en zich voor de hette der Zonne te beschutten.

Vlees.

Kostelijke Weiden en Bosschen.

Deze Beesten veranderen van Landstreeken na de veranderingen der Jaar-getijden en Landen. Wanneer ze in de Landen van 't Noorden zijn / en 't aankomen van de Winter gevoelen / gaan ze na die van 't Zuiden over. Ze volgen gemeenlijk d'een na d'ander; en zodanig ziet men ze zomtijds in reijen van een Mijl weegs. Ze blijven altemaal te gelijk staan: en de plaatzen daar ze zich nederleggen / vind men gemeenlijk met Wilde Porceleine verbuld; daar wy dikmaals van gegeeten hebben: 't welk doet gelooven / dat de mist dezer Beesten de zelve in die Landen doet voortkomen. De wegen door de welke ze gegaan zijn / vind men zo gebaand als de groote wegen in Europa: want men ziet 'er geen Gras of Struiken. Ze swemmen de groote Wateren en Rivieren over / die ze op den weg ontmoeten / om van 't een in 't ander Land te gaan weiden.

De Wilde koeijen begeeven haar in de Eilanden om te kalven: op dat de Wolven haare jongen niet mochten verscheuren. Maar als de kalven zo groot zijn dat ze de koeijen konnen na-loopen / durven 'er de Wolven niet by komen / om dat de koeijen haar zouden dooden.

Koeijen Kalven in de Eilanden om haare Kalven voor de Wolven te bewaaren.

De Wilden hebben deze voorzichtigheid in haar jaagen / dat ze om deze Beesten niet uyt hunne Landstreeken te verdrijven / gemeenlijk niet als die vervolgen de welke zy met Pijl-schooten gekwetst hebben. De anderen ontkomen 't vervolgens met de vlucht / zy laaten ze in vryheid loopen / uit vreeze van ze anderzints te maaken. Voorders hoewel de Wilden van dit groote vaste Land natuurlijk geneigt zijn om 't Wild te verdelgen / zo hebben ze deze Wilde Beesten nochtans nooit konnen uitroeijen: want dit bestiaal vermenigvuldigd zodanig / dat 'er / hoe grooter slachtinge men op eene reis onder de zelve doet / het volgende Jaar op 't gewoonelijk Saisoen altijd noch meer wederkomen.

Voorsichtigheid der Wilden in't jaagen der Stieren.

Sijn niet uit te roeijen.

De Wilde-vrouwen spinnen de Wol dezer Beesten op een spil / en maaken 'er zakken van / om 'er 't gerookte of in de Zon gedroogde Vlees in te draagen. Dit Vlees bewaaren ze geduurende den tijd van drie of vier maanden van 't Jaar. En hoewel ze geen zout hebben / zo bereiden ze 't nochtans zo wel / dat het geen de minste verderfinge aenneemt. Vier maanden na dat ze

Waar toe de Wilden de wol gebruiken.

[redacted]

dit Vlees op dusdanigen wijze hebben toebereid / zou men zeggen / wanneer men 't eet / dat het eerst vars geslagen was. Wy dronkken het nat daar dit Vlees in gekookt was / en bedienden 'er ons gelijk de Wilden in plaats van water van. Dit is de gewoonelijken drank van alle de Volkeren van Amerika die ommegang met de Europeërs hebben.

De Huiden wegen 110. en 120. pond.

De Huiden dezer Wilde Ossen weegen gemeenlijk honderd / of honderd en twintig ponden. De Barbaaren hakken of snijden 'er den rug aan de zijde van den hals af / de welke 't grootste en dikste is / en neemen niet als 't dunste gedeelte van den buik. Ze bereiden de Huiden met de harzenen van allerhande Dieren ; en maaken ze door dat middel zo zacht / als ons Geiten-leer met Olie bereid. Ze schilderen 't met verscheidene koleuren / en stoffeeren ze met roode en witte Egels haairen. Ze maaken 'er Rokken van om 'er zich in tijden van Gasteryen mee op te pronkken en te vercieren. Des Winters / en voornamentlijk geduurende de nacht / dekken s' 'er zich mee. Hunne Rokken die met gekrulde wolle zijn / staan zeer cierlijk.

Hoe ze de zelve bereiden.

Hoe ze de Kalven vangen.

Wanneer de Wilden eenige Koeijen gedood hebben / zo volgen de kleine Kalveren den Jaager / en komen ze de handen of vingeren lekken. Deze Barbaaren brengen ze somtijds by hunne kinderen : maar als 'er mee gespeeld en hun vermaak van gehad hebben / slaan ze deze Dieren de kop in / om ze te eeten. Ze bewaaren de Hoorne-Schoenen of de Nagelen dezer kleine Beesten / en laaten ze droogen : waar na ze de zelve aan stokjens vast maaken / en door 't schudden doen klaateren / na de verscheidenheid der postuuren en beweegingen der geenen / die dansen en zingen. Dit werktuig heeft eenige gelijkheid met het Bom-spel.

Waar toe ze de Klauwen gebruiken.

Men zou deze Kalveren licht konnen temmen / en 'er zich tot den akkerbouw van bedienen. Deze Wilde Ossen konnen in alle getijden van 't Jaer bestaan : want als ze door de Winter overvallen worden ; en niet tijdig de Landen van 't Zuiden (de welke onder een warmer klimaat leggen) konnen bekomen / en dat de Aarde geheel met sneeuw bedekt is / hebben ze de behendigheid / van 'er de Sneeuw af te lichten / en 't Gras 't welk 'er onder is / af te plukken : Men hoord ze ook bulken / doch niet zo gemeenlijk als die in Europa.

Uitneemende groote dezer Wilde Stieren.

Deze Wilde Stieren en Koeijen zijn veel grooter / en byzonder van vooren / als onze Ossen in Europa : maar deze groote swaarte van Vlees / verhinderd de zelve nochtans niet / zeer snel te loopen ; en daar zijn weinig Wilden, hoewel ze zeer rank en gaauw zijn / die ze met loopen konnen achterhaalen. Deze Beesten dooden dikmaals die haar hebben gekwetst / en voornamentlijk

als

als ze tuchtig zijn / en een man haer alleen vervolgt. Men ziet ze zomtijds met troupen van drie of vier honderd sterk.

Sijn zomtijds gevaarlijk.

Men vind ook veel andere soorten van dieren in deze groote vlaktens / gelijk ik in de beschrijvinge van Louisiane heb aangemerkt. Men heeft 'er Herten, Geiten: en de Beevers en Otters zijn 'er gemeen. Men vind 'er ook Trap-ganzen, die de smaak van allerhande vlees hebben / Swaanen, Schildpadden, Indiaansche Hoenderen of Kalkoenen, Papegayen, en Patrijzen: daar zijn ook een groote menigte Pellikaanen, die uitneemende groote bekken hebben; en veel meer andere Vogelen van verscheidene gedaanten / in zeer groot getal.

Otters, Kalkoenen, Pellikaanen, enz.

De Vischvangst is 'er zeer overvloedig / en 't aardrijk is 'er uitneemende vruchtbaar. 't Zijn Weiden by na zonder einde of bepaalinge / met Bosschen vol hoogstammige Boomen / van allerhande bekwaam hout om te Timmeren. Men vind 'er onder anderen uitsteekende Eyke-boomen, effen gelijk die in Europa, en vaster en harder als die in Kanada. All' de Boomen zijn 'er van een uitsteekende hoogte en dikte; en men vind 'er de schoonste stukken van de wereld om 'er Schepen van te bouwen / die men daar zou konnen maaken / en vervolgens 't hout mee voeren / 't welk tot ballast voor de Schepen zou verstrekken / om in Europa tot den Scheeps-bouw te dienen. Dit zou van een groot voordeel weezen / en de Bosschen in Europa, die zeer uitgeput zijn / de tijd geeven / om weer aan te wassen.

Schoon en bekwaan hout-gewas.

Men ziet in deze Bosschen veelderhande slach van Vrucht-boomen / en Wilde Wijngaarden, de welke trossen van ontrent anderhalve voet lang voortbrengen / die volkomentlijk rijp worden / en daar men zeer goede Wijn van maaken kan. Men vind 'er ook Velden met heel goede Kennip, die 'er natuurlijk wast / van zes of zeven voeten hoog. Met een woord / door de onderzoekingen die wy by de Illinooizen, en by de Issati hebben gedaan / is men verzekerd / dat het Land bekwaam is / allerhande slach van Vruchten / kruiden en Zaden / in veel grooter overvloed als de beste Landen in Europa, voort te brengen / om dat men s' 'er tweemaal in een Jaar kan inoesten.

Druive trossen van een ongemeene groote.

De Lucht is 'er heel gematigd en gezond. 't Land word 'er van een oneindig getal Meeren, Rivieren en Vlieten bevochtigd; waar van de meesten bevaarbaar zijn. Men is 'er ook by na met de Maringouins of zekere kleine Muggen / die 'er in Kanada in groote menigten zijn / of van andere schadelijke dieren niet gekweld. Als men 't Land bebouwde / zou men 'er het tweede Jaar zonder eenige levens middelen uit Europa te ontfangen / konnen bestaan. Dit groote gedeelte vast Land zou in korten

Twee oesten in een Jaar.

De groote

voordeelen die men uit deze Landen zou konnen trekken. Verscheidene Mijnen.

tijd / Brood / Wijn en Vleesch / aan all' de Zuider Eilanden van Amerika konnen uitleveren. De Avanturiers, Vleesch-droogers / Jagers/en anderen zouden in deze Landen meer Wilde Stieren en Koeyen schieten / als in al de overige Eilanden die ze bewoonen.

Daar zijn Mijnen van Steen-koolen / Lepen en Yzer. En de stukken rood en zeer zuiver Koper / de welke men aan verscheide oorden vind / doet oordeelen / dat 'er ook Mijnen van zijn ; en mogelijk zou men 'er ook van andere Metaalen en Berg-stoffen vinden ; die men misschien noch t'eeniger tijd zal ontdekken : want men heeft reets bij de Irokooizen een Fontein van Aluin zout gevonden.

KAPITTEL XXXI.

Beschrijvinge van onze komst by de *Illinooizen*; zijnde ten opsichte van de andere *Wilde Natien* van *Amerika*, een zeer talrijk Volk.

De oorspronkelijkheid van 't woord Illinoois, komt gelijk wy gezegt hebben van Illini ; 't welk in de spraake dezer Natie een gemaakt of volmaakt Man beteekend : even als het Fransche woord Alleman (in de Nederlandsche spraake een Duitscher) als of men door dit Fransche woord wilde te kenne geeven / dat een Alleman of Duitscher de kloekmoedigheid van alle Mannen / van wat Natie de zelve zijn / in zich alleen bevat.

Kabaanen der Illinooizen.

't Grootste Dorp van de Illinooizen bestaat uit vier of vijf honderd Hutten of Kabaanen, ieder van vier of vijf Haard-steden. Deze Dorpen zijn in een vlakte de welke een weinig Moerasachtig is / op de Polus hoogte van veertig Graaden / op de rechter Oever van een Riviere zo breed als de Maas door Namen gelegen. Hunne Kabaanen zijn als lange Hutten gemaakt ; en zo wel met Matten van platte biezen gevlochten / bedekt / en doorwrocht / dat 'er de Wind / Regen / of Sneeuw / niet door kan dringen. Ieder Kabaan heeft (als ik gezegt hebbe) vijf of zes Haard-steden ; en ieder vuur of Haardste een of twee Huis-gezinnen. All' die 'er in woonen leeven te zamen in goede vriendschap.

Hoe ze

't Is de gewoonte van dit Volk / dat zo haast ze 't Indiaansche koorn

koorn hebben ingeoogst / 't zelve in uitgeholde gaten onder de aarde te verbergen; om 't tegen de Zomer / wanneer de spijse lichtelijk bederft / te bewaaren. Daar na gaan ze verre van hunne Dorpen de Winter met de wilde Ossen en Beeren Jagt doorbrengen; daar ze zeer weinig stukken van t'huis brengen. Dezen voorraad van Indiaans koorn houden ze zeer waardig; en men zou hen geen grooter misnoegen konnen geeven / als'er gedurende hun afweezen aan te raaken.

haar Indiaans Koorn bewaaren.

Wy vonden gelijk wy voorzien hadden / het Dorp ledig: nademaal de Wilden volgens hun gewoonte na verscheidene plaatzen op de Jagt gegaan waren. Hun afweezen veroorzaakten ons groote moeijelijkheid: want de levens-middelen ontbraken ons; en we dorsten hun Indiaans koorn niet uit de hoolen neemen / daar ze 't in sluiten / om 't zelve tot de wederkomste van de Jagt te bewaaren / om'er hunne Landen me te bezaaijen / en tot de volgende oogst tijd te bestaan. Doch eindelijk niet konnende besluiten / zonder levens-middelen dieper Landwaarts in te reizen; te meer om dat het vuur 't welk ze in de Hutten of Kabaanen hadden gesteeken / all' de wilde Dieren had doen vluchten / zo rezolveerden de Heer de la Salle twintig Maaten van 't koorn dezer Barbaaren te neemen; in hoope van ze door eenige vereeringen te vrede te stellen.

De Reisgers worden door hongersnood gedwongen om haar Koorn weg te neemen.

Wy scheepten ons met deze nieuwen voorraad noch dien zelven dag in: en voeren de zelve Rivier die Zuiden ten Westen loopt / gedurende den tijd van vier dagen af.

Verre Reize op de Riviere Illinois.

Den eersten Januari 1680. onmiddelijk na 't doen van de Misse, wenschten wy de Heer de la Salle, en al ons Volck met de beweeglijkste woorden die ik kon uitvinden / een gelukkig Jaar. Ik bad all' onze misnoegde zich met geduld te wapenen; hen voorhoudende dat God in al onze noodzaakelijkheden zou voorzien; en dat wy in goede eendracht leevende / hy ons bekwaame middelen tot onderhoud zou verschaffen. Ik / den Vader Gabriel, en Zenobe omhelsden al ons Volk / d'een na d'ander / op de tederste en hartigste wijze. Wy moedigden hen ook aan / om met yver deze gewichtige Ontdekkinge / zo wel van ons begonnen / te vervolgen.

Op 't einde van den vierden dag van 't Jaar voeren we over een klein Meer, van omtrent zeven Mijlen lang en een breet / Pimiteoni genaamt; 't welk in haare spraake betekend dat'er veel vette Beesten zijn. De Heer de la Salle oordeelden door 't Astrolabium, dat het op de hoogte van drie-en-dertig Graden, en vijf-en-veertig Minuten lag. Dit Meer is zeer aanmerkelijk / om dat de Rivier der Illinooizen tot daar toe bevroozen zijnde / 't welk niet lan-

Beschrijvinge van 't Meer Pimiteoni in de zelve Riviere geleegen.

[redacted]

langer als vier of vijf weeken duurt; en noch zelden gebeurd / 't zelve van zijn begin tot aan zijn Mond in Melchasipi nooit bevroozen is. De Schipvaart is'er op sommige plaatzen / ter oorzaake van de ophoopinge van 't Ys / 't welk van boven komt afzakken / belemmert.

Men had ons Volk verzekerd / dat de Illinooizen tegen ons waren opgemaakt. Wy bevonden ons eensslags / en voor wy 't dachten in 't midden van hun Legerplaatze / de welke de twee zyden der Riviere, op een plaats daar de stroom onze Kanoos snelder voortvoerden als men wel gewild had / besloeg. De Heer de la Salle dee 't Volk aanstonds de Wapenen opvatten; en de Kanoos nevens malkander rangeeren; zo dat ze de geheele breedte van de Rivier besloegen. In de twee Kanoos die 't naast aan beide de zyde van de Rivier waren / bevond zich de Heer de la Salle en de Heer Tonti, die zich geen halve Pistool-schoot van 't Land bevonden.

Groote schrik der *Illinooizen* over 't *arrivement* der *Kanadiaanen*.

De Illinooizen, die deze kleine Vloot noch niet ontdekt hadden / waren verbaast de zelve zo na by hen te zien! Eenige liepen tot de Wapenen / en de anderen namen met een uitneemende wanorder de vlucht. De Heer de la Salle had een Vreden-Kalumet; maer wilde de zelve aan deze Barbaaren niet vertoonen; uit vreeze dat ze dit op onze swakheid of bloohartigheid zouden duiden. Toen men wel haast zo dicht by hen gekomen was / dat men malkander verstaan kon / riepen we hen toe / dat we Kanadiaanen waren. Ons Volk had de Wapenen in de hand; en wy lieten ons zo gerangeert door de stroom voortvoeren / om dat'er geen ontscheepinge als aan de voet hunner Legerplaatze was.

De Krijgslieden der Illinoojzen verstrooit zijnde / liepen na de Wapenen: maar in zulken wanorder / dat onze Kanoos al aan Land gekomen waren / eer ze 't ter deeg gewaar geworden waren. De Heer de la Salle sprong'er eerst uit. Men had hen in deze verbaastheid konnen verslaan: maar dewijl dit ons voorneemen niet was / hielden wy stil; om de Wilden tijd te geven / van zich te bedaaren.

Haare uyt-neemende blijdschap.

Zy door deze stoute daad bevreest zijnde / vertoonden ons terstond den Vreden-Kalumet, niet tegenstaande zy eenige duizend Mannen uitmaakten. Ons Volk liet hen ook ter zelver tijd den Kalumet zien. Hen daar door te kennen geevende / dat wy den Vreden aannamen. Toen verkeerde ter zelver tijd haare vreeze en verschrikkinge in vreugde; en zy zonden om die te gaan haalen die de vlucht genomen hadden. Ik vervoegde my met den Vader Zenobe met ter haast aan de zijde der Wilden, hunne kinderen by de hand vattende / om ze van de ontsteltenisse en verschrikkinge te doen bekomen / en beweezen ze alle mogelijke tederheid.

Wy

[redacted]

Wy gingen met hun Ouden en Opperhoofden in hunne Kabaanen; en hadden deernis met deze arme zielen / die niet verlooren gaan/ als dat ze by gebrek van Sendelingen om hen te onderwijzen / God niet kennen.

De blijdschap van de een en de ander was zo groot / als hunne verschrikkinge had geweest. En die van eenige der Wilden had zo ver gegaan / dat ze na twee dagen eerst van de plaatzen weder kwamen / daar ze zich met de vlucht na toe begeeven hadden. Wy zeiden dat wy niet by hen gekomen waren / als om hen den waaren God te doen kennen; om hen tegen hunne vyanden te beschermen; en Vuur-geweer en andere levens gemakken / daar ze tot noch toe geen kennisse van hadden / mee te brengen. Wy hoorden hier op een groot gejuig van stemmen / 't welk uit het diepste van 't hert dezer Wilden scheen voort te komen; die de menschelijkste en geschikste van 't geheel Noorder Amerika zijn; en die met luider stemmen dit woord verscheidemaalen herhalende / Tepatoni-Nika riepen: 't welk in hunne spraake te zeggen is / zie daar dat 's goed mijn Broeder / mijn vriend je hebt een wel-gemaakte geest / dit zo gedacht te hebben. Ter selver tijd vreeven ze onze beenen op 't vuur / tot de planten der voeten toe / met Beeren smoutwe / en 't vet der wilde Stieren / om ons van onze vermoeitheid te verkwikken. Ze gaven ons de eerste drie stukken van 't Vleeš dezer Dieren in de mond; ons alzo met een uitneemende vriendschap onthaalende.

Hun vreemde gewoonte van de voeten der geener die hen aangenaam zijn, en van de reize komen, met 't vet of smout der Beesten te vrijven.

Zo haast de Heer de la Salle hen een vereeringe van Tabak van Martiniko, en van eenige Bijlen dee / zei hy / dat hy hen had laaten verzoeken om te vergaderen / ten einde van een zaak te handelen / die hy hen alvoorens ben eenige anderen te spreeken / wilde verklaaren. Daar by voegde / dat hy wel wist hoe noodzaakelijk hen 't Indiaansche Koorn was; doch dat evenwel 't gebrek van levens-middelen / daar hy en zijn Volk / in hunne Dorpen komende / zich in bevonden hadden / hem genoodzaakt had / eenig Indiaans Koorn te neemen / 't welk hy in zijne Kanoos had: dat men 't noch niet had aangeraakt; en indien ze 't hem wilden laaten / hy hen Bijlen en andere dingen die ze van nooden hadden in de plaats zou geeven; doch indien ze 't niet konden missen 't hen vry stond 't zelve weder te neemen: maar indien ze hem noch zijn Volk geen noodige levens-middelen tot onderhoud konden beschikken / hy by hunne gebuuren zou gaan / die ze hem / de zelve betaalende / wel zouden verschaffen; en dat hy hen in plaats van de zelve de Smit zou laaten / die hy medegebracht had / om hunne Bijlen en al de andere werktuigen die onze andere Europeërs hen in 't toekomende zouden geeven / te herstellen.

Vereeringe aan deze *Wilden* gedaan.

De

De Wilden stonden den Heer de la Salle toe 't geen hy verzocht; en wy maakten een verbintenisse met de zelve.

De *Wilden Maskoutens* trachten de vriendschap met de *Illinooizen* gemaakt te verbreeken.

Om deze Alliantie, welke wy met de Illinooizen aangingen/ bestendig en onverbreekelijk te maaken/ moesten we veele noodzaakelijke voorzorge neemen. Een der Opper-hoofden van de Wilden Maskoutens, genaamt Monsô, kwam den zelven avond van onze aankomst ons voorneemen verdwarssen. Wy bemerkten dat hy door anderen als van die zijner Natie gezonden was; en dat hy eenige Miamis en Jongelingen by zich had/ die Ketels/ Bylen/ Messen/ en andere Koopmanschappen medebrachten. Men had hem liever als yemand anders tot deze bezendinge verkooren/ om dat de Illinooizen meer betrouwen op hem als op de andere Miamis hadden: want de Illinooizen waren met de Maskoutens niet in Oorlog geweest. Hy rotten dan den gantschen nacht met de Wilden te zamen/ om ze op te maaken: zeggende/ dat de Heer de la Salle niet anders als een twist-stoker en een vriend van de Irokooizen was/ tot geen ander einde by hen gekomen/ als om hunne vyanden voor te gaan en den weg te baanen: dat ze van alle kanten met all' de Europeërs die in Kanada waren, zouden komen om hun Natie te verdelgen. Hy deed hen vereeringen van al 't geen hy medegebracht had; en zei hen zelfs/ dat hy van wegen eenige Kanadiaanen kwam/ die hy hen te kennen gaf.

Sijn door eenige *Kanadiaanen* daar selfs toe opgemaakt.

Wilden houden hun heimlijke raadslagen by nacht.

Dezen raad of complot wierd des nachts (de welke de Wilden tot het verhandelen hunner verborge zaaken gemeenlijk verkiezen) gehouden. Dezen Afgezand vertrok dien zelven nacht. Des anderen daags vond men de Opperhoofden der Illinooizen geheel veranderd: want ze waren heel koel en vol mistrouwen; en scheenen zelfs eenige kwaden aanslag tegens ons te maaken; 't welk ons groote moeite veroorzaakte. Maar de Heer de la Salle een der Hoofden van de Natie met vereeringe gewonnen hebbende/ verstond van hen de oorzaak dezer veranderinge. Dit gaf hen 't middel om hun argwaan behendiglijk weg te neemen.

Wy vonden dan niet alleen gelegentheid om dit Volk te vreden te stellen; maar wy holpen in 't vervolg de Maskoutens en de Miamis uit hun misverstand. Wy maakten zelfs een Alliantie tusschen deze laatsten en de Illinooizen, de welke geduurende den tijd/ die wy aldaar verbleeven/ ook onderhouden wierd.

[redacted]

KAPITTEL XXXII.

Verhaal van 't geen 'er tusschen ons en de *Illinooizen* tot het bouwen van een *Fortresse* voorviel.

Listige vonden der *Wilden* om de reise tot de vordere ontdekkinge te verhinderen.

TErwijl wy onder deze Natie verbleeven / nodigden ons Nikanapé de Broeder van Chassagouasse den voornaemsten van de Kapiteinen der Illinooizen alle op een Gastmaal. Zo haast al 't Volk in de Kabaan gezeten was / nam Nikanapé 't woord / en dee een reden die zeer verschillende was van die der Ouden op onze aankomst gedaan. Hy zei dan dat hy ons zo zeer niet genoodigt had / om ons wel te onthaalen / als om onze geest van de verkeerde inbeeldinge de welke wy hadden om de Meschasipi, dat 's te zeggen de groote Rivier tot aan de Zee af te vaaren / te geneezen. Hy wilde ons verzekeren / dat niemand zulks zonder daar te vergaan / had ondernomen; Dat haare Oevers met een oneindige meenigte Barbaaren bevolkt waren; die ons wat dapperheid en wapenen wy ook mochten hebben / door hun groote getal overstorten zouden: dat dit groote water vol Tritons, Krokodillen, Serpenten, en Gedrochten was. Dat al eens vast-gesteld zijnde / dat de groote van de Barke die wy tot dien einde gingen maaken / ons voor alle deze gevaaren bevrijde / dat 'er dan noch een andere t'eenemaal onvermijdelijk was; te weeten / dat 't lager einde van de Meschasipi vol Water-sprongen en steile afstortingen was / de welke gevoegd by de snelheid van haaren loop ons zonder eenig tegen middel en zekerlijk zou doen omkomen: Dat all' dezen geweldige vloeden / en water-stortingen tot by een Afgrond kwamen / daar deze groote Rivier zich onder de aarde verloor / zonder te weeten waar ze bleef / of uitkwam.

Men mag ze niet tusschen spreeken.

Hy voegden by dit alles zo veel omstandigheden / en bracht zijn redeneringe zo ernstig en met zo veel tekenen van genegendheid voort / dat ons Volk de gewoontens en manieren der Wilden niet gewoon zijnde / en waer van 'er twee de Illinooische spraake verstonden / daar van ontsteld was. Wy bemerckten hunne vreezen op haare aangezichten / de welke zich geheel verschrikt vertoonden. Maar nademaal 't de gewoonte niet is / de Wilden, wanneer ze spreeken / tusschen te komen / en dat wy dit doende zelfs de ontrustinge van ons Volk zouden vermeerderd hebben / zo lieten wy hem gerustelijk zijn reden voleindigen. Waar na wy

hem zonder eenige de minste ontroeringe te betoonen/ beantwoorden.

Worden met goede redenen van 't kwaade vermoeden van wegen de *Kanadiaanen* gegeeven verlost.

Wy zeiden dan / dat wy aan hem voor 't bericht 't welk hy ons gaf verplicht waren; en dat wy zo veel te meer roem zouden verwerven / als wy te grooter moeijelijkheden hadden te bove te komen: dat wy alle onze Opperhoofden / en den Grooten Meester van 't leven der menschen / die over de Zee en d'Aarde gebood / zouden dienen: dat wy ons gelukkig zouden achten te sterven met de naame van den Grooten Kapitein des Hemels / en van die de welke ons gezonden had / tot het einde der Aarde te verbreiden: dat we geloofden / dat al 't geen hy ons had gezeit/ een uitvinding van zijn vriendschap was / om ons te verhinderen zijn Natie te verlaaten: dat het zou konnen weezen / dat dit alles niet anders als een konst-greep en een verdichtzel van de een of de andere kwaade geest was / die hen een argwaan van onze onderneemingen had gegeeven; doch dat de zelve vol oprechtigheid waren: en dat de Illinooizen een goede vriendschap en genegendheid voor ons hebbende / zy ons de redenen van ontrustinge niet behoorden te verbergen / op dat wy hen voldoeninge zouden konnen geeven: dat wy anderzins reden hadden / te gelooven / dat de vriendschap die ze ons op onze aankomst betoonden / niet anders als valsch en vol geveinstheid was geweest / Nikanapé beantwoorden dit niet; en ons nodigende om te eeten / veranderden hy vervolgens van reden.

Onzen Tolk wel onderricht zijnde / nam na de gedaane maaltijd 't woord / zeggende tegen die'er tegenwoordig waren; dat wy ons niet verwonderden / dat hunne gebuuren nijdig wierden over de gemakken en voordeelen / die ze door den Koophandel/ die ze met ons stonden te voeren / zouden genieten; noch dat ze hen berichtingen tot ons nadeel deeden; maar dat hy zich hier over verwonderde / dat s''er zo lichtelijk aan geloofden / en de waarheid voor ons verborgen; dewijl wy hen all' onze voorneemens openhertig een ongeveinst hadden deelachtig gemaakt.

En zich by Nikanapé vervoegende / dee hy'er by; wy sliepen niet mijn Broeder toen Monso te nacht in 't heimelijk tot ons nadeel tegen u sprak; en zei / dat we de Verspieders van de Irokooizen waren: de vereeringen die hy aan u gedaan heeft / om u deze leugenen te doen gelooven / zijn noch in deze Kabaan verborgen. Waarom heeft hy zo haast hy u gesprooken heeft de vlucht genomen? Waarom vertoond hy zich niet des daags; indien hy niet als waarheden te zeggen heeft? Heb je niet gezien dat wy op onze aankomst uwe Neeven hadden konnen dooden / en in de wanorde daar ze in waren / alleen konnen doen / 't geen men u wil

[redacted]

Kloekmoedige reden tegen de *Wilden.*

wil wijs maaken / dat wy met de bystand en hulpe der Irokooizen zullen doen / na dat wy ons by u bevestigd en vriendschap met uwe Natie zullen gemaakt hebben? Zouden deze krijgs-lieden / die ik hier by my heb / terwijl ik met u spreeke / u altemaal en zo veel ouden als je hier bent / niet konnen vermoorden / terwijl uwe jongelingen op de Jagt zijn? Weet je niet dat de Irokooizen die je vreest / onze dapperheid en vermogen dikmaals hebben beproeft? En dat wy derhalven hun hulpe niet van noden zouden hebben; indien wy voorgenomen hadden u den Oorlog aan te doen.

Doch om uw geest t'eenemaal te geneezen / loopt dezen Bedrieger na; wy zullen hem hier verwachten om hem te overtuigen en beschaamt te maaken: want hoe zou hy ons kennen / die hy nooit heeft gezien? hoe kan hy 't complot 't welk wy met de Irokooizen gemaakt hebben / die hy zo weinig kend als ons / weeten? Ziet en slaat acht op onze uitrustinge en scheeps-ladingen; 't zijn niet als Werktuigen en Koopmanschappen die ons niet konnen dienen als om goed te doen; en niet bekwaam zijn om te bespringen of te verdedigen.

'tDeserteeren van eenig Volk.

Deze redeneeringe ontroerden hen; en bewoog ze dezen Monso te doen naloopen / om hem weer te rug te brengen: Maar de swaare Sneeuw die 'er des nachts viel en de voet-spooren bedekten / verhinderde dat men hem niet achterhaalen kon. Ondertusschen was ons Volk noch niet t'eenemaal van hun ongegronde vreeze geneezen. Zes van de zelve die op de wacht waren; en onder anderen twee Hout-zaagers / zonder de welken wy geen Barke konden maaken om na de Zee te vaaren; en die te Missilimakinak al misleid waren / lichten de volgende nacht al 't geen ze dachten van noden te hebben / en namen de vlucht. Waar men in waarheid van kan zeggen / dat ze zich voor een zekerder gevaar / als 't geen ze wilden vermijden / bloot stelden.

Aanspraak aan 't Volk.

De Heer de la Salle ziende / dat deze zes overloopers niet als een Man die hen verdacht was geweest in hun Kabaan hadden gelaaten / gebood aan de overige van ons Volk om 't kwaade gevolg 't welk dit overloopen in 't gemoed der Illinooizen zou konnen veroorzaaken / te zeggen / dat hun Kameraaden zonder zijne ordere waren vertrokken; en dat hy de zelve wel had konnen laaten achtervolgen; en om een voorbeeld te geeven / doen straffen: maar dat hy de ontrouw van ons Volk aan de Barbaaren niet wilde laaten blyken. Wy vermaanden de anderen getrouwer als deze vluchtelingen te willen weezen; en door de vreeze voor de gevaaren / die Nikanapé hen valschelijk zo groot had gemaakt/

maakt / tot diergelijke uiterften niet te komen. Wy zeiden hen ook dat de Heer de la Salle niet als die wilde mede neemen de welke hem getrouwelijk zouden vergezelschappen : dat hy hen zijn woord gaf / aan de anderen in de Lente de vryheid te geeven om na Kanada weder te keeren / daar ze met de Kanoo zonder eenig gevaar te loopen na toe konden gaan ; 't welk ze nu niet als met een zeker gevaar van hun leven konden onderneemen ; en dat een diergelijke wederkeeringe hen met een eeuwige schande zou bedekken / van door een verraad / 't welk niet ongestraft kon blijven / zoo haast zy in Kanada zouden gekomen zijn / hem lafhertiglijk te hebben verlaaten.

Goed middel om hen 't overloopen te verhinderen.

Dus trachten de Heer de la Salle zijn Volk bestendig te maaken. Ondertusschen kende hy hun onstandvastigheid : doch 't verdriet 't welk hy over hun slaphertigheid had ontfangende / besloot hy hen van de Wilden te doen vertrekken ; ten einde den weg tot nieuwe heimelijke misleidingen af te snijden. Maar om hen zonder morren en tegenstreeven hier in te doen bewilligen / zei hy hen / datze niet geheel in zekerheid by de Illinooizen waren : ten anderen / dat zodanigen verblijf hen voor de bespringingen der Irokooizen (die mogelijk deze Barbaaren voor de Winter zouden komen aantasten) zou bloot stellen : en dat de laatsten niet bekwaam zijnde / de eersten te wederstaan / zy zekerlijk op den eersten aanval de vlucht zouden neemen : dat de Irokooizen de zelve niet konnende achterhaalen / om dat de Illinooizen veel sneller als zy loopen / hun woeden tegen hen zouden in 't werk-stellen ; en dat ons klein getal onbekwaam was deze Barbaaren 't hoofd te bieden : dat'er om dit te voorkomen niet als een middel was / te weeten ; zich op een plaats / licht om te verdedigen / te versterken ; en dat 'er een diergelijke dichte by 't Dorp was / daar ze tegen de bespringingen en aanvallen der Illinooizen, en die der andere Barbaaren , veylig zouden zijn : dat we daar niet konden overweldigd worden : en dat hen dit zelfs zou nalaaten om ons aan te tasten.

Deze redenen / en meer diergelijken / die ik hen ook bewaarheden / deeden hen dit gelooven ; en verplichten hen om met goeder wille de opbouwinge van een Sterkte by de hand te neemen. Men zocht 'er tot dien einde een bekwaame plaats toe / vier dag reizen (de Rivier Meschasipi afgaande van 't groote Dorp der Illinooizen , geleegen.

KA-

[redacted]

KAPITTEL XXXIII.

Aanmerkinge op den inborst der *Illinooizen*; met een korte beschrijvinge van de kleine vrucht, die men van hunne bekeeringe kan verwachten.

'T Is nodig hier in acht te neemen / dat 'er aan 't Zuid-Westen van den oorsprong van 't Meer Illinoois Miamis zijn. Ze woonen op den Oever van een zeer schoone Rivier, de welke omtrent vijftien Mijlen in de Landen is / ten Noorden op de Polus hoogte van een en veertig Graaden. De Natie van de Maskoutens en die van de Outouagamis op die van omtrent drie en veertig Graaden / op den Oever van de Rivier Melleoki genaamd / de welke zich niet verre van hun Dorp in 't Meer Illinoois ontlast. Van de zijde van 't Westen vind men de Kikapous en de Ainoves, die twee Dorpen hebben. Ten Westen van deze laatsten / aan 't hooger einde van de Rivier Chekagoumenant is een ander Dorp van de Illinooizen Kaskaschia genaamd / gelegen na 't Westen van den oorsprong van dit zelvige Meer, zich een weinig na 't Zuid-Westen strekkende / op de Polus hoogte van omtrent een en veertig Graaden. De Authoutantes en de Maskoutens Nadouessiouz, woonen honderd en dartig Mijlen van de Illinooizen in drie groote Dorpen dichte by een Rivier gebouwd / die zich in de Meschasipi ontlast. 't Is van de zijde van 't Westen boven de Rivier Illinoois tegen over de Mond van de Ouiskonzin daar een andere Rivier word gevonden / de welke zich van gelijke in de Meschasipi ontlast. Wy zullen in 't vervolg noch van verscheidene andere Natien spreeken.

Beschrijvinge en benaaminge veeler Rivieren en Volkeren.

't Meerendeel van all' deze Wilden, en voornamentlijk de Illinooizen, maaken hunne Kabaanen of Hutten met Matten van platte en dubbelde Biezen gevlochten. Aangaande de Wilden zelfs / zy zijn van een groote gestalte des ligchaams / sterk / grof / en gaauw met Pijl en Boog. Deze laatsten hadden noch geen Vuur-geweer; maar wy hebben 't 'er aan eenigen gegeeven. Ze zijn swerwers / luiaards / bloohartigen / vrygeesten / en hebben by na geen achtinge voor hunne Opperhoofden. Ze zijn boosaardig / en groote dieven.

Gestalten en inborst der *Wilden*.

Hunne Dorpen zijn met geen Pallissaaden besloten / om dat ze geen hart genoeg hebben / om de zelve te verdedigen: want ze vluchten op de eerste tydinge / die ze van een vyandlijk Leger ver-

staan. De goedheid en vruchtbaarheid van hun Land verschaft hen alles wat tot het leven noodig is. Zy hadden voor onze komst geen gebruik van eenige werktuigen of yzere Wapenen: maar behalven de Pyl en Boog / bedienen ze zich in den Oorlog ook van een soort van een halve Piek / en een houten knods.

Haar Geweer.

Hermaphrodyten zeer gemeen in dat Land.

Men vind onder deze Natie ook een groot getal Hermaphrodyten. Zy hebben gemeenelijk verscheide Vrouwen; en neemen dikmaals all' de Zusters te gelijk; zeggende / dat ze beter als de vreemden met malkander over-een-komen. Ondertusschen zijn ze zo minne-nijdig dat ze haar op 't minste kwaade vermoeden de Neus afsnijden. Ze zijn zo onkuis / dat ze zelfs tot de zonden / tegen de natuur strijdende / vervallen. Ze hebben ook Jongens die ze als de Meisjens toestellen / en de welke ze tot dit verfoeyelijke werk gebruiken. Deze Jongens houden zich niet als met het Vrouwen werk bezig / zonder zich met de Jagt of den Oorlog te bemoeyen. Ze zijn zeer bygeloovig / hoewel zonder eenige oeffening van Godsdienst. Voorder zijn ze gelijk all' de Wilden die ik in Amerika heb gekend / groote Speelders.

Haare onkuisheid.

Haare remedien tegen de beeten der fenijnige Slangen.

En hoewel'er op veele steenachtige plaatzen van hun Land / een zeer groot getal Slangen zijn / de welke deze Barbaaren veel kwaad doen; zo kennen ze ooch verscheide bekwaame kruiden om'er de beeten dezer Dieren mee te geneezen; welkers gebruik veel zekerder als dat van den Theriakel of den Orvietaan is. Wanneer ze zich met deze kruiden gevreeven hebben / zo speelen ze zonder gevaar met deze gedrochten hoe fenijnig de zelve ook mogen weezen; zo dat zy ze dikmaals tot diep in hun hals laaten kruipen.

Laaten ze in den hals kruipen.

Deze Wilden gaan in de Zomer geheel naakt; uitgenomen dat ze hunne voeten met een soort van Schoenen / de welke ze van de Ossen Huiden maaken / bedekken. Des Winters is de koude in 't veld scharp genoeg / hoewel de zelve niet lang duurd: maar ze beschutten'er zich met de Huiden van de wilde Dieren tegen / die ze bereiden en zeer net kemmen; maar van zy een soort van Tabbaarden maaken.

Kinderen der *Wilden* gedoopt.

Wat aangaat de bekeeringe de welke men van dit Volk aangaande 't Evangelium kan doen / men zou 't geen indruk op hen konnen doen hebben: want deze Wilden, gelijk ook all' die van Amerika, zijn zeer weinig tot de verlichtinge des geloofs geschikt / om dat ze dom / onredelijk / en hunne gewoontens en zeden uitneemende bedorven / en met het Christendom strijdende zijn. Men zou dan tijd van nooden hebben / om hen tot het ontfangen onzer waarheden bekwaam te maaken; hoewel men 'er noch al eenigen vind die leerzaam zijn. Den Vader Zenobe

heeft'er

[redacted]

heeft'er eenige stervende kinderen gedoopt; mitsgaders twee of drie bejaarde Persoonen mede op hun uiterste leggende / die hem eenige geschiktheid daar toe betoonden. Dit Volk zou zich hebben laaten doopen zo als men maar had gewild; doch zonder eenige voorgaande onderwijzinge of kennisse van de natuur en kracht van dit Sacrament; om dat ze zeer plomp zijn / en geen acht op de waarheden geeven / de welke men hen predikt.

Den Vader Zenobe had twee Wilden gevonden / die zich aan hem verbonden en beloofd hadden / hem over al te volgen. Hy geloofden dat ze haar woord houden / en hy zich daar door van de kracht des doops aan de zelven gedaan / zou verzekeren: maar dit dienden niet als hem in diergelijke gevallen in 't toekomende te doen schroomen: want hy verstond dat een Wilden Chassagouache die gedoopt was geweest / onder de handen van een Kokelaar (zich weer t'eenemaal aan de bygeloovigheid van die van syn Landaard overgegeeven hebbende) gestorven / en by gevolge een duplo filius gehennæ geworden was: want dezen rampzaligen zijn doop door schandelijke misdaaden / die hy naderhand beging / ontheiligd hebbende / verdiende buiten twyffel ook in 't andere leven dubbeld gestraft te worden.

Schandigen afval twee gedoopte *Wilden.*

KAPITTEL XXXIV.

Opbouwinge van een Sterkte aan de *Riviere Illinoois*; door deze *Barbaaren Chekagou*, en van ons *Crevecœur* genaamd: en 't timmeren van een nieuwe *Barke*, om na de Zee af te vaaren.

MEn moet hier aanmerken / dat de Winter hoedanig de zelve ook mag weezen / in de Gewesten van dit heerlijke Land van de Illinooizen ten hoogsten niet langer als twee Maanden duurd. Daar kwam den 15. Januari een starken dooi / de welke de Rivier boven 't Dorp daar wy ons bevonden los maakte. Wy bevonden ons dan in een onverwachte Lente. De Heer de la Salle verzocht my ernstig dat ik hem wilde vergezelschappen: Wy begaven ons dan met de Kanoo op de plaats / van ons tot het bouwen dezer Sterkte verkoozen.

't Was een Heuvelachtige plaats / omtrent twee honderd treden

[redacted]

den van den Oever der Riviere, de welke zich by regenachtig weer tot aan de voet van de zelve uitstrekte. Twee breede en diepe Water-poelen versterkten de twee andere zijden dezer plaatze. Men voltrok een gedeelte van de vierde zijde met het uitgraaven van een Gracht te retrencheeren / de welke de twee Water-poelen aan malkander voegden. Men dee haer uiterste schuinte schoeijen en bepaalen ; 't welk door de Vrieiche Ruiters voor een Conterscharp verstrekte. Men retrencheerden en trok deze hoogte van alle kanten op / en maakten ze styl : men dee de aarde ook zo veel als 't noodig was met swaare Balken en dikke Eike Planken onderstennen.

Men liet verblijf-plaatzen aan de twee Punten dezer Sterkte maaken ; op dat ons Volk / in gevalle wy wierden aengetast / altijd gereed zou zijn. Den Vader Gabriel, Zenobe, en ik hadden ons verblijf in een Kabaan met Planken gedekt / die wy met ons Arbeids-volk bereiden. Na 't werken gingen wy'er met al ons Volk in / om 't avond gebed te doen ; en des morgens bevonden wy'er ons tot dien selven einde. Wy konden de Misse niet meer bedienen / ter oorzaake dat ons de Wyn / de welke wy van de groote Druiven hadden gemaakt / ontbrak ; zo dat wy ons moesten genoegen met des Zondags en op de heilige dagen de Vesper te zingen ; en na 't morgen gebed deeden we de Predikatie. Wy stelden de Smisse langs de Boordyn die tegen over 't Bosch was. De Heer de la Salle plaatsten zich met de Heer de Tonti in 't midden van de Sterkte ; en men dee Hout hakken om koolen voor de Smisse te hebben.

'*t Bouwen van een Barke.*

Terwijl men aan dit werk arbeiden / dochten we gestadig aan onze groote Ontdekkinge. We zagen dat het bouwen van een Barke zeer moeijelijk zou zijn / om dat onze Hout-zaagers weg geloopen waren. Men vond dan goed aan ons Volk te zeggen / dat indien'er eenigen onder hen genegen waren / en onderstaan wilden de buitenste Planken tot het Schip te zaagen ; men verhoopte een einde van ons voorneemen te komen : dat men'er wel een weinig meer moeiten en tijd toe zou moeten doen ; maar dat men'er ten kwaadsten genomen met eenige te bederven van bedrijd zou zijn.

Twee van ons Volk booden zich aan / om'er zich toe te besteeden ; en men nam'er de proef van ; en 't gelukten heel wel / niet tegenstaande zy nooit diergelijken werk gedaan hadden. Men dee dan een Barke met een Kiel van twee-en-veertig voeten lang / en twaalf voeten breet / beginnen. Men zetten den arbeid met zulken yver voort / dat niet tegenstaande 't werken aan de Sterkte de welke men Crevecœur noemde / ter oorzaake van

de

de Hertzeer de welke onze overloopers ons hadden veroorzaakt / al de buitenste Planken tot het Schip behoorende gezaagt ; al 't vordere Hout-werk gereed ; en de Barke den eersten dag van Meert tot het Touw-werk toe voltooit was.

Ongewoone swaare Sneeuw aldaar.

Ik heb reets gezeit dat de Winter in de Landen der Illinoozen niet lang duurt / en niet koulder als in Provencen is. Ondertusschen duurden 't vallen van de Sneeuw in den Jaare 1680. meer als twintig dagen. Dit ontzettet de Wilden, die nooit zulken strengen Winter beleeft hadden! zo dat ik en de Heer de la Salle ons door nieuwe ongemakken zagen bloot gesteld/ die misschien voor die ongelooffelijk zullen schijnen / de welke geen ondervindinge van groote Reizen en nieuwe Ontdekkingen hebben

Ondertusschen was de Sterkte Crevecœur by na voltooit ; en gelijk ik gezeit heb al 't hout tot ons Schip behoorende bereid : Maar wy hadden geen Touwen noch Zeilen of Yzer genoeg om 't zelve te voltrekken. We kreegen ook geen tijdinge van ons Schip de Griffioen, noch van 't geen men gezonden had om te verneemen / wat het zelve mocht weezen overgekomen. Midlerwijl genaakten de Zomer ; en by aldien wy noch eenige Maanden vruchteloos hadden vertoeft / zo zou ons voorneemen een geheel Jaar en mogelijk wel twee of drie zijn veragtert geweest/ nademaal wy ver van Kanada waren ; zo dat het ons onmogelijk was ordere in onze zaake te schikke / of die dingen die wy van nooden hadden by malkander te krijgen. En wat aangaat weer na de Sterkte Frontenak te keeren / we waren'er vier of vijf honderd Mijlen van daan / die men over 't Land / en zelfs door de Sneeuw / daar geen kans toe scheen / moest gaan.

De Heer *de la Salle* besluit weer na 't *Fort Frontenak* te vertrekken.

De Heer de la Salle zijn Schip de Griffioen niet ziende weder-komen / en geen de minste tijdinge van die / de welke hy gezonden had om 'er na te verneemen / ontfangende / besweek door all' deze moeijelijkheden niet ; want zijn dapperheid ging dit alles te boven ; en zonder zich over zulken swaaren en ongemakkelijken Reize te bekommeren / ondernam hy de zelve en dee 'er een groot gedeelte van met groote Raketten aan zijn voeten / uit vreeze van anderzints in de Sneeuw te verzinken.

En den Autheur na de *Meschasipi*.

In dezen uitersten toestel van zaaken / namen we beide zulken ongewoonen besluit / als 't moeijelijck was te volbrengen / te weeten ; dat ick in de Kanoo met twee Mannen in onbekende Landen / daar men alle oogenblik in een zeer groot gevaar van zijn leven is / zou vertrekken : en hy met drie andere Mannen die hem zouden vergezelschappen / na de Sterkte van Frontenak gaan ; zonder zo wel als ik eenig ander middel om van te leeben

te hebben / als de Wilde beesten die wy onderwegen met de Snaphaan zouden konnen dooden; ook zonder eenigen anderen drank als 't water 't welk wy op de Reize zouden vinden. Maar dit onderscheid was 'er tusschen de Heer de la Salle en my / dat de vier of vijf derhande Natien door de welke hy passeeren moest / de Europeërs die in Kanada zijn/kennen/ om dat ze met de zelve handelen en ommegaan; en dat die daar ik tot zes of zeven honderd Mijlen van de Illinooizen na toeging / nooit geen Europeërs gezien hadden. Maar all' deze swaarigheden verschrikten ons beide in 't minsten niet: Want al onze moeite was alleen om onder 't Volk Mannen te vinden / die dapper genoeg waren om ons te vergezelschappen; en te verhinderen/dat de anderen die reets zeer wankelmoedig waren / na ons vertrek / niet mochten weg-loopen.

KAPITTEL XXXV.

Verhaal van 't geen 'er voor 't vertrek van den *Auteur* na sijne nieuwe Ontdekkinge voorviel; benevens de wederkomste van de Heer *de la Salle* op 't *Fort* van *Frontenak*; en de onderrichtingen, de welken een *Wilden* ons gaf, aangaande de groote Riviere *Meschasipi.*

Voor ons vertrek vonden we gelukkig 't middel om ons Volk van de valsche indrukzelen te verlossen / de welke hen de Illinooizen ten verzoeke van Monso een Kapitein van de Maskoutens gegeeven hadden. Eenige Wilden van ver afgelegene Landen kwamen in 't Dorp van de Illinooizen; en een der zelven verzekerden ons van de schoonheid en bekwaamheid van de groote Rivier Meschasipi; en we wierden 'er noch door verscheidene andere Wilden van onderricht. Maar een Illinoois zei ons heimelijk en in 't byzonder / dat deze Rivier bevaarbaar was. Ondertusschen was dit bericht niet genoeg om ons Volk uit hun dwaalinge te helpen/en gerust te stellen. Om de zelven van t'eenemaal hier van te verzekeren/onderstonden we (niet tegenstaande wy verstonden/dat ze de Wilden in een heimelijke Raads-vergaderinge hadden besloten by hun voorige zeggen te blijven) hen dit

door

[redacted]

door de Illinooizen zelfs te doen bevestigen : daar zich kort daar na een zeer gunstige gelegendheid toe aanbood.

Een jong Kryggsman van de Illinooizen aan de kant van 't Zuiden eenige gevangenen bekomen / en zijne metgezellen voor-gegaan zijnde / kwam op onze Timmer-werf ; en men gaf hem Indiaans Koorn om te eeten : en dewijl hy van 't laager einde van deze groote Riviere kwam / daar wy ons gelieten eenige kennisse van te hebben / maakten dezen jongeling ons een genoegzaame nette kaarte met Houds-kool. Hy verzekerden ons/dat hy met zijn Roof-schip 't welk een houten Kanoo door 't vuur uitgehoold is / over al geweest had ; en dat 'er in deze Rivier tot aan de Zee van de Wilden 't Groote Meer genaamt / noch Water-vallen / noch ondiepe snelle vloeden waren : Maar dat nademaal deze Rivier haar Mond naderende zeer breed wierd / aan zommige plaatzen Sandziffen / in 't midden zeer diepe Kanaalen, en ondiepe modder-gronden die de zelve ten deele stopten / gevonden wierden : Hy zei ons ook de benaamingen van veele Volkeren die op haaren Oever woonden ; en verscheide Rivieren die ze ontfing.

Goet onderricht van een Wilden van de Riviere *Meschasipi.*

Ik schreef al deze dingen op ; en ik zou 'er in dit Werk noch wel een omstandiger verhaal van konnen doen. Wy bedankten hem met een kleine vereeringe die we aan hem deeden ; om dat hy ons een waarheid had ontdekt / de welke de voornaamsten zijner Natie voor ons verborgen hadden. Hy bad ons hen geen kennisse te geeven van 't geen hy gezeit had : en men gaf hem een Byl / om hem volgens de gewoonte der Wilden, wanneer ze eenige geheimenisse willen beveelen / de Mond te sluiten.

Vreemde gewoonte der *Wilden* om een geheim te verzeekeren.

Des anderendaags smorgens / gingen we na de gewoonelyke gebeden / na 't Dorp ; alwaar wy de Illinooizen in de Kabaan van een der voornaamste van de Natie, die hen op een Beer tracteerde / vergaderd vonden. Dit is een spijze daar ze veel werks van maaken. Ze maakten ons in 't midden van hen plaats / op een schoone matte van Biezen / die ze ons aanbooden. Wy lieten hen door een van ons Volk zeggen / die de spraak verstond / dat we hen wilden te kenne geeven / dat die alles gemaakt heeft / en die wy den Grooten Meester des levens noemen / een byzondere zorge over ons droeg ; nademaal hy ons de gunst had beweezen / van ons de gelegentheid van de Meschasipi te kenne te geeven : dat wy bekommert hadden geweest / om 'er de waarheid van te mogen verstaan / zederd zy ons hadden willen wijs-maaken / dat 'er de Schip-vaard onmogelijk was : daar wy noch byvoegden / 't geen we daags te vooren hadden verstaan / zonder op eenigerley wijze 't middel / door 't welke wy onderricht waren / te kennen te geeven.

Beeren-vlees een groote delicatesse by de *Wilden.*

[redacted]

Deze Barbaaren dachten / dat wy deze dingen door eenige vreemde middelen verstaan hadden. De Mond dan volgens hun gewoonte / om hunne verwonderinge te betoonen / eerst gesloten hebbende / zeiden ze; dat de begeerte om onzen Kapitein met de Grys-rokken of de Naakte-voeten (gelijk de Wilden onze Geestelijken van St. Franciscus gewoon zijn te noemen) by hen te houden / hen alleen had bewoogen / om de waarheid voor ons te verbergen. Ze stemden dan toe / al 't geen dezen jongen Krijgsman ons had gezeit; en zederd dien tijd volharden ze in die zelve gedachten.

Verschei-de Wilden van de Meschasipi komen den Auteur bezoeken.

Dit voorval dee de vreeze van ons Volk zeer verminderen; en ze wierden 'er door de komst van verscheidene Osages, Cikaga en Akansa die van 't Zuiden gekomen waren om ons te zien/ en Bijlen tegen de Pelteryen die ze mee gebracht hadden / te verruilen/ t'eenemaal van verlost: want ze zeiden ons eenpaariglijk dat de groote Rivier Meschasipi allerwegen tot de Zee toe bevaarbaar was: en dat onze aankomst bekend geworden zijnde/all' de Natien van 't laager einde dezer Riviere, om met ons een goede vriendschap te onderhouden / en te koopmanschappen / voor ons den Kalumet van de vrede zouden komen danssen.

Miamis danssen den Kalumet.

De Miamis kwamen ter zelver tijd den Kalumet van de vrede by de Illinooizen danssen; en maakten met hen een Alliantie tegen de Irokooizen hunne onverzoenelijkste vyanden. De Heer de la Salle dee hen eenige vereeringen ten einde hen te vaster met malkander te vereenigen.

'tGetal der Illinooizen.

Wy bevonden ons toen met ons drien Sendelingen Recollecten, by 't kleine getal Europeërs, die op de Sterkte Crevecœur waren; en hadden geen Wijn meer om de Misse te doen. Den Vader Gabriel die ter oorzaake van zijn hoogen ouderdom hulpe en bystand van nooden had / betuigde / dat hy gaarn alleen by 't Volk 't welk van de onzen op dit Fort zou gelaaten worden/ wilde verblijven. Den Vader Zenobe die na de groote Sendinge tot de Illinooizen had gewenscht / de welke uit een getal van zeven of acht duizend zielen bestonden / kreeg verdriet onder dit Volk: want hy kon zich aan de onbeschoftheid / en de ongemakkelijkheid dezer Wilden, by de welke hy woonden / niet gewennen.

Wy spraaken'er met de Heer de la Salle van / die een vereeringe van drie Bijlen aan den Huiswaard van dezen Geestelijken Omahouha, dat Wolf te zeggen is / deed. Deze perzoon was 't Hoofd van een Familie of Geslacht. Dit wierd gedaan op dat hy noch meer zorge voor dezen goeden Vader / die hy als een zijner kinderen scheen te beminnen / zou draagen. Maar dezen

Geeste-

[redacted]

Geestelijken / die niet boven een half Mijl van 't Fort verbleef / kwam ons zijn hertzeer betuigen: ons te kennen geevende / dat hy zich (niet tegenstaande hy hun spraake voor een gedeelte verstond) aan de gewoontens dezer Barbaaren niet kon gewennen.

Ik bood hem aan de plaatze zijner Sendinge aan te neemen / behoudens dat hy de mijne zou aanvaarden: de welke was / by de verder afgelegene Volkeren te gaan / die wy niet kenden / als voor 't geen 'er ons de Wilden van gezeit hadden / 't welk geheel ruw was. Dit gaf den Vader Zenobe groote nadenkkinge en bekommeringe: die eindelijk verkoos liever by de Illinooizen, daar hy eenige kennisse aan had / te verblijven / als zich by na voor zekere en gewisse gevaaren onder onbekende Volkeren bloot te stellen.

De Heer de la Salle liet de Heer de Tonti met 't overige onzer Zoldaaten als Commandant op de Sterkte Creveceur, benevens de Timmer-lieden die tot den opbouw van de Barke arbeiden / met de welke wy hadden voorgenomen tot de Zee toe af te vaaren. Wy dachten deze Reize door de Rivier Illinoois, die zijn naam in de groote Rivier Meschasipi verliest / te beginnen. Voorder verhoopten wy ons tegen de pijlen der Wilden die ons mochten aantasten / met een soort van een Borstweering te beschermen / daar wy voorgenomen hadden de Barke mee te bekleeden. De Heer de la Salle liet aan de gemelden Heer de Tonti Kruid / Lood / een Smit / Snaphaanen en andere Wapenen / om zich (in gevalle de Irokooizen hem kwamen te bespringen voor dat hy van 't Fort Frontenak mocht weder-gekomen zijn / van waar voorraad van Kabels en noodige Materiaalen wilde gaan afhaalen) behoorlijk te konnen verdedigen. Hy liet dit Schip tot het Touwwerk toe gereed maaken. Schikkinge tot de Reizen.

Hy wist niet hoe hy my best zou beweegen / om alvoorens den weg te ontdekken / de welke hy op zijn wederkomst van Kanada zou moeten volgen / om zich na deze groote Riviere Meschasipi te begeeven. Ik had een geswel aan mijn mond / 't welk zedert anderhalf Jaar lang allengs meer en meer / hoewel zonder eenige Stank / versweer.

Ik betuigden hem den weerzin die ik tegen de Reize had / daar hy met my over sprak: en dat het my ter oorzaake van dit toeval nodig was na Kanada te gaan / om my aldaar te laaten geneezen. Hy gaf my tot antwoord / dat by aldien ik weigerden derwaarts te vertrekken / hy niet zou nalaaten / van aan mijne Superieurs te schrijven / dat ik het goede gevolg onzer nieuwe Ontdekkinge verhinderd had. Geschil tusschen de Heer de la Salle en den Autheur.

 Den

Den goeden Vader Gabriel de la Ribourde, die in de plaats/ geschikt voor de Nieuwelingen in 't Klooster van Bethune, in 't Land van Artois, mijn Vader en Meester had geweest/ bad my/ niet tegenstaande mijn ongelukkige toeval/ hooger op te vertrekken? Zeggende/ dat indien ik in deze onderneeminge kwam te sterven/ God noch eens door onzen Apostolischen Arbeid zou verheerlijkt worden. Dezen eerwaerdigen ouden Man/ die geduurende den tijd van veertig Jaaren in de strengheid van een boetvaardig leven/ was grijs geworden/ voegden'er by; Wat zul je Monsters te overwinnen/ en verschrikkelijke Afgronden in deze onderneeminge moeten passeeren, waar toe de dapperheid en kracht van de sterkste word vereischt. Je verstaat niet een woord van de spraake dezer Volkeren/ die gy gaat onderstaan tot God te bekeeren: Maar grijpt moet/ je zult'er zo veel overwinningen van daan dragen/ als je'er strijden zult uytstaan.

Ik dan overweegende/ dat dezen goeden ouden Man my in zijn hoogen ouderdom in 't tweede Jaar van onze Ontdekkinge gewillig had willen te hulpe komen/ in hoope van het Koningrijke van den gekruisten Jesus onder de onbekende woeste Volkeren op te rechten; en ten anderen ook ziende/ dat hy een eenig Erfgenaam van een Adelijk Huys in Borgondien zijnde/ hy dit alles aan de eere der Sendinge had willen op-offeren/ ondernam ik deze gevaarlijke reize met een volkomen kloekmoedigheid; verhoopende dat ik my onder deze Barbaaren zou konnen ter neder zetten/ om'er 't Evangelium te verkondigen.

Uitrustinge van den *Autheur* tot deze groote Reize.

De Heer de la Salle my tot deze onderneeminge bereid ziende/ zei my/ dat ik hem een byzonder genoegen zou geeven: doch God weet of hy toen volgens zijn hert sprak: Maar 't zy hoe 't zy/ hy gaf my den Vreden-Kalumet, en een Kanoo van Basten of schorssen van Boomen/ benevens twee Zoldaaten; waer van den een was genaamt Antoni Auguel bygenaamt Picard du Gay, en den ander Michiel Ako, geboortig van Poitou. Hy belaaden desen laatsten met eenige Koopmanschappen/ in die Landen omtrent duizend gulden waardig; geschikt zijnde/ om eenige vereeringen aan de Wilden te doen: Hy gaf my ook in 't byzonder tien Messen/ twaalf priemen/ een rol Martinischen Tabak; omtrent twee ponden witte en swarte Getsteenen/ benevens een pakjen met Naalden om'er aan de Barbaaren vereeringen van te doen: daar by voegende/ dat hy meer zou gegeeven hebben/ indien hy 't had konnen doen.

Men kan hier aan van de grootheid mijner uitrustinge/ tot een onderneeminge als de mijne/ oordeelen. Ik ontfing den zegen

gen van den Vader Gabriel: Ik nam mijn afscheid van de Heer de la Salle; en na ik all' ons Volk / 't welk my tot de Kanoo toe vergezelschapten had omhelst / begaf ik my in deze swakke Boot. Den Vader Zenobe bleef by de Illinooizen; en den goeden Vader Gabriel eindigde zijn Adieu met deze woorden der Schriftuure: *Viriliter age, & confortetur cor tuum;* 't welk is: Draagd u mannelijk, en u herte worde versterkt.

KAPITTEL XXXVI.

Vertrek van den *Autheur* van 't *Fort Crevecœur* met de twee Mannen, of Zoldaaten daar hier vooren van gesprooken is, om sig na de ver afgelegene Volkeren te begeeven.

MEn moet toestaan / dat men de groote gevaaren rijpelijk overweegende / waar aan ik my onder zo veele woeste Natien, alleen met twee Mannen vergezelschapt zijnde / bloot stelde; een ieder behalven my zeer zou hebbe doen wankelen. En in der daad ik zou het speeltuig van de Heer de la Salle niet geweest hebben / die my roekeloos en lichtelijk in gevaar stelde / indien ik all' mijn betrouwen niet op God gesteld had / die een gelukkige uitkomst aan onze Ontdekkinge kon geeven.

Wy vertrokken den 29. Februari des Jaars 1680. / en bejegenden tegen den avond de Riviere Illinoois afzakkende / verscheidene Troupen Wilden; die met hunne Pirogen, of Scheepjens als de Venetiaansche Speel-Jachten met wilde Stieren belaaden / die ze op de Jagt gedood hadden / weder in hunne Dorpen kwamen. Ze trachten ons te verplichten / om met hen weder te rug te keeren: en onze Kanoos-voerders waren zeer wankelmoedig / en zeiden my / dat de Heer de la Salle ons bloot stelde / van om 't leven gebracht te worden.

Ontmoetinge van een meenigte *Wilden* met wilde Stieren in hunne Scheepen.

Ondertusschen dorsten ze my niet verlaaten; om dat zy met te rug te keeren / zouden genoodzaakt zijn geweest / weer door ons Fort te passeeren; daar men niet zou nagelaaten hebben / hen aan te houden. Wy vervolgden dan des anderen daags onze Schipvaart; en mijne twee Kanoos-voerders bekenden voornemens geweest te zijn / van my by de Wilden te laaten / en zich

Wankelmoedigheid der *Kanoos-voerders*. Hun ontrouw voornemen.

met

[redacted]

met de koopmanschappen te bergen en de vlucht te neemen: doch by voegende dat de Heer de la Salle hen veel meer als de waarde dezer koopmanschappen schuldig was.

De *Rivier Illinoois* met Heuveltjens met Boomen verciert, omzoomt.

De Rivier Illinoois op de welke wy voeren / is gelijk ik reets gezegt heb / zo diep en breet als de Maas by Namen. Aan twee andere oorden verbreed ze zich tot een kwartier weegs. Ze is omzoomt met kleine Heuveltjens / welkers afhellingen of schuinten met Hout-gewas en groote Boomen bedekt zijn. Deze Heuveltjens zijn omtrent een kwartier uurs van malkander geleegen; laatende een Moeras-achtige grond / die dikmaals doch in 't byzonder in de Lente en in den Herfst door 't water ondergeloopen is / tusschen beiden: en ondertusschen belet dit niet dat'er zeer groote Boomen wassen. Als men op deze Heuveltjens is / ontdekt men zo ver 't gezicht zich kan uitstrekken / van plaats tot plaats kleine Boschjens met hoogstammige Boomen / zo cierlijk en zo wel onderscheiden als of s' 'er door de konst geplant waren. Den loop dezer Riviere is niet geweldig of sterk als in tijde van swaaren regen; en is bekwaam om t'allen tijde geduurende honderd Mijlen weegs van haare Mond tot het Dorp der Illinooizen, met groote Barken te bevaaren: loopende by na gestadig na 't Zuiden ten Westen.

Vermaakelijke Boschjens en Weiden. Is zeer bekwaam om bevaaren te worden.

Van de *Tamaroa*, of *Maroa*, daar omtrent geleegen.

Wy vonden den 7. Maart omtrent twee Mijlen van haare Mond een Natie Tamaroa of Maroa genaamt; bestaande uit twee honderd Huisgezinnen. Zy wilden ons na hun Dorp geleiden / geleegen ten Westen van de Rivier Meschasipi, zeven Mijlen van de Mond dezer Riviere Illinoois: maar mijn twee Kanoos-voerders verhoopende een veel grooter winst te doen / wilden volgens den raad die ik hen gaf / liever verder opvaaren. En in der daad zy zouden ongetwijffeld door deze Wilden genomen en berooft zijn geworden; als ziende dat wy Yzer en Wapenen na hunne vyanden voerden / 't welk ze niet wilden gedoogen: Maar ze konden ons met hunne Hoof-schepen / of houte Kanoos, door 't vuur uitgehoold / niet achterhaalen; om dat deze Schepen veel swaarder als die van Basten zijn / die veel snelder als de hunne voortspoeijen.

Hebben houte *Kanoos* door 't vuur uitgehoold.

Trachten den *Autheur* en zijn byhebbende te dooden.

Zy schikten eenige jonge Manschap van hun Troup af / om ons in d'eene of d'andere enkte der Riviere, met Pijlen te doorschieten; doch te vergeefs: want eenigen tijd daar na door 't vuur 't welk zy aangesteeken hadden / de plaats van hun hinderlaage ontdekt hebbende / voeren we met'er haast over de Rivier; en kwamen aan den anderen Oever; en sloegen ons op een klein Eiland neder; laatende onzen belaaden Kanoo onder de bewaaringe van een kleinen Hond / ten einde hy ons zou doen ontwaaken;

en

en wy / ingevalle deze Barbaaren met het overswemmen der Riviere ons wilden overvallen / te vaardiger zouden konnen inschepen.

Deze Wilden dus ontweeken zijnde / kwamen we wel haast aan de mond van de Riviere Illinoois, vijftig Mijlen van de Sterkte Crevecœur, en omtrent honderd Mijlen van 't groote Dorp dezer Barbaaren geleegen. Dezen Mond is op de Polus hoogte van tusschen de 35. en 36. Graaden geleegen; en bygevolge na onze gissinge / zonder daer onder de bochten / de welke de groote Riviere Meschasipi tot de Zee toe zou konnen maaken te bevatten / omtrent honderd en twintig of honderd en dartig Mijlen van de Golfe van Mexico.

Gelegentheid van de Mond der Rivier *Illinoois.*

Is 120. of 130. Mijlen van de Golfe *Mexico* geleegen.

Aan den Hoek de welke deze Riviere Illinoois aan de Zuid-zijde van zijn Mond maakt / ziet men een vlakke Rots van omtrent veertig voeten hoog / zeer bekwaam om 'er een Sterkte op te bouwen. Aan de zijde van 't Noorden / tegen over deze Rots strekkende na 't Westen / over de groote Rivier Meschasipi, zijn Velden van swarte Aarde / daar men geen einde van ziet / schijnende als t'eenemaal bereid om bebouwt te worden: en zouden buiten twijffel door de twee Oogsten van 't Graan 't welk men daar alle Jaar zou konnen doen / zeer voordeelig zijn; en lichtelijk 't onderhoud voor een Kolonie of Volk-plantinge verschaffen.

Swarte en bekwaame Aarde tot den Landbouw aldaar.

't Ys 't welk van de zijde van 't Noorden kwam / hield ons ter plaatze daar wy waren blijven leggen / tot den 12. Maart op. Doch dit duurde niet lang; en wy vervolgden onzen weg / de Rivier Meschasipi over vaarende en allerwegen pylende / om te zien of de zelve bevaarbaar was. Men vind in de midden dicht by de Mond van de Riviere der Illinooizen drie kleine Eilandjens / de welke het hout en de boomen / de welke van 't Noorden afzakken / ophouden. Dit is de oorzaak dat men 'er verscheidene zeer breede Zandzisten vind; en niet te min zijn 'er de Kanaalen diep genoeg / en men vind 'er bekwaam water / om 'er met groote Barken door te vaaren: en de groote platte Schepen konnen 'er t'aller tijd passeeren.

Beschrijving van drie Eilandjes in de *Meschasipi.*

Deze groote Rivier Meschasipi gaat na 't Zuid-zuid-Westen / en komt van 't Noorden / en 't Noord-Westen: Ze loopt tusschen twee reijen Bergen de welke zo bochtig als deze groote Rivier loopen / en aan dien oort klein genoeg zijn. Op sommige plaatzen zijn ze ver genoeg van de Oevers; zo dat 'er tusschen de Bergen en deze groote Rivier groote Weiden zijn / daar men dikmaals geheele troupen van wilde Stieren en Koeijen ziet Weiden. Op andere plaatzen laaten deze hoogtens wijtens in de

Den loop van de *Meschasipi.*

Wilde Stieren op haa-

re Oevers. forme van een halven cirkel of rond/ de welke met Gras of Hout-gewas bedekt zijn.

Schoone Velden en Weiden. Aan de andere zijden dezer Bergen / ziet men zo ver zich 't gezicht kan uitstrekken / groote Velden / die wy in waarheid de vermaakelijkheden van Amerika konnen noemen. Deze groote Rivier heeft by na over al een halve / en aan sommige plaatzen een Mijl in de breete. Ze is door een menigte Eilanden met Boomen bedekt / en met zo veel Wijngaarden doorvlochten/dat men 'er naauwelijks door kan gaan. Aan deze plaats van 't

Van de Rivier *Ottenta.* Westen ontfangt ze geen aanmerkelijke Rivieren, als die van de Otontenta, en een andere die van 't West-Noord-Westen komt / zeven of acht Mijlen van den Water-val van St. Antoni van Padua geleegen / gelijk wy in 't verbolg zullen zien.

Schadelijke eer-sucht van *la Salle.* 't Is hier dat ik wel wil / dat al de wereld de verborgentheid dezer Ontdekkinge / weete; die ik tot noch toe / om aan de Heer de la Salle, die alleen den roem en eer / en al de geheimste kennisse dezer Ontdekkinge wilde hebbe / geen misnoegen te geeven / heb verborgen gehouden. Hierom is 't / dat hy verscheide perzoonen aan zijn eerzucht heeft opgeoffert / die hy door de gevaaren blood stelde; om te verhinderen / dat ze niet zouden openbaaren / 't geen ze gezien hadden; en dat zulks zijne heimelijke voorneemens niet schadelijk mocht weezen.

KAPITTEL XXXVII.

Wat de beweeg-redenen zijn geweest, de welke den *Auteur* voor dezen gehad heeft, de aantekeningen, die hy van deze Ontdekkinge had te verbergen; en de zelve niet in de beschrijvinge van zijn *Louisiane*, voor zoo veel 't neder einde van de groote *Riviere Meschasipi* aangaat in te lijven, voor en al eer tot de verhandelinge van haaren oorsprong te komen, gelijk hy gedaan heeft.

MEn moet toestaan / dat het zeer zoet en aangenaam is/ den arbeid en ongemakken die men heeft uitgestaan / in zijn gedachten te brengen; en ik denk nooit als met verwonderinge aan de uitneemende moeijelijkheid / daar ik my aan de

[redacted]

de Mond van de Rivier Illinoois op 't groote Water Meschasipi in bevond / niet als twee Mannen by my hebbende / zonder eenigen voorraet ; buiten staat van ons tegen de bespringingen / daar wy gestadig voor bloot stonden / te komen verdedigen ; en dat door 't voornemen om in een onbekend Land by woeste Natien te gaan ; dus gevoel ik een heimelijke vreugde en vernoegen in mijn hert / my van zo veele gevaaren ontkomen / en gelukkiglijk van zulken swaaren Reize wedergekomen te zien.

Deze Riviere Illinoois werpt zich op de Polus hoogte van tusschen de 36. en 33. Graaden in de Meschasipi ; ten minsten dit dacht my door mijn observatie ten tijde dat ik aldaar passeerde / hoewel men 't zelve gemeenlijk op 38. Graaden steld. Die de welke hier na deze Reize zullen doen / zullen meer tijd hebben om dit wel op te neemen / als ik gehad heb ; om dat ik my ter dier tijd zo van de kant van de Heer de la Salle, als van die der twee Mannen die ik by my had / en my op de Reize moesten vergezelschappen door moeyelijke zaaken verhinderd vond.

Waar de Rivier Illinoois zich in de Meschasipi ontlast.

Ik was ontwijffelbaar verzekerd / dat by aldien ik na 't benedeu einde van de groote Riviere Meschasipi afzakte / de Heer de la Salle niet zou na-laaten / van my by mijn Superieurs te lasteren / en hen een kwaaden indruk van mijn doen te geeven ; om dat ik de streek na 't Noorden verliet / de welke ik volgens zijn ernstig verzoek / en 't overslag dat wy te zamen gemaakt hadden / moest volgen : doch ik zag my op 't point om van honger te sterven / zonder te weeten wat ik zou besluiten ; om dat dese twee Perzoonen die my vergezelschapten / opentlijk dreigden / van my geduurende de nacht te verlaaten ; en de Kanoo met al 't geen 'er in was met zich te neemen / indien ik hen verhinderde / na de Volkeren die aan 't neder einde dezer groote Riviere woonen / af te zakken.

Waarom den Autheur de Meschasipi na 't Zuiden afvoer.

My dan in deze verwarringe ziende / dacht my / dat ik niet in twijffeling moest blijven / over de parthy die ik te verkiezen had ; en dat ik mijn eigen behoudenisse boven den geweldigen drift / de welke de Heer de la Salle had / om alleen den roem dezer Ontdekkinge te hebben moeten stellen. Mijn twee Mannen my dan bereid ziende / om hen allerwegen te volgen / beloofden my een oprechte getrouwigheid. Na dat wy dan malkander tot een onderlinge verzekeringe de hand hadden gegeeven / begaven we ons op weg / om onze Reize te beginnen.

't Was den 8. Maart van den Jaare 1680. dat wy ons na 't doen der gewoonlijcke gebeeden in onze Kanoo scheepten. Wy volharden alzo des morgens en des avonds in de Godsdienstigheid onder ons gebruikelijk. 't Is 't welke aan deze plaats op deze

groote Rivier afzakte, verhinderden ons zeer; om dat onze Kanoo van schorssen 't zelve niet kon wederstaan. Ondertusschen bekwamen wy altijd een genoegzaame wijdte, om tusschen de Ys-schollen door te komen. Wy kwamen dan na omtrent zes Mijlen weegs aan de Rivier van een Natie die men de Osages noemd; en die na de Missorites gelegen zijn. Deze Rivier, komt van 't Westen, en scheen ons by na zo groot als de Rivier Meschasipi te weezen, daar wy ons toen op bevonden, en in de welke zy haar ontlast. 't Water is'er zeer onklaar door de Modderachtige aarde, die ze met zich sleept; zo dat men 't nauwlijks kan drinken.

Meenigte van Natien by de Rivier Osages.

De Issati die aan 't hooger einde van de Meschasipi woonen, gaan dikmaals, zelfs tot boven de plaats daar ik my toen bevond, ten Oorlog. Deze Volkeren, welkers spraake ik verstond, dewijl ik gelegentheid had de zelve te leeren gedurende 't verblijf 't welk ik in 't vervolg by hen had, hebben my te kennen gegeeven, dat deze Rivier van de Osages en van de Missorites door een meenigte anderen word geformeert; en dat men de zelve tien of twaalf dagen weegs op-vaarende, by een Berg haaren oorsprong vind, daar men al de Bronnen en Beeken ziet, die vervolgens deze Rivier maaken. Zy voegden'er by, dat men aan geene zijde van dezen Berg de Zee en groote Schepen zag; en dat deze Rivieren met een groote meenigte Dorpen beslagen zijn, daar men veele en verscheidene Natien in vind: en dat'er Landen en Weiden zijn, daar een groote meenigte wilde Stieren en Beevers in gevonden worden.

Modder grond der groote Riviere Meschasipi en hoe ver 't zelve duurt.

Hoewel deze Rivier zeer groot is, en veele Wateren uitstort, zo scheen de Meschasipi daar wy ons doen op bevonden, niet vermeerderd te zijn. Ze sleept aldaar zo veel Modder met zich, dat door haaren Mond het Water Meschasipi, welkers grond en Oevers ook vol slijk zijn, veel meer na enckel Modder als na 't Water van een Rivier gelijkt. Dit duurt zodanig twee honderd Mijlen ver tot aan de Zee toe; om dat de Meschasipi op verscheide plaatzen bochtig loopt, en overvloedig Water van zeven Rivieren, by na zo groot als zy zelfs, in haaren Boezem ontfangt.

Wy namen dagelijks als wy konden, in kleine Hutten ons verblijf op de Eilanden; en bluschten des nachts 't vuur uit, 't welk wy gemaakt hadden, om ons Indiaans koorn te kooken: want men riekt in deze Kontryen nà de verandering van de wind 't vuur tot drie of vier Mijlen ver. Hier door is 't dat de Wilde Krijgslieden de plaatzen erkennen en ontdekken, daar hunne vyanden zich onthouden, om de zelve te naderen.

Den

Den 9. begonden de Ys-schollen die van 't Noorden komen af-vloeijen / wat te verminderen. Na omtrent zes Mijlen weegs / vonden wy aan de Zuid-zijde by den Oever dezer groote Riviere, een Dorp; 't welk wy geloofden dat van de Tamaroa bewoond wierd / de welke ons voor dezen vervolgt hadden. Wy vonden'er niemand; en hunne Kabaanen ingegaan zijnde / namen wy'er eenige Maaten Koorn uit; 't welk ons van grooten dienst op de reize was. Wy dorsten ons om te Jaagen niet ver van de groote Riviere verwijderen / uyt vreese van in de hinderlaage van eenige Barbaaren te vervallen. Wy lieten'er zes Messen met hechten / en eenige vademen geregen swarte Get-steentjens in plaats van 't Indiaansche Koorn / om'er de Wilden mee te betaalen.

Den 10. voeren we omtrent acht-en-dartig of veertig Mijlen van Tamaroa. Wy vonden'er een Rivier, de welke de Krijgs-lieden van de Illinooizen ons te vooren gezegt hadden / dichte by een Natie die ze Ouadebache noemen / geleegen te zijn. Wy zagen hier niet als Modder en Biezen; en vonden de Oevers van deze groote Rivier zeer Moeras-achtig; zo dat men zo ver men kon zien moest afvaaren / zonder een bekwaame plaats te vinden om ons neder te slaan. *Van de Natie Ouadebache.*

Wy verbleeven dan den geheelen dag op deze plaats / om 'er een wilde Koey schoon te maaken / de welke wy / terwijl dit groote Dier met swemmen van 't eene Land na 't ander kwam / hadden gedood. Wy lieten'er de stukken van dit Beest de welke wy niet mee konden neemen / om dat onze Kanoo te klein was; en vernoegden ons met eenige de welke wy als reimen Spek gerookt hadden / om dat we deze spijze by gebrek van Zout niet anders goed konnen houden.

Wy scheepten ons op den 14. met Indiaans Koorn en goed Vleesch belaaden weer in; 't welk ons voor ballast verstrekte; en daar wy omtrent gedurende den tijd van veertig Mijlen van leefden. Wy konden beswaarlijk ontschepen ter oorzaake van de groote meenigte Modder en Biezen / die wy aan beide de Oevers dezer groote Riviere vonden. Indien we in een Sloep geweest hadden / wy zouden'er onze nacht-rust in genomen hebben / om dat het zeer moeyelijk was aan Land te komen / ter oorzaake van de Modder / 't schuimen van 't Water / en de beevende Aarde. *Moeilijkheid in de ontscheepinge aldaar.* *Beevende Landen.*

Den 15. ontmoeten wy drie Wilden op onzen weg; die van den Oorlog of van de Jagt kwamen: en dewijl wy in staat waren van hen 't hoofd te bieden zo naderden we de zelven; 't welk hen dee vluchten. Doch een van hen eenige treeden gedaan heb- *Ontmoetinge van drie Wilden.*

bende / kwam weer na ons toe / en bood ons den Kalumet der Vreden aan ; de welke wy met blydschap ontfingen. Dit dee de anderen weer by ons komen. Wy verstonden hun spraake niet ; doch noemden hen twee of driederley Natien. Een van hen antwoorden ons tot driemaal Chikacha, of Sikacha, 't welk buiten twijffel de benaaminge van zijn Natie was. Zy boden ons eenige Pellikaanen aan / die ze met hunne Pijlen gedood hadden : en wy gaven ze weer van ons gedroogt Vlees. Deze menschen konden niet in onze Kanoo komen / om dat ze te klein en te zeer belaaden was. Zy vervolgden hun weg te Land / terwijl wy hen een teken gaven van hen na hun Dorp te volgen ; doch wy verlooren ze eindelijk uit het gezicht.

Beschrijvinge hunner Pyrogen.

Na twee dagen vaarens vonden wy een tamelijk getal Wilden op den Oever ten Westen dezer Riviere. Wy hadden te vooren een dof geluit als dat van een trom / en verscheydene stemmen van menschen gehoord / die Sasacouest riepen : 't welk wakker of wie daar te zeggen is. En dewijl wy hen niet dorsten naderen / zonden de Wilden ons een van hun Pyrogen, of groote houte Kanoos, de welke zy van de Stam van een Boom maaken / die ze met het vuur uithoolen / zijnde van gedaante als de kleine Schepen / of als de Venetiaansche Speel-schuitjens.

Des Autheurs arrivement by de Akansa.

Wy boden hen den Kalumet der Vreden aan : en de drie Wilden daar wy hier voorens van gesprooken hebben / gaven ons met hunne gebeerden te kennen / dat wy voet aan Land moesten zetten / en met hen na hunne vrienden de Akansa gaan. Zy droegen dan onze Kanoo, en de Koopmanschappen van ons Volk zeer getrouwelijk. Dit Volk onthaalden ons op hunne wijze met groote betooningen van vriendschap. Zy gaven ons een byzondere Kabaan, en vereerden ons Boonen / Meel van Indiaans Koorn / en gedroogd Vlees : en wy deeden hen weer vereeringen van onze Europische Koopmanschappen / daar ze groot werk van maaken. Zy laagen de vingeren op de mond / om te betoonen dat s' 'er zich over verwonderden / en boven al over ons Vuur-geweer.

Word van de zelve deftig onthaald.

Onderscheid tusschen de Zuider en Noorder Amerikaanen.

Deze Wilden zijn zeer verscheiden van die van 't Noorden / die gemeenlijk van een droevigen / doffen en wreeden aard zijn : maar dezen zijn veel beter gemaakt / eerlijker / mildadiger / en zeer vrolijk. Hunne jonge lieden zijn zo zedig / dat ze by de Ouden indien ze niet gevraagd worden / niet zouden durven spreeken. Wy vonden by deze Natie tamme Hoenderen / Indiaansche Hoenderen in groote meenigte ; en getemde Trap-ganzen als de Ganzen in Europa. De Boomen begonden reets haare Vruchten te vertoonen / als de Perzikken en andere Vruchten van die natuur.

Dieren en Vruchten.

Onze twee Mannen begonden de maniere om met dit Volk te handelen / te leeren ; en indien s' 'er Beevers en Pelteryen voor hunne Koopmanschappen hadden komen ruilen / ze zouden de zelve al te maal verhandeld / en wy by deze Barbaaren gelaaten hebben. Maar ik gaf hen te kennen / dat deze Ontdekkinge hen van meer belangen als de winst op hunne Koopmanschappen zou weezen / en dat het noch geen tyd was op de Koophandel te denken. Ik raaden hen van een bekwaame plaats te zoeken / om'er all' de Koopmanschappen die ze met my in de Kanoo mede genomen hadden / tot hun wederkomst in te verbergen. Ze wierden van mijn gevoelen / en wy dachten niet anders als op middelen om dit voorneemen werkstellig te maaken.

Na veele Gasteryen en dansen van onze waarden scheepten wy ons den 18. der selve Maand kort voor den middag weer in. Deze Wilden zagen onze Koopmanschappen met tegenheid van daar dragen : Doch om dat ze onzen Kalumet van Vreden aangenomen / en ons weer een anderen gegeeven hadden / lieten ze ons in alle vryheid gaan. Vriendelijke afscheiding van deze *Wilden*.

KAPITTEL XXXVIII.

Vervolging der Reize van den *Autheur* op de groote *Riviere Meschasipi*.

WY vonden dit groote Water afvaarende / een plaats tusschen twee verhevene Landen / 't welk ten Oosten een klein Boschje had. Wy hadden een scharpe Schup en een Spade / daar we ons van bedienden / om een Keldertjen te maaken / daar wy all' de Koopmanschappen in verborgen ; alleenlijk de noodzaakelijkste / en die 't bekwaamste waren om vereeringen te doen / behoudende. Toen lagen wy'er stukken Hout over ; die we zodanig met zoden bedekten / dat men'er niets van bemerken kon. Wy verzamelde al de aarde die we'er uitgegraaben hadden / en wierpen de zelve in de Rivier.

Na 't volbrengen van dit werk / scheepten we ons weer met'er haast in ; en lichten de schorssen van drie Eike-boomen / en men maakten een figuur van drie kruissen op een Katoen-boom / ten einde de plaats daar onze goederen verborgen waren / te kennen. Wy kwamen vervolgens ses Mylen van Akansa, daar wy van daan gegaan waren / en vonden een ander Dorp van deze Natie ;

en

en daar na noch een ander van de zelve / omtrent twee of drie Mijlen laager.

Arrivement, en onthaal der *Wilden* in andere Dorpen aan den *Autheur* gedaan. En onder andere van de *Taensa*.

't Schijnd dat deze Barbaaren booden aan all' deze Natien hadden gezonden / om de zelve te verwittigen : want deze Volkeren deeden ons 't beste onthaal van de wereld ; hunne Vrouwen / hunne Kinderen / en die van 't geheele Dorp deeden ons groote toejuigchingen / en gaven ons alle mogelijke teekenen van blijdschap. Wy gaven hen van onze kant blijken van onze erkentenisse / met hen vereeringen te geeven : de welke te kennen gaven/ dat wy in vreeden en vriendschap gekomen waren.

Den 21. bracht ons deze Natie na een verder afgelegen Volk / welkers benaaminge zy ons / met de zelve te herhaalen / te kennen gaven. Het waren de Taensa in welkers Dorp zy ons brachten. Deze Wilden woonen dicht by een klein Meer , 't welk de groote Riviere Meschasipi in dat Land maakt. De tijd liet ons niet toe veele van hunne Dorpen / daar wy door passeerden te bezichtigen.

Deftigheid van hun Opperhoofd.

Dit Volk ontfing ons met veel meer plechtelijkheid als de Akansa. Een hunner Opperhoofd kwam zich op den Oever der groote Riviere met beleefdheid by ons voegen. Hy was met een witten Tabbaard of Deeken van de schorsse van en Boom / de welke ze in die Landen spinnen / gekleed : Twee zijner Dienaren gingen voor hem / met een soort van een plaat of stuk koper / 't welk als Goud tegen de Zonne blonk : en ze namen onzen Kalumet van Vreeden met groote tekenen van blijdschap aan.

Hun eerbiedigheid tegen den zelven als mede voor de *Recollecten*.

Dit Opperhoofd hield zich in een deftige gestalte des ligchaams : en all' de Mannen / Vrouwen / en Kinderen die'er tegenwoordig waren betoonden aan hem zo wel als aan my groote achtinge. Ze kusten de mouwen van mijn kleed van St. Franciscus, 't welk ik altijd onder de Natien van Amerika heb gedragen. Dit gaf my te kennen / dat deze Volkeren die van onze Ordre onder de Spanjaarden moesten gezien hebben / die in Nieuw Mexico woonen ; om dat ze gewoon zijn ons Orden-kleed te kussen : doch dit was alles maar by gissinge.

Hun vreemde manier van dansen.

Deze Taensa geleiden ons met al onze toerustinge / terwijl twee van hun Volk onze Kanoo van schorssen op den rug achter na droegen. Zy brachten ons in en schoone Kabaan of Hutte met Matten van platte Biezen of glad Indiaans Riet gedekt. Hun Oversten onthaalden ons met al 't geen deze Natie ons te eeten kon geeven. Daar na richten ze een soort van een dans aan / houdende de Mannen en Vrouwen hunne armen door malkander gestrengeld : Zo haast de Mannen de laatste Sylabe hunner Liederen geëindigd hadden / zongen de Vrouwen (de welke in dat

Hun onver-

Land

Land ten halve gedekt zijn) by beurten / met een ſcherpe en onaangenaame ſtem / de welke ons verveelden en door 't gehoor ſtak.

maakelijk geſang.

Dit Land is vervuld met Palm-boomen, Wilde Lauwrier-boomen, en met veel anderen die aan de onzen van Europa gelijk zijn; als Pruime-boomen, Perzikke, Peere en Appel-boomen van alderhande soorten. Daar zijn vijf of zesderhande Noote-boomen, welkers Nooten van een ongemeene groote zijn. Ze hebben ook veel drooge vruchten / die zeer groot zijn / en die wy bevonden goet te weezen. Daar zijn noch veele vrucht-boomen die men in Europa niet vind: maar 't was noch te vroeg in de Zomer om 'er de vruchten van te kennen. Wy zagen 'er ook Wijngaarden die wel haaſt ſtonden te bloeijen. En aangaande dit Volk / 't ſcheen ons van een lieftalligen inborſt te weezen; zijnde zeer leerzaam / vriendelijk / en redelijk.

Schoonheid en overvloed van vruchten aldaar.

Wy ſliepen by deze Natie; en ontfingen 'er zulken goeden onthaal als men kon wenſchen. Ik liet ons Volk hun beſte toeruſtinge aandoen; en ze wapenden zich van 't hoofd tot de voeten. Toen vertoonden ik de Wilden een Piſtool 't welk vier ſchooten achter malkander dee. 't Kleed van St. Franciſcus 't welk ik te dier tijd met den witten gordel om 't zelve aan had / was noch byna geheel nieuw / toen ik van 't Fort Crevecœur vertrok. Deze Wilden verwonderden zig over mijne voetzoolen en over de naaktheid mijner voeten! Dit alles zo wel als onze manieren van leven en handelingen trok eenparigtijk de genegendheid en groot-achtinge van deze menſchen tot ons; en drukten zulke goede gevoelens voor ons in hunne gemoederen / dat ze niet wiſten wat vriendſchap zy ons zouden doen.

Hun verwonderinge over de kleedinge van den *Autour*.

Zy hadden ons wel by hen willen houden: en ten einde ons zelfs te krachtiger blijken van hun achtinge te geeven / zo deeden ze gedurende de nacht de Koroa hunne Bond-genooten / onze komſt by hen verſtaan. Dit was de oorzaak dat de Opperhoofden en de voornaamſten van hen ons des anderen daags kwamen bezoeken; om ons haare vreugde te betoonen / de welke zy over onze komſt by hunne vrienden hadden. Ik liet van mijn Volk een Boom van wit hout vierkantig houwen; en wy maakten vervolgens een kruis / 't welk wy twaalf voeten van 't Huis of van de groote Kabaan, in de welke wy ons verblijf hadden / oprechten.

Den 22. verlieten wy deze Natie; en den Overſten van de Koroa vergezelſchapten ons tot in zijn Dorp; 't welk tien Mijlen laager in een vermaakelijk Land gelegen is. Men ziet 'er aan de eene zijde Indiaans Koorn / en aan de andere zijde ſchoone Wei-

Des ſelfs arrivement by de *Koroa*.

P den.

den. Wy booden hem drie Bijlen / zes Messen / vier vademen Tabak van Martiniko, eenige Priemen en kleine pakjens met Naalden aan; het welk zy met groote toejuighinge aannamen.

Hoe by de selven onthaald.

Dezen Oversten presenteerden ons een Kalumet van vrede van rood Marber / welkers Pijp met Pluimen van vier of vijfderlye soort van Vogelen verciert was.

Op wat vreemde wijse zy hem sijne vordere Reize te kenne geeven.

Geduurende 't onthaal 't welk dezen Oversten ons dee / gaf hy ons met een stok / met de welke hy verscheide trekken in 't zand maakte / te kennen / dat wy noch zes of zeven dagen vaarens van de Zee waren; de welke hy ons als een groot Meer verbeelde / daar men groote houte Kanoos ziet. Den 23. dezen Oversten van de Koroa ons vertijd ziende om na de Zee te vertrekken / liet veele van zijn Volk in twee houte Kanoos gaan / om met ons deze groote Rivier af te vaaren. Hy had hen ook leevensmiddelen mee doen neemen; en dit dee dat wy geen de minste wantrouw hadden.

Vertrek van den Autheur van daar.

Maar toen ik de drie Chikacha, waar van ik gesprooken heb / gewaar wierd / die ons na all' de Natien daar wy na toe gingen volgden / belasten ik mijn Volk wel acht op hen te geeven; en in onze ontscheepingen te zien / of ze hen niet in hinderlaagen zouden leggen / om ons te overrompelen. Wy waren nu in de Paasdag; doch konden by gebrek van Wijn / die ons van 't Fort Frontenak had ontbrooken / de Misse niet doen. Wy begaaven ons van wat aan een zijde van deze Volkeren / die altijd 't oog op ons hadden / ten einde onze gebeeden te bidden / en de plichten der goede Christenen in dien plechtelijken dag te doen. Ik maande ons Volk tot het betrouwen op God aan; waar na wy ons in 't gezicht van 't geheele Dorp inscheepten.

Verdeeling vande Meschasipi in twee Kanaalen, en 't groote Eiland aldaar.

De drie Chikacha gingen in de houte Kanoos van de Koroa die ons vergezelschapten zes Mylen beneden hun Dorp. Hier verdeeld zich de Meschasipi in twee Kanaalen, de welke een groot Eiland maaken / 't welk ons zeer lang scheen te weezen; en dat volgens de aanmerkinge die wy 'er in 't voorvaaren van 't Kanaal, 't welk aan de West-zijde is / van deeden / omtrent zestig Mijlen lang is. De Koroa hadden ons door 't teeken 't welk ze ons hadden gegeeven verplicht / dezen weg te neemen; maar de Chikacha wilden ons door 't ander Kanaal 't welk aan de Oost-zijde is / doen vaaren; wel licht om de eer te hebben / van ons na negen of tien onderscheidene Natien te geleiden / de welke aan die kant gelegen zijn; en 't welke / gelijk wy in onze wederkomste zullen aanmerken / goede menschen schijnen te weezen.

Hier verlooren de Wilden die ons vergezelschapten / om dat hunne Kanoos van hout / zo snel niet konden voortvaaren als

onze

onze Kanoo van Basten / de welke veel lichter / als deze Houte Kanoos was. De stroom van dit Kanaal zeer snel zynde / deeden wy in dien dag na onze gissinge vyf-en-dartig of veertig Mijlen; en waren noch niet ten einde van dit Eiland. Wy voeren dit Kanaal over / en namen ons verblijf op dit Eiland / en vertrokken des anderen daags.

Den 24. noch wel vijf-en-dartig of veertig Mijlen gevaaren hebbende / wierden wy op den Oever der Riviere twee Visschers gewaar / die de vlucht namen / eenigen tijd daar na hoorden wy een krijgs-geschrey / en na allen schijn 't gedommel van een Trom. Daar na verstonden wy dat dit de Natie genaamt de Quinipissa was: en nademaal wy voor de Chikacha duchten / hielden we gestadig 't midden van 't Kanaal; en vervolgden aldus onzen weg met alle mogelijke vlijt en naarstigheid.

De Quinipissa.

Wy ontscheepten zeer laat in een Dorp op den Oever der groote Riviere geleegen; 't welk men ons naderhand heeft gezeit de Natie van de Tangibao te weezen. Men had alle reden om te gelooven dat deze laatsten door hunne vyanden geplonderd waren: want wy vonden in hunne Kabaanen tien Mannen met pijl-schooten gedood. Dit deed ons ten eersten uit hun Dorp gaan / en de groote Rivier overvaaren / gestadig onzen weg na 't groote Kanaal neemende. Wy namen ons verblijf zo laat als wy konden op den Oever der groote Riviere, daar wy terstond van 't aangedreeven hout 't welk wy aan de strant vonden / vuur maakten. En na dat wy alvoorens ons Indiaans koorn gestamt / en met gedroogd Vlees vermengd hadden / lieten wy 't tot een Pap kooken.

De Tangibao.

Den nacht met onrust / ter oorzaake van de tien Wilden die met Pijlen gedood waren / doorgebracht hebbende / scheepten wy ons des smorgens zijnde den 25. met 't krieken van den dag in; en kwamen na een schipvaard / die noch langer als die des voorigen daags duurde/aan een hoek of punt / daar de Rivier zich in drie Kanaalen verdeeld. Wy passeerden met 'er spoed door de middelste / de welke heel goed en zeer diep was. 't Water is 'er half zout: en drie of vier Mijlen laager bevonden wy 't geheel zout te zijn: en noch een weinig vorder komende / ontdekten wy de Zee; 't welk ons terstond noodzaakte / om ten Westen de Riviere Meschasipi aan 't Land te gaan leggen.

Zout Water aan 't einde van de *Meschasipi*. Des *Auteurs* arrivement aan de Zee.

KAPITTEL XXXIX.

Redenen, de welke ons noodzaakten de groote Rivier *Meschasipi* weder op te vaaren, zonder verder na de Zee te gaan.

Vreeze van de Kanoos voerders voor de *Spanjarden.*

ONze twee Mannen waren zeer bevreesd / door de Spaanjarden van nieuw Mexiko, die ten Westen van deze groote Rivere gelegen zijn / gevangen te worden. Zy waren in de uiterste benaauwtheid en bekommeringe; en zeiden telkens tegen my / dat by aldien ze ongelukkiglijk in de handen der Spaanjarden van deze Landstreeke kwamen te vervallen / zy nooit weder in Europa zouden komen. Doch ik zei hen niet al 't geen ik 'er van dacht: want onze Geestelijken hebben in oud en nieuw Mexiko vijf-en-twintig of dartig Provincien, zo dat ingevalle ik was gevangen geweest / ik niet anders als vertroostinge en vreugde konde hebben / van mijne dagen onder mijne mede-broeders / in een Land zo behoorlijk als dit / te eindigen: en waar door ik van een oneindelijk getal moeijelijkheden en van alle de gevaaren / die ik naderhand moest uitstaan / zou zijn verlost geweest: en alzo mijn leven in dit Land / 't welk men met rede de vermaakelijkheid van Amerika mag noemen / ongevoelig / en in stilte geeindigd hebben. Maar de uitneemende bekommeringe mijner twee by hebbende Mannen / dee my een ander besluit neemen.

Hoogte en gelegentheid van de groote Rivier *Meschasipi.*

Ik geef my voor geen Wis-konstenaar uit: Ondertusschen had ik door 't middel van 't Astrolabium geleerd de hoogtens op te neemen. De Heer de la Salle had terwijl wy by malkanderen waren zorge gedraagen / van my dit werktuig niet te betrouwen; om dat hy de eer van alle dingen voor zich zelven wilde bewaren.

Wy hebben nochtans daar na verstaan en ondervonden / dat deze groote Rivier Meschasipi op de Polus hoogte van tusschen de 27. en 28. Graaden in de Golfe van Mexico stort; en gelijk men op de plaats daar alle de kaarten Rio Escondido ('t welk de verborge Rivier te zeggen is) verbeelden / ook gelooft en vast-steld De Riviere van Magdalena is tusschen deze groote Rivier, en tusschen de Mijnen van St. Barbara van nieuw Mexico.

Haar mond 30. Mijlen

Deze Mond van de Meschasipi is omtrent dartig Mijlen v[an] Rio Bravo; zestig Mijlen van Palmas; en tachtig of honderd M[ij]len van Rio de Panuco van de naaste plaats van de wooning

der Spanjarden. Ingevolge van 't welke wy door 't middel van 't Zee-kompas; 't welk ons geduurende deze Ontdekkinge zeer noodzaakelijk is geweest / hebben geoordeeld / dat de Bay van den Heiligen Geest ten Noord-Oosten van deze Mond was.

van Rio Bravo.

Geduurende onzen geheelen weg / van den Mond der Riviere Illinoois, de welke in de Meschasipi loopt / hebben wy by na gestadig tot de Zee toe na 't Zuiden / en 't Zuid-Westen gevaaren. Deze groote Rivier loopt op verscheidene plaatzen bochtig; en is byna over al een Mijl breet. Ze is zeer diep / en heeft geen Zand-bankken. Niets verhinderd de Schipvaard; en de grootste Schepen konnen 'er zonder moeiten inkomen. Men slooft dat deze Rivier, de omwegen de welke door haare bochten maakt daar onder begreepen / van haaren oorsprong tot de Zee toe / meer als acht honderd Mijlen lengte in de Landen heeft. Haaren Mond is meer als drie honderd-en-veertig Mijlen van die van de Riviere der Illinooizen. En dewijl wy van 't eene tot het andere einde dezer groote Riviere gevaaren hebben / zo zullen wy haaren oorsprong in 't vervolg beschryven.

Heeft meer als 800. Mijlen in de lengte.

De twee Mannen die my vergezelschapten / waren zo wel verblijd als ik / de ongemakken van onze Reize te hebben doorgestaan; doch kwalijk te vreden / voor de koopmanschappen die wy verborgen hadden / geen Pelteryen te hebben verzameld. Ten anderen zo waren ze ook in een gestadige vreeze van door de Spanjarden gevangen te worden; zo dat ze my de tijd niet gaven / die ik wel gewenscht had / om de plaats daar wy toen waren naauwkeuriglijk in acht te neemen. Zy wilden nooit met my tot het bouwen van een kleine Kabaan, die wy met het drooge gras uit de Weiden zouden gedekt hebben / arbeiden. Mijn voorneemen was / aldaar een Brief met mijn hand geschreeven en verzegeld te laaten / om de zelve in handen van de bewoonders van dat Land te doen komen. Dit noodzaakten my / uit vreeze van hen te vergrammen / te zeggen; dat wy alle mogelijke vlijt zouden aanwenden om deze groote Rivier na 't Noorden op te vaaren / daar ze lichtelijk hunne koopmanschappen zouden konnen verruilen: En ik dee hen altyd hoopen / dat ik in alle dingen hun geluk en voordeel zou behertigen.

Al 't geen ik voor 't weder opvaaren van de Meschasipi kon verwerven / was / dat ze een Boom van hart Hout vierkantig hakten / daar wy een kruis van omtrent tien of twaalf voeten hoog van maakten; 't welk wy vervolgens in de aarde heiden / de welke by geluk op die plaats leemachtig en vast was. Wy maakten 'er een Brief met mijn naam en van die der twee Mannen dewelke by my waren / benevens een kort verhaal onzer hoe-

Onderzoek van den *Auteur* of 'er Volkeren by de Mond der

yen met 't op leggen der handen.

die ze ons vervolgens op 't hoofd lagen. Dit schreyen maakte my veel onrust. Ze verhinderden my te slaapen; en wy hadden na de groote ongemakken des daags wel rust van nooden: behalven dat ze my veele bekommeringen gaven. En ik wist niet wat ik 'er van denkken zou. 't Scheen my dat deze Barbaaren kreeten om dat eenigen hunner Krijgs-lieden hadden voor-genomen ons om 't leven te brengen. En ik beelden my ook somtijds in / dat ze schreyden door een uitwerkinge van medogentheid / de welke zy over de kwaade handelinge hadden die men ons aandee: Zo dat my deze traanen groote bekommeringe veroorzaakten.

Op een andere gelegendheid keerden Aquipaguetin weer tot zijn woedelijken inborst. Hy had 't grootste gedeelte der Krijgs-lieden zo wel weeten te winnen / dat wy op zekeren tijd by den Kapitein Narhetoba, die ons onder zijn bescherminge hield / ons niet konnende nederslaan / en genoodzaakt zijnde ons met de Kanoo en de voordere uitrustingen aan 't einde der Leger-plaatze ter neder te zetten; terstond van deze Barbaaren verstonden / dat dezen Kapitein, volkomentlijk had besloten / om ons 't hoofd in stukken te slaan. Dit noodzaakten ons noch twintig Messen / en eenigen Tabak uit een Kassjen of Koffertjen te neemen / 't welke wy geheel vergramt in 't midden der misnoegden wierpen.

Edelmoedigheid van een jongen Kapitein der *Wilden*.

Dezen rampzaaligen zijn Volk d'een na d'ander aanziende / en schijnende te twijffelen / vroeg hun goed-vinden om te weeten / of hy onze vereeringe zou weigeren of aanneemen? Als we nu 't hoofd bukten / en hem een Bijl in de hand gaven om ons te dooden / nam ons den jongen Capitein, die zich uiterlijk geliet onzen beschermer te weezen / en die 't mogelijk ook inder daad was / by de armen / en leiden ons met groote gramschap in zijn Kabaan of Hutte. Een van zijne Broeders nam eenige Pylen / en brak de zelve in onze tegenwoordigheid in stukken; om ons daar door te verzekeren / dat men ons niet zou dooden.

Seldzaam teken om den Auteur in 't leven te spaaren.

Des anderen daags lieten ze ons alleen in de Kanoo, zonder gelijk ze tot die tijd toegedaan hadden / eenige Wilden te zenden om ons te helpen; maar ze bleeven alle achter ons. Na vier of vijf Mijlen vaarens kwam 'er een ander Kapitein, en dee ons ontschepen. Daar na trok hy 't Gras uit de grond / en maakten drie kleine Heuveltjes / op de welke hy ons liet neder-zitten. Vervolgens nam hy een stuk Cederen hout vol kleine ronde gaatjens / in een van de welke hy een rond stokjen harder als 't Cederen hout stak: toen woelden en wrikten hy dit stokjen zeer sterk en snel tusschen de palmen van zijne handen; en maakte door dit middel vuur; van 't welk hy zich bediende om den Tabak van

zijn

Des anderen daags zijnde den 2. der Maand / dee Michiel Ako ons in 't krieken van den dag / terwijl wy onzen weg vervolgden in acht neemen / dat'er een grooten rook niet zeer verre van ons opging. Wy geloofden dat het by de Quinipissa was ; en we vernamen eenigen tijd daar na vier Wilde Vrouwen met Hout belaaden / de welke haare treden verdubbelden / om voor ons in haar Dorp te komen : maar wy passeerden ze door de kracht van 't roeijen. Ik hield den Kalumet der Vreden / de welke de Wilden ons gegeven hadden / in de hand. Onzen Pikard du Guay kon zich niet weerhouden een schoot met zijn Snaphaan op een Troup Trapganzen / die zich in 't Riet vertoonden / te doen. Deze vier Wilde Vrouwen dien slag gehoord hebbende / wierpen hun Hout ter aarde / en zich met al haare krachten op een loope gesteld hebbende / waren ze eer als wy in 't Dorp ; daar ze 't alles in rep en roeren stelden.

Grooten schrik van de *Quinipissa* over 't lossen van een Snaphaan.

De Wilden door dit alles verschrikt zijnde / dewijl ze nooit geen Vuur-geweer gezien hadden / zetten 't op de vlucht. Ze geloofden dat het den Donder was / als niet bevattende hoe 't weezen kan / dat een stuk Hout en Yzer / 't welk ze in de handen der Europeërs zien / vuur uitwerpt / en de menschen van verre dood. Deze Barbaaren, hoewel op hunne wijse geheel gewapend ; lieten niet na in groote wanorde te vluchten. Dit dee my voet aan Land zetten / en den Vreden-Kalumet vertoonen / 't welk 't geloofsteeken van onze verbintenisse met het was ; waar na ze ons een maaltijd op hunne wijze lieten toerichten.

Ter zelver tijd deeden ze hunne gebuuren onze komst verwittigen. En terwijl we in de grootste van hunne Kabaanen zaten en aaten / zagen we veele Wilden in geleederen tot ons in treeden / die ons zulken goeden onthael deeden als ze konden bedenken. En 't scheelden weinig of onze twee Soldaaten zouden by deze Natie verbleeven hebben ; en daar was niet als de koopmanschappen / die wy verborgen hadden / 't welk hen dit Volk dee verlaaten. Dit was ook de verborge beweegrede / de welke ik had gehad / om hen de zelve te doen verbergen / op dat ze niet zouden trachten als om onzen weg te vervolgen. Deze laatste Wilden hadden ons zo veel levens voorraad gegeeven / als we begeerden. En hen eenige vereeringen gedaan hebbende / scheiden wy van hen.

De *Kanoosvoerders* genegen om by deze *Natie* te verblijven.

Wy vertrokken den 4. April, en spoeiden onze Reize / nu door goede spijze versterkt zijnde / dapper voort : en kwaamen eindelijk te Koroa. Deze Volkeren waren nu gelijk de eerstemaal / over onze komste niet verwonderd. Ze ontfingen ons op een geheel ongemeene wijze : want ze droegen onze Kanoo in triumph

De tweede zeldzaame en deftige onthaalinge van de

op

Koroa aan den *Auteur* gedaan.

op hunne schouderen; daar waren twaalf of dartien Mannen die voor ons gingen / met veeder-bossen in de hand danssende. Alle de Vrouwen van't Dorp volgden met haare Kinderen/ waar van de eenen my by den band van wit Linnen / de welk ik als den Gordel van St. Franciscus droeg / en de anderen by den Tabbaard / of by 't kleed hielden : gelijk ze ook de twee Mannen deeden / die my vergezelschapten ; ons alzo na onze geschikte verblijf plaats geleidende.

Deze plaats vercierden ze met Matten van tweederhanden koleuren geschilderd / en met witte Deekens van baste van boomen zeer frap gesponnen / gelijk wy hier vooren hebben aangehaald. Na dat wy van al 't geen deze Volkeren ons hadden aangebooden / om ons te onthaalen / verzadigd waren / lieten ze ons in vryheid om van onze vermoeidheid uit te rusten.

't Koorn word'er in 60. dagen rijp.

Wy waren verwonderd op deze plaats te zien / dat het Indiaansche Koorn / 't welk toen wy'er de eerstemaal passeerden, niet boven de twee voeten hoog was / nu reets in zijn volkome aairen / en goed om te eeten was. Wy verstonden van de gebuurige Natien van dit climaat, dat 'er 't Koorn in zestig dagen rijp word. We zagen 'er ook ander Koorn 't welk reets drie of vier duimen hoog uit de Aarde was.

KAPITTEL XL.

Vertrek van *Koroa*, op de Rivier *Meschasipi*.

Wy vertrokken des anderen daags zijnde den 5. April van Koroa: en indien ik mijn Volk de reden had konnen doen plaats geeven / ik zou niet in gebreeken zijn gebleeven / kennisse te neemen van verscheidene Natien, die aan de Zuid-zijde dezer Riviere woonen: maar ze dachten niet als om zich na de Volkeren van 't Noorden te begeeven / en zo veel Pelteryen / als ze in verwisselinge der Koopmanschappen / de welke ze beneden Akansa hadden gelaaten / zouden konnen bekomen/ by malkander te verzamelen. De groote begeerte tot de winst vervoerden hen zodanig / dat ik genoodzaakt was hen te volgen / dewijl 't niet raadzaam was onder de Natien, zo ver van Kanada geleegen / alleen te verblijven. Ik moest dan geduld neemen / en noch een goed gelaat toonen : want wat sterke poogingen

ik

ik dee om hen te overreeden / dat men 't Gemeene-best boven 't byzonder voordeel moest stellen / zo behielden ze nochtans op my de overhand; en ik was genoodzaakt (als niet anders konnende doen) hun begeerte te volgen. Ondertusschen konden we niet eer als den 7. April te Taensa komen.

Deze Wilden hadden reets booden ontfangen / die hen van onze wederkomst hadden bericht. Dit was de oorzaak dat ze veele hunner Gebuuren die diep in de Landen van 't Oosten en 't Westen woonden by hen deeden komen / om indien 't mogelijk was eenige onzer Koopmanschappen te mogen hebben; om dat deze Barbaaren sig niet genoeg over de zelve konden verwonderen. Ze hadden ook aan verscheyde andere noch verder afgelegene Natien, booden gezonden / met de welke zy in alliantie zijn.

Uitneemende verwonderinge van de *Taensa* over de *Europische* Koopmanschappen.

Zy deeden al wat ze konden om ons by hen te houden: Ze booden ons een hunner beste verblijf-plaatzen tot ons gebruik / en Kalumets van swarte / en roode Marber, en van Jalpis aan: maar ons Volk had 't hart al gestadig na de plaats gekeert daar ze hunne Koopmanschappen verborgen hadden / zo dat ze geen acht op all' humn' aanbiedingen namen. Ze zeiden my dan dat men noodzaakelijk vertrekken moest: maar indien ik niet te min al 't geen my noodig was / zo wel als de noodzaakelijkheden tot het verrichten van den Godsdienst by my had gehad / ik zou by deze goede Natien, die my zulken hertelijken vriendschap betoonden / verbleeben hebben: Maar 't is een oud spreekwoord dat onze Medgesellen dikmaals onze meesters zijn; zo dat ik genoodzaakt was de meeninge van ons Volk te volgen.

Wy scheepten ons den 8. April weder in; en eenige Taensa kwamen ons in hunne lichte Pyrogen vergezelschappen; om dat ze niet sterk genoeg met de anderen konden voort roeijen om ons te volgen. En wat krachten ze ook met dezen aanwenden / konden ze niet snel genoeg voort vaaren om] ons by te houden / zo dat ze genoodzaakt waren ons te verlaaten / en achter te blijven. Wy wierpen hen twee vademen Martinischen Tabak toe / om hen te verplichte aen ons te gedenken. Deze Wilden verwonderden zich in 't weg gaan / hoe dat wy drie of vier Endvogels door eene schoot van 't Snaphaan konden dooden / 't welk hen van verwondering eenig geroep en geschreeuw dee maaken. Na dat mijn twee byhebbende Mannen hen met groote beweeginge hunner Hoeden gegroet hadden / verdubbelden ze hunne krachten in 't roeijen / om aan deze Barbaaren te betoonen / dat ze tot meer dingen bekwaam waren / als tot 't geen ze hen hadden zien doen.

Den 9. kwamen we twee uuren na der Zonnen opgang te Akansa. 't Scheen ons (na dat we met zo veel vriendschap van

De bescheident-

all' deze Natien; de welke door hunne zachtzinnigheid meer de naam van beleefde Volkeren / als die van Barbaaren verdienen / geen de minste reden van vreeze of mistrouwen meer hadden; en dat we onder hen in zo grooten zeekerheid waren / als of we door de Steden van Holland reisden / daar men niets te vreesen heeft. Wy waren nochtans niet zonder onrust / als we ons ter plaatze bevonden daar we de Koopmanschappen verborgen hadden: want de Wilden hadden de Boomen daar wy kruissen op gemaakt hadden / om de plaats onzer verborgentheid te kennen / verbrand; 't welk ons Volk van vreeze deed verbleeken! als duchtende dat men hun schat had weg genomen. Ze lieten dan geen tijd verlooren gaan; maar liepen met'er haast na de plaats daar men de waarheid hier van moest ontdekken.

Heid en beleeftheid van de Akansa.

Voor my ik bleef op den Oever der groote Riviere, om onze Kanoo daar 't water aan verscheidene plaatzen in liep / te vergommen. Pikard du Guay kwam met'er spoed weer by my / om zich met my te verheugen over dat ze 't verborgene in een goeden stant hadden gevonden. Hy zei me dan met groote vervoeringe van blijdschap / dat'er alles zodanig was als wy 't 'er gelaaten hadden. Doch op dat de Akansa die met geheele Troupen by ons kwamen / hen niet bezig in 't ontdekken hunner Koopmanschappen mochten vinden / nam ik den Vreden-Kalumet, en ik hield hen met rooken op. 't Is een onverbreekelijke wet onder hen om in een diergelijke gelegendheid te rooken; om dat by aldien men hen dit weigerden / men gevaar zou loopen / van door de Wilden, die een uitneemende groot-achtinge voor den Kalumet hebben / gedood te worden.

Hoe naauw men de plechtelijkheden van den Kalumet moet in acht neemen.

Terwijl ik de Wilden ophield / kwamen mijne twee Mannen de Kanoo haalen die ik vergomt had / en lagen'er de Koopmanschappen in die ze uit hun schuilhoek gehaald hadden; en kwamen vervolgens ter plaatze daar ik met de Wilden was. Ik onderhield deze Barbaaren met teekenen / mijn gedachten op 't Zand afbeeldende / om hen de zelve daar door te doen verstaan: want ik wist niet een woord van hunne spraake / die geheel verscheiden was / van die der Volkeren met de welke wy voor en na deze Reize hebben omgegaan.

Wy voeren de Riviere zeer vrolijk op; en spoeiden door de kracht van 't roeijen met zulken snelheid voort / dat de Akansa die te Land gingen genoodzaakt waren hunne treeden te verdubbelen / om ons te volgen. Een van hen gaauwer als d'anderen / liep na 't Dorp; daar wy noch met grooter tekenen van vreugde als de eerste reis ontfangen wierden. Dit geschieden alles van hen uit inzichte om voordeel aan onze Koopmanschappen te

doen / de welke onder deze Volkeren voor groote schatten en rijkdommen gehouden worden.

't Zou onnoodig weezen all' de omstandigheden van 't geen'er in de danssen / en op de Gastmaalen de welke deze Wilden voor ons deeden en aanrichten / voorviel. En mijn Volk ziende / dat ze zich by deze Volkeren door den Koophandel van de Pelteryen niet konden verrijken / dewijl ze nooit met de Europeërs gehandeld hadden / en dat ze zich noch met de Beevers of de Huiden van andere wilde Dieren / waar van ze 't gebruik niet wisten / bekommerden ; drongen my om me met'er haast na de Volkeren van 't Noorden te begeeven / daar ze van deze Koopmanschappen in overvloed hoopten te vinden. En in der daad / de Wilden die na den oorsprong van de Riviere Meschasipi woonen / begonden na de zijde van 't Boven-Meer by de Volkeren die met de Europeërs gemeenschap hebben / te handelen. Wy lieten de kenteekenen van onze vriendschap by de Akansa , door eenige vereeringen die we hen deeden / en maakten ons reis-vaardig.

Wy vertrokken den 11. April , en vonden in de uitgestrektheid van omtrent zestig Mijlen vaarens geen Wilde Chikacha , of Missorites. Zy waren vermoedelijk alle (volgens hunne gewoonten) met hunne Huisgezinnen op de Jagt ; of misschien door de vreeze de welke ze voor de Natien der Wilden hebben / die door de Bewoonders dezer Landstreeken de Tintonha genaamt worden / 't welk hunne gezwoore vyanden zijn / gevlucht.

Ontmoetinge van een Troup *Missorites*.

Wy waren zeer gelukkig op onze Reize / nademaal wy allerwegen Wild in overvloed vonden. Ondertusschen bejegenden wy voor onze komst ter plaatze daar zich de Rivier Illinoois in de Meschasipi werpt / een Troup Wilde Missorites , die van 't hooger einde dezer groote Riviere kwamen : maar dewijl ze geen Pyrogen hadden om by ons te komen / zo voeren we na den anderen Oever van de zijde van 't Oosten over : en uit vreeze van gedurende de nacht overvallen te worden / hielden we ons nergens stil. Wy vergenoegden ons dan met het Meel van gebrand Indiaansch Koorn / en gedroogd Vlees te eeten ; om dat wy geen vuur dorsten maaken / uit vreeze van door eenige hinderlaagen der Wilden ontdekt te worden / die ons buiten twijffel voor vyanden gehouden / en om 't leven zouden gebracht hebben / eer dat ze ons gekent hadden. Deze voorzorge dee ons gelukkiglijk 't gevaar vermijden / 't welk wy zonder 't zelve zouden geloopen hebben.

Vreemde

Ik had by na vergeeten te verhaalen / 't geen de Illinooizen

verdichtzelen der Wilden van vreesselijke Monsters en gesichten by de Kaap St. Antoni.

terwijl ik op de groote Riviere Meschasipi Reisde / ons dikmaals gezeit hebben / en 't welk wy door vertellingen van tijd-kortinge of vermaak hielden. Te weeten / dat men by na omtrent de plaats in de Kaarte de Kaap van St. Antoni genaamt / niet verre van de Natie de Messorites, Tritons en geschilderde Zee-gedrochten ziet / de welke de kloekmoedigste Mannen niet durven aanzien / om dat 'er eenig betooveringe en iets boven natuurlijks in is. Ondertusschen zijn deze gewaande Gedrochten en Monsters inder daad anders niet als een kwalijk geschilderd Paard met varwe van een roode coleur geschilderd / en eenige Wilde beesten door de Wilden gekrabbeld of wanschikkelijk afgebeeld: die 'er noch byvoegen dat men 'er niet bykomen of de zelve kan aanraaken. Maar indien wy geen-haast hadden gehad / om eenige overrompelinge der Barbaaren te ontwijken / zo zouden we 't zelve lichtelijk hebben konnen doen: want de gemelde Kaap van St. Antoni is zo stijl noch zo hoog niet als den zamen-gevoegden reeks-bergen die aan de zijde van den Water-val van St. Antoni van Padua na den oorsprong van de Meschasipi zijn. Deze Barbaaren voegden 'er daer-en-boven noch by / dat de Rots daar deze Monsters geschilderd waren / zo stijl was / dat de Reisigers daar niet konden gaan. En in der daad de gemeene traditie of overleeveringe onder deze Volkeren is / dat 'er aan deze plaats van de Meschasipi eertijds veele Miamis, door de Matsigamea kloekmoediglijk vervolgt / verdronken zijn. Zedert welken tijd de Wilden, die door deze plaats passeeren / gewoon zijn te rooken / en deze mismaakte beeltenissen / die zeer plomp en ruw geschilderd zijn / Tabak aan te bieden; en dit zeggen ze / om de Manitou te bevredigen: 't welk volgens de spraake van de Algonquins en van de Acadie, een kwaade geest beteekend / de welke de Irokooizen Othon noemen; 't welk een soort van Toverye / en een kwaade geest is / welkers boosheid zy niet en kennen.

Ze bieden de zelve Tabak aan om ze te bevredigen.

Terwijl ik te Quebek was / zei men my / dat de Heer. Jolliet voor dezen eens op deze Rivier Meschasipi was / en dat hy genoodzaakt had geweest weer na Kanada te keeren / om dat hy tegen over deze Monsters niet had konnen passeeren; eensdeels om dat hy 'er door verschrikt was geweest: en ten anderen / om dat hy ook vreesde door de Spanjarden gevangen te worden. Maar ik moet hier zeggen / dat ik met dezen Jolliet in de Kanoo dikmaals op de Rivier St. Laurens heb gevaaren / en zelfs ook ter oorzaake van de sterke winden / op gevaarlijke tijden; daer wy nochtans tot groote verwonderinge van al de wereld gelukkig afkwamen / om dat hy een zeer goed Kanoos-voerder was. Ik heb dan gelegendheid gehad om hem verscheidemaal te vraagen / of hy in der daad te Akansa had geweest?

Deze

Deze perzoon die veel achting voor de Jesuyten had / en een Normandyer van geboorten was / stond my toe dat hy menigmaal van deze Monsters by de Outtaouats had hooren spreeken: maar dat hy nooit tot daar toe was geweest: en dat hy by de Hurons en de Outtaouats tot den handel van de Beever-huiden en andere Pelteryen was verbleeven. Doch dat deze Volkeren hem dikmaals gezeit hadden / dat men deze groote Rivier ter oorzaaze van de Spanjarden, die men hem zeer had doen vreezen / niet kon afvaaren. Maar ik kon aan deze redenen van de Heer Jolliet geen geloof geeven / als zelfs op onze geheele Reize op de Rivier Meschasipi geen 't minste teeken gevonden hebbende / 't welk ons kon te kenne geeven / dat de Spanjarden de gewoonten hebben van aldaar te Reizen / gelijk wy zulks in ons tweede deel zullen aantoonen.

Deze Volkeren aan de *Meschasipi* hebben geen kenniſſe of handel met de *Spanjarden.*

KAPITTEL XLI.

Beschrijvinge van de schoonheid en bekwaamheid van de groote *Riviere Meschasipi*: van de Landen die 'er van d'een en de andere kant om en aangelegen zijn; en van de bekoorlijkheid der zelven: als mede van de *Kooper* en *Loot-mijnen* en van de *Steenkoolen* die men daar vind.

Als men 20. of 30. Mijlen beneden de Maroa komt / zijn de Oevers van deze Rivier Meschasipi tot aan de Zee toe vol riet. Men vind ondertusschen omtrent dartig of veertig plaatzen daar zeer goede Heuveltjens met gemakkelijke en breede ontschepingen zijn. De overvloeijing dezer groote Riviere strekt zich niet ver uit; en achter deze ondergeloopene Oevers / ontdekt men / geduurende de lengte van wel twee hondert Mijlen / de schoonste Landen van de wereld / daar we ons niet genoeg over konden verwonderen! Men heeft ons verzekerd dat dit allerwegen ook in de breete wijd uitgestrekte Velden zijn; van plaats tot plaats door zeer vermaakelijke en lustige Heuveltjens hoogstammige boomen en veele Boschjens omzet / en door de natuur verciert; daar men gemakkelijk zelfs te Paard kan komen / om dat de wegen zuiver en zonder eenige belemmeringe zijn.

De schoone Landen by de *Meschasipi.*

Vermaakelijke Heuveltjes in Bosschen.

De groote Visch-vangst in de zelve.

Deze kleine Boschen omzoomen ook de Rivieren, de welke deze Velden op verscheidene plaatzen doorsnijden / en die zo overvloedig in Visschen als de Meschasipi zijn. Voorder zijn de Krocodillen daar zeer te vreezen / wanneer men onachtzaam is. De Wilden zeggen dat ze zomtijds eenigen van hen weg-sleepen die ze maar betrappen konnen: doch dit gebeurt zeer zelden: want daar is in 't algemeen geen dier / van hoe grooten sterkte 't zelve ook mag weezen 't welk den mensch niet vreest.

Menigte van Wild.

De Velden dezer wijd uitgestrekte Landen zijn vol alderhande grof en fijn Wild: want men vind 'er geduurende meer dan honderd en vijftig Mijlen ver / Wilde Stieren, Herten, Rhee-bokken, Beeren, Indiaansche Hoenderen, of Kalkoenen, Wachtels, Papegayen, Houtsnippen, Torteldulven, Houtduiven, Beevers, Otters, Maarters, en Wilde Katten: Wy hebben nochtans niet konnen merken dat men de Zee naderende Beevers vind. We hoopen van alle deze dieren / die wy op onze Reize gevonden hebben / te spreeken / en 'er een omstandiger verklaaringe van te geeven. Ondertusschen hebben we gedacht / dat men 'er eenige van de onbekendsten / om de leezer te vermaaken / behoorde te beschrijven.

Van een dier als een Rot, van de groote als een Kat.

Daar is een klein dier / daar ik reets in 't voorby gaan van gemeld heb / 't welk aangaande de gedaante / genoegzaam na een Rot gelijkt. 't Is zo groot als een Kat, en heeft zilverachtig hair met swart doormengd. Zijn steert is kaal en zonder hair / zo dik als een goede vinger en omtrent een voet lang; daar 't zich van bediend om zich aan de Takken der Boomen te hangen. 't Heeft een soort van een zak onder aan den buik / in de welke 't zijne jongen draagd / als men het vervolgd.

Van 't vreeselijke dier Michibichi.

Daar is geen Wild dier in deze Landen gevaarlijk voor de menschen. Dezen die men Michibichi noemt / tasten de menschen nooit aen hoewel ze all' de dieren / hoe sterck de zelve ook mogen weezen / verslinden. Hun hoofd gelijkt niet kwalijk na dat van een Lucht; maar is veel grooter. Ze hebben een lang lijf zo groot als een Rheebok; maer dunder: Hunne beenen zijn ook korter; en ze hebben pooten als de Katten, maar veel dikker en grooter: de klaauwen zijn sterk en lang / daar ze zich van bedienen om de beesten te dooden / die ze willen verslinden: Kort na dat ze de zelve bekomen hebben eeten s' 'er van / en draagen ze vervolgens op den rugge weg en verbergen ze onder de bladeren; zonder dat 'er gemeenlijk andere vleesgierige dieren aanraaken. Hun hair en steert gelijken niet kwalijk na die van een Leeuw; daar ze ook niet van verscheelen! als in de dikte / uitgenomen 't hoofd / 't welk aangaande de gedaante / even als dat van een Lucht is.

In

In de Landen die ten Westen van deze Riviere Meschasipi zijn / vind men Dieren die de menschen draagen. De Wilden hebben 'er ons ontvleesde voeten van getoond ; 't welk in der daad Paarde-voeten waren. Dieren die de menschen dragen.

Men vind in all' deze Landen Boomen van allerhande slag / die wy kennen en tot 't gebruik van al 't geen daar men ze toe van nooden heeft / bekwaam zijn. Men ziet'er de schoonste Ceeder-boomen van de wereld ; en een ander slag van een Boom die zulken aangenaamen gomme uitwerpt / dat het in reuk de ruikballen van Europa overtreft. De Katoen-boomen zijn'er zeer groot ; en de Wilden maaken'er Kanoos of Pyrogen van die veertig of vijftig voeten lang zijn ; de welke zy met vuur uithoolen. Wy hebben'er verscheide in hunne Dorpen gezien / die honderd voeten en meer in de lengten hadden. Daar zijn ook bekwaame Boomen om groote Schepen te bouwen. Wy hebben ook reets gezegt / dat men Hennip in de Velden vind / die'er natuurlijk voortkomt. Men kan'er ook / en voornamentlijk na de Zee toe aan / Teer maaken. Boomen die een kostelijke welrieken-de Gomme uitwerpen. *Pyrogen of Kanoos* van 100. voeten lang. Hennip en Teer.

Ik heb in de beschrijvinge van mijn Louisiane te kennen gegeeven / dat men allerwegen Weiden vind / die onderscheidentlijk en van plaats tot plaats van vijftien of twintig Mijlen breet / en vijf of zes Mijlen diep / en die geheel bekwaam zijn om beploegd te worden : want de aarde is'er swart en zeer goed om 't onderhoud van groote Kolonien, die zich aldaar zouden bevestigen / uit te leveren. De Boonen wassen'er natuurlijk zonder de zelve te zaaijen ; en de struik duurt en draagd veele Jaaren vruchten. Ze word zo dik als een arm / en klimt als de Eiloof tot den top der hoogste Boomen op. De Perzikke-boomen zijn 'er gelijk die van Europa, en dragen'er zeer goede vruchten / en in zulken overvloed / dat de Wilden dikmaals genoodzaakt zijn om ze met gaffels te onderstennen. Verwonderens-waardige vruchtbaarheid der Landen.

Aangaande de Boomen die ze in hunne Wildernissen aankweeken ; men ziet'er heele Bosschen van Moerbesse-boomen, welkers vruchten in de Maand van May geplokken worden. Daar zijn oock veel Pruime-boomen, welkers vruchten Muskeljaat zijn. Men vind'er allerwegen Wijngaarden, Granaat-appel-boomen, en Kastanje-boomen. Den Oest van 't Indiaansch Koorn valt'er drie of viermaal in't Jaar. Ik heb reets gezeid/dat wy'er vonden 't welk rijp was ; en weder ander dat opkwam. Men verneemt 'er by na geen Winter als alleen door den regen. Geheele Bosschen van veelderlei Vrucht-boomen. Drie of vier Oesten in een Jaar.

Wy hebben geen tijd gehad om Mijnen te zoeken ; maar alleenlijk aan veele Oorden Steenkoolen gevonden. De Wilden die Koper en Loot hebben / geleiden ons op plaatzen daar men Mijnen van Koper, Loot, en

't in

kostelijke steenen. 't in zulken grooten overvloed kan vinden / dat men'er een geheel Koningrijck mee zou verzien. Daar zijn ook Steen-grooven van zeer kostelijke Steenen / als van wit en swart Marber, en Jaspis; daar zich de Wilden (gelijk wy gezegt hebben) gemeenlijk niet van bedienen / als om'er Kalumets van te maaken.

De eerbiedigheid van deze Volkeren aan de Zon. Deze Volkeren (hoewel ze Barbaaren zijn) schijnen in 't gemeen van een goeden inborst te weezen. Ze zijn spraakzaam / beleeft / en leerzaam. In 't tweede deel dezer Ontdekkinge zullen we / met de hulpe Gods / de gewoontens van soo veel onderscheidene Natien, die we gezien hebben / omstandelijker te kennen geeven. 't Schijnd niet dat dezen / by de welke wy ten tijde als ik in 't voorgaande Kapittel heb aangehaald / zo wel als de anderen eenig waarachtig gevoelen van Godsdienst hebben: want men ziet'er geen de minste geschikten dienst onder deze menschen vast gesteld: maar men bespeurt'er alleen eenige zeer verwarde denkbeelden en gedachten; en eenigen schijn van eerbiedigheid voor de Zon / de welke zy (doch alleenlijk in 't wild) voor die geene erkennen die alles heeft gemaakt / en onderhoud.

Bieden de zelve des morgens een Pijp met *Tabak* aan. Hierom is 't / dat / wanneer de Nadouessans, en de Issati de Tabak neemen / hunne oogen op de Zon slaan / de welke zy in hun spraake Louis noemen. En ten einde de achting / die ze de zelve toedragen / te betoonen; en ze als een soort van aanbiddinge te doen / bieden ze hun Kalumet of Pijp / zo haast zy de zelve hebben aangesteeken / deze groote Sterre met deze woorden aan: Tchendiouba Louis, dat 's te seggen / Zon rookt.

Voorder gaf my de ontmoetinge van dit woord Louis, 't welk dikmaals in de mond dezer Barbaaren is / eenige hoop van een goed gevolg mijner onderneeminge / om dat dit de naam mijner Religie is / en dat ze 't zelve gestadig gebruikten. Ze volharden ook in der daad niet met te rooken / voor dat ze alvoorens onder de benaaminge van Louis hun eerbiedigheid aan de Zon bewezen hebben. En wanneer ze de naam van de Maan willen uitdrukken / noemen ze de zelve Louis Basatsche; als of men zei / de Zon die zich geduurende de nacht vertoond: zo dat by deze Barbaaren de naam van de Zon en van de Maan door dit zelve woord Louis word uitgedrukt: maar om onderscheid tusschen d'een en d'andere te maaken / voegen s' 'er 't woord Basatsche by / om de Maan te kennen te geeven. Uit dit alles kan men nochtans niet besluiten dat ze de Zon waarlijk voor de geenen erkennen die alles heeft gemaakt / en onderhoud.

Prezentee- De Zon is de heerschende Sterre onder all' deze Natien, die langs

langs de Rivier Meschaſipi woonen. Ze bieden de zelve dikmaals in de Kabaan van hun Opperhoofd 't beste en 't smaakelijkste van hun Wild aan / die 'er meer genot als de Zon van heeft. Ze mompelen gemeenlijk in 't opgaan van dit Hemels-licht eenige woorden; en zenden 'er den eersten rook van hunne Kalumets na toe: daar na drijven ze den rook die uit hun mond gaat na de vier gedeeltens des Wereldts.

ren ze ook 't beste Wild. enz.

KAPITTEL XLII.

Beschrijvinge van verscheidene spraaken deser Volkeren; van hunne onderdaanigheid aan hunne Opperhoofden; van de onderscheidene manieren der *Natien* by de *Meschaſipi*, met die van de *Wilden* van *Kanada*; en van de kleine vrucht die 'er van de *Christelijke Religie* onder hen te verhoopen is.

'T IS vreemt / dat 'er onder zo veele Natien die men in Amerika vind niet een is / alwaaren ze zelfs maer tien Mijlen van malkanderen gelegen / die haar byzondere spraake niet geheel d'een van d'ander verschillende heeft. Men heeft dan een Volk van nooden om met hen te spreeken / om dat 'er geen spraak is die men algemeen kan noemen; gelijk wy by voorbeeld zien dat de vrye spraake door de geheele Levant of 't Ooster gedeelte des Wereldts / en de Latijnsche d'algemeene onder de geleerden is. Dezen die 't naast by eenige byzondere Natie gelegen zijn / konnen malkander nochtans verstaan. Voorder heeft ieder Natie zijn Taalman / de welke by de geenen hunner gebuuren verblijft / die met hen verbonden zijn; en die zich daar in de hoedanigheid als Resident ophoud.

Geen algemeene spraak in Amerika.

Deze Wilden zijn geheel verschillende van de Volkeren van Kanada, in hunne Kabaanen / Zeeden / neigingen / gewoontens / en zelfs in de gedaante des hoofs: want de Volkeren die langs de Meschaſipi woonen / hebben zeer platte hoofden. Zy hebben ons dikmaals gezeid / dat 'er na de andere zijde van hun Land menschen zijn / die 't hoofd twee of drie vingeren hooger en spitser hebben als zy.

Platte hoofden der Natien by de Meschaſipi.

Deze Natien van de Meschaſipi hebben zeer groote openbaare

Groote

Plechtelijkheid hunner Opperhoofden, als ze te voorschijn komen.

Speel-plaatzen en Vergader-plaatzen. Ze zijn levendig van geest en heel werkzaam. Hunne Opperhoofden hebben een onbepaalder macht als die der andere Wilden, de welken niets als door krachtige reden / en overredingen konnen verwerven. Men zou tusschen 't Opperhooft dezer Natien die aan 't laager einde dezer groote Riviere woonen / en den Fakkel, die men in zijn tegenwoordigheid ontsteekt; en die hy voor hem uit laat dragen / niet durven doorgaan: maar men moet'er met byzondere treden met plechtelijke beleeftheid vergezelschapt / buiten omgaan. Daar zijn Wilden die hem als knechten dienen / en Officieren die hem oppassen / en allerweegen volgen. Ze deelen hunne geschenken en begunstigingen na hun wel-gevallen uit. Met een woord / men vind'er zeer redelijke menschen / die zich heel wel van hunne natuurlijke kennisse weeten te bedienen.

Ruilen van zeekere Natien haar Jaspis voor Paarlen en Porselein.

Wy hebben geen Wilde by deze Rivier gezien / die eenige kennisse van 't Vuur-geweer of van Staal of Yzer gereetschap had: want ze bedienen zich van [illegible] Steene-bijlen en Messen. Hier in heeft ons de ervarentheid t'eenemaal het tegendeel doen zien / van 't geen men ons aangaande deze Volkeren had gezeid: te weeten / dat ze niet verder als dartig of veertig Mijlen van de Spanjarden van nieuw Mexico en van die de welke na de Kaap van Florida woonen / gelegen waren; en dat ze derhalven Bijlen / Snaphaanen en all' de andere gereetschappen hadden / die men in Europa vind. Wy hebben van dit alles niets gevonden / uitgenomen een soort van Porselein op de wijze van pijpjes gemaakt en tot de vercieringe der Spanjaarden / aan malkanderen gevoegen; en eenige arm-banden van goede Paarlen / die door 't vuur / daar ze zich van bedienen om de zelve te doorbooren / en ze aan de ooren van de Meisjes en Jongens vast te maaken / bedorven zijn. De Wilde Krijgslieden hebben ons te kennen gegeven / dat ze de zelve na de Zuider Zee zeer verre van daar / in verwisselinge van hunne Kalumets van Jaspis, van zekere Natien, die na alle vermoeden aan de zijde van Florida woonen / afhaalen en mede-brengen.

Ik zal hier niets zeggen van de bekeeringe der Wilden van Amerika, om dat ik'er een omstandig verhaal in een darde deel van dit werk van zal doen / 't welk een groot getal menschen van verscheidene valsche meeningen / daar ze mee ingenomen zijn / zal verlossen. Wel eer hadden de Apostelen slechts de mond in de Landen te openen / werwaarts de voorzienigheid hunne voetstreeden bestierde / en terstond deeden ze 'er wonderlijke overwinningen en bekeeringen. Ik merk my niet anders als een uitneemend swak werktuig tot de voortplantinge des Evangeliums aan / en

en voornamentlijk in vergelijkinge van deze groote Mannen / de welke God heeft gebruikt om 't Christendom in de wereld op te richten / en 'er zijn Kerke te stichten: maar men moet toestaan dat God de genade of de zalvinge van zijn geest niet meer aan onze hedendaagsche Kerk-dienaren bind / om deze wonderlijke bekeeringen als in de eerste Eeuwen te verhoopen: doch hy bedient sich van de gemeene en gewoonelijken weg / om de menschen dan / en wanneer 't hem believd / te bekeeren.

Moeijelijkheid hunner spraaken.

Ik vernoegde my dan / zo goed als ik volgens mijne krachten en verlichtingen kon / de voornaamste waarheden van 't Christendom aan de Volckeren / met de welke ik gemeenschap gehad hebbe / te verkondigen. Ik heb gezegt / dat alle deze Natien verscheide spraaken hebben. Ik verstond de beginzelen van de Irokooische spraake; en ik leerden daar na die van Issati of van de Nadouessans: doch dit alles was my van kleinen dienst onder de andere Wilden; want ik kon my by de zelve niet anders als door gebeerdens en eenige woorden van hunne spraake / die ik allenskens met groote moeite en tijd leerde / doen verstaan.

Ik zou niet durven verzekeren / dat mijne geringe poogingen tot de voortplantinge en verbreidinge des Evangeliums aanmerkelijke vruchten onder deze Volkeren hebben voortgebracht: want niemand als God / kend de verborgene uitwerkingen van zijn Woord en Genade. En al wat ik ten dezen opsichte kan zeggen / is dat het zekerste voordeel 't welk ik 'er heb konnen doen alleenlijk in den Doop bestaat / de welke ik aan eenige Kinderen / van welkers sterven ik menschelijker wijze verzekerd was / heb gedaan. Vorder heb ik niet konnen werken als om den staat der Natien te kennen / en om den weg voor de Missionarissen of Zendelingen te openen / die zich in deze groote uitgestrekte Landen mochten begeeven. En dewijl ik de eer heb gehad van hen als een voorganger te dienen / zo zou ik 'er my / wanneer men zulks begeerde ook weer na toe durven begeeven. Ik zou 'er mijn dagen / met tot mijn zaligheid en tot die dezer arme Volkeren te werken / die tot noch toe van 't licht der Christelijke Religie zijn berooft geweest / met goeder herte eindigen. Doch om den Leezer niet verdrietig te vallen / zo is 't tijd om onze Reize tot den oorsprong van de Rivier Meschasipi te vervolgen.

KAPITTEL XLIII.

Beschrijvinge van de Visch-vangst, de welke wy van groote *Steuren* deeden: Van de vreese van ons Volk die in 't weder-opvaaren dichte by de mond van de Riviere *Illinois* niet wilden passeeren: en van de veranderinge der Landen, en 't *Klimaat* als men na 't Noorden komt.

Steuren op een sonderlinge wijse gevangen.

WY scheepten ons den 24. April in; en 't Indiaansche koorn of groote Geers en 't gedroogde Vlees begon ons te ontbreeken / zo dat we geen ander middel hadden om te bestaan als door de Jagt en de Visch-vangst. 't Wild was ter plaatze daar wy toen waren zeer schaars; om dat de Illinooizen daar dikmaals komen / en de Jagt bederven. Wy vonden by geluk een menigte Steuren met lange bekken / daar wy hier na van zullen spreeken / die we met Bijl-slaagen of met Degens aan Stokken vast-gemaakt dooden / waar van we ons in dit geval bedienden / om ons Kruid en Loot te spaaren. 't Was toen in de tijd dat deze Visschen kuitschieten; tot welken einde men de zelve gemeenlijk dichte by den Oever dezer Riviere ziet komen. We dooden ze dan gemakkelijk met de Bijl-slaagen of Degens / zonder ons in 't water te begeeven. En dewijl w' 'er zo veel kreegen als we wilden / namen wy 'er niet als den buik / en de beste stukken van / en verwierpen 't overige.

Hadden onze Soldaaten eenige voldoeninge van deze overvloedige Vischvangst / ze waren aan de andere zijde in een groote vreeze voor 't Volk 't welk wy op de Sterkte van de Illinooizen of van Crevecœur gelaaten hadden. Ze vreesden niet tegenstaande wy 'er noch meer als honderd Mijlen van daan waren / de welke ter oorzaake van de snellen vaard die men met de Kanoos van Basten van Boomen doet / van geen groot belangen zijn / dat 'er eenig Volk van deze Sterkte mocht komen / en ziende dat ze hunne Koopmanschappen met de Natien van 't Noorden niet geruild hadden / hunne effecten of Koopmanschappen zou afhandig maaken. Ik stelden hen voor geduurende den nacht te vaaren / en des daags op de Eilanden waar mee deze Rivier is vervuld / en die wy op onzen weg zouden bejegenen / ons verblijf in Ruften te neemen.

Deze

Deze Rivier is vol Eilanden / en voornamentlijk van de mond der Riviere Illinoois tot den Water-val van St. Antoni van Padua daar wy hier na van zullen spreeken. Deze uitvindinge gelukten wel: want na dat wy den geheelen nacht hadden gevaaren / bevonden we ons 't Noorden naderende ver genoeg van deze Mond. Vorders scheenen ons de Landen niet meer zo vruchtbaar / noch de Bosschen zo schoon als die / de welke wy in de Landen / die aan 't beneden einde der Riviere Meschasipi zijn / gezien hadden.

KAPITTEL XLIV.

Korte beschrijvinge van de *Rivieren*, de welke haare naamen in de *Meschasipi* verliesen: van 't *Meer* van de *Kryters*: van den Water-val van *St. Antoni* van *Padua*, van een soort van wilde *Haver*; benevens veele omstandigheden van 't vervolg onzer Reize.

DEze groote Rivier, gelijk ik reets gezeid heb / heeft byna over al een Mijl / en aan sommige plaatzen twee Mijlen in de breete. Ze is door een menigten Eilanden verdeeld / de welke met Boomen vervuld/en met zo veel Wijngaarden doorvlochten zijn / dat men 'er naauwelijks door kan gaan. Ze ontfangt aan de zijde van 't Westen van de mond der Riviere Illinoois tot aan den Water-val van St. Antoni van Padua, uitgenomen die van de Ottenta en een andere die zeven of acht Mijlen van de gemelden Water-val van 't West-Noord-Westen komt / geen aanmerkelijke Rivieren.

Aan de zijde van 't Oosten vind men terstond een Rivier van weinig belangen: maar wat verder vind men een andere van de Wilden Ouisconsin of Misconsin genaamt / de welke van 't Oosten en van 't Oost-Noord-Oosten komt. Na de zelve zestig Mijlen opgevaaren te hebben / moet men de zelve verlaaten om een overdragt te Land van een Mijl weegs te doen / ten einde by een Rivier te komen / die aan haaren oorsprong uitneemende bochtig loopt / en door 't middel van de welke men sich in de Stinkbay kan begeeven. Ze is by na zo groot als die van de Illinooizen, *Van de Rivier Ouisconsin.*

en werpt zich in de Rivier Meschasipi, daar ze haare naam verliest. Ze is honderd Mijlen of daar ontrent boven de Rivier Illinoois gelegen.

Van die van de Nadouessans, of de Swarte Rivier.

Tot vijf-en-twintig Mijlen de Meschasipi hooger opvaarende, aan de zelve zijde van 't Oosten vind men de Riviere van de Nadouessans of Issati, Chebadeba of Chabaouadeba, dat 's te zeggen de Swarte Rivier, genaamt. Wy hebben de zelve niet als aan haare Mond opgenomen; en ze scheen ons van klein belangen te weezen.

't Meer van de Kryters, waarom alzo genaamt.

Dartig Mijlen hooger vind men 't Meer van de Kryters, alzo van ons genaamt / om dat dit Volck op de komst der Reizigers die van verre komen/gewoon zijn eenigen tijd te schreijen / dewijl hen dit de dood van hunne Ouders te binnen brengt; die ze gelooven op een verre Reize te zijn / en die ze altijd weer verwachten: als mede om dat eenigen van de Wilden die ons (gelijk we in 't vervolg zullen zien) gevangen namen / en ons 't hoofd in stukken wilden slaen / den geheelen nacht over ons schreiden / om de anderen tot onze dood te doen bewilligen. Dit Meer door de Rivier Meschasipi geformeert, heeft zeven Mijlen in de lengte / en doorgaans in de midden drie Mijlen in de breedte. 't Heeft gelijck 't ons door kwam geen aanmerkelijken loop als alleenlijk aan zijn in- en uitgang.

De Rivier van de wilde Stieren.

Van de zijde van 't Oosten / een groote Mijl weegs van 't Meer van de Kryters, is de Rivier van de wilde Stieren, de welke met een uitneemende meenigten Schild-padden vervuld is. Alzo genaamt om 't groote getal wilde Stieren die men'er gemeenlijk vind. We vervolgden deze Rivier tien of twaalf Mijlen ver; die zich snellijk en met een geweldigen loop in de Meschasipi ontlast: maar de zelve opvaarende vind men ze gelijk en zonder sterken drift. Ze is met hooge Bergen omzet / die op sommige plaatzen ver genoeg op malkanderen zijn / om goede Weiden te maaken. Haare Mond heeft ten weder zijden Bosschen; en ze is zo diep en breet als de Rivier Illinoois.

Van de Rivier de Tombeau, of van 't Graf genaamt.

Veertig Mijlen hooger vind men een Rivier vol sterke Vloeden door de welke men na 't Noorden opvaarende in 't Boven-Meer kan komen; 't welk (gelijk wy gezegt hebben) tot aan de Rivier Nissipikouet zich aan geene zijde in 't zelve Meer stortende / grooter als 't Koningrijck van Vrankrijk is. Wy hebben de eerste onbenaamde Rivier Tombeau, of de Rivier van 't Graf genaamt; om dat de Issati aldaar een Lijk van een haarer Soldaaten / van een Bel-slang gebeeten / gelaaten hebbende / ik volgens de gewoonte een wit Kleed over 't zelve lei. Deze liefdens daad deed my erkentenisse van die Swart Naie ondervinden / gelijk ze my zulks door

door een groot Gastmaal / op 't welke wel honderd Wilden genodigd waren / betoonden.

Den Water-val van St. Antoni van Padua.

Deze Rivier Meschasipi noch tien of twaalf Mijlen opvaarende / word'er de Schipvaart door een Water-sprong / de welke wy die van St. Antoni van Padua hebben genaamd / en die wy voor den Patroon van onze Reize genomen hadden / verhinderd. Dezen Water-sprong is van vijftig of zestig voeten hoog / hebbende een Steenrotzig Eilandjen in de gedaante van een Pyramide, of als een hantige Naald in 't midden van zijn val of nederstortinge.

Van de Tintonha.

De groote Bergen de welke deze groote Rivier aan beide de zijden bezetten / duuren niet verder als tot de Riviere van de Ouisconsin, zijnde ontrent honderd en twintig Mijlen. Ze begind aan deze plaats na 't Westen en 't Noord-Westen te loopen / zonder dat wy van de Wilden, die de zelve zeer ver hebben opgevaaren / konden verstaan ter wat plaatze deze Rivier haaren oorsprong neemt. Ze hebben ons nochtans te kennen gegeeven / dat maar twintig of dertig Mijlen hooger een tweeden Water-sprong is / aan de welke eenige Dorpen van de Barbaaren zijn / die gedurende een zekeren tijd van 't Jaar aldaar woonen; en die men de Tintonha of de Natie der Weiden noemt.

Acht Mijlen boven den Water-sprong van St. Antoni strekkende na de rechter zijde / vind men de Rivier van de Issati of Nadouessions. Ze is eng aan haaren ingang; maar men vaart ze na 't Noorden ontrent zeventig Mijlen tot het Meer van de Issati op / daar ik door deze Barbaaren tot een Slaaf wierd gemaakt. 't Is van daar dat deze Rivier, de welke wy die van St. Franciscus hebben genaamd / haaren oorsprong neemt. Dit laatste Meer stort zich in de groote Moerassen, daar een soort van wilde Haver in wast / gelijk ook op verscheidene andere plaatzen tot het einde van de Stink-Bay.

Deze wilde Haver is een Zaad 't welk in de Moerassige Landen wast / en zelfs in de Meeren die ondiep en maar twee of drie voeten water hebben / zonder dat men 't 'er zaaid. 't Gelijkt na de Haver; maar 't is van beter smaak / en 't heeft veel langer halm en uitspruitzels.

Hoe de Wilden de wilde Haver in-oogsten.

De Wilden verzamelen 't als 't rijp is. De Vrouwen binden veele halmen met Basten van witte Boomen te zaamen / om te verhinderen dat een menigten Endvogels, Teelingen, en Swaanen, die men'er gemeenlijk vind / 't zelve niet geheel op-eeten. De Wilden doen'er haaren voorraad van op / om'er een gedeelte van 't Jaar door te bestaan; en kooken 't zelve buiten de Jagt-tijd als Kinder-pap.

't Meer

Van 't Meer van de Issati.

't Meer van de Issati is omtrent zeventig Mijlen ten Westen van 't Boven-Meer gelegen. 't Is ter oorzaake van de Moerasachtige en beevende Landen / die tusschen beide gelegen zijn / onmogelijk van 't eene tot 't andere te voet te gaan : maar men kan 't zelve als'er Sneeuw is / met behulp van de Raketten doen. Ondertusschen volbrengd men de Reize te water niet als met groote moeiten / om dat'er veel overdrachten te Land moeten gedaan worden ; en ten anderen / dat men ter oorzaake van de bochten en kromtens meer als honderd en vijftig Mijlen weegs moet reizen.

Vreemde maniere in 't begraven der dooden.

Om'er te gemakkelijker van 't Boven-Meer met de Kanoo na toe te vaaren / moet men door de Riviere de Tombeau, of de Rivier van 't Graf passeeren. Wy namen dezen weg / en vonden'er niet anders als de beenderen van 't doode ligchaam van dien Wilden, daar ik hier vooren gewag van gemaakt heb : want de Beeren hadden'er al 't Vleesch afgegeeten / na dat ze alvoorens met hunne klauwen de paalen de welke de Ouders van den gestorven in de forme van een heerlijk Graf in de aarde hadden vast gezet / omver gerukt hadden. Een onzer Kanoos-voerders vond 'er een Kalumet van Oorlog / de welke ter zijden 't Graf was / en een aarden omgekeerde Pot / in de welke de Wilden het Vleesch van een wilde Stier of Koey gelaaten hadden ; om aan den dooden (gelijk zy zeggen) de Reize te lichter te maaken / die hy moet doen / om zich in 't Land der Zielen te begeeven.

Van de Ouadebathon; Chongasketon, en andere Natien.

In de Landen omtrent 't Meer van de Issati gelegen / zijn veel gebuurige Meeren, daar verscheide Rivieren uit voortkomen ; en op de Oevers van de welken de Issati, de Nadouessans, de Tintonha, 't welk 't Volk van de Weide te zeggen is ; de Ouadebathon, of 't Volk van de Rivier ; de Chongasketon, of de Hond, of Wolf Natie, woonen : want 't woord van Chonga betekend by deze Volkeren een Wolf of een Hond, en verscheidene andere Natien, die wy alle onder de naam van Nadouessans of Nadouessious bevatten. Deze Barbaaren konnen acht of negen duizend Krijgslieden uitmaaken ; 't welk altemaal dappere Soldaaten / snelle loopers / en zeer goede Boog-schutters zijn. 't Was een party dezer Natien, de welke my gevangen namen / en my benevens onze twee Kanoos-voerders (op de wijze als ik in 't volgende Kapittel zal verhaalen) na 't boven einde der groote Riviere Meschasipi brachten.

KA-

KAPITTEL XLV.

Den *Autheur* word met zijne twee *Kanoos-voerders* door ses-en-twintig *Wilden* aangehouden, die na veele onderneemingen op hun leven, hen eindelijk na 't boven einde van de *Rivier Meschasipi* brengen.

Wilden zijn des nachts zeer gevaarlijk te ontmoeten.

Wy waren gelijk ik hier vooren heb aangehaald / gewoon / onze gebeden driemaal des daags te doen : in de welke ik altijd van God verzocht dat ik de Wilden des daags mocht ontmoeten : want hun gewoonten is / al de geenen de welke ze des nachts vinden / als vyanden te dooden ; en dat met 't voorneemen om aan hun goederen / als van Bijlen / Messen / en diergelijke dingen / die ze meer achten als wy 't goud en 't zilver / hun voordeel te doen. Ze maaken selfs geen swaarigheid om hunne bond-genooten om 't leve te brengen / als ze hunne dood maar konnen verborgen houden ; om sich t'eeniger tijd te mogen beroemen / menschen gedood te hebben / en alzo voor Soldaaten en lieden van dapperheid door te gaan.

Wy hadden met veel vermaak de groote Rivier Meschasipi de zelve na 't Noorden opvaarende bezichtigd / en dat zederd den eersten April tot nu toe. Niets had ons verhinderd te onderstaan of ze aan 't hooger en laager einde bevaarbaar was. We hadden op onzen weg zeven of acht groote Kalkoensche of Indiaansche Haanen geschooten ; welke dieren gelijk ook all' de andere wilde beesten in die Land-streeken / van sich zelven zeer vermenigvuldigen. Ons ontbrooken geen Visschen / Wilde Ossen, Rhee-bokken, noch geen Beevers, of Beeren, de welke wy dooden / als deze dieren met swemmen de groote Rivier passeerden.

Ongelukkige ontmoeting van vijftig Kanoos met Wilden.

Ik had met diepe overweegingen van de vrucht des Gebeds / en andere Christelijke overdenkingen bezig geweest / wanneer op den zelven dag zijnde den 12. April, terwijl mijn twee Kanoos voerders besig waren met een Kalkoenschen Haan te kooken / en ik op den Oever van deze groote Rivier onze Kanoo vergomde / op 't onverwachtst omtrent ten twee uuren des na de middags vijftig Kanoos van schorssen door honderd-en-twintig Wilden bestierd / die geheel naakt waren / gewaar wierd ; de welken met een zeer groote snelligheid op deze Rivier kwamen afzakken / om

KAPITTEL XLVI.

't Besluit welk de *Barbaaren* namen, om den *Auteur* met zijne twee Mannen in hunne Landen na 't hooger einde der *Riviere Meschasipi* geleegen, mee te voeren.

DEn 13. April des smorgens heel vroeg kwam een Kapitein Narrhetoba genaamt / zijnde een uit 't getal van de geenen de welke ons wilden dooden / en die 't ligchaam geschilderd had / my mijn Vreden Kalumet afeischen. Hy vulden ze met Tabak van hun Land; waar na hy 'er all' die van zijne bende / en vervolgens all' de anderen die besloten hadden ons om 't leven te brengen / uit liet rooken. Hy gaf ons een teken / om met hen in hunne Landen te gaan; en ze keerden ook weer met ons te rug. Dusdanig de onderneeminge tegen hunne vyanden verbrooken hebbende / zo bevond ik my in deze gelegendheid niet verdrietig van met deze Volkeren onze Ontdekkinge te konnen vervolgen.

De voornaamste mijner ontrustinge was / dat ik beswaarlijk mijn Godsdienst en Gebeden in de tegenwoordigheid dezer Barbaaren kon doen. Veele onder hen mijn de lippen ziende beweegen / zeiden met een barsse stem tegen my / Ouakanché: maar dewijl ik niet een woord van hunne spraake verstond / zo geloofden ik dat ze zich vergramden. Michiel Ako mijn Kanoos-voerder zei my geheel verbaast / dat hy aldien ik volharde met mijn getyen te leezen / deze menschen ons zonder medogentheid om 't leven zouden brengen: En Picard du Gay mijn anderen Kanoosvoerder bad my in 't heimelijk dat ik doch ten minsten mijn gebeden in 't verborgen zou doen / om deze Barbaaren niet tot toorn te verwekken. Ik volgden den raad van den laatsten: maar hoe meer ik my verborg / hoe meer Wilden my vervolgden: want als ik in de Bosschen ging / dachten ze dat ik 'er eenige koopmanschappen onder de aarde wilde verbergen; zo dat ik niet wist werwaarts ik my tot het doen van mijn Godsdienst zou wenden; want ze hielden my gestadig in 't oog.

Dit noodzaakten my eindelijk tegen mijn twee Mannen te zeggen / dat ik my niet kon ontslaan van mijn Godsdienst te doen; en mijn getyen te leezen; en dat / by aldien ze ons daarom kwamen te vermoorden / ik zo wel de onnoozele en onschuldige

dige oorzaak van hun dood als van de mijne zou weezen ; en ik derhalven met hen 't zelve gevaar had uit te staan : maar dat dit perykel my van mijn schuldigen plicht niet moest ontslaan. Voorder wilden deze Barbaaren, gelijk ik naderhand my by hen bevindende heb geleerd / door dit woord Ouakanche zeggen / dat het Boek daar ik in las / een kwaade geest was. Ik bemerkten ook aan hunne gebeerdens dat z' 'er eenigen afkeer van hadden. Ten einde hen'er dan aan te doen gewennen / zong ik met het open Boek geduurende de Reize de Litanien of de Roomsche Kerk-gezangen. Ze geloofden dat mijn Getye-boek een geest was / de welke my leerde zingen om hem te verlustigen. All' deze Volkeren beminnen 't zingen uit de natuur.

Vreemde gedachten der *Wilden* over den Godsdienst der *Christenen*.

KAPITTEL XLVII.

Bespringingen en mishandelingen, de welke de *Wilden* ons deeden, voor dat ze ons in hun Land brachten; en hoe dikmaal zy na ons leven stonden.

DE bespringingen de welke deze Barbaaren ons onderwegen deeden / zijn boven alle verbeeldingen die men'er van maken kan. Onze Kanoo was grooter en meer belaaden als de hunne. Wat hen aangaat / ze hebben gemeenlijk niet als een Pijl-kooker met Pijlen vervult / een Boog / en een ondeugende bereide Beesten Huid / de welke hen de meesten tijd tot een Deeken voor twee Perzoonen diend. De nachten zijn'er in dat Zaizoen van 't Jaar noch tamelijk kout / voornamentlijk dewijl we gestadig 't Noorden naderden ; zo dat men van nooden heeft zich des nachts wel te dekken.

Dit Volk ziende dat wy zo haastig niet konden voort komen als zy / lieten drie Zoldaaten in onze Kanoo komen : den eenen zetten zich aan mijn slinker zijde / en de twee anderen schikten zich nevens mijn Volk / om ze te helpen roejen / op dat we hen zouden konnen volgen. Deze Barbaaren doen somtijds dartig Mijlen op eenen dag / als ze genoodzaakt zijn ten Oorlog te gaan / of dat ze voorgenomen hebben hunne vyanden te overrompelen. Dezen waren van verscheide Dorpen / en in hunne gevoelens ten onzen opzichte zeer verdeeld. Wy namen alle avonden onze nacht-rust by dien jongen Kapitein die onzen Vre-

den-Kalumet had verzocht; hem daar door te kennen gevende / dat we ons onder zijne bescherminge stelden.

Maar daar kwam haat en tweedragt onder de Wilden. Het Opperhoofd genaamt Aquipagetin, wiens eenen Zoon door de Miamis was gedood geweest / ziende dat hy zich over deze Natie niet kon wreeken / keerden al zijn wraakzucht tegen ons. Hy schreiden geheele nachten over zyn Zoon die hy in den Oorlog verlooren had; als denkende die van zijne Benden daar door te beweegen / om hem te wreeken / met ons te dooden / en zich van all' onze uitrustinge en goederen meester te maaken / om in 't vervolg zijne vyanden te konnen vervolgen. Maar de andere Wilden, door onze Koopmanschappen van Europe bekoord / waren verblijd / en genegen om ons in 't leven te behouden / ten einde meer andere Europeërs by hen te lokken. Ze wenschten boven al Yzer te mogen hebben / 't welk hen zeer waardig was; en waar van ze 't gebruik gezien en ondervonden hadden / wanneer een onzer Kanoos-voerders drie of vier Trapganzen, of Kalkoensche Haanen met een schoot van 't Snaphaan gedood had! te meer om dat ze ieder reis niet als eene Vogel met hunne Pijlen konden treffen.

Noemen 't Vuurgeweer kwaade geesten; en waarom.

Wy hebben daer na verstaen / dat de woorden Manza Ouakanche Yzer betekend / 't welk een kwaade geest heeft: want zodanig noemen ze een Snaphaan of Vuur-roer / 't welk de beenderen van een mensch vermorzeld / in plaats dat hunne Pijlen niet doen / als in 't Vlees en de muskelen te dringen / die ze doorwonden / zonder als zeer zelden de beenderen te verbreeken of te kwetzen. Hierom is 't dat deze Volkeren / veel lichter de wonden die door Pijl-schooten gemaakt worden / geneezen / als wy die de welke door onze Snaphaanen veroorzaakt zijn.

Hun onvermoeidheid in 't roeijen met de *Kanoos*.

Toen we door deze Barbaaren gevangen wierden / hadden we niet meer als honderd en vijftig Mijlen / de Meschasipi van de Riviere der Illinooizen opgaande / gevaaren. Wy voeren met hen geduurende de tijd van negentien dagen / dan eens na 't Noorden / en dan weder na 't Noord-Westen / na de streeken van de wind / en na 't oordeel 't welk wy'er volgens 't Compas van maakten: zo dat we zederd deze Barbaaren ons gedwongen hadden hen te volgen / meer als twee honderd en vijftig Mijlen op de Meschasipi waren. Deze Wilden gaan met een groote kracht met de Kanoo voort: want ze roeijen van de morgen tot den avond zonder ophouden; en houden zich des daags naauwlijks stil om te eeten.

Om ons te noodzaaken hen te volgen / gaven ze ons gemeenlijk vier of vijf Mannen; ten einde ons gauwer te doen voortvaaren.

vaaren. Onze Kanoo was grooter en meer belaaden als de hunnen / zo dat wy de zelve van nooden hadden / om zo snel voort te gaan als sy deeden. Wy namen gemeenlijk ons verblijf in Hutten of Kabaanen als 't regenden ; maer als 't goed weer was sliepen we op de aarde / zonder onder 't dak te weezen ; waer door we gelegentheid hadden van de Sterren en de Maan / wanneer ze scheen / te aenschouwen. En niet tegenstaende de ongemakken en den swaren arbeid des daags / gingen de jongste Krijgslieden dezer Wilden by vier of vijf van hunne Officieren tot des midder nachts toe den Kalumet danssen. Den Kapitein by den welken zy gingen / zond met plechtelijckheid een Krijgsman van zijn Huisgezin na de geenen de welke zongen / om ze d'een na d'ander uit sijn Kalumet van Oorlog / door de verscheidenheid der Pluimen van die der Vreden afgezonderd / te laaten rooken.

Het einde van dit soort van een Joodschen Vier-dag / geschieden alle daag door de twee jongsten van de geenen / welkers naaste Vrienden in den Oorlog gedood waeren. Ze namen veele Pijlen / die ze met de spitsen kruiswijs over malkanderen geleid / bitterlijk schreijende hun Opperhoofden aanbooden ; en die ze hen niet tegenstaende hun geschreeuw te kussen gaben. Vorders verhinderen de ongemakken des daags en de nacht waaken geenzints / dat de Ouden by na al te zamen / uit vreeze van door hunne vyanden overvallen te worden / niet met het krieken van den dag ontwaakten. Zo haast den dageraad verscheen / maakten een van hen 't gewoonlijk geschreeuw : en in een oogenblik gingen de Krijgslieden in hunne Kanoos. Sommigen voeren rontom de Eilanden om eenige wilde Beesten te schieten ; en de gauwsten gingen te Land / om door den rook de plaats / daar hunne vyanden zich onthielden / te ontdekken.

Vreemde plechtelijkheid van die geenen welkers Vrienden in den Oorlog zijn omgekomen.

KAPITTEL XLVIII.

De voordeelen, de welke de *Wilden* van 't Noorden boven die van 't Zuiden in den Oorlog hebben; en de *Ceremonie* of plechtelijkheid, de welke een der *Kapiteinen* dee, toen hy ons na 't Zuiden liet stil staan.

Die van 't Zuiden zo gauw niet met de *Kanoos* als die van 't Noorden; en waarom.

GEduurende dat de Wilden van 't Noorden in Oorlog zijn/ hebben ze de gewoonte van zich altijd op de Punt of Hoek van eenige dezer Eilanden/ waar van de Meschasipi vervuld is/ te posteeren; ten einde aldaar in zekerheid te weezen: Die van 't Zuiden/ hunne vyanden/ hebben niet als Pyrogen of Kanoos van hout met de welke zy niet zeer snel konnen voortkomen/ om dat ze zeer swaar zijn. Daar zijn niet als de Natien van 't Noorden/ die Berke-boomen hebben om 'er Kanoos van schorssen van te maaken; en de Volkeren van 't Zuiden zijn van dit voordeel t'eenemaal ontzet: zo dat die van 't Noorden een wonderlijcke lichtigheid en gemakkelijkheid hebben van Meer tot Meer, en van Rivier tot Rivier te vaaren/ om hunne vyanden aan te tasten. Zoo haast zy zich ontdekt zien/ zijn ze ook in zekerheid/ wanneer ze de tijd maar hebben/ van zich weer in hunne Kanoos te begeeven: want die hen te Land of in de Pyrogen vervolgen/ konnen hen niet snel genoeg na jaagen/ om ze te achterhaalen.

Wat aangaat den Oorlog in Bosschen of hinderlaagen te doen; daar in gaan de Wilden van 't Noorden/ om dat ze zeer geduldig zijn om den honger en de grootste ongemakken der tijden uit te staan/ alle Natien des wereldts te boven. Ze gaan niet als gewis in de hinderlaagen: want ze zijn altijd van de hulpe van drie of vier hunner Vrienden verzekerd/ in gevalle hunne vyanden hen aantasten. Ze komen dan altijd tot huy voorneemens/ behoudens zy door geen groote meenigte/ de welke hen verhinderd in hunne Kanoos te komen/ of 't met de vlucht te salveeren, overvallen worden.

Geduurende een van de negentien dagen onzer Schipvaart/ de welke zeer moeijelijk was/ vond den Oversten (Aquipaguetin genaamt) goed; die my (gelijk wy in 't vervolg zullen zien) voor zijn Zoon aannam/ in een groote Weide ten Westen van de Meschasipi stil te houden. Dezen Oversten een grooten en zeer

vetten

vetten Beer gedood hebbende / noodigden de voornaamste Bevelhebbers der Krijgslieden op een Gastmaal. Deze Wilden alle in 't aangezicht getekend / en, op 't ligchaam geschilderd / zijnde ieder door een afbeeltenisse van eenig Dier / volgens hun aard en neiginge onderscheiden ; hebbende hun haair met Beeren smout of Olie gewreeven / en met witte en roode Vederen bestrooit / en 't hoofd met Dons of kleine Vederen belaaden / begonden in deze vreemde gestaltenisse te danssen ; houdende alle de vuisten in de zyde / en sloegen met 't onderste der voeten met zulken grooten geweld en kracht tegen de aarde / dat'er zich de tekenen van vertoonden. Geduurende deze zeldzaame gebeerdens / gaf een der Zoonen van den Meester dezer plechtelijkheid / terwijl hy zeer bitterlijk weenden / aan al dit Volk uit den Kalumet van den Oorlog te roocken. De Vader die deze treur-plechtelijkheid bestierde / vergezelschapten de zelve met een wee-klaagende stemme / door hikken en zuchtingen verbrooken en vermengd / die bekwaam waren om 't hartste herte te vermurwen ; en maakte zijn geheele ligchaam met zijne traanen nat. Waar na hy zich van eens na de Krijgslieden / en dan weer na my begaf ; zijne handen op mijn hoofd leggende / gelijk hy ook 't zelve aan onze Kanoos-voerders dee. Somtijds sloeg hy zijne oogen ten Hemel / en bracht het woord Louis voort : 't welk in hunne spraake de Zon betekend ; zich aan deze Sterre of dit Hemels licht over de dood van zijn Zoon beklaagende / en al zijn Volk daar door trachtende te beweegen en te verplichten / om zich over zijne vyanden te wreeken.

Een dans met een belagchelijken toestel onder deze *Wilden* gebruikelijk.

Ceremonie aan de Zon om hen over 't verlies haarer Vrienden te beklagen.

Wat ons aanging / voor zo veel wy uit deze plechtelijkheid konden oordeelen / geloofden we dat dit alles diende om ons te doen omkomen. En in der daad wy hebben daar na verstaan / dat dezen Barbaar dikmaals na ons leven had gestaan : doch den weerwil van de andere Hoofden ziende / die'er zich tegen stelden / dee hy ons weer in-schepen / en bediende zich van andere listen om de Koopmanschappen van ons Volk allenskens te bekomen / en na zich te trekken : want hy dorst de zelve niet openbaarlijk neemen / gelijk hy had konnen doen / om dat hy vreesde / dat die van zijne Natie hem van lafhertigheid zouden beschuldigen ; zijnde een gebrek waar van de alderwoeste en wreedste menschen een grooten afkeer hebben.

KAPITTEL XLIX.

Listen en konstgreepen van *Aquipaguetin* om behendiglijk de Koopmanschappen van onze twee *Kanoos-voerders* te bekomen, benevens veele andere voorvallen en uitkomsten van onze Reize.

'T IS door al 't geen we gezegt hebben lichtelijk aan te merken / dat Aquipaguetin zeer listig was. Hy had de beenderen van iemand zijner naaste Bloedverwanten by hem / de welke hy met groote zorge in een bereide Huid / met verscheidene roode en swarte boordzels van Eegels haair verćierd / bewaarden. Hy liet zijn Volk dan van tijd tot tijd vergaderen / om hen te rooken te geeven; en daar na liet hy ons d'een na d'ander komen / om ons te verplichten de beenderen van den overledenen met eenige Koopmanschappen uit Europa te bedekken / en de traanen die hy over den zelven / en over zijnen Zoon die door de Miamis was gedood had gestort / af te droogen.

Om dan dezen listigen Ouden te bevredigen / wierpen we over deze doods-beenderen verscheide vademen Martinischen Tabak, Bylen / Messen / Getsteen / en eenige arm-banden van witte en swarte Porcelein. Ziet hier hoe dezen Barbaar ons door beweeg-redenen en middelen uitputte / daar men niets over te zeggen had. Hy dee ons verstaan / dat 't geen hy aldus van ons eischte / niet als voor den dooden was / en om aan de Zoldaaten / die hy met zich genomen had / te geeven. En in der daad hy deelden alles aan hen uit / 't welk wy hem gaven. Ons hier door te kennen geevende / dat hy als een Kapitein niets voor hem nam / als 't geen we hem van goeder wille gaven.

Hoe ze malkander helpen schreijen.

Geduurende de voorgemelde dagen onzer Schipvaart / kwamen we ook aan 't Punt of den Hoek van 't Meer van de Kryters, daar dezen Kapitein den gantschen nacht ook bitter schreide : En toen hy'er vermoeit van was / dee hy een zijner Zoonen komen die in zijn plaats schreyde. Zijn voorneemen hier in was de medogendheid zijner Zoldaaten te verwekken / en de zelve te verplichten / om ons om 't leven te brengen; hunne vyanden te vervolgen / en alzo de dood van zijn Zoon / die hy zo ongelukkig verlooren had / te wreeken.

Deze

Deze Wilden zonden zomtijds hunne snelste loopers te Land; en dit Volk joeg op de wilde Stieren, en dwongen ze de Meschasipi met swemmen te passeeren. Ze dooden'er zomtijds wel veertig of vijftig / daar ze niet als de Tong en de beste stukken van namen; 't overige (daar ze zich niet mee wilden belaaden) achter laatende; ten einde te spoediger te konnen voort vaaren / en ons te eer in hunne Dorpen te brengen.

'tIs waar dat wy 'er wel goede stukken van aten; maar we hadden noch Brood / noch Wijn / noch Zout / noch Kruiden of eenige andere toe-spijs; en dit geduurden ook zo de vier laatste / van de by na twaalf Jaaren / die ik in Amerika geweest ben. In onze laatste Reize bestonden we ook op de zelve weize; hebbende op zommige tijden overvloed / en op andere gebrek van alle dingen; in-voegen wy dikmaals in vier-en-twintig uuren en meer niet en aten. De reden hier van is / dat men zich in deze kleine Kanoos van schorssen met geen veel dingen kan belasten: zo dat men sich / hoe groote voorzorgen men heeft / dikmaals van alle noodzaakelijkheden tot 't onderhoud des levens behoorende/ ontbloot ziet. En waarlijk indien onze Geestelijken in Europa zo veele ongemakken en arbeid uitstonden / en onthoudingen / met de geenen gelijkende die we zo langen tijd in Amerika hebben gedaan / deeden / men zou geen andere bewijzen begeeren of eischen om hen te Kanoniseeren of na hun dood onder 't getal der heiligen te stellen. Maar men moet ook zeggen / dat 't geen de waarde onzer vastingen wegneemt / is dat indien wy in diergelijke gesteldheid van zaaken leeden / onze leidingen niet t'eenemaal gewillig waren: want wy maakten (gelijk men gemeenlijk zeit) van de nood een deugd.

Groot gebrek der Reisigers.

KAPITTEL L.

De Ouden schreyen om ons geduurende de nacht. Nieuwe bespringingen van *Aquipaguetin*: mitsgaders van de maniere op de welke de *Wilden* 't vuur met woelen of wrikken ontsteeken.

Veele nachten geduurende / waren 'er Ouden die zeer bitterlijk over ons kwamen schreyen. Ze wreeven ons dikmaals de armen en 't geheele ligchaam met hunne handen/ die

Seldzame maniere van schre-

gens onzen plicht God gedankt hadden / welkers verwonderens-waardige voorzienigheid ons zo tydelijk was te hulpe gekomen / hoorden wy op den Oever der Stiere Rivier, daar we omtrent twee uuren na middernacht waren / eenig gerucht. Na 't roepen van wie daar? hoorden we dat men antwoorde; Tepatoui Nika, en 't woord van Nikanage, dat 's te zeggen / mijn vriend zie daar / dat is goed. Ik berichten Picard dat ik aan de spraak geloofde / dat het de Illinooizen of de Outouagamis waren / 't welk de vyanden van de Issati en de Nadouessans zijn. Maar dewyl 't helder Maan-licht was / en den dag zelfs begon aan te breeken / zo wierd ik gewaar / dat het den Wilden Mamenisi was / de Vader van die kleine Dochter / de welke ik by de Issati gedoopt / en daar Picard als Peet of getuige over gestaan had. Dezen Wilden kenden ons; en dewyl hy van de Jagt kwam / die goed had geweest / gaf hy ons na zijn bescheidenheid; en verzekerden ons dat all' de Wilden van zijn Natie deze Rivier de welke sich in de Meschasipi ontlast / affakten / en dat ze haare Vrouwen en kinderen by hen hadden.

De *Issati* komen met een geheele Vloot met wilde Ossen vlees beladen op de *Stiere Rivier*.

All' de Wilden by de welke Michiel Ako dan verbleeven was / kwamen deze Stieren Rivier met hunne Vloot van Kanoos met Vlees geladen / afvaaren. Den Kapitein Aquipaguetin had in 't voorby gaan aan de geheele Natie verhaald / hoe Picard en ik ons hadden bloot gesteld / met de Reize na de Ouisconsin, in de welke wy groote gevaaren waren te boven gekomen. De Hoofden dezer Wilden gaven ons te kennen / dat ze over ons voldaan waren; en verachten al te zamen de lafhertigheid van Michiel Ako, die uit vreeze van honger te sterven/niet met ons had willen gaan. Picard zou niet nagelaaten hebben / hen in de tegenwoordigheid van all' de Wilden aan te tasten / indien ik zulks niet had verhinderd / zo vergramt was hy op hem/over zijn kleine kloekmoedigheid en genegendheid.

[redacted]

KAPITTEL LXIII.

De *Wilde* Vrouwen verbergen behendig haar voorraad van Vlees. Men vaard voor de tweedemaal 't groote water *Meschasipi* af. Schranderheid der *Wilden*. Dapperheid van een *Wilden* in 't byzonder.

Jagt der *Wilden* daar ze eenige honderd Stieren en Koeijen vingen.

De Wilde Vrouwen verborgen haaren voorraad van Vlees op de Eilanden aan de Mond deser Stiere Rivier., en in hoolen onder de aarde. Dese Volkeren hebben de voorsichtigheid op deze wijze hun Vlees zonder Zout goed te houden. Wy voeren nochmael de groote Rivier af / met deze meenigte Kanoos jaagende / daar ik reets van gesproken heb ; en deeden omtrent tachtig mijlen weegs. De Wilden verborgen van plaats tot plaats hun Kanoos op den Oever dezer groote Rivier in 't Riet / of in de Eilanden ; en zy gingen zeven of acht Mijlen aan geene zijde de Bergen in de Weiden / daar ze op verscheide reisen tot honderd of honderd en twintig wilde Stieren en Koeijen dooden. Zy lieten altijd eenige van hunne Ouden op de spitsen der Bergen / om te trachten hunne vyanden te ontdekken.

De *Wilde* Vrouwen en Dochters zingen treurig, terwijl de Mannen op den vyand los gaan.

Midlerwijl verbond ik een Wilden, die my gemeenlijk zijn Broeder noemde. Daar was een stuk van een wortel van een Boom diep in zijn voet geschooten; en ik lag'er een Plaister op/ terwijl'er eens klaps een groot alarm in hun Leger-plaats ontstond. Twee honderd Boogschutters kwamen toeloopen ; en dezen edelmoedigen Wilden, welkers voet ik diep genoeg geopend had / om'er 't hout uit te trekken / 't welk'er met geweld in getreden was / verliet my / en liep snelder als de anderen / om deel aan den roem van dit gevecht te hebben. Maar in plaats van vyanden wierden ze omtrent honderd Harten gewaar / die de vlucht namen. Onzen gekwetsten had groote moeiten om weder in de Leger-plaatse te komen. Geduurende dit alarm zongen de Wilde Vrouwen en Dochters met een zeer treurig en naar geluit.

Picard verliet my om sich by zijn Huiswaard te verboegen / en ik bleef alleen by een Persoon genaamt Otchimbi. Maar na de tweede Jagt was ik genoodsaakt een Wilde Vrouw meer als tachtig jaaren oud / in mijn Kanoo te voeren. Deze oude Vrouw

Branden de Kinderen 't haair met gloeijende steenen in de forme als de geschoore *Monnikken.*

liet niet na met de Riemen te roeijen / en met de zelve dikmaals die Kinderen te slaan / de welke ons midden in de Kanoo zeer verhinderden. De Mannen hadden veel goedheid voor my. Ondertusschen was ik genoodsaakt mijn toevlucht dikmaals tot de Vrouwen te neemen / om dat de spijze in haare macht waren / en dat s' 'er de portien aan ieder van uitdeelden. Ik schoor dan van tijd tot tijd de haair-krans haarer Kinderen; want ze dragen ze by na als onze Geestelijken / en dat tot den ouderdom van zestien of achtien Jaaren: en haare Ouders maaken ze hen / met hun haair met platte gloeyende steenen te branden. Deze Vrouwen wisten my grooten dank / over dat ik haare Kinderen zodanig schoor.

Een onverwachte tijdinge van de komst van eenige andere *Europeërs.*

Wy hadden noch een ander Krijgs-geschrey in ons Leger. De Ouden die op de hoogte der Bergen de wacht hielden / kwamen ons verwittigen / dat ze van verre Krijgslieden zagen. Hier op liepen all' de Boogschutters / als om strijd tegen malkander / na de plaats daar sich 't ontdekte Volk vertoonde / een ieder zijn Metgezel in den strijd trachtende te voorkomen. Maar voor al deze moeiten en ondernemingen brachten ze niet als twee Vrouwen van hun Natie te rug; de welke hen kwamen berichten dat een party van haar Volk / die na 't einde van 't Boven-Meer hadden ter Jagt geweest / vijf Geesten hadden gevonden; dus noemen ze de Europeërs. Zy deeden'er by / dat deze Geesten haar door eenige Persoonen van de Natie, de welke wy gezien en die by de Outouagamis en by de Irokooizen Slaaven hadden geweest / en welkers spraake zy verstonden / hadden gesprooken / en doen verzoeken / hen ter plaatse te geleiden daar wy waren; en dat ze zeer verlangden ons te komen zien / om te verneemen of wy Engelschen, Hollanders, Spanjarden, of Kanadiaanen waren. Zy zeiden tegen deze Vrouwen / dat ze niet konden begrijpen / hoe wy ons door zulken grooten omweg by deze Volkeren hadden konnen begeeven.

Men moet daar-en-boven in 't byzonder aanmerken / dat'er zekere Lieden zijn / die (gelijk ik hier vooren heb aangemerkt) zich meester van alle dingen in Kanada hebben gemaakt. Deze menschen verstoort en nijdig dat wy hen in onze Ontdekkinge waren voorgekomen/hadden ons eenig Volk na gesonden/om den roem onzer Reize mede deelachtig te zijn. Ze dachten sich dan van de kennisse der Natien te bezorgen en te verzekeren / die wy gezien hadden; ten einde tot het doen van den Koophandel derwaarts te gaan; so haast zy 't middel zouden hebben uitgevonden / om ons weer na Europa te zenden.

KA-

[redacted]

KAPITTEL LXIV.

Arrivement van de Heer *du Luth* in onze Leger-plaatze. Hy verzoekt ons ernstig met hem en zijn Volk na de *Issati* en de *Nadouessans* weder te keeren. Ik wierp mijn Deeken over een dooden; 't welk de *Wilden* wel geviel.

DEn 28. July 1680. begonden wy de Meschasipi voor de derde reis op te vaaren. De Wilden die een groote Jagt gedaan/ en veel Wild gevangen hadden/ beslooten weer na hunne Dorpen te keeren; en drongen ons zeer om met hen derwaarts te gaan: ons beloovende/tot de Natien die aan 't einde van 't Boven-Meer woonen/ te geleiden: zeggende/ dat ze door 't middel van ons een Alliantie met deze Volkeren wilden maaken. Daar sich de Heer du Luth met vijf Soldaaten ten deele met Wapenen/ en ten deele met Koopmanschappen uitgerust/ bevond.

Zy kwamen/benevens de twee Wilde Vrouwen tot op omtrent honderd en twintig Mylen van de Landen dezer Barbaaren die ons gevangen hadden by ons. Zy baden ons • (nademaal ik eenige kennisse van de spraake der Issati had) hen te vergezelschappen/ en met hen na de Dorpen dezer Volkeren te gaan. Ik dee gewillig 't geen ze begeerden; voornamentlijk dewijl ik van hen verstond/ dat ze zedert dardhalf Jaar/ de welke zy op de Reise geweest waren/ de Sacramenten niet hadden bygewoond. De Heer du Luth, die als voor Kapitein wierd gehouden/ was ten hoogsten verwonderd my te vinden! Hy zei my in 't byzonder/ by maniere van toebetrouwen/ dat de geenen/ de welke hem hadden gezonden/ niet tot hun oogmerk zouden komen; gelijk hy my zulks by een bekwaamer gelegentheid nader verklaarde. En ziende dat ik de Kinderen der Wilden haair-kranssen maakte; zo liet hy hen zeggen/ dat ik zijn oudsten Broeder was.

Openhertig gesprek van de Heer *du Luth* met den *Autheur*.

Dit alles was de reden/ dat de Wilden my beter handelden als ze ooit hadden gedaan; en dat ze my rijkelijk genoeg onderhoud verschaften; zo dat ik mijn zelven niet besteede als tot de zaligheid dezer Barbaaren te werken. 't Is zeker dat ze genoeg na my hoorden: maar ze zijn zo dom/ plomp/ en onweetende/

aldaar / gelijk wy voorgenomen hadden/ te bestaan / t'eenemaal ontbloot waren / zo besloten wy hen te kenne te geeven / dat het om yser en andere dingen/ de welke hen zeer nut zouden weezen / noodig was / dat wy na Kanada wederkeerden: en dat ze binnen zekeren tyd/de welke wy hen te kennen gaven/de helft van de weg met Pelteryen zouden doen / en dat wy de andere helft met koopmanschappen van Europa zouden over reizen / die men hen goede koop zou geeven: dat ze ons twee van hunne Soldaaten konden toevoegen; de welke wy met ons na Kanada zouden voeren; en dat wy ze ook in 't volgende jaar weer te rug zouden brengen / om hen vervolgens te gemoed te gaan / en van onse wederkomst te verwittigen; ten einde ons ter bestemder plaatse te vinden.

Voorstellinge en middel om met deze Wilden te Koopmanschappen.

Dese Barbaaren hielden een grooten Raad om te overweegen / of ze iemand van hun Natie met ons zouden zenden. Daar waren 'er twee de welke goed vonden en oordeelden dat men tot zulken besluit moest komen / en die 'er zich zelfs toe aanbooden: maar ze veranderden op den dag van ons vertrek van voorneemen; ons voor reden geevende / dat wy genoodsaakt waren verscheidene Natien te passeeren / de welke hun gesworen vyanden zynde / niet zouden nalaaten zich met geweld van hun Volk meester te maaken / om de zelve te branden / en in pyne te doen sterven. Eindelijk / dat wy 't zelve vermits 't kleine getal / 't welk wy uitmaakten / niet zouden konnen verhinderen.

De Wilden houden'er Raad over.

Ik antwoorden hen / dat all' dese Volkeren / die ze vreesden / onse Vrienden en Bondgenooten waren: en dat ze om onsent wil geen 't minste ongelijk aan de geenen van hen zouden doen / die by ons zouden weesen. Dese Barbaaren ontbreekt het aan geen geest / of gesonde reden: want ze zeiden ons / dat nademaal wy door Volkeren gingen/ 't welk hun gesworre Vyanden waren / wy de zelve moesten uitroeyen / om wraak te neemen over verscheide overlasten en verongelijkingen de welke zy van hen ontfangen hadden; en dat ze ons dan Soldaaten mee zouden geeven om met ons te gaan en weder te komen; ten einde zy yser en andere Koopmanschappen mochten hebben/die hen nodig waren/ en daar ze zeer gaarn met ons mee zouden handelen. 't Welk klaarlijk doet zien / dat deze Barbaaren vol gevoelen en wraaksucht tegen hunne vyanden zijn; en daar men in kan aanmerken dat hun hert niet wel gesteld of geschikt is / om 't licht des Evangeliums te ontfangen.

Haar besluit en antwoord.

Eindelijk: Ouasikoude hun grooten Kapitein in de volle Vergaderinge in de te rug-reise bewilligd / en ons op hunne beste wijse onthaald hebbende / gaf eenige maaten Wilde Haver om ons ge-

Des Autheurs afscheid van

duu-

duurende dese reise te voeden. Wy hebben reets geseid / dat dese Haver beter en gesonder als de Rijst is. Daar na tekenden hy met een Houts-kool op een blad Papier / 't welk my noch overig was / de streek die wy vier honderd Mijlen weegs moesten houden. Desen Aardrijks-beschryver verbeelden ons zo naauwkeurig den weg / dat dese Kaart / ons zo wel diende / als 't Kompas zou hebbe konnen doen. En inder daad wy kwamen met het zelve stiptelyk te volgen / ter bestemder plaatse / zonder eenigerlei wyse van den weg af te dwaalen.

deze Wilden.

Ouasikonde, een groot Kapitein der Wilden maakt een nette Kaart tot de terug reize van den Autheur.

Wy schikten ons dan ten getale van acht Europeërs, die wy toen te zamen uitmaakten / om te vertrekken. Wy zetten ons in twee Kanoos: en na 't lossen van all' de Snaphaanen onser Zoldaaten verlieten wy dese Volkeren: 't welk een groote verschrikkinge aan dese Wilden gaf. Wy zakten de Rivier van Sint Franciscus, en verfolgens de Riviere Meschasipi af. Twee van onse Zoldaaten / namen zonder daar iets tegen ons van te zeggen / de twee Beever-Tabbaarden de welke aan den Water-val van St. Antoni van Padua waren; en die dese Barbaaren als door een soort van offerhande aldaar aan een Boom hadden vast-gemaakt. Dit veroorsaakten eenig geschil tusschen de Heer du Luth en my. Ik prees dese daad van onse twee Zoldaaten / de welken daar in deeden zien en lieten blyken / dat ze de bygeloovigheid deser Volkeren voor kwaad keurden. De Heer du Luth zei in tegendeel / dat men dese Tabbaarden ter plaatze moest laaten / daar de Barbaaren de zelve hadden gesteld / dewyl ze niet zouden nalaaten van zich over de verachtinge / de welke wy in dit geval hen aandeeden / te wreeken: en dat het te vreesen was / dat ze ons mogelijk onderwegen zouden komen aantasten.

Twee Christen Zoldaaten lichten de Beevers huiden weg, van de Wilden tot een offerhande aan den Watersprong van St. Antoni opgehangen.

Ik beken / dat 'er eenige reden was in 't geen hy zei; en dat hy voor zo veel na de regelen der menschelijke voorsichtigheid sprak: Maar onse twee Zoldaaten antwoorden bryn moedig en rond uit / dat dese twee Tabbaarden hen toebehoorden / en dat ze sich met dese Barbaaren of hun bygeloovigheden niet bekommerden. De Heer du Luth wierd zo vergramd door dese woorden / dat het weinig scheelde of hy zou den geenen die ze gesprooken had / een degen slag gegeven hebben. Maar ik stelde my tusschen beiden / en lei dit geschil by. Picard, en Michiel Ako voegden sich aan de zyde van de geenen de welke de Tabbaarden, daar 't geschil over was / genomen hadden: en dit zou eenig ongeluk konnen veroorsaakt hebben. Daar na gaf ik de Heer du Luth te kennen / dat de Wilden ons niet zouden durven aantasten / nademaal ik verseherd was dat hun groot Opperhoofd Ouasikonde altyd ons belangen ter herte zou neemen; en dat men op zijn

Geschil hier over tusschen den Autheur en de Heer du Luth.

woord

KAPITTEL XLIX.

Liſten en konſtgreepen van *Aquipaguetin* om behendiglijk de Koopmanſchappen van onze twee *Kanoos-voerders* te bekomen, benevens veele andere voorvallen en uitkomſten van onze Reize.

'T IS door al 't geen we gezegt hebben lichtelijk aan te merken / dat Aquipaguetin zeer liſtig was. Hy had de beenderen van iemand zijner naaſte Bloedverwanten by hem / de welke hy met groote zorge in een bereide Huid / met verſcheidene rooden en ſwarte boordzels van Egels haair vercierd / bewaarden. Hy liet zijn Volk van tijd tot tijd vergaderen / om hen te rooken te geeven ; en daar na liet hy ons d'een na d'ander komen / om ons te verplichten de beenderen van den overledenen met eenige Koopmanſchappen uit Europa te bedekken / en de traanen die hy over den zelven / en over zijnen Zoon die door de Miamis was gedood had geſtort / af te droogen.

Om dan dezen liſtigen Ouden te bevredigen / wierpen we over deze doods-beenderen verſcheide vademen Martiniſchen Tabak, Bijlen / Meſſen / Getſteen / en eenige arm-banden van witte en ſwarte Porcelein. Ziet hier hoe dezen Barbaar ons door beweegredenen en middelen uitputte / daar men niets over te zeggen had. Hy dee ons verſtaan / dat 't geen hy aldus van ons eiſchte / niet als voor den dooden was / en om aan de Soldaaten / die hy met zich genomen had / te geeven. En in der daad hy deelden alles aan hen uit / 't welk wy hem gaven. Ons hier door te kennen geevende / dat hy als een Kapitein niets voor hem nam / als 't geen we hem van goeder wille gaven.

Hoe ze malkander helpen ſchreijen.

Geduurende de voorgemelde dagen onzer Schipvaart / kwamen we ook aan 't Punt of den Hoek van 't Meer van de Kryters, daar dezen Kapitein den gantſchen nacht ook bitter ſchreide : En toen hy'er vermoeit van was / dee hy een zijner Zoonen komen die in zijn plaats ſchreyde. Zijn voorneemen hier in was de medogendheid zijner Soldaaten te verwekken / en de zelve [illegible] plichten / om ons om 't leven te brengen ; [illegible] volgen / en alzo de dood van zijn [illegible] / die [illegible] verlooren had / te wreeken.

dekken. En inder daad / wy wisten dat men de gemelde Beever-Tabbaarden had weg gelicht. Hy kon van zyne verschrikkingen niet bekomen ; en hy zei my / dat het goed zou weesen / de geenen de welke dese Tabbaarden genomen hadden / met vriendschap of geweld te verplichten / om de zelve weer ter plaatse te brengen daar ze geweest hadden. Ik voor zag dat den tweedracht ons doodelyk en verderffelyk zou konnen weesen : en ik was weder middelaar van de vrede / en stilden al dit geruchte ; met hen te zeggen / dat God die ons in de grootste gevaaren had bewaard / ook in dit geval een bysondere sorge voor ons zou draagen ; nademaal de daad deser Zoldaaten in sich zelven goed was.

Twee dagen daar na al 't gedroogde Vlees tot onsen voorraad bekwaam zynde / schikten wy ons om te vertrekken. Maar de Heer du Luth was wel verbaast zo haast wy een Vloot van honderd-en-veertig Kanoos met omtrent twee honderd-en-vyftig Wilden gewaar wierden / die recht op ons kwamen aansetten ! en onse Zoldaaten waren 'er ook zeer over verschrikt ! Maar zo haast ze my een Vreden Kalumet, de welke de Issati my in versekering van de beloften aan my gedaan hadden gegeeven / uit onse toerustinge zagen neemen / greepen ze weer moed ; en zeiden / dat ze al zouden doen / dat ik goed zou vinden.

Aannadering van een Vloot Schepen met Wilden.

Ik gebood / dat twee Zoldaaten sich met my in de Kanoo zouden Schepen / om dese Barbaaren te gemoed te gaan. De Heer du Luth versocht my een darden te neemen om te roeyen; ten einde ik in 't midden van de Kanoo blyvende / te beter in staat zou zyn / den Vreden Kalumet te vertoonen / om de Wilden, welkers spraake ik genoegsaam verstond / te bevredigen. Ik liet dan vier van onse Zoldaaten by de Heer du Luth : en ik zei hen / dat ze sich met de jonge Krygslieden der Wilden, ingevalle zy voet aan Land wilden setten om hen te naderen / niet gemeen moesten maaken ; maar dat ons Volk sich op hunne posten stil en bestendig met de Wapenen gereet moest houden. Daar na ging ik recht na dese Barbaaren de groote Riviere Meschasipi op / de welke zy met de Kanoos kwamen affakken.

Den Auteur word vriendelijk in dit Leger der Wilden ontfangen.

Geen Opperhoofd ziende / riep ik om Ouasikoude ; zyn naam met luider stemme dikmaals herhaalende. Eindelyk wierd ik gewaar / dat hy sterk roeyende / na my toekwam. Midlerwyl dee niemand van zyn Volk my overlast ; 't welk my een goed voorteken was. Ik bedekten myn Vreden Kalumet, om hen te meer 't betrouwen 't welk ik op hun woord had / te betoonen. Wy setten voet aan Land / en traden in de Kabaan, daar de Heer du Luth was / de welke hun Opperhoofd wilde om armen ; maar dewyl de Wilden niet gewoon zyn sich op de maniere der Franschen

ren; en dit was noch anders niet als van eenige brokken gedroogd Vlees de welke deze Wilden ons noch onwillig en met weerzin gaven.

Dwingen ze door 't inbrand steeken van 't dorre Gras snel voort te gaan.

Ik was zo slap dat ik dikmaals op de aarde ging nederleggen/ met voornemen van liever te sterven als deze Wilden te volgen / die met zulken uitneemenden snelligheid voort-traden / de welke de krachten van de Europeërs ver te boven ging. En ten einde onze gang te doen verhaasten/ staken deze Barbaaren 't vuur dikmaals in 't drooge Gras der Weiden door de welke wy gingen; zo dat we met geweld gedwongen waren te gaan of te verbranden. Ik had een hoed de welke ik genomen had om my geduurende de Zomer voor de hette der Zonne te beschutten / die ik dikmaal in 't vuur liet vallen / om dat ze niet vast op mijn hoofd stond. Deze Barbaaren namen de zelve daar weder uit; en gaven my de hand om my voor 't vuur te bewaaren; 't welk zy aldus om onzen gang te verhaasten / en om de hunnen van haare wederkomst te verwittigen / hadden aangesteeken. Ik moet ook zeggen / dat by aldien Picard du Gay my niet dikmaals op deze moeijelijke en verdrietige Reize had versterkt en geholpen / ik gewisselijk onder deze ongemakken zou besweeken hebben / om dat my levens-middelen en krachten ontbraken.

KAPITTEL LII.

Geschil van de *Wilden* over de verdeelinge onzer Koopmanschappen en uitrustinge; als mede over mijne *Priesterlijke cieraaden* en mijn Koffertjen.

Groot geschil der *Wilden* over de Koopmanschappen der *Kanoosvoerders* en de *Priesterlijke Cieraa.*

NA dat wy ontrent festig Mijlen weegs gedaan / en honger / dorst / en duisend overlasten en verongelijkingen van wegen de Barbaaren hadden uitgestaan; dag en nacht zonder ophouden gegaan; de Meeren en Rivieren doorwaaid / en dikmaals ook met swemmen gepasseert waren; en eindelijk de Dorpen dezer Volkeren in moerasachtige en ontoegankkelijke plaatsen voor hunne vyanden bewoond / naderden / zo verdeelden ze onder hen all' de koopmanschappen van onze twee Kanoosvoerders; en 't verscheelde weinig of ze zouden malkander om den rol Martinischen Tabak / de welke noch omtrent van vijftig ponden was / en waar van deze Natien meer werk maaken als de

Eu-

Europeërs van 't goud / om 't leven hebben gebracht. Ze hebben in hun Land heel goeden Tabak : maar die wy hadden was zo wel gesponnen / en in zulke goede en gladde einden gedraaid / dat s' 'er uitneemende toe gezind waren. De redelijkste onder hen gaven ons door tekenen te kennen / dat ze onze twee Kanoos-voerders, voor 't geen ze ons af namen / een deel Beever-huiden zouden geeven. Maar de andere ons als Slaaven genomen hebbende / om dat wy (gelijk ze zeiden) Wapenen na hunne vyanden brachten / hielden staande en oordeelden / dat ze niet verplicht waren iets voor de dingen weder te geeven / die ze ons ontnomen hadden. *den van den Auteur.*

Dit alles geschiede zodanig / om dat dezen Troup uit twee of driederley Volkeren bestond. De ver gelegenste vreezende / dat de anderen in de eerste Dorpen daar ze passeeren moesten/ all' de Koopmanschappen mochten houden / wilden'er alvoorens hun gedeelte van neemen.

Deze Barbaaren maakten geen meer onderscheid / voor 't geen my behoorde / als voor de Koopmanschappen van onze twee Kanoos-voerders. Ze namen dan ook mijn Kazuiffel van gebloemde stoffe / en all' de verciercelen die ik tot het verrichten van mijn Godsdienst by my had / uitgenomen den Kelk die ze niet dorsten aanraaken : want ze zagen dat dit Zilver verguldt Dat een weerschijn gaf. Ze slooten dan de oogen toe ; en gaven ons daar na te kennen dat het een geest was / die hen zou doen sterven. Ze wilden ook een Koffertjen 't welk ik had / en dat met een Sleutel geslooten wierd / in stukken slaan : en gaven my te kennen / dat / by aldien ik 't niet openden / of 'er 't Slot afbrak / zy 't zelve met puntige steenen uit de Rotzen (die ze my vertoonden) zouden doen. De oorzaak van dit geweld kwam hier uit voort / dat ze (geduurende de Reize) dit Koffertjen niet hadden konnen openen / 't welk ze verscheidemaal hadden onderstaan / om te sien wat'er in opgeslooten was / doch te vergeefs ; want ze hadden geen de minste kennis van Sleutels of Slooten. Daar beneven wilden ze zich niet met dit Koffertjen / maar alleen met de goederen die'er in waren/ belasten. Ik openden 't dan ; en als ze zagen dat'er zo weinig in was / en dat'er niet als Boeken en Papieren in gevonden wierden / zo lieten ze 't leggen. *Haar verschrikkinge voor den Kelk ; en waarom.*

KAPITTEL LIII.

Den Troup naderd het Dorp. Raad van de *Wilden*, om te weeten of ze ons zouden dooden, of dat ze ons, voor hunne Kinderen aanneemende, in 't leven zouden behouden. 't Onthaal 't welk ons deze Volkeren deeden; en 't gebruik 't welk ze van mijn *Kazuiffel* maakten.

Schrik van den *Autheur* over den uiterlijken toestel van de *Wilden*, om hen te verbranden.

NA vijf heele groote dagreizen gaans te Land/ zonder als zeer weinig geduurende de nacht onder den blauwen Hemel te rusten/ wierden we eindelijk een menigte Vrouwen en Kinderen gewaar/ die ons kleine Leger te gemoet kwamen. All' de Ouden van deze Natie vergaderden over onze zaak. Wy zagen Kabaanen aan welkers stijlen wisschen van Stroo/ en van groot lang Hooi waren; daar deze Barbaaren gewoon zijn hunne Slaaven die ze in hunne Dorpen hebben gebracht/ met vast te binden en te verbranden. Ze deeden Picard du Gay (een mijner Kanoos-voerders) zingen/ houdende een Kalbas met ronde steentjens gevuld in zijne handen/ de welke hy schudde en stark bewegden. Ik zag ook dat zijn aangezicht en haairen met verscheide couleuren geverst waren; en dat men een bos witte Pluimen of Vederen aan zijn hoofd had vast gemaakt. Toen geloofden we met groote reden dat ze voorgenomen hadden/ om ons te doen sterven; en we hadden 'er sterke en genoegzaame merktekenen toe: want ze gebruikten in der daad veele plechtelijkheden die hen gewoon zijn/ wanneer ze hunne vyanden willen verbranden.

Doen hen daar na een zeldzaam onthaal.

Het kwaadste en moeijelijkste in dit alles was/ dat niemand van ons zich aan deze Wilden kon doen verstaan. Ondertusschen na veele gebeeden en geloften/ de welke de Christenen in diergelijke voorvallen aan God moeten doen/ gaven deze Barbaaren ons een soort van wilde Haver (waar van ik gewag heb gemaakt) te eeten; de welke zy ons in groote Schotelen van Berke-boome basten aanbooden. De Wilde Vrouwen hadden de zelve met Klakebezien gemengd; zijnde van een swarte couleur, de welke ze des Zomers in de Zon laaten droogen; en die zo goed als de Korenten zijn.

Geduurende deze Gasterye (dat 't beste Maal was/ 't welk we zedert wy van deze Barbaaren gevangen waren/ hadden gedaan)

om-

ontstonden 'er groote geschillen tusschen Aquipaguetin en de anderen over de verdeelinge de welke zy van onze twee Kanoos-voerders en my onder hen wilden maaken.

Doch eindelijk behield Aquipaguetin als 't Hoofd zijner partyen de overhand; en sich na een der voornaamste Opperhoofden keerende, bood hy my aan om uit zijn Vreden Kalumet te rooken; en hy ontfing ter zelver tijd de geene die wy mee-gebracht hadden, als een Geloofs-teken van de vereeniginge de welke van nu af aan tusschen ons en deze Barbaaren moest weezen. Hy nam my dan in plaats van den geenen die hy in den Oorlog had verlooren, tot zijn Zoon aan. *Aquipaguetin* neemt den Auteur tot zijn Zoon aan.

Den Kapitein Narthetoba, en een anderen deeden van gelijke met mijn twee Kanoos-voerders. Deze verdeelinge en scheidinge hoewel met eenig genoegen vermengd over dat ze ons in 't leven lieten, was ons zeer gevoelig. Picard du Gay trok my aan een zijde om te biegten, om dat hy zich van zijn leven noch niet kon verzekeren; maar in 't tegendeel door de handen dezer Barbaaren vreesden om te komen. Dit verplichten hem my hartelijk te omhelzen; en my (na dat hy 't eerst van God had verzocht om vergiffenisse van 't al 't voorledene te verzoeken? En ik zou ten hoogsten verbleid hebben geweest Michiel Ako in diergelijken gesteldheid te zien. Ik liet nochtans niet na, aan den eenen en den anderen de teekenen van de uiterste tederheid te betoonen. Gelijk de Kanoos-voerders ook van anderen worden gedaan.

Eindelijk, geleiden deze Wilden ons ieder na hunne Dorpen, en scheiden ons al zo van malkander. Wy gingen over de Moerassen tot het midden van onze beenen toe een Mijl weegs geduurende door 't water: ten einde van 't welke my vijf van de Vrouwen van Aquipaguetin die my had aangenomen, in een van de drie Kanoos van Basten, die ze mede gebracht hadden, ontfingen; en my een kleine Mijl van daar in een klein Eilantjen brachten; in 't welke hunne Kabaanen waren. Den Auteur word in deze hoedanigheid van 5 Vrouwen van zijnen nieuwen Vader ontfangen.

kuiperyen te weesen; zijn gemoed altijd van deze vlekken onbesmet houdende. Met een woord / hy scheen my zodanig te zijn/ als een ieder goed Christen behoord te weesen. Den Leeser kan zich dan wel verbeelden / dat ik deze Winter (na zo veel ongemakken die ik in onze Ontdekkinge had geleeden) zeer vermaakelijk heb doorgebracht.

Om de tijd wel te besteeden / predikten ik op all' de heilige dagen / de Zondagen in den Advent, en van de Vasten; ten einde onze Soldaaten / veel andere Kanadiaanen die in onderhandeling waren om Pelteryen te versamelen / de welke zy tot vier of vijf honderd Mijlen van Kanada, onder de Wilden zochten / te onderhouden en te stichten. Ziet hoe eenige Persoonen die 't niet voegd zo begeerig na de aardsche goederen zijn / als eenige menschen van de wereld konnen weesen. De Outtaouacts en de Hurons woonden (in een Kerk met Biesen met eenige Planken gedekt / van de Kanadiaanen aldaar gebouwd) onse Ceremonien dikmaals by. Maar dese Wilden kwamen'er meer uit nieuwsgierigheid / als met een volkomen voorneemen / om na de regelen van de Christelijken Godsdienst te leeven.

Dese laatste Wilden zeiden (van onze Ontdekkinge spreekende) dat zy maar menschen waren; doch dat wy Europeërs Geesten moesten zijn: want dat by aldien zy zo ver hadden geweest als wy / de vreemde Natien niet zouden hebben nagelaaten / hen te dooden: en dat wy niet te min allerwegen zonder vreese gingen: en dat wy de genegentheid van al de geene / de welke ons op de Reise bejegenden / tot ons wisten te trekken.

Visch-vangst van Zalm-achtige *Forellen* van 40. of 50. ponden swaar in *'t Meer Huron.*

Geduurende dese Winter maakten wy gaten in 't Ys van 't Meer Huron, en door 't middel van veel groote Steenen lieten wy 'er de Netten tot twintig en vijf-en-twintig vademen water in sinken / om'er blanke Visschen te vangen / die wy'er ook in overvloed bekwamen. Wy vongen'er ook Zalmachtige Forellen, de welke dikmaals veertig of vijftig ponden woegen. Dit diende om 't Indiaansch koorn / 't welk ons tot een gewoonlijke spijse verstrekte / met meer smaak te eeten. Wy hadden niet om te drinken als 't nat van de blanke Visschen / 't welk wy heel heet dronken.

Geduurende ons verblijf op deze plaats / nam den Vader Pierson dikmaals met my zijn vermaak op 't Ys. Wy reeden op de maniere van de Hollanders met Schaatsen aan onse voeten over 't Meer Huron. Ik had dese konst voor desen te Gent geleerd / van waar men met groot vermaak / wanneer 't Kanaal bevroozen is / in drie uuren te Brugge kan komen.

Men moet (zonder andere Geestelijken te benadeelen) toestaan /

staan / dat de Geestelijken van St. Franciscus uitneemende bekwaam zijn om Kolonien op te richten / als een zeer nauwe beloften van armoede doende / en niets in eigendom bezittende: zo dat een ieder die ons iets geeft / daar van nochtans meester blijft / en 't zelve altijd weer kan neemen. Dit is ook 't geen ons van verscheide Pausen is belast; en in 't byzonder door onzen Regel / de welke de eenigste is / de welke men in 't Geestelijke Recht-Boek vind ingelijft.

't Geen'er geduurende deze Winter te Missilimakinak voorviel / is een proef der waarheid van 't geen ik gezegt hebbe. Twee-en-veertig Kanadiaanen die aldaar ter oorsaake van den koophandel met de Wilden gekomen waren / baden my hen den Gordel van St. Franciscus te geeven. Ik stond hun verzoek toe / en t'elkens als ik een Gordel uitdeelde / dee ik een kleine vermaaninge aan die geene / de welke de zelve ontfing; en ik verbond ze aan de gebeeden van de Ordre. Deze Persoonen wilden my by hen behouden / en voor mijn een Huis of Verblijf-plaats maaken / daar ze zich van tijd tot tijd by my zouden komen vervoegen. Zy beloofden my daar-en-boven / dat ze van de Wilden, nademaal ik geen Pelteryen begeerden / zouden verwerven / dat ze my onderhoud zouden beschikken / voor zo veel men 't zelve in die Landen bekomen kon: maar de meeste van de geenen de welke my dit voorstel deeden / koopmanschappen buiten ordre in dit Land. Ik gaf hen dan te kennen dat het gemeene-best onser Ontdekkinge voor hunne byzondere belangens moest gaan: en ik bad hen / my tot een zaak van veel grooter aangelegentheid / na Kanada te laaten wederkeeren.

KAPITTEL LXIX.

Vertrek van den *Autheur* van *Missilimakinak*; Hy *passeert* twee groote *Meeren*. 't Vangen van een grooten *Beer*: en de byzonderheden van 't Vlees dezer Dieren.

Wy vertrokken van Missilimakinak in de Paasch-week 1681. Wy waaren genoodsaakt eenigen tijd onse Kanoos en levens-middelen over 't Ys te trekken. Dit duurden op 't Meer Huron (welkers zijden noch wel vijf of zes Mij- *Vertrek van den Autheur met de Wilden.*

len.

len breet bevroozen waren) wel twaalf of dartien Mijlen weegs. 't Ys ontdooid zijnde / scheepten wy ons na 't Feest van Palm-Zondag in. Wy vierden 't om dat wy een weinig Wijn hadden / de welke ons een Kanadiaan by geluk had mede-gebracht / en daar wy ons al 't overige der Reise van bedienden. Na honderd Mijlen vaarens langs de Oevers van dit Meer Huron, passeerden wy de Straat of 't Kanaal van dartig Mijlen lang / en 't Meer St. Klara, 't welk in 't midden is; en kwamen alsoo in 't Meer Erié, of van de Kat, daar wy ons eenigen tijd ophielden / en een groote meenigte Steuren, de welke op de Oevers van dit Meer kuit komen schieten / met Bijl-slaagen en Degens in Stokken vast gemaakt / dooden. Wy namen niet als den buik deser Visschen / 't welk het smaakelijkste gedeelten is / en wierpen 't overige weg.

zijne na *Missilimakinak* over 't Ys.

Het vliegende noch 't vier-voetige Wild ontbrak ons op deze plaats niet. Wy wierden terwijl we op een groote aarden Punt, sich diep in 't water uitstrekkende / waren / zo ver sich 't oog kon reiken een Beer gewaar. Ik weet niet hoe dit Dier daar gekomen was: 'tis niet waarschijnelijk / dat het van den eenen Oever na de ander / ter plaatse daar wy waren / geswommen had: want het was een overvaart van dartig of veertig Mijlen. 't Was toen een zeer goede kalmte. Twee onser Kanoos-voerders my op een langen aarden Punt gelaaten hebbende / begaven sich met de Kanoo na desen Beer, de welke by na een groot kwartier uurs in 't diep van 't Meer was: en indien ze d'een na d'ander geen twee schooten met 't Snaphaan hadden gedaan / zo zou dit Dier hen zekerlijk te grond hebben doen zinken. Zy waren dan genoodsaakt door de kracht der Riemen van dit Beest te wijken / om hunne Snaphaanen te laaden. Zy keerden vervolgens weer na hem toe / en waren genoodsaakt zeven schooten te doen om hem te dooden.

't Gevaarlijk dooden van een uitneemenden grooten Beer.

Toen ze hem in hun Kanoo wilden laaden / lieten ze na te wenden: 't welk hen ongetwijffeld zou hebben doen omkomen: al dat ze doen konden / was dit Dier aan den dwars-boom / de welke in 't midden van de Kanoo is / vast te maaken: op welke wijse zy hem met groot gevaar van hun leven op den Oever van 't Meer voerden. Wy hadden tijds genoeg om desen Beer schoon te maaken: en 't Ingewand gereinigd hebbende / kookten we den zelven. Ze zijn van zulken goeden smaak / als onze Varkens van Europa. Wy bedienden ons geduurende onse vordere Reise van 't Vlees van desen Beer; en aaten 't gemenlijk met het magere Vlees van de Rheebokken, om dat het al te vet is. Wy leefden noch omtrent honderd Mijlen weegs / de welke wy deeden / van de Jagt.

KA-

KAPITTEL LXX.

Den *Autheur* bejegend op 't *Meer Erié* een *Kapitein* van de *Outtaouacts*, door den *Intendant* van die zelve naam, *Talon* genaamd; de welke hem veel vreemde voorvallen van zijn *Familie* en *Natie* verhaald. Men onderzoekt en beschrijft nochmaal den grooten Water-val van *Niagara*.

DAar was een Kapitein van de Outtaouacts, die de naam van Talon door den Intendant van die zelve naam, de welke te dier tijd te Quebek was, had ontfangen. Desen Wilden begaf zich dikmaals met die van zijne Natie in dese Stad, daar ze veel Pelteryen brachten. Desen Man deed ons zeer verwonderen, wanneer wy hem by na van honger gestorven, meer na een geraamt als een levendig mensch gelijkende, ontmoeten! Hy zei ons dat de naam van Talon in dit Land zou te niet gaan en uitsterven; nademaal hy 't verlies van zes Persoonen van zijn Familie, die van honger gestorven waren, niet kon overleeven. Hy dee hier by, dat de Jagt, en de Visch-vangst hem van dit Jaar ontbrooken hebbende, dit zijn Volk van gebrek en elend had doen sterven en vergaan.

Hy zei ons ook dat de Irokooizen hoewel met die van zijn Natie niet in Oorlog, nochtans een geheel Huisgesin van twaalf Persoonen gevangelijk hadden weg gevoerd. Hy versocht my van zeer ernstig mijn best te doen, om de zelve (indien ze noch in 't leven waren) uit hunne handen te verlossen. Tot dien einde wierp hy my twee hals-ketenen een vadem lang, van swarte en witte Porcelein toe; ten einde ik dese zaak, de welke hem zo na aan 't herte lag, niet mocht vergeeten. Ik heb betrouwen op u Naakte-voeten, zei hy; want zodanig noemen ze ons. De Irokooizen de welke gy in 't byzonder kend, zullen uwe redenen boven die van all' de anderen gehoor geeven; je hebt ze dikmaals in den Raad de welke men toen in 't Fort van Katarokkouy hield, daar je een groote Kabaan hebt laaten bouwen, onderhouden: Indien ik in mijn Dorp had geweest, toen je 'er van 't bezoeken van alle de Natien die je ontdekt hebt, door passeerde, ik zou mijn uiterste vermogen hebben aangewend, om 'er u in plaats van een Swart-Rok die 'er was (dus noemen ze de Jesuyten) te houden.

Den Wilden Talon verzoekt den *Autheur* de verlossinge zijner Vrienden by de *Irokooizen* uit te werken.

houden. Ik beloofden met groote verzekeringe aan dezen armen Kapitein by de Irokooizen mijn uiterste best te doen / om zijne metgezellen te verlossen.

Wy voeren langs 't Meer Erié : en na meer als honderd en veertig Mijlen weegs / die wy ter oorsaake van de bochten en Armen die wy genoodsaakt waren moesten doen / passeerden wy weder den grooten Water-sprong van Niagara ; en wy hielden ons een halven dag lang besig / met desen schrikkelijken Waterval op te neemen.

't Is een wonder van de natuur, dat de geweldige wateren van vier *Meeren* geen groot gedeelte van *Amerika* overstroomen ; en waarom.

Ik kon niet begrijpen / hoe 't mogelijk was / dat vier groote Meeren, waar van de minste vier honderd Mijlen in den omtrek heeft / en die zich d'een in d'ander ontlasten / en welkers wateren eindelijk alle aan dezen grooten Water-sprong stooten / dit groote gedeelte van Amerika niet verdrinken en overstroomen. En dat hier in noch meer te verwonderen is / is dat de Landen van de Mond van 't Meer Erié tot aan dezen grooten Water-sprong toe / zich by na al te maal laag en gelijk vertoonen : zo dat men naauwlijks kan bemerken dat d'eene hooger als d'andere is ; en dat geduurende een spatie van zes Mijlen. 't Welk men aan 't Water met het Land gelijk zijnde / en welkers loop zeer geweldig is / klaarlijk kan zien. En dat noch meer doet verwonderen / is dat aan de andere zijde van dezen grooten Waterval twee Mijlen laager na 't Meer Ontario of Frontenak, de Landen zo even en gelijk zijn / als die boven den zelven na 't Meer Erié, tot dezen verschrikkelijken Water-sprong toe geleegen zijn.

Onse verwonderinge verdubbelden boven al / dat men 'er geen Bergen als twee groote Mijlen beneden desen Water-val vind. En nochtans vloeijen en stooten de ontlastingen van zo veele wateren / de welke uit dese zoete Zeën komen aan dese plaats / en springen meer als zes hondert voeten hoog / en vallen vervolgens als in een afgrond neer / die wy niet als met verschrikkinge konden aanschouwen. De twee groote Water-loopen of Watervallen de welke ten wederzijde van een schuins Eiland zijn / vallen zonder gedruis of geweld / en glijen of vloeijen zodanig zonder geraas af. Maar desen grooten overvloed van water om laag komende / maakt een grooter geraas en geluit als den donder.

Den Water-sprong is meer als 600. voeten hoog.

Voorder is de ontspringinge en opspattinge der wateren zo groot / dat het boven desen afgrond als een soort van wolken maakt ; de welke men aldaar zelfs op den vollen middag en ten tijde van de helderste Zonne-schijn ziet. Wat hette dat het in 't midde des Zomers maakt / men ziet ze altijd boven de Dennen en de hoog-

ste

[redacted]

ste Boomen / die op dit schuins Eiland zijn / door 't middel van 't welke dese twee groote Water-loopen of Water-vallen/daar ik van gesprooken heb / gemaakt worden.

Ik heb te dier tijd dikmaals gewenscht / bekwaame persoonen te hebben / om desen grooten en verschrikkelijken Water-sprong te beschrijven ; ten einden 'er een rechtmaatig en omstandig denkbeeld / bekwaam om den Leeser te voldoen / van te geeven ; en hem in staat te stellen/van sich over dese zeldsaame uitwerkinge van de natuur na waarde te verwonderen. Ziet hier nochtans zodanigen beschrijvinge van dit wonder als ik by geschrift heb konnen doen / om 'er den nieuwsgierigen Leeser den besten indruk van te geeven / als my mogelijk zal zijn.

Men moet sich te binnen brengen / 't geen ik in den beginne mijner Reis-beschrijvinge in aanmerkinge heb doen neemen ; 't welk men in 't zevende Kapittel van dit Boek vind. Van de mond van 't Meer Erié tot den grooten Water-sprong rekend men / gelijk ik gesegt heb / zes Mijlen ; en dit maakt het vervolg van de groote Rivier van St. Laurens, de welke uit all' de Meeren, daar wy van gesprooken hebben / voortkomt. Men kan wel begrijpen dat dese groote Rivier in dese spatie zeer geweldig stroomt/ nademaal ze de ontlastinge van de groote menigte der wateren / de welke uit all' dese Meeren komen / ontfangt. De Landen die aan beide de zijden van desen snellen loop ten Oosten en ten Westen zijn / vertoonen sich gestadig van 't gemelde Meer Erié af/ tot aan den grooten Water-sprong toe / heel even en gelijk. De kanten of de Oevers zijn niet hoog of steil / en 't water staat by na gestadig met het Land gelijk. Men ziet wel dat de Landen de welke beneden leggen / laager zijn / nademaal de wateren met een grooten drift loopen : Ondertusschen is dit geduurende de gemelde zes Mijlen naauwelijks te bemerken. *De groote laagte der Landen daar omtrent.*

Na zes Mijlen van desen geweldigen loop / bejegenen de wateren van dese groote Rivier, een schuins Eiland van omtrent een half kwartier uurs lang / en by na drie hondert voeten breed; immers voor zo veel men na 't oog kan oordeelen ; dewijl 't onmogelijk is met de Kanoo van Basten op 't zelve te komen / zonder sich / ter oorsaake van 't geweld der wateren/voor een gewisse dood bloot te stellen. Dit Eiland is vol Cedere en Denne-boomen. Ondertusschen zijn de Landen van 't zelve niet hooger / als die de welke aan de twee Oevers van de groote Rivier zijn : maar vertoonen sich tot by de twee groote Water-vallen toe / die desen Water-sprong maaken / t'eenemaal gelijk en effen.

De twee zijden der Kanaalen, de welke sich aan de ontmoetinge van dit Eiland formeeren / en ten wedersijde loopen / bewa- *Laagte van de Oevers*

KAPITTEL LIV.

Onthaal van de naaste vrienden van *Aquipaguetin* aan den *Auteur* gedaan. Ze doen hem sweeten, om hem van zijn vermoedheid te geneezen. 't Gebruik 't welk zy van zijn Geestelijken toestel en cieraaden maaken.

Dagen en nachten van *America* verscheelen 7. of 8. uuren van die van *Europa*.

IK kwam in den beginne van de Maand May 1680. in deze plaats. Ik en kon den dag eigentlijk niet aantekenen / om dat de Wilden die my geduurende de Reize zeer hadden gekwelt en afgemat / my verhinderden all' de kleine aanmerkingen / gelijk ik wel gewild had / te maaken. Ten anderen zo is 'er ook tusschen de dagen en nachten van Europa en die van Amerika wel zeven of acht uuren onderscheid. Wy hadden van Rochel tot Quebek toe gestadig de streek na 't Westen; en van Quebek tot dat wy aan de Meschasipi waren gekomen / na 't Zuid-Westen gehad: 't welk een aanmerkelijke Variatie op 't Compas maakte.

Wonderlijke Variatie op 't Compas.

Deze Variatie bestaat in een onvaste beweeginge van de Compas-naald, de welke in zommige streeken van 't Noorden na 't Noord-Oosten wykt; en in anderen sich weer van 't Noorden na 't Noord-Westen keerd. Wy konden in de lange Reize nooit rekenen hoe ver wy gereist of gekomen waren / ten waare men van den weg verzekerd was / de welke onze Schepen of Kanoos dagelijks konden doen / en hoedanig de Variatie van de Compas-naald in ieder streek was: Want wy vonden veele Minuten van Variatien na de streek van de wind de welke wy namen.

Vreemd onthaal aan den Auteur in de Kabaan van zijn nieuwen Vader.

Om de waarheid te zeggen perzoonen van meer bekwaamheid als ik / zouden in diergelijke moeyelijke verwarringe van zaaken gelijk ik gehad heb / de geheugenisse van veele dingen hebben verlooren.

Aan den ingang der Kabaane van den Kapitein Aquipaguetin die my tot zijn Zoon had aangenomen / bood ons een dezer Barbaaren, die my van een uitgeleef den ouderdom scheen te wezen aan / uit een grooten Kalumet te rooken; en vreef my 't hoofd en de armen / terwijl hy zeer bitter schreyde; my daar door 't medelijden betuigende 't welk hy had / van my zo afgemat te zien. En inder daad ik had twee Mannen van nooden om my te helpen

pen oprechten / en te ondersteunen. Daar lag een Beeren-huid by den haard op de welke my den jongsten knecht van de Kabaan dee nederleggen; die my vervolgens de oyen / de beenen en 't onderste van myne voeten met het vet van wilde Katten smeerde / en zalfde.

De Zoon van Aquipaguetin die my zijn Broeder noemde / droeg mijn Kazuiffel van gebloemde stoffe geheel naakt en als in triumph op zijn rugge. Hy had 'er de beenderen van een aanzienelijk man van hun Natie, voor de gedachtenisse van den welken deze Barbaaren veel achtinge en eerbiedigheid hadden / ingewonden. Den Priesterlijken Gordel van roode en witte wolle met twee kwasten aan de einden / dienden hem voor een draag koorde; en hy droeg dit alles in triumf, en noemden 't Louies Chinnen: 't welk gelijk ik daar na leerde / den Tabbaard van den geenen / die sich de Zon noemde / betekend. Na dat deze Wilden sich met den Kazuiffel in hunne grootste plechtelijkheden om de beenderen van hunne gestorvene te bedekken / hadden bediend / gaven ze de zelve tot een vereeringe aan de Volkeren die met hen in Alliantie zijn / en die tot vier of vijf honderd Mijlen ten Westen van hun Land woonen. Ze waren in Ambassade by hen gekomen / en hadden 'er den Kalumet gedanst.

Draagen zijn *Kazuiffel* op een zeldzaame wijze in triumf.

Des anderen daags na onze komst bedekte my Aquipaguetin, die 't hoofd van een groot geslacht was / met een bereiden Lederen Tabbaard van den buik van een Wilden Stier: hy gaf my ook een tweeden / de welken van tien groote Beevers-huiden gemaakt was. Dezen Barbaar toonden my zes of zeven zijner Vrouwen: want de Poligamie of het huwelijk van een Man met veele Vrouwen is gemeen onder deze Volkeren. Hy zei haar / na 't geen ik naderhand leerden en verstond / dat ze my als een van haare Zoonen moesten aanmerken. Daar na zetten hy my een Schotel van Basten voor / in de welke Braassems en andere blanke Visschen waren. Hy gaf bevel aan de geenen die 'er tegenwoordig waren / my met de naam te noemen / de welke ik volgens den rang die ik in deze nieuwe Maegschap hield / moest hebben.

Het veel Wijfschap onder deze Natie gemeen.

Den *Autour* word als een nieuwen Zoon getracteert, en ontfangt een nieuwe naam.

Dezen nieuwen Vader ziende dat ik my niet als met de hulpe van twee perzoonen van de Aarde kon oprechten / liet een Stoove maaken in de welke hy my benevens vier Wilden geheel naakt dee ingaan / die voor dat ze begonden te sweeten de voorhuid met banden bonden van de schorssen van wit hout gemaakt. Hy liet deze Stoove met Wilde Stieren huiden dekken; en deed 'er heel gloeyende Kezel-steenen / en brokken van Steen-rotzen in leggen. Daar na gaf hy my een teken dat ik zomtijds mijn adem

Word op een vreemde wijze van zijne doodelijke vermoeitheid geneezen.

't Is dan in desen Kolk of Afgrond daar all' dese wateren met een geweld, als men sich door de schrikkelijke menigte van wateren, en den hoogen val kan verbeelden, nederstorten. 't Is aldaar dat sich dese donder-slagen, brullingen en huilingen, ontspringingen, en dese verschrikkelijke opsiedingen des waters, met den gestadigen wolk, die sich boven de Cedere en Denne-boomen op 't gemelde schuinse Eiland staande, formeeren. Na dat het Kanaal door de groote menigte van 't water, 't welk 'er gestadig valt en verduld is, en zich beneden desen schrikkelijken Water-val, door de twee eyen Rotsen daar wy van gesprooken hebben, heeft geformeert, begind 'er de groote Rivier St. Laurens weer te loopen: maar 't is met zulken geweld, en haare wateren stooten van de een en de andere zijde dese Rotsen met zulken schrikkelijken onstuimigheid, dat men 'er zelfs met de Kanoo van Basten, met de welke men nochtans van Land tot Land reisende, de geweldigste stroomen weet over te komen, niet kan waaren.

't Schrikkelijk gebrul en gedonder in dezen Afgrond.

Dese Rotsen en geweldigen Vloed duuren twee Mijlen van den grooten Water-sprong tot aan de gemelde drie Bergen, en de groote Rots. Ondertusschen vermindert dit allenskens na de maate dat men de drie Bergen en de Rots naderd. En thans beginnen de Landen met dese groote Rivier water pas te staan, en dit duurd tot het Meer Ontario of Frontenak toe.

Wanneer men by desen grooten Water-sprong is, en 't oog op desen schrikkelijken Kolk slaat, zo is men 'er van ontset! en 't hoofd swijmeld van all' de geenen, de welke zich ophouden desen gruwelijken val sterk te aanschouwen. Maar desen geweldigen loop eindelijk verminderende, en by de drie Bergen t' eenemaal te niet gaande, zo beginnen de wateren van de groote Rivier St. Laurens zachter te loopen. De geweldigen stroom verslapt, en de zelve Rivier weer by na met het Land gelijk komende, is voorts tot het Meer Frontenak bevaarbaar; 't welk men overvaard om in 't nieuwe Kanaal te komen, dat zich aan de mond van dit Meer formeert. En dan komt men eigentlijk in de groote Rivier St. Laurens, de welke een weinig daar na, tot honderd Mijlen van Niagara, den Langen Water-sprong maakt.

Ik heb dikmaal van de Water-vallingen des Nyls hooren spreeken, de welke doof maaken die 'er omtrent woonen. Ik weet niet of de Irokooizen die wel eer by desen water-val woonden, en van de Wilde Beesten leefden, de welke de wateren van desen water-sprong met zich sleepten, en van zulken uitneemenden hoogten deeden afvallen, hen uit de na by wooninge van dese grooten water-val, uit vreese van doof te worden, hebben begeeven; of dat zulks door de schrik, daar ze gestadig door de Bel-

Waarom de Irokooizen haare wooningen daar omtrent hebben verlaaten.

Bel-slangen in waren / is geschied ; die zich op dese plaats geduurende de groote hette bevinden / en haar in de hoolen / langs de Rotsen tot aan de Bergen / de welke twee Mijlen laager zijn / verschuilen / daar men ze niet kan betrappen. Gruwelijke Bel-slangen.

Wat 'er van is ; men ziet na de Zuid-zijde tot by 't Meer Frontenak van dese gevaarlijke Dieren. Maar dese Slangen zich niet als geduurende de groote hetten / en zelfs maar wanneer ze uitneemende zijn / vertoonen / zo breesd men ze zo veel niet als elders. Ondertusschen kan men redelijker wijse genoegsaam gissen / dat het schrikkelijk geraas van desen grooten water-val en de breese voor dese gevaarlijke Slangen dese Wilden konden genootsaakt hebben / een gemakkelijker woon-plaats te zoeken.

Wy begaven ons na 't Meer Ontário, doende de overdracht van onse Kanoo van den grooten water-sprong van Niagara af / tot aan de voet van dese drie Bergen / twee Mijlen laager tegen over de meergemelde groote Rots gelegen. Dese twee Mijlen weegs geduurende vonden wy geen van dese Bel-slangen.

KAPITTEL LXXI.

Den *Autheur* vertrekt van 't *Fort* 't welk aan de mond van de Rivier *Niagara* is ; en verplicht de *Irokooizen* in den vollen Raad de *Outtaouacts* die zy gevangen en tot Slaaven hadden gemaakt, weder te geeven.

Wy vonden geen Wilden in het kleine Dorp / dicht by de mond van de Riviere Niagara gelegen. Dese Volkeren zaayen 'er gemeenlijk niet als zeer weinig Indiaans-Koorn ; en houden hun verblijf in dit Dorp niet als ten tijde van den Oogst die s' 'er van doen / of in de Vischvangst van de Steuren of blanke Visschen / de welke aldaar zeer overvloedig zijn. Wy geloofden ook Kanadiaanen in 't Fort te vinden / 't welk wy in den beginne onser Ontdekkinge hadden afgeteekend en begonnen. Maar all' dese Fortressen die men zich had gelaaten te willen opbouwen / dienden inder daad niet als om den heimelijken handel der Bonten of Pelteryen die men met de Wilden deê / te verbergen ; en de groote hoop en verwachtinge de welke de Heer de la Salle

De Wilden zijn zeer onkuisch in 't spreeken.

stellen. De Hoofden dezer Barbaaren mijn genegentheid ziende om hunne spraake te leeren / zeiden my dikmaals Vatchison égagahé, dat 's te zeggen / Geest gy neemt wel veel moeiten; Zet 't swart op 't wit. Door dit zeggen deeden ze my dikmaals schryven. Ze noemden my op een tijd all' de gedeelten van 't menschelijke ligchaam: maar ik wilde zekere schandelijke woorden / waar van deze Volkeren zich niet schaamen t'aller tijd te bedienen / niet op 't Papier stellen. Ze herhaalden my dikwils 't woord d'égagahé, om my te zeggen / Geest steld ook dit woord gelijk de anderen.

Geloofden 't Papier daar den Autheur op schreef een Geest te zijn, enz.

Dus namen ze met my hun tijdverdrijf: en zeiden dikmaals tegens malkanderen / wanneer wy den Vader Louies iets vragen (want dusdanig hadden ze my van onze twee Kanoos-voerders hooren noemen) geeft hy ons geen antwoord: maar zo haast hy heeft gezien dat wit is (om dat ze geen woord hebben om 't Papier uit te drukken) antwoord hy / en doet ons zijne gedachten verstaan: 't moet weezen (voegden s' 'er by) dat dit witte ding een Geest is / die hem al 't geen wy tegen hem zeggen / te kennen geeft. Ze trokken hier een gevolg uit / dat onze twee Kanoos-voerders zo veel geest niet hadden als ik / om dat ze gelijk als ik op 't geen dat wit is niet konden werken. Aldus deed hen dit schrift gelooven dat ik alles kon.

Willen dat hy den regen zal doen ophouden.

Wanneer deze Wilden zagen dat den regen in zulken grooten overvloed viel / dat zulks hen verhinderden op de Jagt te gaan / zeiden ze my dat ik het zou doen ophouden. Ik wist reets genoeg van hunne spraake om hen te antwoorden. Ik zei dan / (hen met de vinger de Wolken toonende) dat die geene de welke den grooten Kapitein des Hemels was / den Meester van den regen en 't goede weer was; en dat hy in 't algemeen van alle de uitkomsten en gevallen van den mensch / en van de geheele Wereld na zijn welgevallen handelde en schikte: dat 't geen ze zeiden dat ik zou doen / van den eersten Beweeger en niet van my afhing: dat hy my by hen had gezonden om hem aan hen als hun Schepper en Verlosser te doen kennen / en te openbaaren.

Rekenen de Jaaren na de Winters.

Deze Wilden my door mijne kleederen van die onzer Kanoos-voerders onderscheiden ziende / en geen kennisse van den ongehuwden staat hebbende / vraagden my dikmaals hoe oud dat ik was? en hoe veel kinderen ik had? Ze zijn gewoon de Jaaren na de Winters te rekenen. Deze menschen (die zonder verlichtinge en onderwijzinge zijn) waren verwonderd over 't antwoord 't welk ik hen gaf! want ik zei (hen onze twee Kanoos-voerders toonende / die ik drie Mijlen van ons Dorp was gaan be-

be-

bezoeken) dat een Man onder ons niet meer als eene Vrouw kon trouwen / en de welke hy niet als door de dood kan verlaaten: en dat ik aan den grooten Meester des levens had beloofd zonder Vrouw te leeven; en onder hen te komen woonen / om hen den wille van dezen grooten Meester van Hemel en Aarde te kennen te geeven; en ver uit mijn Land / daar alderhande soort van goederen in overvloed zijn / armelijk met hen te leeven.

't Is waar (zei'er een van deze Barbaaren) dat we in deze plaats geen Wild hebben / en dat je veel moet lijden; maar verwacht den Zomer; wy zullen in de heete Landen wilde Stieren gaan dooden / en dan kon je u van den kwaaden tijd die je doorbrengt u vergoeden en weer herstellen. Ik zou wel te vreeden zijn geweest / indien ze my gelijk hunne Kinderen hadden te eeten gegeeven: maar ze verborgen 't zelve voor my / en stonden des nachts op om buiten mijn weeten te eeten: en hoewel de Vrouwen allerwegen meer tederheid en medelijden als de Mannen hebben / zo bewaarden ze nochtans de weinige Visschen die ze hadden / om haare Kinderen te voeden: want ze aanmerkten my als een Slaaf / den welken haare Krijgslieden in 't Land hunner vyanden hadden gevangen; en stelden derhalven 't leven hunner Kinderen voor 't mijne / daar ze ook in der daad gelijk in hadden.

Daar waren Ouden die dikmaals op een zeer droevige wijze over mijn hoofd kwamen schreyen. D'een noemde my zijn kleinen Zoon / en d'ander zijn Neef / en ze zeiden my eenpariglijk; Ik heb medelijden van u zo lang zonder eeten te zien; en te verstaan dat je zo kwalijk op uwe Reize zijt gehandeld geweest: Het zijn jonge Krijgslieden zonder verstand die u hebben willen dooden / en alles dat je had / hebben afgenomen: indien je Tabbaarden van Beevers, of wilde Stieren wild hebben om uwe traanen af te droogen / wy zullen ze u geeven: maar je hebt niets willen hebben / van 't geen we u hebben aangebooden.

Zelzaame betooninge van medelijden van de Ouden der *Wilden* over den *Autheur*.

KA-

De Wilden zijn zeer onkuisch in 't spreeken.

stellen. De Hoofden dezer Barbaaren mijn genegentheid ziende om hunne spraake te leeren / zeiden my dikmaals Vatchison égagahé, dat 's te zeggen / Geest gy neemt wel veel moeiten ; Zet 't swart op 't wit. Door dit zeggen deeden ze my dikmaals schryven. Ze noemden my op een tijd all' de gedeelten van 't menschelijke ligchaam : maar ik wilde zekere schandelijke woorden / waer van deze Volkeren zich niet schaamen t'aller tijd te bedienen / niet op 't Papier stellen. Ze herhaalden my dikwils 't woord d'égagahé, om my te zeggen / Geest steld ook dit woord gelijk de anderen.

Geloofden 't Papier daar den Autheur op schreef een Geest te zijn, enz.

Dus namen ze met my hun tijdverdryf : en zeiden dikmaals tegens malkanderen / wanneer wy den Vader Louies iets vraagen (want dusdanig hadden ze my van onze twee Kanoos-voerders hooren noemen) geeft hy ons geen antwoord : maar zo haast hy heeft gezien dat wit is (om dat ze geen woord hebben om 't Papier uit te drukken) antwoord hy / en doet ons zijne gedachten verstaan : 't moet weezen (voegden s' 'er by) dat dit witte ding een Geest is / die hem al 't geen wy tegen hem zeggen / te kennen geeft. Ze trokken hier een gevolg uit / dat onze twee Kanoos-voerders zo veel geest niet hadden als ik / om dat ze gelijk als ik op 't geen dat wit is niet konden werken. Aldus deed hen dit schrift gelooven dat ik alles kon.

Willen dat hy den regen zal doen ophouden.

Wanneer deze Wilden zagen dat den regen in zulken grooten overvloed viel / dat zulks hen verhinderden op de Jagt te gaan / zeiden ze my dat ik het zou doen ophouden. Ik wist reets genoeg van hunne spraake om hen te antwoorden. Ik zei dan / (hen met de vinger de Wolken toonende) dat die geene de welke den grooten Kapitein des Hemels was / den Meester van den regen en 't goede weer was ; en dat hy in 't algemeen van alle de uitkomsten en gevallen van den mensch / en van de geheele Wereld na sijn welgevallen handelde en schikte : dat 't geen ze zeiden dat ik zou doen / van den eersten Beweeger en niet van my afhing : dat hy my by hen had gezonden om hem aan hen als hun Schepper en Verlosser te doen kennen / en te openbaaren.

Rekenen de Jaaren na de Winters.

Deze Wilden my door mijne kleederen van die onzer Kanoos-voerders onderscheiden ziende / en geen kennisse van den ongehuwden staat hebbende / vraagden my dikmaals hoe oud dat ik was ? en hoe veel kinderen ik had ? Ze zijn gewoon de Jaaren na de Winters te rekenen. Deze menschen (die zonder verlichtinge en onderwijzinge zijn) waren verwonderd over 't antwoord 't welk ik hen gaf ! want ik zei (hen onze twee K[illegible] voerders toonende / die ik drie Mijlen van mij [illegible]

steunen / de welke vermoeit waren. Dusdanig helpen dese kleine Dieren malkander : 't welk de menschen te recht doet zien / dat ze malkander in de nood moeten te hulpe komen. Den Vader Lucas Buisset en den Sargiant genaamt la Fleur, de welke in 't afweesen van de Heer de la Salle 't oppergebied had / ontfingen ons in ons Huis van de Sendelingen / 't welk wy te zamen hadden gebouwt.

dezer dieren aan malkander.

Ze waren zeer verwonderd ons te zien ! want men had al twee Jaaren geleeden 't gerucht doen loopen dat de Wilden my aan den gordel van St. Franciscus hadden opgehangen. All' de Inwoonders van Kanada en all' de Wilden de welke wy tot ons getrokken hadden / om by de Fortresse Frontenak te woonen / en 'er de Landen te bebouwen / deeden my een uitneemend goed onthaal / en betoonden veel vreugde van my weder te zien. De Wilden de hand op de mond leggende / herhaalden dikmaal 't woord d'Othon, om te zeggen / de Naakt voet is een Geest / om dat hy zo veel weegs gedaan / en zo veel Natien is ontkomen, de welke hen indien s' 'er geweest hadden / om 't leven zouden gebracht hebben. Hier konden ze zich niet genoeg over verwonderen. Men dee ons in dese Sterkte alle bedenkkelyke vriendschap. Maar onse twee Kanoos-voerders hadden een grooten trek en genegentheid om zich na Kanada te begeeven. Ik bewilligden in hun begeerte ; te meer dewyl ik na zo veel gevaaren te gelyk met hen uitgestaan hebbende / verblyd en genegen was / met hen de Reise te eindigen. Wy namen van ons afscheid van den Vader Lucas Buisset, en van al ons Volk / 't welke in dese Sterkte woonden.

Vriendelijk onthaal van de Geestelijken op 't *Fort Frontenak* aan den *Auteur* gedaan.

KAPITTEL LXXIII.

Den *Auteur* vertrek van 't *Fort Frontenak*, en passeert den schrikkelijken Water-vloed, de welke men den Langen Water-sprong noemd. Hy word te *Montreaal* door *Monsieur* den Graave van *Frontenak* minnelijk ontfangen.

Wy begaaben ons eer in de Kanoo als ik gedacht had / om dat onse twee Kanoos-voerders my niet eer in rust lieten. Wy besichtigden de Mond van 't Meer Ontario

Salle aan 't Fransche Hof had gegeeven / te ondersteunen / en staande te houden.

't Is van waar / hier te zeggen / dat de gemeenen diergelijke Ontdekkingen / als boven hunne krachten en vermogen zijnde / niet konnen onderneemen ; maar noodsaakelijk door 't gesag der Souvereinen moeten ondersteund worden : want de goede voortgangen en gelukken van de zelve hangen van haare hulpe en bescherminge af. Dit had de Heer de la Salle bewoogen / zich van t Fransche Hof te laaten volmachtigen ; terwijl hy inder daad geen ander oogmerk als zijn eigen belangen had ; en daarom was 't / dat hy zijn onderneeminge met all' de Sterkten en bevestigingen niet stijfde / die bekwaam waren geweest / om ze staande te houden. Hy maakte wel eenigen uitwendigen schijn / maar hy dacht inder daad niet als op zijn bysonder voordeel.

Wy vonden van niemand in dese Sterkte van de Riviere Niagara. Wy zagen zelfs niet als een groote ledige verblijf plaats van Paalen en Plankken gemaakt / en met de laatste gedekt / in plaats van een Sterkte. Wy begaven ons langs de Zuid-zijde van 't Meer Ontario of Frontenak na dartig Mijlen vaarens in 't groote Dorp van de Irokooizen Tsonnontouans. Wy kwamen 'er omtrent 't Pinxter Feest van 't Jaar 1681.

Elendigen toestel van een Auteur op zijn wederkomst by de *Irokooizen Tsonnontouans*.

Dese Barbaaren ons geheel door de Zonne gebrand / en mijn kleed van St. Franciscus met lappen van Stieren-huiden versteld / doch andersints vrolijk en wakker genoeg ziende / liepen ons alle te gemoed ; dikmaal met luider stemme 't woord d' Otchitagon herhaalende / om te zeggen / de Naakt voet is van de groote reise de welke hy ondernomen had / om de Natien die aan geene zijde van de Riviere Hohio, en de groote Rivier Meschasipi zijn te gaan besoeken / weder-gekomen. Zy geleiden my benevens mijn twee Soldaaten of Kanoos-voerders in de Kabaan van een hunner voornaamste Officieren.

Zy ontfangen den *Auteur* op haare wijze met groote pracht en statie.

Zy vergaderden den Raad der Ouden / die zich ten getale van meer als dartig by malkander voegden / hunne Tabbaarden van alderhande huiden van Wilde Beesten om hun armen gewonden / staatelijk draagende / houdende den Kalumet in de hand. Zy gaven last / dat men ons op hun weise zou onthaalen ; terwijl ze all rookten zonder te eeten.

Den *Auteur* versoekt volgens de

Na de maaltijd liet ik hen door een Kanadiaan die haare spraak lichter als ik sprak / niet tegenstaande ik de zelve eenige Jaar voor mijn vertrek had geleerd / zeggen ; dat hunne krijgs-lieden twaalf Outtaouacts de welke zo wel hun Bond-genooten als nontio waren / (dus noemen dese Volkeren den ander

van Kanada) als Slaaven tot hen hadden gebracht. Ik liet hier by voegen / dat Onontio de zelve zo wel als de Irokooizen als zyne kinderen aanmerkte; en dat ze door dit geweld de vrede ver-braaken / en tegen geheel Kanada den Oorlog verklaarden. En ten einde hen te verplichten dese Outtaouacts weer te geeven / die by geluk noch altemaal in 't leven waren / wierpen we de twee Posteleine Hals-ketenen / de welke den Kapitein Talon ons had gegeeven / in 't midden der vergaderinge. Dit is de gewoonte die men onder dese Volkeren gebruikt / om tot de verhandelinge der zaaken te komen.

Beloften aan den Wilden Kapitein Talon gedaan, sijne vrienden weder van de Irokoizen.

Den Raad des anderen daags vergaderd zynde / beantwoor-den de Irokooizen my door twee andere ketenen van Postelein; en zeiden dat de geenen de welke dese Slaaven hadden gemaakt / jonge krygs-lieden zonder geest waren: dat wy Onontio, 't welk te dier tyd den Graave van Frontenak was / konden verscheeren dat hun Natie hem in alle dingen eer en achting zou bewysen; dat ze met hem als rechte kinderen met hun Vader wilden leeven; en dat ze die de welke te onrecht gevangen waren / zouden weder-geeven.

Sy bewilligen in zijn verzoek.

Een der Hoofden genaamt Teganeot, die in dese Vergaderinge 't woord voor de geheele Natie voerde / dee my een vereeringe van Huiden van Otters, Maarters, en Beevers, de welke meer als dartig Ryksdaalders waardig was. Ik outfing de zelve met de eene hand / en gaf ze met de andere weer aan zyn Zoon / die hy teederlyk beminde. Ik zei dat ik hem dese vereeringe dee / ten einde hy de zelve tegen Koopmanschappen van Europa zou ruilen; daar hy doende / à Teganeot dusdanigen gebruik hebben onse Naakte voeten; want zo noemen ze ons: Wy willen geen Beevers, Otters noch eenige vereeringe hebben. 't Is door geen verachtinge dat wy de zelve weigeren / daar wy niet op denken; maar om dat we zo onverschillende in alle dingen zyn. Vorder zal ik uw goede vriendschap aan den Gouverneur te kennen gee-ven.

Vereeringe van deze Natie aan den Autheur gedaan.

Desen Oversten van de Irokooizen was verwonderd over de weigering die ik hem van zyn vereeringe dee / en ziende dat ik daar na noch een klein spiegeltjen / 't welk my overig was / en waar van ik my bediende om my te scheeren / aan zyn Zoon gaf / zei hy tegen die van zyn Natie, dat de andere Kanadiaanen zo niet en deeden. En dit is 't welk dese Barbaaren beweegd / ons van tyd tot tyd 't Vlees van hun Wild te zenden; zeggende dat [illegible] wy gelyk als zy met naakte voeten gaan / en dat [illegible] [illegible] hunne spraake leeren opzeggen [illegible] [illegible] erkentenisse voor hebben: [illegible]

 [illegible]

groot gevaar van sijn leven.

by 't hert. Doch by geluk 't Mes afschampende / deed niet als 't Vel kwetsen. Veel anderen wierpen zich verbolgens op desen Heer / om hem de Huit van 't Hoofd te lichten : maar een van hen zag aan zijn Hoed / en ooiren de welke niet doorboord of doorsteeken waren / dat hy geen Illinoois was. Dit veroorsaakte dat een Ouden Irokoois riep / dat men hem zou verschoonen / en in 't leve spaaren ; en ter zelver tijd wierp hem desen Barbaar een Posteleinen Hals-keten toe / als om zijn bloed te stempen/ en tot een plaister op zijn wond te verstrekken.

Eindelijk word den Vreden getroffen door toe doen van den Vader *Zenobe.*

Dit alles niet tegenstaande / nam den jongen Irokoois den Hoed van de Heer de Tonti, en zetten de zelve op 't einde van zijn Snaphaan / om de Illinooizen te verschrikken. Dese arme menschen dan geloovende / dat de Irokooizen hem / benevens den Vader Zenobe, en de andere Europeërs die hem vergeselschapten/ hadden om 't leven gebracht / en door dese onwettige daad tegen 't recht der Volkeren begaan / geloovende verkocht en verlooren te zijn / vreesden door hunne Vyanden overwonnen en nedergemaakt te zullen worden. De Irokooizen ondertusschen een teken aan den Vader Zenobe gegeeven hebbende van tot hen te komen ; ten einde met hen de middelen te vinden / om de twee Legers te verhinderen / weer hand gemeen te worden / ontfingen verbolgens den Vreden Kalumet en gelieten zich te vertrekken : Maar naauwlijks waren de Illinooizen in hunne Dorpen gekomen / of 't Irokooische Leger vertoonde zich op de kleine Heuveltjens / die 'er tegen over waren.

Maar terstond weer schandelijk van de *Irokooizen* verbrooken.

Dese beweeginge noodsaakten den Vader Zenobe zich by dese Barbaaren te begeeven ; om te verstaan wat de reden van zulken strijdigen daad mocht weezen / tegen 't geen tusschen hen was geschied / toen ze den Vreden Kalumet hadden aangenomen ? tot welke verrichtinge hy van de Illinooizen gebeden was. Maar dese besendinge geviel de Barbaaren niet / die de Wapenen in de hand hadden / en hun voordeel niet wilden verliesen / zo dat den Vader Zenobe gevaar liep van door dese onbermhertige menschen vermoord te worden.

Den Vader *Zenobe* in groot gevaar.

Ondertusschen die zelve God de welke veel onser Geestelijken in diergelijke voorvallen had verlost / en my van al de ongelukken in mijne Ontdekkinge beschut / bevrijden den Vader Zenobe ook door de handen deser woedende menschen. Hy was van een kleine gestalte des ligchaams : maar had veel dapperheid. Hy begaf sich dan kloekmoediglijk na de Irokooizen, die hem zeer beleeft ontfingen.

Haare verontschuldiginge.

Sy zeiden hem dat de noodsaakelijkheid hen had genoodsaakt dese nieuwe onderneeminge te doen / om dat ze geen levensmiddelen meer voor hun Leger hadden ; en dat hun grooten troup

de

de Wilde Stieren, de welke gemeenlijk in groote menigte in dit Land zijn / had verjaagd. Den Vader Zenobe hun antwoord aan de Illinooizen hebbende overgebracht / zond dese Natie hen Indiaans-Koorn en al wat hen tot onderhoud ontbrak. Sy booden hen ook aan om over hunne Beevers en all' de Pelteryen / de welke men in overvloed in dese Land-streeken vind / te handelen.

De Irokooizen namen dese voorstellingen aan. Men gaf van wederzijde Gyselaars; en den Vader Zenobe ging dikmaal in 't Leger der Irokooizen om alles tot een goed verdrag te brengen / en sliep 'er zelfs om geen tijd te verliesen / en 't sluiten van de Vrede te verhaasten. Maar de Irokooizen zich met een groot getal in de Kantons der Illinooizen begeeven hebbende / die hen in 't minsten niet mistrouwden / drongen dese Barbaaren zelfs tot hun Dorp in. Aldaar gekomen zijnde / begonden ze daadelijke vyandschap te pleegen. Sy vernielden de treffelijke Begraaf-plaatsen / de welke dese Volkeren gewoon zijn tot zeven of acht voeten hoog voor hunne dooden op te rechten: Se bedorven 't Indiaanse-Koorn 't welk zy gesaait hadden: en dese verraaders hen door de schoone hoop van Vrede bedrogen hebbende / versterkten zich in 't Dorp van dese arme menschen.

Vijnsen den Vrede weer aan te neemen, en overrompelen de Illinooisen.

In dese verwarringe en wanordere / was 't niet zeer moeilijk voor de Irokooizen met de Miamis vereenigd / acht honderd Vrouwen en Kinderen van de Illinooizen weg te neemen. Dese rampsalige menschen-eeters aten van verwoedheid eenige Ouden van dese Natie op; en verbranden 'er eenigen / die geen krachten genoeg hadden om hen te volgen; en keerden alzo weder in hun gewoonlijke verblijf-plaatsen / tot vier hondert Mijlen van de Illinooizen gelegen.

Voeren 800. Vrouwen en Kinderen van de selve gevangelijk weg. Eeten eenige Ouden der Illinooizen op.

Op 't eerste bericht / 't welk dese arme Volkeren van 't aanaderen der Irokooizen, ontfingen / hadden ze by geluk 't grootste gedeelte hunner Huis-gesinnen aan geene zijde van een Heuvel gesonden / om hen tegen hun woeden te verbergen / en hen de groote Rivier Meschasipi te doen bekomen / om in zekerheid te weesen. De Illinooische Soldaaten weeken / zo als ze best konden / met troupen op de Heuvelen / de welke dichte by hunne wooningen waren; en verspreiden zich vervolgens allengskens om zich aan de kant van dese groote Riviere te begeeven; ten einde voor 't onderhoud en de behoudenisse hunner Familien te voorzien / de welke zy om de furie van dese Irokooizen te ontgaan / derwaarts gesonden hadden.

Na dese lafhertige onderneeminge wilden dese Barbaaren eenigen schijn aan hun ontrouw geeven. Sy wenden dan al hun ver-

Verschooninge en

[redacted]

Spot reden der Irokooizen over deze ontrouwe daad.

mogen aan / om onze Geestelijken te beweegen / zich van de Illinooizen te begeeven / nademaal zy gevlucht waren ; en dat 'er geen schijnbaarheid was / dat ze in 't toekomende by hen zoude konnen verblijven / om hen de gebeden te leeren / gelijk de Atsientatsi of de swart rokken / dus noemen ze de Jesuyten, in hunne Kantoorbeeden. Deze Barbaaren zeiden tegen den gemelden Vader Zenobe aardig en boosaardiglijk spottende / dat ze beter zouden doen na Kanada weder te keeren : en hen aangaande / dat ze geen begeerten hadden / de kinderen van den grooten Onontio den Gouverneur van Kanada, te dooden : dat ze hen baden een Brief van hun Hand te hebben / om de rechtvaardigheid en oprechtigheid van hun handel in deze gelegendheid te kenne te geeven ; en dat ze zekerlijk niet meer aan 't belangen van de Illinooizen, hunne vyanden / moesten gebonden blijven.

Onze twee Geestelijken zich aldus van hun Huiswaarden verlaaten ziende / en bygevolge oordeelende / dat ze door 't woeden van een ontmenscht en overwinnend Vyand te veel bloot zouden staan / stonden niet lang tusschen beide om zijde te kiesen / en volgens den raad der Irokooizen weder te rug te keeren. Zy scheepten hen dan in een Kanoo van schorssen de welke deze Volkeren hen verschaften ; en kwamen op deze wijze weer te Kanada.

KAPITTEL LXXV.

De *Wilden Kikapous* vermoorden den Vader *Gabriel de Ribourde*, een Sendeling *Recollect*.

GOd heeft my de gunst gedaan van ongevoelig over de vervolgingen mijner Vyanden te weezen / en erkentenisse voor de genoote weldaaden te hebben : Maar zo ik ooit reden heb gehad erkentenisse of dankbaarheid te betoonen / aan die / de welke de goedheid hebben gehad van my te onderwijzen / zo moet ik bekennen dat het aan den goeden Vader Gabriel was / die te Bethune in de Provincie van Artois in 't Klooster van onse orde mijn meester in mijne proef jaaren is geweest. 't Is dan wel redelijk dat ik hier van zulken eerlijken en goeden Geestelijken als hy / daar ik zo groote verplichtinge aan heb / gewag maake ; en dat ik in mijne Ontdekkinge / daar hy eenig deel aan heeft / van hem melde ; voornamentlijk dewijl hy ongelukkig en deerlijk door de Wilden de Kikapous, (gelijk ik nader zal verhaalen) is vermoord.

Men

Men moet aanmerken / dat de Heer de Tonti na de nederlaag der Illinooizen niet langer op 't Fort Crevecoeur konnende verblijven / den Vader Gabriel en Zenobe bad / met twee jongens die hen noch overig waren in een Kanoo te gaan / om na Kanada weder te keeren : want all' de anderen waren na dit ongelukkige voorval door ingeevinge van eenige Kanadiaanen, die de heerschende geesten van die Landen zijn / en hen met verscheide groote verwachtingen hadden gevoed / ten einden hen de onderneminge van de Heer de la Salle te doen verlaaten / weg geloopen.

Den Vader Gabriel, en Zenobe vertrekken met de Heer de Tonti van de Illinooizen.

Onse Geestelijken dan buiten staat zijnde / om na dese nederlaag by de Illinooizen te verblijven / scheepten zich den 18. September daar aan volgende in ; van alle levens-middelen ontbloot zijnde. Zy hadden by-geval noch een weinig kruid en Loot / benevens drie of vier Snaphaanen om onderwegen te jagen / en daar door te bestaan. Maar omtrent acht Mijlen van de Illinooizen gekomen zijnde / en hun Kanoo tegen een Rots stootende wierd lek / dit noodsaakten hen tegen den middag voet aan Land te zetten / om de zelve te vergommen / en te kalfateren.

Den Vader Gabriel op de schoonheid der Weiden ; kleine Heuveltjens / en aangename Boschjens bekoord / de welke men van plaats tot plaats / als of s' 'er door de konst geplant waren / vind / begaf zich in deze lustige plaatzen / en las 'er zijn getijen ; terwijl men 't overige van den dag tot de herstellinge van de Kanoo besteede. Tegen den avond ging den Vader Zenobe dezen goeden ouden Man zoeken / dewijl hy niet weder kwam ; gelijk ook all' de anderen deeden / nademaal hy in 't algemeen van alle de geene / bemind was / die hem maar kenden.

Den Vader Gabriel begeeft sich in de Weiden om sijn devotie te pleegen.

Maar de Heer de Tonti door een schielijke schrik bevangen wordende / verbeelden zich dat de Irokooizen hem alle oogenblik zouden overvallen. Hy dee dan den Vader Zenobe wederom roepen / en dee al zijn Volk in de Kanoo gaan / en na de andere zijde van de Rivier Illinoois, de welke aan dien oort zeer breed is / oversteeken : en liet dezen goeden Geestelijken alsoo in 't gevaar van besprongen te worden. Dus offerden hy hem op / zonder op zijn ouderdom / of de verdiensten van zijn Persoon eenig acht te slaan.

De Heer de Tonti vertrekt uit schrik met de Kanoo, en laat hem aan Land.

Dezen Italiaan dacht niet als om zijn zelven voor de overvallen te bewaren. En geloofde dat hy de zelve lichter zou vermijden / met zich op deze wijze te bergen. Hy noodzaakte den Vader Zenobe, die van een kleine gestalte des ligchaams / en van een tee-ren aard was / de Rivier te passeeren. Wat my aangaat / ik zou

Zijn misslag hier in begaan.

[redacted]

my zeer tegen zijn voorneemen hebben aangekant; en hem gedwongen hebben desen goeden Vader te wachten: want had hy maar een weinig gerucht met het lossen van eenige Snaphaanen gemaakt / nooit zouden de Wilden 't hert hebben gehad / van op 't leven van desen goeden Man toe te leggen. Ik zou zelfs de Kanoo van Basten liever in stukken hebben geslagen / als te gedoogen / dat men de Rivier overvoer.

Tracht hem daar na te ontdekken.

't Is waar dat de Heer de Tonti tegen den avond door een van de Jongelingen met den Vader Zenobe in de Kanoo waren / een schoot met een Snaphaan liet doen / en een groot vuur liet aansteeken: Maar dit was alles te vergeefs.

De Heer de Tonti ziende dat hy sich in dese gelegentheid zeer laf hertig had gedraagen / kwam des morgens met het kriekken van den dag weer ter plaatse daar men den Vader Gabriel des anderen daags had gelaaten. Hy bleef tot des middags aan dese plaats / en dee een naauwkeurige ondersoekinge na desen armen Geestelijken doen. Eenigen van zijn Volk gingen in de Bosschjens / daar ze varsche voet-treden van menschen zagen / gelijk ook in de Weiden de welke aan den Oever der Riviere zijn. Zy volgden de zelve een geruimen tijd; maar wierden niemand gewaar.

Verontschuldiging van de Heer de Tonti.

De Heer de Tonti zei daar na om hem te ontschuldigen / van den Vader Gabriel zo lafhertig te hebben verlaaten / dat hy reden had te duchten / dat de Irokooizen eenige hinderlaagen hadden geleid / om hem te overrompelen. Daar by doende / dat ze hem hebbende zien vluchten / dese Barbaaren sich hadden konnen inbeelden / dat hy sich voor de Irokooizen verklaarde / en hun parthy verkoos.

De ongegrondheid der zelve.

Ondertusschen moetmen sich te binne brengen / dat de Irokooizen sich met eenige Brieven van de Heer de Tonti hadden belast / om de zelve te Kanada te brengen. Ten anderen / indien zy van voorneemen waren geweest van sich van hem te onslaan / gelijk ze licht hadden konnen doen / zy zouden hem / na de gewoonte deser Volkeren / wanneer eenig ongeluk onbedachtelijk geschied / geen Posteleinen hals-keten toegeworpen / of zo veel omstandigheid gemaakt hebben: want de Wilden hebben zo veel omsichtigheid niet. Dese verontschuldiginge was dan beuselachtig en veel te laet. Den Vader Zenobe heeft by geschrift nagelaaten / dat hy aldaar hebbende willen verblijven / om eenige tijdinge van den Vader Gabriel te verstaan / de Heer de Tonti hem ten drie uuren na den middag had gedwongen om hem in te schepen: zeggende; dat hy zekerlijk door de vyanden was vermoord / of dat hy mogelijk den Oever der Riviere vervolgende / door uit was gegaan; en dat men hem gestadig van 't eene

Land

Land tot het ander gaande / ongetwijffeld zou vinden.

Ondertusschen konden ze geen tijdinge van hem bekómen: want hoe meer zy vorderden / hoe meer de verslagentheid van den Vader Zenobe ook toenam. Onder dit alles hadden ze alle gebrek van levens-middelen; en ze bestonden niet als door 't middel van eenige Aard-appelen, wilde Knoflook, en kleine Wortelen / die ze met hunne vingeren de aarde op-krabbende / ontdekten.

Wy hebben daar na verstaan / dat den Vader Gabriel, eenigen tijd na dat hy voet aan Land had gesct / was vermoord. De Kikapous een Natie die men in de Kaarte ten Westen van de Bay der Stinkers vind / en de welke hun gebuuren zijn / hadden hunne jonge Manschap tegen de Irokooizen ten Oorlog gesonden. Doch verstaan hebbende / dat dese Barbaaren de Illinooizen zelfs den Oorlog aandeeden / zochten zy 't middel eenige van ter zijden af te betrappen. Drie van hen / de voortocht maakende / vonden den Vader Gabriel. Zy naderden hem zo veel hen mogelijk was / sich achter 't Gras ('t welk zeer hoog in dese Landen is) verbergende. En hoewel ze wisten dat dit geen Irokoois was / lietenze nochtans niet na hem te dooden.

Bericht dat den Vader *Gabriel* door de *Kikapous* is vermoord; en de gruwelijke wijse deser moord.

Zy volbrachten dit met hunne Hoofd-breekers / die van een zeer hard Hout zijn gemaakt. Ze lieten zijn ligchaam op de plaats leggen / en genoegden sich zijn Getye-boek en Journaal mee te neemen / 't welk eenigen tijd daar na in de handen van een Jesuyt viel / daar ik in mijn derde Deel van den oorsprong des geloofs in Kanada, nader van zal spreeken. Dese Barbaaren lichten ook 't haair te gelijk met de huid van 't hoofd van desen goeden Geestelijken / en brachten 't in triumf in hun Dorp; alomme bekend maakende / dat het de huid en 't haair van een Irokoois was / die ze gedood hadden.

Ziet hier hoe desen ouden Man door de dwaase handen deser jonge Barbaaren stierf. Wy konnen hem hier wel toe-passen 't welk de heilige Text van die Man / de welke Herodes in zijn woede dee dooden; daar wierd niemand gevonden om hem te begraaven. Desen eerwaardigen Persoon had in de Lessen de welke hy ons gedúurende de proef Jaaren dee / gewoon geweest / ons uitwendig en inwendig tot diergelijke besoekingen te bereiden. Hy gewende ons tot de vernietingen van ons zelven; en gaf te kennen dat hy eenige voor kennis had / van 't geen hem moest gebeuren. Desen goeden Meester der Nieuwelingen verdiende een beter lot als dit/ indien men een voordeeliger kan verhoopen / als in de bedieninge van een Apostolisch Sendeling, door de handen der Natien te sterven / tot de welke de voorsienigheid zijne Dienaaren zend.

Zijn lof-rede.

Een

Den Vader Gabriel was omtrent vijf-en-zestig Jaaren oud. Hy had niet alleen een voorbeeldelijk leven / aan all' de goede Geestelijken gemeen / gevoerd : maar had hem ook volkomentlijk wel gekweeten in all' de bedieningen de welke hy in de Ordre had bekleed / daar hy Superieur, Inferieur, Gardiaan, en Meester van de Nieuwelingen die in hunne proef Jaaren zijn / en van die de welken hy zedert den Jaaren 1670. tot zijn dood toe in Kanada onderweezen had. Hy heeft my dikmaals te kennen gegeeven / dat hy zeer groote verplichtingen aan onze Vlaamingen had / die hem een langen tijd hadden onderhouden. Hy sprak zodanig/om ons door zijn voorbeeld de gevoelens van erkentenisse tegen onze weldoenders in te drukken. Ik heb hem meenigmaal in de verwoeringen van een uiterste droefheid gezien / over dat zo veele woeste Volkeren in een diepe onweetentheid leefden ! en zou wel gewenscht hebben voor hunne zaligheid en behoudenisse te sterven / om hen uit deze schrikkelijke duisternisse te trekken.

De Irokooizen van hem spreekende / zeiden dat hy gekraamd had ; om dat hy van natuuren een tamelijken dikken buik had : maar ze was door zijn zoberheid / en de strengheid van zijn boete en straffinge zijner zonden geheel plat geworden.

Onbedachtsaamheid van de Heer *de Tonti* hier in gepleegd, die een pik op dezen Geestelijken had; en waarom.

De Heer de Tonti zal zich nooit van de lafhertigheid konnen ontschuldigen / de welke hy begaan heeft met den Vader Gabriel onder voorgeeven (gelijk hy gedaan heeft) dat hy de Irokooizen vreesde / te hebben verlaaten. Deze Natie hoe wreet de zelve ook is / beminden dezen goeden ouden Man / die dikmaals by hen geweest was. Dezen Geestelijken (na de Nederlaag van de Illinooizen) ziende dat de Kanoo van de Heer de Tonti te veel met Beever-huiden gelaaden was / en dat men'er geen plaats in kon hebben / wierp'er de Irokooizen een gedeelte van toe : om hen te kennen te geeven / dat hy in die Landen niet gekomen was / om 'er Bonten te verzamelen. En dit zal de Heer de Tonti misschien eenig misnoegen veroorzaakt hebben.

Ten anderen zo wierd de Heer de Tonti deze Wilde Kikapous gewaar / de welken den Vader Gabriel naderden. De schoot van een Snaphaan had alleen genoeg geweest / om hen alle te doen vluchten. Den armen Vader Zenobe had noch stem of kracht genoeg / de Heer de Tonti te overreden / om den Vader Gabriel eenigen tijd te wachten. Hy offerden hem dan op / en verliet hem op de wijze als wy gezegt hebben ; dwingende den Vader Zenobe in de Kanoo te komen om na de andere zijde van de Rivier over te vaaren ; en dat in 't voorneemen om eenige Bonten of Pelteryen die hy by hem had/te behouden / met een goeden

Geestelijken jammerlijk bloot te stellen. Ik twijffel niet of de dood van desen eerwaardigen Man dierbaar voor God is geweest/ en dat ze niet eens zijn uitwerkinge en vrucht zal voortbrengen/ wanneer 't God uit zijne oneindige barmhertigheid en ontfer-minge zal believen de zelve tegen dese woeste Natien te gebrui-ken. En ik wensch ook met een yverig verlangen/ dat hy zich van een swak werktuig als my wil bedienen/ om te voltrek-ken/ 't welk ik reets door zijne genade met zo veel arbeid begon-nen heb.

KAPITTEL LXXVI.

Wederkomst van den *Auteur* dezer groote Ontdek-kinge tot *Quebek*. En wat 'er op zijne komst in 't Klooster van onse *Lieve Vrouw* van de *En-gelen*, dicht by dese Stad gelegen, voorviel.

DEn Heere Graave van Frontenak den onder Koning van Kanada, gaf my twee zyner Lijf wachten/ 't welk heel goede Kanoos-voerders waren/ om my weer te Quebek te brengen. Wy vertrokken dan van 't Fort Champlein, daar we van gesprooken hebben: en eindelijk na by de Stad gekomen zijnde/ zetten ik voet aan Land/ om my over de omgeploegde Landen na ons Klooster te begeeven. Ik liet de Kanoo, de wel-ke treffelijk geschildert was/ door dese twee Lijf wachten draa-gen: dese persoonen zeiden my/ dat den gemelden Graave hen verseker had/ dat de Schilderyen op dese Kanoo hem zo veel ko-sten/ als de Spaansche Paarden/ daar hy zich te Kandia in den Oorlog tegen de Turken van bediend had.

Des Auteurs arrivement te Quebek en 't treffelijk onthaal hem door den Graave van Frontenak gedaan.

Ik wilde te Quebek niet ontschepen/ om dat den Bisschop aan zijn groot Vicaris ordere had gegeeven/ my in zijn Bisschop-pelijk Paleys te ontfangen; om zich met my over onse groote Ontdekkinge met gemak te onderhouden. Maar den gemelden Heere Graave had wel uitdrukkelijk aan zijn Majoor in de Stad belast/ hem zulks te verhinderen; en my eerst na ons Geestelijk Huis te doen geleiden/ om met den Vader Valentijn le Roux Com-missaris Provinciaal van all' de Recollecten in geheel Kanada (een Man van veel ervarentheid/ en uitgestrektheid van verstand) te spreeken.

Den Auteur met groote vreugde in 't Klooster by *Quebek* van zijne Geestelijken (die dachten dat hy al lang door de *Barbaaren* vermoord was) ontfangen.

Daar waren doen in 't Klooster van onse Lieve Vrouw van de Engelen niet meer als drie Sendelingen, die zich aldaar met den gemelden Commissaris bevonden. All' de anderen waren gints en herwaarts in verscheide Zendingen/ tot hondert Mijlen van Quebek, verspreid. Men kan zich lichtelijk verbeelden / dat onse Geestelijken my met groote vreugde ontfingen. Een van hen den Vader Hilarion Jeunet genaamd / zei dikwils met een vrolijk gelaat tegen my / *Lasare veni foras*, Lasarus komt binnen. Daar ik hem eindelijk rede van vorderden / waarom hy deze toepassinge van Lasarus op my maakte? Hy antwoorde my / dat het al twee Jaaren geleden was / dat men in 't Klooster voor my de Lijk Misse had gesongen; om dat de ver afgelegene Wilden een Swart Rok (dit 's de naam de welke dese Barbaaren de Jesuyten geeven) hadden verseekerd / dat de Volkeren de welke de Irokooizen Hontouagaha noemen / my met den Gordel van St. Franciscus aan een Boom verworgt hadden; en dat de zelve Wilden de twee Mannen die my vergeselschapten/op een zeer wreede wijze hadden doen sterven.

Nijd der Jesuiten tegen den Auteur.

Men moet toestaan / dat alle menschen hun Vrienden en Vyanden hebben. Daar zijn lieden die 't vuur als gelijk zijn/ 't welk 't hout / dat het niet branden kan / swart maakt. Zekere persoonen die my van tot hun belangen niet hadden konnen doen overgaan / bedienden zich van dit gerucht / om mijn achting te weerhouden. Gelijk zy ook veel redenen tot mijn nadeel in Kanada hadden geboerd. Wat 'er van zy (want ik zal my / zo 't God beliefd / in mijn derde Deel hier over nader verklaaren) ik moet erkennen / dat God my als door een wonderdaad / in de groote en gevaarlijke Reise / waar van ik de beschrijvinge in dit Boek heb gedaan / heeft bewaard. En als ik 'er met eenige aandacht aan gedenkke/ zo ben ik verversekert dat de voorsienigheid my heeft behouden / om de groote Ontdekkinge / de welke ik gedurende den tijd van omtrent elf Jaaren/ die ik in America heb doorgebracht / aldaar gedaan hebbe/ aan de wereld bekend te maaken.

Men moet hier aanmerken / dat veele menschen zich met zaaken willen bemoeijen / de welke hen niet aan gaan of tot hun bedieningen behooren; en die argwaan opvatten / tegen die de welken zich na hunne neigingen niet willen schikken. Den Commissaris Provinciaal, daar ik van gesprooken heb / versocht my zeer instantelijk hem een Koppe van 't Journaal te geeven / 't welk ik zedert omtrent vier Jaaren op mijn Reize had gemaakt: my beloovende dat hy 'er 't geheim voor my van bewaaren zou. Ik beken / dat ik my op zijn woord verliet / om dat ik geloofde /

gelijk

gelijk ik noch doe / dat hy een persoon van eer en van vroomigheid was. Ik aanmerkten ook / dat hy de kennisse overwoogen hebbende / de welke den gemelden Bisschop van Quebek, en den Graave van Frontenak van dese Ontdekkinge wilden hebben / hy 't middel zocht van hen zelfs te onderrechten / voor zo veel 't noodig was / zonder my in gevaar te stellen; en alzo den een den andre te voldoen.

'T Is hier aan / dat ik de zorgen / en de uitneemende vriendschap / de welke my desen Commissaris Provintiaal beweesʼ / toeschrijve / my met het beste 't geen hy toen kon vinden / onthaalende; en my dikmaals den verreesene noemende. Hy versocht my ook ernstig weer na Europa te keeren / om de groote Ontdekkingen die ik gedaan had in 't licht te geeven; daar by doende / dat ik door dat middel den argwaan deser twee persoonen zou vermijden; en dat het waarlijk kwalijk twee Meesters / welkers hoedanigheden en belangens zo verscheiden waren / te behaagen was.

Wat den Auteur bewoog om weer na Europa te vertrekken.

Den Commissaris had dan voor mijn vertrek na Europa zo veel tijd als hy van nooden had / om mijn geheele Reize op de groote Rivier Meschasipi in 't generaal uit te schrijven; de welke ik tegen de meninge van de Heer de la Salle had ondernomen: die daar na in den Jaare 1682. twee Jaaren na my / de Reize van de Illinooizen, tot de Golfe van Mexico, heeft gedaan. Hy had eenig vermoeden gehad dat ik de zelve wel mocht gedaan hebben: maar hy kon 'er op mijn wederkomste op 't Fort van Frontenak geen volkome kennisse van krijgen; om dat hy toen op de Reize na de Outauagamis was. Hy wist niet of de Wilden my / gelijck 't gerucht had geloopen / niet vermoord hadden / gelijk men hem voor zijn vertrek van dit Fort versekerd had.

Ik volgden den raad van onsen Commissaris, en nam 't besluit na Europa weder te keeren. Voor mijn vertrek / gaf ik hem met grooten ernst te kennen / dat het tot de oprechtinge der Kolonien in onse Ontdekkinge / en om 'er eenigen voortgang in de bevestiginge des Evangeliums te doen / t'eenemaal nootsaakelijk was / alle dese onderscheidene Natien, en zelfs de ver afgelegenste / met de zelve tegen de Irokooizen, de welke hunne natuurlijke Vyanden zijn / te ondersteunen / te zamen in vrede te houden: dat dese Barbaaren nooit geen oprechte vrede met de geenen maaken / die ze eens geslaagen hebben / of die ze met tweedracht onder hen te verwekken / hoopen te overwinnen: dat de gewoonte van de Irokooizen altijd zodanig had geweest; en dat het door dit middel was / dat zy meer als twee Milioenen zielen hadden doen omkomen.

Den Auteur vetrekt na Europa.

my zeer tegen zijn voorneemen hebben aangekant; en hem gedwongen hebben desen goeden Vader te wachten: want had hy maar een weinig gerucht met het lossen van eenige Snaphaanen gemaakt / nooit zouden de Wilden 't hert hebben gehad / van op 't leven van desen goeden Man toe te leggen. Ik zou zelfs de Kanoo van Basten liever in stukken hebben geslagen / als te gedoogen / dat men de Rivier overvoer.

Tracht hem daar na te ontdekken.

't Is waar dat de Heer de Tonti tegen den avond door een van de Jongelingen met den Vader Zenobe in de Kanoo waren / een schoot met een Snaphaan liet doen / en een groot vuur liet aansteeken: Maar dit was alles te vergeefs.

De Heer de Tonti ziende dat hy sich in dese gelegentheid zeer lafhertig had gedraagen / kwam des morgens met het krieken van den dag weer ter plaatse daar men den Vader Gabriel des anderen daags had gelaaten. Hy bleef tot des middags aan dese plaats / en dee een naauwkeurige ondersoekinge na desen armen Geestelijken doen. Eenigen van zijn Volk gingen in de Boschjens / daar ze varsche voet-treden van menschen zagen / gelijk ook in de Weiden de welke aan den Oever der Riviere zijn. Zy volgden de zelve een geruimen tijd; maar wierden niemand gewaar.

Verontschuldiging van de Heer *de Tonti*.

De Heer de Tonti zei daar na om hem te ontschuldigen / van den Vader Gabriel zo lafhertig te hebben verlaaten / dat hy reden had te duchten / dat de Irokooizen eenige hinderlaagen hadden geleid / om hem te overrompelen. Waar by doende / dat ze hem hebbende zien vluchten / dese Barbaaren sich hadden konnen inbeelden / dat hy sich voor de Irokooizen verklaarde / en hun parthy verkoos.

De ongegrondheid der zelve.

Ondertusschen moetmen sich te binne brengen / dat de Irokooizen sich met eenige Brieven van de Heer de Tonti hadden belast / om de zelve te Kanada te brengen. Ten anderen / indien zy van voorneemen waren geweest van sich van hem te onslaan / gelijk ze licht hadden konnen doen / zy zouden hem / na de gewoonte deser Volkeren / wanneer eenig ongeluk onbedachtelijk geschied / geen Posteleinen hals-keten toegeworpen / of zo veel omstandigheid gemaakt hebben: want de Wilden hebben zo veel omsichtigheid niet. Dese verontschuldiginge was dan beuselachtig en veel te laet. Den Vader Zenobe heeft by geschrift nagelaaten / dat hy aldaar hebbende willen verblijven / om eenige tijdinge van den Vader Gabriel te verstaan / de Heer de Tonti hem ten drie uuren na den middag had gedwongen om hem in te schepen: zeggende; dat hy zekerlijk door de vyanden was vermoord / of dat hy mogelijk den Oever der Riviere vervolgende / voor uit was gegaan; en dat men hem gestadig van 't eene

Land

Land tot het ander gaande / ongetwijffeld zou vinden.

Ondertusschen konden ze geen tydinge van hem bekómen: want hoe meer zy voorderden / hoe meer de verslagentheid van den Vader Zenobe ook toenam. Onder dit alles hadden ze alle gebrek van levens-middelen; en ze bestonden niet als door 't middel van eenige Aard-appelen, wilde Knoflook, en kleine Wortelen / die ze met hunne vingeren de aarde op-krabbende / ontdekten.

Wy hebben daar na verstaan / dat den Vader Gabriel, eenigen tijd na dat hy voet aan Land had gesét / was vermoord. De Kikapous een Natie die men in de Kaarte ten Westen van de Bay der Stinkers vind / en de welke hun gebuuren zijn / hadden hunne jonge Manschap tegen de Irokooizen ten Oorlog gesonden. Doch verstaan hebbende / dat dese Barbaaren de Illinooizen zelfs den Oorlog aandeeden / zochten zy 't middel eenige van ter zyden af te betrappen. Drie van hen / de voortocht maakende / vonden den Vader Gabriel. Zy naderden hem zo veel hen mogelijk was / sich achter 't Gras ('t welk zeer hoog in dese Landen is) verbergende. En hoewel ze wisten dat dit geen Irokoois was / lietenze nochtans niet na hem te dooden.

Bericht dat den Vader *Gabriel* door de *Kikapous* is vermoord; en de gruwelijke wijse deser moord.

Zy volbrachten dit met hunne Hoofd-breekers / die van een zeer hard Hout zijn gemaakt. Ze lieten zijn lighaam op de plaats leggen / en genoegden sich zijn Getye-boek en Journaal mee te neemen / 't welk eenigen tijd daar na in de handen van een Jesuyt viel / daar ik in mijn darde Deel van den oorsprong des geloofs in Kanada, nader van zal spreeken. Dese Barbaaren lichten ook 't haair te gelijk met de huid van 't hoofd van desen goeden Geestelijken / en brachten 't in triumf in hun Dorp; alomme bekend maakende / dat het de huid en 't haair van een Irokoois was / die ze gedood hadden.

Ziet hier hoe desen ouden Man door de dwaase handen deser jonge Barbaaren stierf. Wy konnen hem hier wel toe-passen 't welk de heilige Text van die zeid / de welke Herodes in zijn woede dee dooden; daar wierd niemand gevonden om hem te begraaven. Desen eerwaardigen Persoon had in de Lessen de welke hy ons geduurende de proef Jaaren dee / gewoon geweest / ons uitwendig en inwendig tot diergelijke besoekingen te bereiden. Hy gewende ons tot de vernietingen van ons zelven; en gaf te kennen dat hy eenige voor kennis had / van 't geen hem moest gebeuren. Desen goeden Meester der Nieuwelingen verdienden een beter lot als dit / indien men een voordeeliger kan verhoopen / als in de bedieninge van een Apostolisch Sendeling, door de handen der Natien te sterven / tot de welke de voorsienigheid zijne Dienaaren zend.

Zijn lofrede.

Een

Den Vader Gabriel was omtrent vijf-en-zestig Jaaren oud. Hy had niet alleen een voorbeeldelijk leven / aan all' de goede Geestelijken gemeen / gevoerd : maar had hem ook volkomentlijk wel gekweeten in all' de bedieningen de welke hy in de Orde had bekleed / daar hy Superieur, Inferieur, Gardiaan, en Meester van de Nieuwelingen die in hunne proef Jaaren zyn / en van die de welken hy zedert den Jaaren 1670. tot zijn dood toe in Kanada onderweezen had. Hy heeft my dikmaals te kennen gegeeven / dat hy zeer groote verplichtingen aan onze Vlaamingen had / die hem een langen tijd hadden onderhouden. Hy sprak zodanig/om ons door zyn voorbeeld de gevoelens van erkentenisse tegen onze weldoenders in te drukken. Ik heb hem meenigmaal in de vervoeringen van een uiterste droefheid gezien / over dat zo veele woeste Volkeren in een diepe onweetentheid leefden ! en zou wel gewenscht hebben voor hunne zaligheid en behoudenisse te sterven / om hen uit deze schrikkelijke duisternisse te trekken.

De Irokooizen van hem spreekende / zeiden dat hy gekraamd had ; om dat hy van natuuren een tamelijken dikken buik had : maar ze was door zijn soberheid / en de strengheid van zijn boete en straffinge zijner zonden geheel plat geworden.

Onbedachtsaamheid van de Heer *de Tonti* hier in gepleegd, die een pik op dezen Geestelijken had ; en waarom.

De Heer de Tonti zal zich nooit van de lafhertigheid konnen ontschuldigen / de welke hy begaan heeft met den Vader Gabriel onder voorgeeven (gelijk hy gedaan heeft) dat hy de Irokooizen vreesde / te hebben verlaaten. Deze Natie hoe wreet de zelve ook is / beminden dezen goeden ouden Man / die dikmaals by hen geweest was. Dezen Geestelijken (na de Nederlaag van de Illinooizen) ziende dat de Kanoo van de Heer de Tonti te veel met Beever-huiden gelaaden was / en dat men'er geen plaats in kon hebben / wierp'er de Irokooizen een gedeelte van toe : om hen te kennen te geeven / dat hy in die Landen niet gekomen was / om 'er Bonten te verzamelen. En dit zal de Heer de Tonti misschien eenig misnoegen veroorzaakt hebben.

Ten anderen zo wierd de Heer de Tonti deze Wilde Kikapous gewaar / de welken den Vader Gabriel naderden. De schoot van een Snaphaan had alleen genoeg geweest / om hen alle te doen vluchten. Den armen Vader Zenobe had noch stem of kracht genoeg / de Heer de Tonti te overreden / om den Vader Gabriel eenigen tijd te wachten. Hy offerden hem dan op / en verliet hem op de wyze als wy gezegt hebben ; dwingende den Vader Zenobe in de Kanoo te komen om na de andere zijde van de Rivier over te vaaren ; en dat in 't voorneemen om eenige Bonten of Pelteryen die hy by hem had/te behouden / met een goeden

Geeste-

Geestelijken jammerlijk bloot te stellen. Ik twijffel niet of de dood van desen eerwaardigen Man dierbaar voor God is geweest/ en dat ze niet eens zijn uitwerkinge en vrucht zal voortbrengen/ wanneer 't God uit zijne oneindige barmhertigheid en ontferminge zal believen de zelve tegen dese woeste Natien te gebruiken. En ik wensch ook met een yverig verlangen/ dat hy zich van een swak werktuig als my wil bedienen/ om te voltrekken/ 't welk ik reets door zijne genade met zo veel arbeid begonnen heb.

KAPITTEL LXXVI.

Wederkomst van den *Auteur* dezer groote Ontdekkinge tot *Quebek.* En wat 'er op zijne komst in 't Klooster van onse *Lieve Vrouw* van de *Engelen*, dicht by dese Stad gelegen, voorviel.

Den Heere Graave van Frontenak den onder Koning van Kanada, gaf my twee zyner Lijf wachten/ 't welk heel goede Kanoos-voerders waren/ om my weer te Quebek te brengen. Wy vertrokken dan van 't Fort Champlein, daar we van gesprooken hebben: en eindelijk na by de Stad gekomen zijnde/ zetten ik voet aan Land/ om my over de omgeploegde Landen na ons Klooster te begeeven. Ik liet de Kanoo, de welke treffelijk geschildert was/ door dese twee Lijf wachten draagen: dese persoonen zeiden my/ dat den gemelden Graave hen verseker had/ dat de Schilderyen op dese Kanoo hem zo veel kosten/ als de Spaansche Paarden/ daar hy zich te Kandia in den Oorlog tegen de Turken van bediend had.

Des Auteurs arrivement te *Quebek* en 't treffelijk onthaal hem door den Graave van *Frontenak* gedaan.

Ik wilde te Quebek niet ontschepen/ om dat den Bisschop aan zijn groot Vicaris ordere had gegeeven/ my in zijn Bisschoppelijk Paleys te ontfangen; om zich met my over onse groote Ontdekkinge met gemak te onderhouden. Maar den gemelden Heere Graave had wel uitdrukkelijk aan zijn Majoor in de Stad belast/ hem zulks te verhinderen; en my eerst na ons Geestelijk Huis te doen geleiden/ om met den Vader Valentijn le Roux Commissaris Provinciaal van all' de Recollecten in geheel Kanada (een Man van veel ervarentheid/ en uitgestrektheid van verstand) te spreeken.

Den Auteur met groote vreugde in 't Klooster by *Quebek* van zijne Geestelijken (die dachten dat hy al lang door de *Barbaaren* vermoord was) ontfangen.

Daar waren doen in 't Klooster van onse Lieve Vrouw van de Engelen niet meer als drie Sendelingen, die zich aldaar met den gemelden Commissaris bevonden. All' de anderen waren gints en herwaarts in verscheide Zendingen/ tot hondert Mijlen van Quebek, verspreid. Men kan zich lichtelijk verbeelden / dat onse Geestelijken my met groote vreugde ontfingen. Een van hen den Vader Hilarion Jeunet genaamd / zei dikwils met een vrolijk gelaat tegen my / *Lasare veni foras*, Lasarus komt binnen. Daar ik hem eindelijk rede van vorderden / waarom hy deze toepassinge van Lasarus op my maakte ? Hy antwoorde my / dat het al twee Jaaren geleden was / dat men in 't Klooster voor my de Lijk Misse had gesongen ; om dat de ver afgelegene Wilden een Swart Rok (dit 's de naam de welke dese Barbaaren de Jesuyten geeven) hadden verseker d / dat de Volkeren de welke de Irokooizen Hontouagaha noemen / my met den Gordel van St. Franciscus aan een Boom verworgt hadden ; en dat de zelve Wilden de twee Mannen die my vergeselschapten/op een zeer wreede wijze hadden doen sterven.

Nijd der Jesuiten tegen den Auteur.

Men moet toestaan / dat alle menschen hun Vrienden en Vyanden hebben. Daar zijn lieden die 't vuur als gelijk zijn/ 't welk 't hout / dat het niet branden kan / swart maakt. Zekere persoonen die my van tot hun belangen niet hadden konnen doen overgaan / bedienden zich van dit gerucht / om mijn achting te weerhouden. Gelijk zy ook veel redenen tot mijn nadeel in Kanada hadden gevoerd. Wat 'er van zy (want ik zal my / zo 't God believd / in mijn darde Deel hier over nader verklaaren) ik moet erkennen / dat God my als door een wonderdaad / in de groote en gevaarlijke Reise / waar van ik de beschrijvinge in dit Boek heb gedaan / heeft bewaard. En als ik 'er met eenige aandacht aan gedenkke/ zo ben ik ververseker t dat de voorsienigheid my heeft behouden / om de groote Ontdekkinge / de welke ik gedurende den tijd van omtrent elf Jaaren/ die ik in America heb doorgebracht / aldaar gedaan hebbe/ aan de wereld bekend te maaken.

Men moet hier aanmerken / dat veele menschen zich met zaaken willen bemoeyen / de welke hen niet aan gaan of tot hun bedieningen behooren ; en die argwaan opvatten / tegen die de welken zich na hunne neigingen niet willen schikken. Den Commissaris Provinciaal, daar ik van gesprooken heb / versocht my zeer instantelijk hem een koppe van 't Journaal te geeven / 't welk ik zedert omtrent vier Jaaren op mijn Reize had gemaakt: my beloovende dat hy 'er 't geheim voor my van bewaaren zou. Ik beken / dat ik my op zijn woord verliet / om dat ik geloofde / gelijk

gelijk ik noch doe / dat hy een persoon van eer en van vroomigheid was. Ik aanmerkten ook / dat hy de kennisse overwoogen hebbende / de welke den gemelden Bisschop van Quebek, en den Graave van Frontenak van dese Ontdekkinge wilden hebben / hy 't middel zocht van hen zelfs te onderrechten / voor zo veel 't noodig was / zonder my in gevaar te stellen; en alzo den een den andere te voldoen.

'tIs hier aan / dat ik de zorgen / en de uitneemende vriendschap/de welke my desen Commissaris Provintiaal beweesd/toeschrijve / my met het beste 't geen hy toen kon vinden / onthaalende; en my dikmaals den vertreesene noemende. Hy versocht my ook ernstig weer na Europa te keeren / om de groote Ontdekkingen die ik gedaan had in 't licht te geeven; daar hy docnde / dat ik door dat middel den argwaan deser twee persoonen zou vermijden; en dat het waarlijk kwalijk twee Meesters / welkers hoedanigheden en belangens zo verscheiden waren / te behaagen was. Wat den Auteur bewoog om weer na Europa te vertrekken.

Den Commissaris had van voor mijn vertrek na Europa zo veel tijd als hy van nooden had / om mijn geheele Reize op de groote Rivier Meschasipi in 't generaal uit te schrijven; de welke ik tegen de meninge van de Heer de la Salle had ondernomen: die daar na in den Jaare 1682. twee Jaaren na my / de Reize van de Illinooizen, tot de Golfe van Mexico, heeft gedaan. Hy had eenig vermoeden gehad dat ik de zelve wel mocht gedaan hebben: maar hy kon 'er op mijn wederkomste op 't Fort van Frontenak geen volkome kennisse van krijgen; om dat hy toen op de Reize na de Outauagamis was. Hy wist niet of de Wilden my / gelijck 't gerucht had geloopen / niet vermoord hadden / gelijk men hem voor zijn vertrek van dit Fort verseekerd had.

Ik volgden den raad van onsen Commissaris, en nam 't besluit na Europa weder te keeren. Door mijn vertrek/ gaf ik hem met grooten ernst te kennen / dat het tot de oprechtinge der Kolonien in onse Ontdekkinge / en om 'er eenigen voortgang in de bevestiginge des Evangeliums te doen / t'eenemaal nootsaakelijk was / alle dese onderscheidene Natien, en zelfs de ver afgelegenste / met de zelve tegen de Irokooizen, de welke hunne natuurlijke Vyanden zijn / te ondersteunen / te zamen in vrede te houden: dat dese Barbaaren nooit geen oprechte vrede met de geenen maaken / die ze eens geslaagen hebben / of die ze met tweedracht onder hen te verwekken / hoopen te overwinnen: dat de gewoonte van de Irokooizen altijd zodanig had geweest; en dat het door dit middel was / dat zy meer als twee Milioenen zielen hadden doen omkomen. Den Auteur vetrekt na Europa.

Den Commissaris Provinciaal kwam ook heel wel tot dese meyninge: en zei / dat hy my tot dien einde in 't toekomende met all' de noodige instructien zou belasten.

Wy zullen in ons tweede Deel / zo 't God belieft / de middelen beschryven / die men tot de oprechtinge des Geloofs onder zo veele Natien, de welke zulke onderscheidene spraake hebben/ moet gebruiken; en de wegen door de welken men in dese wyd uitgestrekte Contryen, die men met reden de vermaakelykheden van America kan noemen / goede Kolonien kan oprechten / en 'er een van de grootste Koningryken des Wereldts stichten.

E Y N D E.

REGISTER

Van de voornaamste dingen,

Welke in dit Werk werden verhandeld.

Fo-

[redacted]

R E G I S T E R.

woest

[redacted]

Ni-

[redacted]

Stieren

[redacted]

R E G I S T E R.

EYNDE.

AANHANGSEL,

Behelzende een

REYZE

Na een Gedeelte van de

SPAANSCHE WEST-INDIEN,

DOOR

LOUIS DE CAPINÉ:

Benevens een Beschryving van de

EXPEDITIE DER FRANSCHEN

OP

CARTAGENA,

Door een Esquadre onder het gebied van

MONS^R. DE POINTI,

In den Jaare 1697.

Beschrijving van dat Eiland,

Martenico, een der voornaamsten van de Caribische Eilanden, door desen Madanina geheten / heeft zestien mijlen in de lengte / en vijf-en-veertig in den omvang. De Franschen en Karaibaanen bezitten het zelve. De laatstgenoemden / sedert den Jaare 1635. door bloedige Oorlogen gedwongen een gedeelte aan de eersten in te ruimen / 't welk hun echter door de hardnekkigheid van die woeste Volkeren duur genoeg kwam te staan / hebben het geen / dat tegen het Noorden en Oosten gelegen is; en d'anderen het Gedeelte tegen 't Zuiden en Westen. 't Quartier der Karaibaanen word genaamd Cabes Terre, of 't Hooge Land; en dat der Franschen Basse Terre of 't Laage Land. Dit word weder verdeeld in vijf Quartieren / of Wijken / namentlijk / la Case du Pilot, la Case Capot, le Carbet, S. Pieters-Schans, en de Predikers-Schans. In ieder Quartier is een Kerk / of ten minsten een Kapel / een Wagthuis / Verzamelplaats / en Pakhuis / daar de Koopmanschappen / welke van buiten derwaarts komen / of in het Eiland gemaakt / en na buiten gezonden worden / in werden bewaard. Het Quartier la Case du Pilot, of het Stuurmanshuis, heeft zijnen naam bekomen van den Hoofdman der Wilden / ter oorzaak dat hy in de Schipvaart zeer wel ervaren was. 't Qartier de la Case Capot heeft zeer schoone Beemden en Weiden. Aan het Quartier Carbet is die naam gegeeven om dat de Wilden hunne Carbets, of Verzamelingen, aldaar plachten te houden. Het Fransche Opperhoofd bewoonde hier eertijds een treffelijk tigchelsteene Huis / digt by de Reede en Wapenplaats / in een vermakelijke Valley / bevochtigt door een versche Stroom / die uit het Gebergte komt storten. Het Huis schuilt rondom onder het Geboomte / met Tuinen vol keurlijke zeldsaamheden: doch sedert dat hy / nevens andere schoone Woonigen / ook deze aan de Jesuiten schonk / verhuisde hy na de vierde Wijk / S. Pieters-Schans, alwaar hy een Sterkte bouwde / voorzien met metaal en yzer Kanon om de Reede te beheerschen. Een steenworp nevens des Landtvoogdshuis legt het Jesuiten-Klooster op den oever van een aangename Rivier / na de Jesuiten genaamd. Het Klooster / niet minder kostelijk als konstig uit marmer en klinkerts op een geschikte order gebouwd / heeft een lustig gezicht over de Rivier en omleggende Lusthoven / vol planten / kruiden / bloemen / vruchten / en boomen / welken niet alleen America, maar zelfs Europa levert. De laatste Wijk / de Predikers-Schans genaamd / is gelegen tegen het Noorden; strekt zich wijd en zijd; en heeft de Wooningen onder aan het Gebergte. Tusschen de Fransche Volkplanting en de Karaibaansche Wooningen vloeit een Inwijk uit de zee. De beste Reede legt tusschen de Wijken Carbet en S. Pieter, en is beschut tegens de stormen

Verdeeling van het Fransche Gedeelte in Wijken.

Voorgebergtens.

door

door hooge toppen. Wyders maakt het Eiland verscheidene Voorgebergtens in de zee / gelijk ook veele Boezems, zonder een groote meenigte langs de kust daar onder te rekenen. Het eerste en grootste Voorgebergte / Noordwaarts / is dat / 't welk men Tourmente noemt: het tweede / Zuidwaarts / Capo de Salines, of 't Voorgebergte der Zoutgroeven: en het laatste / tusschen 't Zuiden en 't Westen / het Voorgebergte des Diamants. Het Land bestaat hier in Heuvelen / Dalen / en Bergen. De Heuvelen zijn doorgaans rond van gedaante / en wegens hunne hoogte zeer beswaarlijk te bebouwen: doch de Tabak wast daar op na wensch / veel beter als in de Dalen.. De meeste Lieden woonen op deze Heuvelen / dewijl de lucht aldaar gezonder is: behalven nog dat de gelegenheid dezer plaatsen hun een zeer lustige uitzicht over de Dalen geeft. Dezen zijn zeer aangenaam / doch de Bergen t'eenemaal onbewoonelijk / dienende alleenlijk tot weiden voor de wilde Dieren en Slangen. Evenwel zijn ze bedekt met zeer schoone Bosschen / waar in de Boomen die van Vrankrijk in dikte en hoogte verre overtreffen. Ook dragen ze Vruchten / daar de Vogelen / wilde Swijnen / en andere Dieren zich mee geneeren. Behalven de Stroomen / die ter regentijd door de vellen en graften onstuimig heen vloeijen / telt men tien Rivieren / welke / uit den voet of top der Bergen geborreld / de Valleyen bewateren / en zich in zee ontlasten. Somtijds swellenze zodanig / dat ze / over de oevers geloopen / het Geboomte ontwortelen / 't Gebergte ondermijnen / de Beemden plas zetten / en de Huizen omkeeren. Uit dit ongemak hebben de Franschen geleerd Heuvelen tot hunne timmering te zoeken. De goede gelegenheid van Martenico heeft veele Huisgezinnen gaande gemaakt om zich aldaar neder te slaan.

Hoedanigheid des Lands.

Rivieren.

II. HOOFDSTUK.

Vertrek van *Martenico*. Komst aan het Eiland *Hispaniola*, 't geen wijdloopig word beschreven.

NA een verblijf van elf dagen / gelijk hier voor gezegt is / op het Eiland Martenico, wierd het anker gelicht / en de streek na Hispaniola gezet / met een hette die my onverdragelijk voorkwam / en / ik geloof door het overdadig drinken van koud water / my een koorts veroorzaakte / welke my echter maar zeven a acht dagen bybleef. Ettelijken van onze Scheepsgasten trof het zelve ongeluk, en vier betaalden de laatste tol aan de natuur: behalven noch een die / tot een soort van raazerny vervallen / en in die woede zich gestadig beklagende al te mooije Vrouw getrouwd

Vertrek van het Eiland *Martenico*.

getrouwd te hebben / by nacht zich uit het galjoen in de zee liet zakken / en verdronk. Ziet daar / wat de schoonheid te weeg kan brengen. Trouwens men heeft'er zo veele voorbeelden af / die dit een mijne Leezers niet behoeft te verwonderen. Dzie weeken wierd met deze togt toegebragt / en kwamen wy den 12den der

Komst aan *Hispaniola.*

Maand July in het gezicht van dat wydlustig Eiland / en den 14den aldaar te land. Straks dreef ik koophandel: want dewyl'er zich een goed getal van Boekaniers met hunne Vaartuigen bevond / en dat ik onder mijne andere Waaren ettelijke Snaphanen had / was ik die aanstonds kwyt / en met zo veel winst als ik redelijkerwijze begeerde. Ik zal hier van dit soort van Menschen niet spreeken / dewijl het door anderen genoegsaam gedaan is. Dit alleen moet ik zeggen / dat'er geen snooder en godloozer Volk gevonden kan worden; en datze niets menschelijks hebben / dan alleen de gedaante.

Beschrijving van het Eiland *Hispaniola.*

Het Eiland Hispaniola, eertijds by d'Inwoonders Haity en Quisqueia genaamd / wierd in den Jare 1492. ontdekt door Christoffel Columbus, ten dien einde door den Koning Ferdinand van Spanjen uitgezonden. Het gelijkt van gedaante na een Kastanjeblad / en maakt in den omvang uit driehonderd en vijftig mijlen. Voor den middag is 'er de Lucht brandend heet / doch werd naderhand verkoeld door de Zeewind. De Vruchtbaare grond behoeft voor geen Landschap te wijken. Paarden / Koeyen / en Stieren / uit Spanjen herwaarts overgevoerd / zijn 'er zodanig vermenigvuldigd / dat ze naauwelijks Eigenaars hebben.

Men heeft op dit Eiland verscheidene goede en sterken Steden / schone Dorpen / en een groot getal van vermakelijke Landhuizen en Plantagien / altemaal door de Spanjaarden aldaar gebouwd.

S. Domingo.

De Hoofdstad is aan S. Dominicus gewijd / en na deszelfs naam S. Domingo geheeten. Zy legt aan de Rivier Ozama, die zeer breed en diep is / zulks dat de swaarste Schepen dicht aan de wal gekort leggen om te lossen en te laden. De Stad / by na vierkant gebouwd / is verdeeld in lange en rechte Straaten / vol schoone Huizen / na de Spansche wijze; omvangen met een steene Muur; en / tot meerder verzekering / gesterkt met een Slot / 't geen twee Bolwerken in de Stroom Ozama uitsterkt. Na binnen leggen insgelijks twee Halvemaanen: en op den uitersten oever staat een ronde Toorn nevens het Zuider Bolwerk. Omtrent in het midden heeft men een vierkantige Markt / met een heerlijke Hoofdkerk / welkers Kerkhof / besloten binnen een hooge muur / by tijd van nood voor een Verweerplaats zou konnen verstrekken. De Oppergezaghebbers over de Inkomsten des Konings van Spanjen bewoonen hier prachtige Paleizen. Wijders

ders hebben de Dominicanen, de Franciscanen, en de Vaders de la Mercede kostelijke Kloosters/ behalven twee andere voor de Nonnen. De Latijnsche School en 't Gasthuis genieten rijke inkomsten. d'Aertsbisschop van Domingo heeft gezag over de Bisdommen van Conception, la Vega, Cuba, Venezuela, Porto Rico, en d'Abdy op Jamaica. Eer de nieuw ontdekte Landen veel Volk t'elkens uit Domingo lichtten/ en de Zilbervlooten Havana aandeeden/ viel hier groote handel in Huiden/ Talk/ Suiker/ Cassia/ Paarden/ Varkens/ enz. In den Jare 1586. landde Draak met twaalfhonderd Engelschen; nam de Stad stormender hand in; hield'er een volle maand huis; en liet een gedeelte/ 't welk gebrandschat wierd/ ongeschend staan. Eindelijk: de Gouverneur van het Eiland onthoud zich in deze Stad/ welke als de Voorraadschuur is van alle de om en bygelegene Steden/ Dorpen/ en Vlekken.

Op het Eiland Hispaniola leggen ook noch de Steden Salvaleon; Zeybo; Cotuy, eertijds bewoond by Goudmijnders; Asua, rondom met Suikermolens omvangen; Yaguana, wegens haare goede Haven ook genaamd Maria del Puerto, door den Engelschen Hopman Christoffel Newport verbrand; Conception, vermaard wegens een Hoofdkerk en Minnebroeders-klooster; Sant Jago, een zeer vermakelijke Plaats/ en meestendeel bewoond door Jagers of Planters; Puerto de Plata, aan de voet van een Gebergte welkers hooge top met sneeuw bedekt is/ en langs een Haven sweemende na een Hoefyzer; Monte-Christo, bespoelt door de Stroom Yaqui, wiens Oever veele Zoutpannen heeft; Nuestra Sennora de alta Gratia, of onze Lievrouw van hooge Zegen, welkers Landstreek een groote meenigte van Cacao uitlevert/ daar zeer schoone Chocolate af gemaakt word/ gelijk ook Gengber en Tabak, enz. Alle deze Steden zijn zeer vervallen/ en schaars bewoond; dewijl de Spanjaarden meest na andere Landschappen vertrokken/ gelokt door nieuwelijks ondekte Goud- en Zilvermijnen; en d'eerste Ingesetenen jammerlijk om hals geraakten.

Steden.

Wat voordeel de Spansche Monarchie van dit Eiland getrokken heeft/ kan hier uit afgemeten worden/ dat/ volgens het verhaal van Petrus Martyr, Raadtsheer van Keiser Karel den Vden. by zijnen tyd Hispaniola, behalven Zilver Koper en Yzer/ jaarlijks uitleverde meer als vijf honderd duizend dukaaten aan Goud. Overlang evenwel is niet van belang omtrent dit kostelijk Bergwerk verricht/ ter oorzaak dat 'er geen Volk is om te werken: want de Spanjaarden hebben 'er zodanig huis gehouden/ dat de Mannen/ afgesloofd in de Mynen/ zich uit wanhoop om 't leven brachten; en de swangere Vrouwen de Vrucht met dranken afdreeven/ om geen Slaaven of Slaavinnen voor de

Inkomsten der *Spanjaarden* uit *Hispaniola*.

Span-

Spanjaarden te baaren. Van twaalf maal honderd duizend Zielen was binnen kleinen tijd een zeer gering getal te vinden. Veele (behalven die door de Honden verscheurd / of aan stukken wierden gekapt: want de Geldzucht heeft hier onbeschrijvelijke wreedheden doen begaan) stierven van ongemak in de Goudmijnen; en die / hardvochtiger / den bloedigen arbeid onder d'aarde uitstonden / mochten nooit tot hunne Vrouwen genaaken: waar door dan een noodzaakelijke ontvolking ontstond. 't Scheen enkelijk toegelegt om d' Inwoonders van Hispaniola uit te rooijen / hoewel de Spanjaarden van hunnen slaafagtigen dienst groot voordeel trokken.

Havens.

Hispaniola heeft zeer schoone Havens voor de Schepen. Van Cabo de Lobos tot Cabo de Tiburon, aan de Westzijde van 't Eiland / zijn'er ten minsten vier / die in bekwaamheid / breedte / en veiligheid voor de beste Havens van Vrankrijk niet behoeven te wijken. Behalven dezen heeft men'er van Cabo de Tiburon tot aan Cabo de Donna Maria noch twee; en van die Cabo tot aan Cabo de S. Nicolao ten minsten twaalf. In ieder dezer Havens is een samenvloeijing van twee of drie goede Rivieren / en in de zelven een meenigte van veelerhande zeer smaakelijke Visch.

Landeryen.

De Landerpen worden door wijde en diepe Rivieren bevochtigd / zulks datze gemakkelijk bebouwd konnen worden / zonder dat men veel vrees voor droogte behoeft te hebben.

Zeekusten en Stranden.

De Zeekusten en Stranden zijn mede zeer vermaakelijk / werwaarts de Schildpadden zich in groote meenigte begeeven om hunne Eyeren te leggen.

Verlaating der Dorpen en Plaatsen door de *Spanjaarden*.

Dit Eiland was eertijdts aan de Noordzijde wel bevolkt / en met veele Plaatsen en Dorpen voorzien; dach zijnde de zelven door de Hollanders / d'eenen meer d'anderen minder / verwoest / wierden ze eindelijk ten meerendeele door de Spanjaarden verlaaten.

Aangenaame Velden.

De groote Velden / die men hier bewandelt / welcke zich gemeenlijk tot vijf a zes mijlen in de lengte uitstrekken / doen zich zo schoon en aangenaam op / door de menigvuldige verandering van 't geen ze uit de natuur voortbrengen / datze de zinnen van den Aanschouwer t'eenemaal verrukken; want ze verheugen niet alleen het gezicht door de verscheidenheid der voorwerpen; maar veele van de zelven behaagen ook de reuk / welke niet weinig toebrengt tot de smaak / en de lust tot eeten verwekt.

Oranje, en Limoen boomen.

Men ziet'er een ongeloofelijke meenigte van Oranje- en Limoen-boomen, van verscheidene smaak / zuur / zoet / en amper. Ook groeijen'er veele andere Vruchten / als Citroenen,

nen,

nen, Toronjos, en Limas, zijnde een soort van Limoenen niet grooter als een Hoenderey / en zeer aangenaam van smaak. Zy worden ook by duizenden ingezouten / en na andere Gewesten gezonden.

Palmitas-boomen.

De Palmitasboomen, welke hier groote Vlaktens beslaan / zijn zeer vermakelijk om aan te schouwen / en bereiken een uitsteekende hoogte / ja tot tweehonderd voeten / zonder takken tot aan de top toe / alwaar zich een zekere witte Substantie vertoont / byna van gedaante als de witte Buiskool / waar uit de bladeren / daar het zaad in is / spruiten. Jeder maand valt'er een blad af / terwijl'er weder een ander ter zelve tijd uit spruit. Het zaad word maar eens in het jaar rijp / en door de Egels gretig tot voedsel gezocht. De gemelde witte Substantie gebruiken de Spanjaarden omtrent op de zelve wijze als men de Kool in Europa doet. Zy snijden ze aan dunne stukjes / koken ze in hunne Ollas, en eeten ze by alle soort van Spijzen. De bladeren van dezen Boom zijn zeven of acht voet lang / drie of vier breed / en zeer bekwaam om Huizen te dekken / konnende al zo wel den regen af weeren als de beste pannen in Europa. Men gebruikt ze mede om gerookt Vleesch in te pakken / en maakt'er een soort van Emmers af om water in te dragen: doch tot dit gebruik konnen ze niet boven zes of acht dagen duuren. De steelen dezer bladeren zijn van buiten groenachtig / en van binnen wit; en men kan'er een zeker vlies afschillen / 't geen zeer wel na 't parkement gelijkt / en daar men al zo bekwaam op kan schrijven als op papier. De Stammen zijn zo dik / dat ze van twee Mannen naauwelijks omvademd konnen worden. Echter hebben ze geen vast hout / dan alleen ter dikte van drie a vier duim; zijnde het verdere inwendige gedeelte zeer zacht: zulks dat / indien men'er het buitenste hout ter gemelde dikte van afschilt / men het overige zonder eenige moeite in stukken kan snijden. Maar deze Boom heeft noch een ander gebruik. Omtrent vier voet boven de wortel maaken ze in de Stam een opening / daar een zekere Vocht uit komt lekken / die in 't kort aan 't gesten raakt / en zo sterk word als de beste Wijn. Behalven deze Palmboomen / welke in brakke gronden groeijen / heeft men'er noch vier andere soorten / elk van byzondere eigenschap.

Abrikoozen, Genipas, Ceder, en andere soorten van is Boomen.

Ook groeit hier een zekere soort van Abrikoozeboomen, welker Vrucht in dikte met onze gemeene Meloenen overeenkomt / en een steen heeft zo groot als een Henneney. De Wilde Swijnen zijn'er heel begeerig na / en worden'er uitstekend vet af. De Genipasboom word overal op het geheele Eiland gevonden / en

is van gedaante als onze Kriekeboomen / doch spreid zijne takken breeder uit. De Vrucht is afgraauw van koleur / en zo dik als twee vuisten / vol kleine pitjes / met een dun vlies bedekt / 't welk / zo men het in 't eeten niet afdoet / groote verstopping en pyn in 't ligchaam veroorzaakt. Iets wonderlyks heeft men hier omtrent aangemerkt. Als men de Vrucht onrijp afplukt / en het sap'er uit drukt / word het zo swart als inkt / en is bekwaam om mede te schryven: doch de letters gaan in negen dagen uit; en het beschreven papier word weder zo wit / als of'er nooit op geschreven was geweest. Ook staat'er levensstraf op die zich van dit middel zouden willen bedienen om anderen te bedriegen. Het hout van dezen Boom is zeer vast / dicht / en hard / en byzonder goed om Schepen van te bouwen / dewijl het lange jaren zonder eenige verrotting in 't water kan duuren. Niet minder bekwaam daar toe zijn de Cederboomen, die hier in groote meenigte groeijen / en door d'Indiaanen tot het maaken van hunne Canoos gebruikt worden.

Medicinaale Boomen.

Wat de Medicinaale Boomen belangt / men vind hier den Boom die de Gumme Elemi voortbrengt / gelijk ook het Guajacuma, of Lignum Sanctum, Lignum Aloës, Cassia ligne, Chinawortel, en verscheidene andere soorten.

'k Zou verder van de Boomen spreeken / indien niet verscheidene Auteuren / meer ervaren in de Natuurkunde / en welker werk het was zich op diergelijke dingen te beleggen / zulks voor my hadden gedaan.

Gedierte. Slangen.

Noopende het Gedierte op dit Eiland / men vind'er tamelijk veel Slangen: doch ze hebben geen vergift. Ook doen ze anders geen schade / als dat ze Vogelen vangen / en voornaamentlijk Hoenders / Duiven / en diergelijke. Daar en tegen kan men'er weder eenigen dienst af genieten: want ze zijn in de Huizen dienstig om ze van Ratten en Muizen te zuiveren / weetende het gepiep van die Beesten zeer aardig na te bootsen / en hen aldus te verschalken.

Land-Schildpadden.

Land-Schildpadden heeft men'er in menigte. Zy worden meest in modder / en ondergeloopene velden / uitgebroeid / en door d'Inwoonders gegeeten. Ook zijn ze niet kwaad van smaak; en heeft der zelver vleesch vry wat overeenkomst met dat der Kalveren.

Kaymans.

Maar om tot grooter Dieren te komen / moet ik voor eerst gewag maaken van dat schrikkelijk Gedierte de Kayman, zijnde een soort van Krokodillen, daar dit Eiland heel vol af is. Daar zijn'er gezien van zulk een verschrikkelijke grootte / dat ze de lengte van seventig / en de dikte van twaalf voeten / uitmaakten.

den. Echter behoeft men zich noch zo zeer niet te verwonderen over hunne grove lijfsgestalte, als wel over hunne loosheid en listigheid; waar af het volgende tot een staal kan verstrekken. Wanneer ze door den honger geperst worden, plaatsen ze zich aan de kant van de Rivier, voornaamentlijk by eenige ondiepte, daar het Vee gewoon is te komen drinken, of over te waaden. Hier blijven ze zonder eenige beweeging leggen, en gelijken zeer wel na een ouden Boom, die, in de Rivier gevallen zijnde, op het water drijft. Aldus leggende te loeren, verwachten ze eenig Wildswijn, of Koe, derwaarts gekomen om te drinken, of zich te verversschen. Straks vallen ze met groote snelheid op de Prooy aan; en de zelve in 't water gesleept hebbende, laaten zy ze versmooren. Doch een grooter teken van hunne loosheid is dit. Drie of vier dagen eer de Kayman op zodanig een voornemen uitgaat, nuttigt hy gantsch geen voedsel: maar zich in de Rivier begeevende, swelgt hy een honderd pond steenen of twee in; welke swaarte tot zijne natuurlijke sterkte, die ongemeen groot is, helpen[illegible] bedient hy zich daar af om den aanval te verzekerder te maaken. Thans laat hy de Prooy vier of vijf dagen onder het water onaangeroerd leggen: want de Kaymans konnen niet de minste beet 'er af eeten voor dat ze verrot zy. Indien ze ook eenige Huiden van Beesten, door d'Inwoonders in 't Veld te droogen gehangen, konnen bekomen, sleepen zy ze in 't water; werpen 'er steenen op; en laaten ze eenige dagen onder water leggen, tot dat 'er het hair afvalt: dan eeten zy ze met geen mindere gretigheid, als zy de Dieren zelf zouden doen.

Deze onbeschofte Beesten hebben twee-en-seventig groote en zeer scherpe tanden, zes-en-dartig in het bovenste, en ook zo veel in het onderste Kaakebeen. Hunne vier pooten zijn voorzien met groote scherpe klaauwen, waar af de twee voorste ieder vijf van malkander gescheidene vingers hebben: doch de twee achterste hebben 'er maar vier, welke aan malkander gehegt zijn door een dun vel, gelijk dat der Watervogels. In het teelen legt het Wijfje op den rug; en konnende niet weder op den buik komen, word het van het Mannetje geholpen, om in dat postuur niet betrapt, en dood geslagen te worden. Vervolgens, als het zaad zijne werking heeft gedaan, verhoegen ze zich na de zandige Bank van eenige Rivier, welke tegen de Zuider Zon gelegen is. In dit zand leggen ze hunne Eyeren, die ze bedekken, en welke alleenlijk door de hette der Zon uitgebroeid worden. Niet zo haast komen de Jongen uit den dop, of ze loopen door een natuurlijke ingeving na het water. Veel-

tyds worden deze Eyeren door de Vogelen ontdekt / en vernield; weshalven / zo haast als de Wyfjes der Kaymans de komst van eenige Vogelen vreezen / zy dikwils by nacht hunne Eyeren inslikken / en in de maag bewaaren / tot dat het gevaar over is: waar na zy de zelven weder begraaben / tot dat ze uitgebroeid zijn. Wanneer de Moeder ter dier tyd daar dicht by is / loopt ze haare Jongen te gemoet / en speelt'er mee gelijk de jonge Welpen met hunne Moeders doen; en dus speelende / loopen ze dikwils in en uit hunnes Moeders ligehaam.

De Wilde Honden, een zeer gevaarlijk Gedierte voor het Vee / heeft men hier ook in groote meenigte. Niet zo haast heeft een Koe gekalfd / of een Merry een Veulen geworpen / of deze Wilde Doggen, zo ze geen tegenstand van Wachters / of Huishonden / ontmoeten / breeten de Jongen op. Zy loopen door de Bosschen en Velden / dikwils sestig à seventig sterk; zijn zo stout / dat ze een troup Wilde Swynen / welker vleesch het gewoonlijk voedsel op dit Eiland is / durven aanranden; en laaten niet af voor dat zy'er twee of drie ter neder gemaakt hebben. Deze Wilde Honden konnen door d'Inwoonders zo tam gemaakt worden / als de gemeene Huishonden. Als de Jaagers de Jongen van een Wilde Teef vinden / nemen zy ze doorgaans weg / en met zich na huis; en metter tyd groot geworden / zijn ze veel bekwaamer tot de Jagt als andere Honden. Men heeft wel getracht dit kwaadaardig Gedierte uit te roeijen / met vergiftigd Paardevleesch hier en daar te leggen: doch de voortteeling heeft het verlies konnen vergoeden.

Wilde Honden.

Niet buiten reden zou men meenen / dat deze Wilde Honden eigenlandaardig zijn: maar neen. Men heeft ze den Spanjaarden te wyten. Dezen / vermits d'Indiaanen hunne wreedheid ontweeken in de Bosschen / daar zy hen niet konden naspeuren / stuurden'er hunne Honden op af; welke / het Menschenvleesch smaakelijk vindende / niet weder t'huis kwamen / en metter tyd t'eenemaal wild zijn geworden.

Wilde Paarden.

Ook ontmoet men op dit Eiland een groot getal van Wilde Paarden, welke maar voornaamentlijk om de huiden van de Jaagers worden gevangen. Somtijdts gebeurt het echter wel / dat ze het vleesch rooken / om op de Roostogten te gebruiken. Zy zijn doorgaans klein van gestalte / kort van ligchaam / groot van kop / lang van hals / en dik van beenen: in een woord / van een zeer slecht maaksel. Gemeenlijk loopen ze met troepen van twee à drie honderd by malkander / altyd een voor uit / die het ampt van Bevelhebber schijnt waar te neemen. Als ze iemand in de Bosschen of Velden ontmoeten /

blijven

blijven ze staan / tot zo lang dat ze bijna met de hand bereikt konnen worden; wanneer ze schielijk te rug springen / en met d'uiterste snelheid weg vlugten.

Wilde Stieren en Koeyen.

De Wilde Stieren en Koeyen, uit de natuur vruchtbaar genoeg / zouden hier in grooter meenigte gevonden worden / indien ze niet door het geduurig jaagen zo zeer verminderd wierden. Evenwel konnen de geenen / welke hun werk maaken van de zelven te dooden / tot op den huidigen dag noch groot voordeel daar by doen. De Wilde Stieren zijn swaar van lichaam; doch zullen niemand beleedigen / indien ze niet getergd worden. Hunne Huiden bereiken de lengte van elf tot dartien voeten.

Gevogelte Hoenders.

't Eiland Hispaniola levert ook een bijna ongeloofelijke verscheidenheid van Gevogelte. Men heeft'er een soort van Hoenderen, welke zich in de Bosschen onthouden / door de Spanjaarden Pintadas genoemd / en al zo veel van hen geacht worden / als die in de huizen worden uitgebroeid. 'k Weet by ondervinding / dat het vleesch / hoewel enigsins wild / echter zo smaakelijk is / dat het voor dat van tamme Hoenders niet behoeft te wijken.

Paapegaayen.

De Papegaayen zijn'er in zulk een overvloed / dat ze de lucht doen wedergalmen door hun geschetter / en het gehoor bijna verdooven. Zy maaken hunne nesten in de holen der Palmitas-boomen; welke holen te vooren door andere Vogelen gemaakt zijn: want zy zijn niet bekwaam om eenig hout / hoe zagt het ook moge weezen / uit te hollen / vermits hunne bek te krom en te stomp is. Doch de voorzichtige Natuur heeft dit gebrek vergoed door den arbeid van een anderen Vogel / Carpentero, of Timmerman, genaamd. Deze Vogels zijn van grootte als een Musch; maar hebben zulk een harde en doordringende bek / dat geen yzer werktuig bekwaamer gemaakt kan worden om een boom / hoe hard of vast van hout / uit te hollen. Deze gaten werden door de Paapegaayen ingenomen / om'er hunne nesten te maaken.

Timmermans.

Wilde Duiven.

d'Inwoonders zijn hier mede ook overvloedig voorzien van alle soorten van Duiven, daar ze op zekeren tijd van 't Jaar t'eenemaal by leeven; laatende voor dien tijd al het ander Gevogelte / zo wild als tam / in rust: op dat / als deze Duiven achter blijven / het zelve hunne plaats moge vervullen. Maar gelijk'er in de Wereld niets zo vermaakelijk is / of het is met eenige bitterheid vermengd / word de waarheid dezer spreuk aan de gemelde Duiven bevestigd: want niet zo haast is het saisoen verloopen / of ze worden zo mager en bitter / dat men ze naau-

wel̄ijks durft prœven. d'Oorzaak dezer bitterheid word aan een zeker Zaad toegeschreeven / daar ze omtrent dien tijd op aazen / en 't geen zo bitter als Gal is. Op het Eiland Tortuga heeft men mede dusdanige Duiven; en is'er weinig of geen verschil tusschen die van beide deze Eilanden / dan alleenlijk dat die van Hispaniola wat dikker en vetter vallen.

Cabreros.

Men heeft'er ook noch een andere soort van kleine Vogels / Cabreros genaamd / waar in / 't geen met verwondering aangemerkt moet worden / zeven onderscheidentlijke Galblaasjes werden gevonden. Zy aazen op krabben; en hun vleesch is zo bitter als Aloë.

Kraayen en Ravens.

De Kraayen en Ravens, die hier ook veel meer als genoeg zijn / dewijl men'et gantsch geen voordeel af trekt / maaken door het geheele Eiland een zeer lelijk gesch reeuw. Hun gewoonlijk voedsel is het vleesch der Wilde Honden / of de lighaamen der doode Beesten / welke door de Bockaniers weggeworpen worden. Zo dra hooren ze ook niet een Roerkoer of Musket lossen / of ze komen'er in meenigte van alle zijden na toe vliegen / en vervullen de lucht en bosschen met hun onaangenaam geraas / zulks dat men mond aan oor malkander niet kan hooren schreeuwen / 'k laat staan spreeken. Zy verschelen niet met die van Europa.

Radheid van twee Scheeps-Jongens, en wonderlijk geval van den eenen.

Ziet daar 't geen'er kortelijk van het Eiland Hispaniola te zeggen valt; van het welk eer wy afscheiden / moet hier een heel wonderlijk geval ingevoegd worden. Omtrent het begin van April des Jaars 1689 lag in eene der Havens van dit Eiland een Engelsch Schip op zijn vertrek / om weder na Engeland te keeren. De Capitein / John Killegrew geheeten / een zeer eerlijk Man / met wien ik geduurende zijn verblijf aldaar groote gemeenschap had gehad / noodigde my / nevens andere goede Vrienden / op zijn Afscheidmaal. Men dronk'er op zijn Engelsch / dat's te zeggen / vry wat sterk. Ondertusschen / terwijl'er van deze en geene dingen reden gevoerd wierd / stofte Killegrew geweldig op de radheid van een Engelschen Jongen / dien hy binnen boord had. Een Hollandsche Schipper / daar mede tegenwoordig / en niet minder door den wijn bevangen als den Engelschman / wedde om vijf-en-twintig stukken van achten / dat hy een radder Jongen te voorschijn zou brengen. Straks wierd na het Hollansch Schip gestuurd / en de Jongen op het Engelsch overgehaald; alwaar aan ieder belofte van een Muts / met felp gevoerd / zijnde gedaan / begon elk zijne radheid te toonen / met in het Want / de Mars / op het Ezelshoofd / enz. te klimmen: maar zijnde den een hier zo gaauw

in

in als den ander / en konnende malkander niet verkloeken / neemt d'Engelsche Jongen de stoutheid van gantsch na boven te klimmen / en zich met het hoofd nederwaarts op de knop van de Vlaggestok op te rechten / speelende met de beenen als of hy op een gelyke grond had gestaan ; waar na met een gantsch bezadigd gelaat weder beneden zijnde gekomen / tartte hy den Hollander om hem zulks na te doen. Deze / ziende zijnen Schipper aan / die / niettegenstaande het gevaar / hem met een dronken hoofd moed gaf / vliegt in het Want / klimt na boven / en zet zig mede op de gemelde knop : doch zijnde in het kunsje onervaren / of zich mogelijk wat te ver achter over geevende / tuimelt hy / tot schrik van alle d'Aanschouwers / nederwaarts. Echter scheen hy in dezen uitersten nood noch tegenwoordigheid van geest genoeg te hebben ; greep nu het een / dan het ander touw / daar hy zich door de swaarte van een vallend ligchaam niet aan kan houden ; en kwam aldus met horten en stooten beneden / vallende vlak op de billen dat het daverde / zonder zich merkelijk bezeerd te hebben. Fluks springt hy op de been / en zei tegen den Engelschen Jongen / dat hy hem die buiteling na zou doen : maar deze had'er geen lust toe ; en wierd derhalven Capitein Killegrew met eenparige stemmen veroordeeld om de weddingschap te betaalen.

III. HOOFDSTUK.

Vertrek van *Hispaniola*, en komst aan het Eiland *Cuba*, benevens de beschrijving van het zelve.

Vertrek des Schrijvers van *Hispaniola*.

NA ruim een jaar op het Eiland Hispaniola gesleeten te hebben / kreeg ik gelegentheid om een Togt na Cuba te doen / met een Spaansch Schip daar eenen Don Alvares de Pimentel Capitein op was / een Man van ruim zo groote hoogmoed als ervarenheid in de zee zaaken. Het gantsche Scheepsvolk was ook van de zelve bekwaamheid ; en indien ons d'almagtige God niet wonderbaarlijk had gered / nooit zou ik het Eiland Cuba hebben betreden : want zijnde op den 10den der Maand Augustus van den Jaare 1689. twee dagen na ons vertrek van Hispaniola, door een zeer swaaren storm beloopen / zouden wy zekerlijk Schip / Goed / en Leven verlooren hebben : maar de wakkerheid van elf so Franschen / Engelschen / als Hollanders / gewoon in deze Wateren te swerven / gevoegd by de

de mededoogendheid van den Hemel / bracht ons eindelijk / niet zonder swaare schade aan Masten / Touwen / enz. geleeden te hebben / behouden aan het Eiland Cuba te land / daar ik den grooten God dankte wegens myn van het gezelschap der Spaansche Zeelieden / d'erbarmelijksten van alle de Natien die zich op dit woedend Element durven betrouwen / te verlossen.

Komst aan het Eiland *Cuba.*

Lengte en breedte van het zelve.

Dit Eiland wierd door Christoffel Columbus ontdekt / en eerst genaamd Joanna. sedert ook Fernandina en Alpha-Omega; doch is eindelijk best bekend gebleeven onder de benaaming van Cuba. Het strekt zich in de lengte van de Westelijke Uithoek Auton tot aan d' Oostelijke Maizi twee honderd en dartien mijlen; by de grootste breedte / tusschen de Hoofden de Jardines en Lucanaca, vijf en sestig; en krimpt andersins ook elders tot twaalf. De grond draagt doorgaans veele hooge Bergen / en swaare Bosschen. 't Gebergte brengt voort vischrijke Rivieren / welke of ten Zuiden / of ten Noorden / in den Oceaan uitwateren.

Rivieren.

De Stroomen, welke in de Haven Xagua vloeijen / hebben veel beter Goud / als 't geen in d'andere Rivieren en Beeken word gezameld; zijnde het zelve zacht / en by de Goudsmeden in groote waarde; en het ander van veel slechter alloy. Als de voornaamsten worden gerekend Arimao, la Luna, de Mares, en Cauto, de grootste van allen / en die zich Zuidwaarts in zee stort. Altemaal voedenze overvloedig Krokodillen, welke menig Mensch en Beest na 't water rukken / en aldaar eeten.

Ceder-boomen.

Onder het Geboomte wassen de Cederen hier niet minder groot / als welriekend. Elke Stam kan een Schuit voor veertig / ja sestig Man / leveren.

Storax.

By het opgaan van de Zon verspried zich zeer verre d'aangenaame reuk van Storax-hout / 't geen d'Inwoonders gewoon zijn des nachts te branden.

Wijngaarden.

Maar niets groeit weelderiger als de Wijngaard. De Stammen hebben de dikte van een Mans middel / en brengen ampere Druiven voort.

Gevogelte.

Men heeft hier ook een overvloed van Gevogelte, als Ring- en Tortel duiven, Patryzen, doch zo kloek niet als ze wel elders vallen / en veelerley andere soorten. Noch zijn'er andere Vogels / die men nergens vind / van gedaante als Kraanen; welke / jong zijnde / t'eenemaal witte vederen hebben; doch allengskens worden de zelve van allerhande koleuren. Deze Vogelen zitten den meesten tijd by troppen van drie of vier honderd te gelijk met de pooten in 't zout water / 't geen ze drinken.

Paapegaayen vangst.

De Paapegaayen onthouden zich ook hier met meenigte in de Bosschen. De vangst dezer Vogelen gaat zeer vreemd toe. Een

Jon-

Jongen / welkers hoofd onder eenige groente verschoolen is /, klimt op het hoogste van een Boom / en voert een Paapegaay, welke hy op de hand heeft / op de kop; zulks dat het Beest een klaagend geluid maakt: waar op d'andere Paapegaayen komende toevliegen / werpt de Jongen / op dit werk afgerecht / een strik / die aan een stokje vast is / om den hals van dien hy 't best kan bereiken; rukt hem na zich toe; en geeft hem over aan de geenen / die zich onder den Boom onthouden. Dit vangen gaat zeer gemakkelijk toe: want zo lang als de Paapegaay, dien de Jongen op de hand heeft / het gemelde klaagend geluid laat hooren / zullen d'anderen niet uit den Boom vliegen.

Tot spys dient ook noch een zekere soort van viervoetige Slangen, welke niet kwalijk na de Haagedissen sweemen / en Yguanas geheeten worden. Yguanas.

Maar byzonder smaakelijk valt het vleesch der Schildpadden, welker sommigen zo groot zijn / dat ze honderd en dartig ponden haalen: en geneest ook noch hun Vet Melaatsheid en Schurft. Schildpadden.

Wat de Stieren en Koeyen belangt / vermits ze hier in zulk een meenigte zijn / worden ze meestendeel om de Huiden geslacht. Stieren en Koeyen.

De Varkens werden aan riemen gesneden / in de Zon gedroogd / en wijders t'scheep gedaan / ten voedsel van het Bootsvolk / 't geen uit de Havana na Spanjen afsteekt. Varkens.

Behalven alle deze gemakken / hebben d'Ingezetenen ook noch dat van het Katoen, 't geen in het wild wast / en goed Lijwaat levert. Katoen.

Eertijdts wierd Cuba door verscheidene Heeren bestierd / waar af ieder zijn eigen Landschap beheerschte. Onder de voornaamsten zijn Maizi, Bayamo, Cueyba, Camaguey, Macaca, Xagua, Habana, en Uhima; sommigen vlak / anderen bergachtig / en meer of minder vruchtbaar na dat ze wel gelegen zijn. Door de komst der Spanjaarden hier te lande wierden alle deze Landschappen dicht bewoond: doch sedert zijn ze zodanig ontvolkt / dat'er naauwelijks oude Inboorlingen zijn te vinden. Weinige Spanjaarden onthouden zich op dit wijdluftig Eiland / hoewel het van leevensmiddelen genoegsaam voorzien is. Oude bestiering van Cuba. Des zelfs Landschappen door de Spanjaarden ontvolkt.

In het Landschap Camaguey legt een Valley / die mijlen in den omvang / alwaar de Natuur zeer overvloedig Molensteenen voortbrengt / welke zo net rond zijn / dat men met geen passer een volmaakter kring kan trekken. Natuurlijke Molensteenen.

Wijders is vermaard het Gebergte / uit het welk Joodenlijm diep zeewaart vloeit / alwaar het door de wind herwaarts en derwaarts word gedreven. Vremd Gebergte.

Lucht en Grond.

De Lucht valt hier doorgaans zeer gemaatigd / en de Grond vruchtbaar van Krap, Cassia Fistula, Gengber, Mastik, Aloë, Kaneel, en Suiker.

Goud en Koper.

't Goud, 't welk in de Mijnen en Stroomen gevonden word / is nergens na het zuiverste : doch het Koper staat de hoogste proef uit.

Zeden der Cubaanen.

Wat de Zeden der Cubaanen belangt / d'oude Inwoonders gingen eertijdts naakt : maar sedert dat de Spanjaarden zich hier gevestigd / en'er veele andere manieren ingevoerd hebben / gebruiken ze kleeding. De Mannen vallen doorgaans zeer ongeschikt / en verlaaten de Vrouwen na hun welgevallen om de minste oorzaak : doch deze rampzalige Schepselen / niettegenstaande dat ze dikwils zonder eenige reden verlaaten worden / blijven echter altijd aan den Echt verbonden. Het Trouwen gaat godloos toe / en wijkt af van de heiligste plicht des Huwelijks. De Bruidegom beslaapt de Bruid den eersten nacht niet; maar zy word beslaapen van zijne goede Vrienden / die in gelijken staat met hem zijn : zulks dat die aan een Heer komt te trouwen / met Heeren vleeschelijke gemeenschap heeft; aan een Koopman / met Kooplieden; aan een Visscher / met Visschers / enz.

Cuba word onder de Spaansche Heerschappy gebracht.

Sedert dat Christoffel Columbus, uit Hispaniola afgescheept / Cuba ontdekte / wierd dit Eiland onder de Spaansche Heerschappy gebracht / hoewel geensins zonder bloedvergieten : want d'Inwoonders / dagelijks met de Canibaalen strijdende / waren niet onbedreeven in den wapenhandel. De Spaansche Hopman Valdivia is hier gesneuveld / en zijn Schip aan stukken gekapt. Niet beter voer Fogeda, wiens Volk op Cuba in de loop bleef. Hy zelve bracht'er het leven op een wonderbaarlijke wijze af; doch bestierf eerlang zyne wonde binnen S. Domingo. Twee jaren na dit voorval voer Diego Valasques na Cuba, in den jaare 1514.

Stichting van de Stad *S. Jago*.

't Eerste / 't geen hy verrichtte / was de stichting van een Stad / welke hy S. Jago noemde / gelegen aan een Zuidelijke Inham / vol Visch en kleine Eilandtjes / waar achter de Schepen / zelfs by het hardste onweer / veilig schuilen : weshalven ook de nieuwe Vesting / wegens haare schoone gelegenheid / binnen korten tijd zodanig toenam / dat ze twee duizend Burgers telde / een Hoofdkerk kreeg / mitsgaders een Minnebroeders-klooster / en Bisschop / staande onder dien van S. Domingo. Vyf mijlen beneden de de Stad legt een Mijn, wiens vijf schepels Weegaarde twee schepels zuiver Koper uitleeveren. Maar niettegenstaande alle deze voordeelen / is den aanwasch der Stad eindelijk tot zodanig een verval geraakt / dat de meeste Huizen tegenwoordig

leedig

leedig staan / en naauwelijks twee honderd Inwoonders hebben: waarom zy dan ook zo licht verviel in de handen van honderd en sestig Engelschen / door Hopman Clift aangevoerd / in den Jaare 1601. Deze ontfing voor Brandschatting honderd duizend stukken van achten / benevens een scheepslaading Huiden en Suiker.

Behalven S. Jago, stichtte Valasquez noch het Stedetje Baracoa, aan d'Oostelijke Kust van Cuba, vermaakelijk besproeid door de Rivier Mares, welke in den Oceaan uitwatert tusschen twee Bergen ter eene en een vlak Hoofd ter andere kant; zulks dat ze een zeer schoone Haven maakt. Hier omtrent valt kostelijk Ebbenhout.

Ook stichtte hy de Stedetjes S. Salvador, op de gezondste hoek van het gantsche Eiland / aan de Stroom Cyamo, welke ronde Steenen voortbrengt / bekwaam om in geschut te gebruiken; en Trinidad, door wiens moeijelijke Haven meenig Schip is komen te sneuvelen: doch deze laatstgenoemde Vesting wierd door een grouwelijken Storm ten gronde toe overhoop gesmeeten.

S. Salvador en Trinidad.

Noch ontmoet men'er de Stedetjes Puerto del Principe, en Villa Sancti Spiritus; by de Haven van welk eerste een Fontein is / daar somtijds Pek uit vloeit; en het ander door de Stroom Saaz, zes mijlen van den Oceaan, bespoeld word / en vijftig prachtige Huizen telt.

Puerto del Principe en Villa Sancti Spiritus.

Maar de voornaamste Vastigheid / door de Spanjaarden in West-Indiën bewoond / is Christoval de Havana. Deze Stad stond eerst op de Zuidzijde van Cuba; doch is namaals verlegt ten Noorden tegen over Florida. De Haven is niet minder veilig / als groot: want duizend / en meerder Schepen konnen'er bekwaamelijk binnen loopen / buiten bedenken van eenig gevaar. d'Ingang heeft de lengte zo verre een Gooteling kan toereiken; alwaar ze tusschen een uitsteekende punt Landts en een vierkantig Waterkasteel zo eng blijft / dat geen twee Schepen te gelijk konnen binnen steevenen. Op het naauwste heeft men zes vademen waters. Wederzijds van den buitensten mond der Haven legt een Sterkte / langwerpig vierkant; d'eene Mesa de Maria, ter zijde van de Stad Havana, op een vlakken grond; en d'andere Morro genaamd / aan den voet van twee Bergen / welker toppen / van geschut voorzien / de Stad lichtelijk over de Haven konnen dwingen. Tusschen Morro en Mesa de Maria verheft zich een Toorn / dik / hoog / en overal even rond; boven gedekt met een gespitste Kloot / en voorzien van Wacht / die zo veel Vaandels opsteekt als hy Schepen uit zee ontdekt / tot

Havana, wijdloopiger beschreeven.

waar-

waarschouwing voor de Stad / een myl binnenwaarts gelegen: Voor Havana zelve legt een derde Kasteel. Altemaal zyn ze voorzien van zwaar Geschut / ten getale van twee honderd en veertig Stukken / en een sterke Bezetting: volgens bestek van den Veldoversten Joan de Texeda en den Ingenieur Baptista Antonelli, door den Spaanschen Koning Philips den IIden. derwaarts afgevaardigd / op dat de Plaats tegens alle vyandlyke indruk volkomentlyk verzekerd mogt blyven; te meer / dewyl de ryke Zilvervloot / en andere Schepen uit West-Indien, alhier te samen vergaderen / om gelykelyk na Spanjen over te steeken. De Stad strekt zich langs de Haven / en heeft twee Kerken met spits toeloopende Toorens. De Huizen zyn gebouwd na de Spaansche wyze. De Sterkte / tot bescherming der Stad / is voorzien van twaalf metaale Kartouwen / de twaalf Apostelen geheeten / behalven het minder Geschut.

Havana tot twee maalen door een Franschen Zeeroover gebrandschat.

Maar niet altyd is Havana zo vast geweest. In den Jaare 1536 wist het zich niet te verdeedigen tegens een kleinen Franschen Roover / welke / van de Vloot afgedwaald / by storm herwaarts verviel / en de Stad bemagtigde. De Spanjaarden kochten het verbranden van de houte Huizen / met stroo gedekt / af voor zeven honderd dukaaten. Met dit geld staken de Franschen weder in zee: doch des anderendaags drie Schepen uit Nieuw Spanjen op de rede van Havana gekomen / en van dit voorval verstendigd zynde / losten ze aanstonds hunne Koopwaaren / en dervolgden slagvaardig den Zeeroover. Eer lang kreegen ze hem in 't oog: maar den Admiraal / die de sneedigste in 't zeilen was / dorst de kans niet alleen waagen / en verwachtte derhalven de twee andere Schepen. De Franschen / deze bloodhertigheid bemerkende / schepten moed / en vielen den Spaanschen Zeevoogd op 't lyf. Deze loopt tegen 't strand / en geeft het Schip ten besten. Het naast daar aan / verschrikt door de vlucht van den Admiraal / wend insgelyks over staag van den Vyand af. Het derde volgt het voorbeeld van de twee anderen. Alle drie vervielen ze dan in de handen der Franschen; welke / moedig door zulk een onverwachten zegen / de stevens voor de tweede maal na Havana wendden / alwaar ze den Burgers nu eens zo veel brandschatting afpersten.

Havana verscheidene maalen ingenomen.

Sedert dit ongeval bouwden de Spanjaarden alhier steene Huizen / en een Sterkte aan den mond van de Haven. Ondertusschen lag de Stad echter aan de landzyde bloot; 't geen den Engelschen niet onbekend zynde / traden ze by zekere gelegentheid anderhalf uur boven de Stad te land / en vielen 'er voor het krieken van den dag gewapenderhand in.. De Spanjaar

jaarden, aldus overrompeld, vluchtten boschwaart; weshalven de Stad met gemak wierd uitgeplond en verwoest.

Dit was de laatste slag niet, daar Havana jammerlijk door wierd getroffen. Geduurende den Oorlog tusschen Keizer Karel den Vden. en den Franschen Koning Hendrik den IIden. liep een Schip met negentig Soldaten, uit Diepe na Cuba. Dit Volk maakte zich meester van Sant Jago, en sleepte een grooten buit weg. Aldus verrijkt, rukte het by donker binnen Havana; doch bevond zich in de hoop bedrogen, zijnde de Huizen overal leedig: want de Spanjaarden, drie maalen door overval verarmd, hielden hunne Goederen op de Hof-steden, wijd en zijd landwaart verspreid. Terwijl de Franschen alle huizen en hoeken doorsnuffelden, kwamen twee Spanjaarden onder schijn van beding te maken wegens brandschatting, doch waarlijk om het getal der Vyanden af te kijken. De Franschen eischten zes duizend dukaaten. De twee Spanjaarden betuigden, dat alle hunne Goederen zo veel niet konden uitmaaken; en, tot de gevluchten gekeerd, brachten bericht wegens der Vyanden getal en eisch. Hier over vielen wederzijds hevige twistingen. Sommigen oordeelden raadsaamst aan een dwingende noodzaakelijkheid toe te geeven, en, indien ze niet konden af dingen, de gevorderde Brandschatting te betaalen. De meesten verstonden de zaak anders; zeggende, dat het getal der Franschen te klein, en de ge-eischte somme te groot was, dan om ze te geeven, en den Vyanden niet onder de oogen te trekken. Men begeeft zich dan op weg met honderd en vijftig man. Omtrent de darde nachtwaak ging de strijd aan. Met d'eerste torn wierden vier Franschen ter neder geschooten. Op het lossen van de vuurroers geraakte alles in de wapenen; en de Spanjaarden, na kleine tegenweer, aan 't loopen. d'Overwinnaars, verbitterd door hunne trouwloose toeleg, staken de Stad in brand; en zijnde daar by geval toenmaals veel Pek en Teer, waar mede de Franschen in der yl alles, daar ze by konden reiken, bestreeken, deelden zich de woedende vlammen allerwegen mede. De Kerken wierden nu ook ten zelven einde aan het houtwerk besmeerd; wanneer een Spanjaard brymoedig verzocht, dat de Tempels, tot den Godtsdienst geschikt, ongeschonden mogten blijven: doch hy kreeg ten antwoord, dat Menschen, die geen geloof hielden, geen Kerken van nooden hadden, in de welke hun geleerd zou worden geloof te houden. De Franschen, niet verzadigd met branden, wierpen ook de Muuren ten gronde toe af; en van het Slot bleef naauwelijks d'eene steen op den anderen.

Manfenille een beruchte Rede.

Wyders is alhier berucht de Rede Manfenille, beschut door een voorleggend Eiland/ alwaar in den Jaare 1606 de Zeeuwsche Zeevoogd Hautein slaags geraakte met zeven Spaansche Galjoenen / en den Onder-Admiraal Abraham du Verne, die den Spaanschen Admiraal aan boord had geklampt / met een zeer doornageld Schip / hebbende den brand in 't buskruid gesteeken / te gelijk met den Spanjaard / om niet zonder wraak te sterven / in de lucht vloog.

Haven Xagua.

De Haven Xagua kent naauwelijks haars gelijke. De mond heeft de ruimte van een boogschoot / en strekt zich binnenwaarts uit tot tien mijlen. Drie Eilanden beschaffen een veilige legplaats / als ook de Bergen die in 't rond langs Strand oprijzen.

Matanca.

D'Inwijk Matanca is niet alleen bekend door den ronden Berg/ el an de Matancas geheeten / welke zich van een laagen grond verheft ; maar byzonder wegens de verrichting van den Zeevoogd Pieter Pieterszoon Hein. Deze / door de West-Indische Maatschappy afgevaardigd / om met een-en-dertig Schepen voor Havana op de Zilvervloot te kruissen / verviel van daar door een sterke stroom voor Matanca. Hier hield hy by de wal af en aan / wanneer tien Spaansche kielen hem in den mond liepen / daar maar een af ontsnapte. Tegen den middag wierden negen andere Schepen ontdekt / welke langs de wal binnen d'Inwijk Matanca, doch aldaar aan de grond / geraakten. Pieter Hein volgde met het krieken van den morgenstond / en veroverde na kleinen tegenstand de Vloot / geschat op meer als honderd en vijftien tonnen gouds ; behalven de Muskus / Ambergrijs / Bezoar / de laading van twee Galjoenen / en een rijke Prijs.

Ontvolking van Cuba.

Eindelijk verdient het geen gemeene verwondering / dat dit magtig Eiland Cuba, eertijds in zo veele volkrijke Rijken verdeeld / tegenwoordig byna onbewoond legt: want volgens het getuigenis der Spanjaarden woonden in den jaare 1627. niet meer als festien duizend Zielen op Cuba : maar die naziet 't geen de Bisschop Bartholomeus de las Casas nagelaaten heeft / zal de oorzaak ligtelijk vinden waarom Cuba, nevens andere Indiaansche Gewesten / zo woest legt. Een eenig staaltje behoeft'er maar af te verde gebracht te worden. De gemelde Bisschop verhaalt dan / hoe een Cacique, Hathuey geheeten / voor de Spanjaarden / in het Jaar 1511. aan zijn Land genaderd / van Hispaniola na Cuba vluchtte / alwaar hy sedert in de Spaansche handen viel. 't Vonnis / over hem geveld / behelsde / dat hy by groen hout leevendig verbrand zou worden. Terwijl hy aan de staak wierd gebonden / hield hem een Franciscaaner Monnik voor de geheimenissen van het Roomsche Geloof / daar hy nooit af had gehoord /

hoord / en te gelijk hoe hy ten Hemel zou vaaren indien hy in zulk een Geloof stierf / of andersins ter Helle. Hathuey vraagde den Franciscaaner / of'er ook Spanjaarden in den Hemel waren ; en krygende ten antwoord / dat'er de goede hun verblijf hadden / voerde hy den Monnik met een verbitterd gelaat te gemoet / dat hy liever onder de Duivelen in de Hel wilde verkeeren / dan onder de Spaansche Landaard / welkers wreedheid alles te boven ging 't geen hy hem van de Duivelen kon zeggen.

IV. HOOFDSTUK.

Vertrek van *Cuba*, en komst aan *Cartagena*, benevens een Beschrijving van dit Landschap.

Vertrek van Cuba.

LAnger bleef ik op het Eiland Cuba, als ik gedacht had; dewijl ik al sedert eenige maanden van voorneemen was my te Cartagena te vervoegen / en aldaar een vast verblijf te neemen: zijnde my daar toe een goede gelegentheid aan de hand gekomen door het afsterven van zekeren Commissionaris / wiens Comptoir niet versmaadelijk was. Ik vertrok dan / na alle hinderpaalen uit den weg geruimd te hebben / derwaarts met een Spaansch Schip / Nostra Signora di Atocha genaamd / gevoerd door eenen Don Henrico de Sanzaro; een Man / geloof ik / die een Don gekocht had / om wat aanzienlijker in de wereld te weezen: want zijn gantsche gedrag betoonde niet / dat zijne Voorouders lieden van aanzien waren geweest. Echter het onthaal / 't geen ik gedurende de Reis genoot / deed my over zijne Spaansche grilligheden heen stappen; en zijnde op den tween-en-twintigsten Maart van den Jaare 1691. in de Haven / gelegen aan de Noord Zee, en zeer groot en veilig / ten anker gekomen / bedankte ik hem met zeer beleefde Fransche Complimenten / en vervoegde my ter plaatse daar men my met een byzondere goedheid al langen tyd had verwacht / en mogelijk ook wel met een soort van noodzaakelijkheid: want het is gantsch niet gemeen Spaanschen Handel door een Franschman te zien drijven. Maar ik moet'er ook dit by zeggen / dat men d'intrigues van de wereld een ieder niet aan de neus behoeft te hangen. Voorzichtig zijn ze / die meer denken als spreeken: die vryheid laat ik ook aan mijne Leezers.

Komst aan Cartagena.

Beschrijving van het Landschap.

Het Landschap Cartagena is gelegen in Zuid-America, in het Rijk Nieuw-Granada, en ontleent deze benaaming van de Hoofdstad.

stad. Het is vol van Heuvelen/Valleyen/en Geboomte/daar verscheidene aangenaame Gommen uit druipen. Ook levert het lange Peper, scherper als d'Oost-Indische; verscheidene zoorten van Fruit; en op eenige plaatsen Goud. d'Inwoonders lijden groote overlast van de Tijgers en Slangen. Voor de Spaansche komst was het Land ongemeen volkrijk. De Vrouwen trokken nevens de Mannen ten oorlog; en dient tot een staal van hunne dapperheid/dat Martijn Ambisus in den Jaare 1509 een Dochter gevangen kreeg/die acht-en-twintig Spanjaarden met vergiftige pijlen had dood geschooten.

Geweſt Vraba.

Tot het Landschap Cartagena behoort ook het Gewest Vraba, 'tgeen zo vruchtbaar is/dat alle Spaansche Boomen en Zaaden, herwaarts overgebracht/gelukkiger wassen dan in Spanjen zelf. Andersins heeft het ook zijn eigene Vruchten. De grond draagt overvloedig Pijn-en Palmboomen, welker samengebondene bladeren voor bezemen dienen. De Boom Guajana geeft zerpzoete Limoenen: de Guarauana groote Citroenen: de Mameis een Vrucht niet ongelijk den Oranjeappel/doch van smaak als een Meloen: en de Houos smaakelijke Pruimen. Uit de Hoven graast men de voedsaame Wortelen Batata; welke/onder de heete assche gebraaden/d'Europische Raapen overtreffen. Gestampt/en op water gezet/tot dat het over gest/maaken ze een Drank, daar d'Indiaanen zich dronken aan drinken. Wyders heeft dit Gewest veel Wild en Visch. In de Bosschen loopen Tijgers, Leeuwen, en vreemde Wanschepsels, zo groot als een Os/hebbende Olifantssnuiten/Paardevoeten/en hangende Ooren. 't Geboomte griemelt van Vogelen. Langs d'oevers der Meiren onthouden zich in meenigte Paauwen, Faizanten, en Paapegaayen, welker sommigen grooter zijn als Kapoenen/anderen kleinder als Musschen.

Beſchrijving van de Stad *Cartagena*.

Wat de Stad Cartagena belangt/zy is gesticht in den Jaare 1532 door Peter de Heredia; doch kreeg haar volkomen beslag van Georgius Robledo, acht jaaren na de eerste grondlegging. Deze Busschoplijke Stad word ten Noorden bespoeld van de Noord-Zee over een vlak-ondiepen grond. Aan de Landzyde vloeit de Zee door een naauwen Boezem nevens de Stad na het Meer Canapote, 't welk met den Oceaan te gelijk ebt en vloeit/en by beurtige wisseling het water loost of ontfangt door twee verwulfde Pijpen van een lange Brug/met de welke Cartagena aan de vaste Kust word gehegt. Meer als vijf honderd Huisgezinnen bewoonen Huizen, in geschikte order van steen opgehaald: want de Stad, langwerp vierkant/word verdeeld in zes-en-twintig ruime Straaten, waar van'er vier zes honderd

en

en twintig schreeden lang zijn. Achter ieder Huis legt een Hof. De Kerk steekt boven d'andere Gebouwen uit. Het Klooster der Dominicaanen is prachtig getimmerd. De Franciscaanen geeven hun niet toe; te meer / dewijl ze een tweede Gesticht over de Brug op 't vaste land bewoonen. Het Tolhuis en Paleis, daar de hoogste Vierschaar van het Landschap Cartagena word gespannen / zijn beziens waardig. De Haven heeft twee Inkomsten. De voornaamste legt een half mijl ten Oosten van de Stad: de Westelijkste / la Boca-Chica geheeten / omtrent eens zo verre. Beiden zijn ze gevaarlijk wegens blinde klippen. Toen François Draak in den Jaare 1585. Cartagena stormenderhand bemagtigde / lag de Stad rondom beschanst / behalven twee Sterktens tot nader verzekering. Het eene Slot besloot den engen Mond des Havens met een sterke keten. Dicht daar by stond d'Abdy, aan S. Franciscus toegewijd / binnen weerbaare muuren. Verder zijn'er verscheidene Hoornwerken, Forten, en Toorns gemaakt / om allen vyandlijken indruk te stuiten. De Stad verrijkte hand over hand door de vaart op Spanjen, het overwinteren van de Peruaansche Zilvervloot, en byzonder wegens de rijke toevoer uit Nieuw Granada langs de Rivier Magdalena. Toen de Spanjaarden hier aankwamen / was het Eiland voor de Haven bewoond by Visschers: doch tegenwoordig zijn'er geen voetstappen van de zelven meer te vinden; zijnde altemaal omgekomen / of voor de Spaansche magt na woeste plaatsen gevlucht: hoewel het Volk andersins / hier en rondom heen / fier genoeg was om een kans te waagen.

Cartagena verbrand.

Geen kleine aanstoot heeft Cartagena by deze en geene gelegentheden geleeden. Naauwelijks was het voltrokken / wanneer vijf Fransche Roofschepen de Stad in koolen leiden. Een Spaansche Matroos / uit last van den Steeboogd gegeesseld / kropte de spijt op; trok over Spanjen na Vrankrijk; geleidde de gemelde Schepen na Cartagena; en koelde zijnen moed aan den Steeboogd / dien hy uit den slaap wekte / de geesseling verweet / en doorstak. De buit / by de Franschen weggedraagen / bedroeg meer als anderhalf honderd duizend dukaaten.

Mindere Steden in het Landschap Cartagena.

De mindere Steden in het Landschap Cartagena zijn Sant Jago, Villa de Maria, Santa Cruz de Mopox aan de Rivier Magdalena, en weinig hooger het Tolhuis Caranco de Malambo.

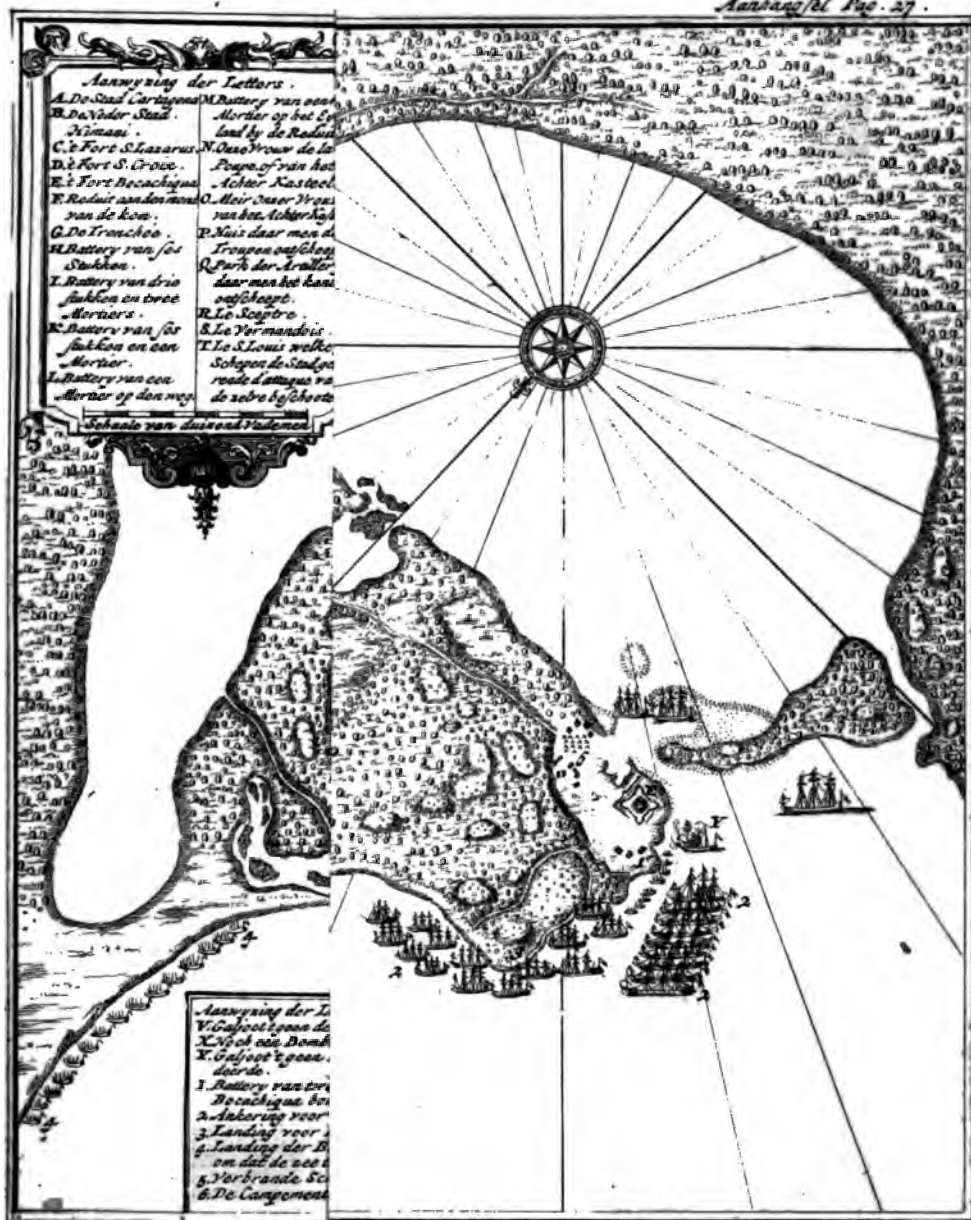
Rivieren.

Nergens is een Gewest van zulk een kleine uitgestrektheid / daar zo veel Beeken en groote Rivieren vloeijen. De geene / welke grootheidtshalve Rio Grande, of Magdalena, geheeten word / ter oorzaak dat ze op den dag / aan die Santinne toegewijd / ontdekt is / stort dierwege in den Noorder-Oceaan, drieen-twintig

en-twintig mijlen ten Oosten van Cartagena, dat haar vloed twee mijlen breed en tien lang door de Zee heen voort / en versch water behoud. In den Mond legt een Eiland / 't geen de Rivier verdeelt. De wijdste en meest bevaarene Uitwatering stroomt na de kant van het Landschap Santa Martha, stootende ten Westen tegen Cartagena. Het dondert en blixemt hier vreeselijk / meest van middernacht tot 's morgens. In de Wintermaanden valt'er swaare Regen / welke / by 't Gebergte nedergestort / de Stroom krachtig doet swellen.

Ziet daar het voornaamste 't geen van Cartegena te zeggen valt / daar ik mijne zaaken op een zeer goeden voet had / tot zo verre dat ik staat maakte met genoegsaame rijkdom binnen weinige jaaren weder in mijn Vaderland te zullen keeren: maar de Tocht / in het Jaar 1697. door mijne Landtsgenooten / toemaals in oorlog met den Koning van Spanjen en deszelfs Geallieerden / ondernomen / en tot mijn / en veeler anderen ongeluk / maar al te wel uitgevallen / wierp mijn gantsche fortuin onder de voet / en deed my alles verliezen wat ik met moeite en schranderheid had weeten te vergaderen. De beleefdheid van Monsr. de Pointi, dien ik niet spoedig genoeg te spreeken kon komen / beschikte my echter gelegentheid om noch iets te behouden / 't geen eeniger maate voor de roofgierige klaauwen van den Soldaat bewaard kon worden / en waar mede ik / ziende mijn geluk te Cartagena t'eenemaal over hoop gesmeeten / elders mijn voordeel trachtte te beoogen: ten welken einde ik my dan op het Esquadre van den gemelden Heer inscheepte / en den 29sten. Augustus van het genoemde Jaar behouden te Brest aankwam. Een naauwkeurig Verhaal / door den Franschen Bevelhebber van deze Tocht in 't licht gegeeven / moet ik hier tot een besluit aan den Leezer meedeelen.

HOOFD-

Aanwyzing der Letters.
A. De Stad Cartagena
B. De Neder Stad. Kimani.
C. 't Fort S. Lazarus.
D. 't Fort S. Croix.
E. 't Fort Becachiqua
F. Reduit aan den mond van de kom.
G. De Trenchee.
H. Battery van ses Stukken.
I. Battery van drie stukken en twee Mortiers.
K. Battery van ses stukken en een Mortier.
L. Battery van een Mortier op den weg.
M. Battery van een
Mortier op het Ey
land by de Redui
N. Onse Vrouw de la
Poupe, of van het
Achter Kasteel
O. Meir Onser Vrou
van het Achter Kas
P. Huis daar men de
Troupen ontscheep
Q. Park der Artiller
daar men het kan
ontscheept.
R. Le Sceptre.
S. Le Vermandois.
T. Le S. Louis welke
Schepen de Stad ge
reede d'attaque va
de zelve beschoote
Schaale van duizend Vademen
Aanwyzing der L
V. Galjoot tegen de
X. Noch een Bomb
Y. Galjoot tegen
deerde.
1. Battery van tw
Becachiqua b
2. Ankering voor
3. Landing voor
4. Landing der B
om dat de zee
5. Verbrande Sc
6. De Campement

V. HOOFDSTUK.

Relaas wegens *d'Expeditie* der Franſchen op *Cartagena*, door een Eſquadre onder het gebied van *Monſr. de Pointi*, in den Jaare 1697.

HEt voornemen / 't geen ik sedert langen tijd had geformeerd / van een Wapenrusting daar de eer en het nut gelijke deel in hadden / wierd t'elkens / dan door deze dan door geene hinderpaalen / verbroken; hoewel Monſr. de Pontchertrain het ontwerp / 't geen ik aan hem had gepresenteerd / door den Koning had doen goed keuren / en de Schepen / Troupen / en Munitien / die ik verzocht / verwurven. Maar eindelijk d'onttakeling van de Vloot / welke de Graaf van Chateau-Renault van Provence weder te rug had gebracht / het Zeevolk buiten dienst laatende; en de schikkingen / die ik had gemaakt met Monſr. Vanolles, Tresorier Generaal / my beloovende dat ik omtrent de penningen / welke tot zodanig een Expeditie wierden vereischt / niet in gebreke zou blijven / scheen zich geene hinderpaal meer tegens my te kanten.

Ondertusschen kreeg men de tijding / dat'er veertig Oorlogschepen uit de Havenen van Engeland in zee waren gesteeken / met order om op de hoogte van Breſt te kruissen / en my het uitloopen te beletten. Aldus dan scheen mijn vertrek onmogelijk / en de gantsche onderneeming te niet. In deze bekommering vaardigde ook de Gouverneur van Heizand een Expresse af / waar mede hy de gemelde tijding deed bevestigen. Ik kreeg ze ter middernacht; en bedienende my'er af op een gantsch andere manier / als de geenen / daar ik ze af had gekreegen / wel dachten / liet ik sein geeven om klaar te maaken / en stak / zo haast als het licht genoeg was / onder zeil / op den 7den. January 1697. 't Geluk was my gunstig genoeg om niet ontdekt te worden; en aldus geraakte ik met mijn Esquadre in vijf-en-twintig dagen aan het Eiland S. Domingo, zonder eenige merkelijke ontmoeting gehad te hebben. Hier verstond ik / dat Monſr. Deſaugets, welke drie Schepen in deze Wateren commandeerde / en daar ik een order aan bracht van zich by mijn Esquadre te voegen / voor acht dagen vertrokken was om weder na Vrankrijk te keeren: gelijk ook van Monſr. Daunou, 's Konings Stedehouder van het Eiland / dat al de Bystand / dien Monſr. du Caſſe, Gouverneur dezer Kust / voor my gereed maakte / in omtrent vier honderd Man bestond; hoewel hy order

Vertrek van Breſt, en komſt aan het Eiland S. Domingo.

der had om my met alle de krachten der Colonie by te springen.

't Is waar / dat by geluk alle de Roovers / welke zich hier omtrent onthouden / by de Franschen onder den naam van Flibustiers, en by de Hollanders onder dien van Boekaniers bekend / toenmaals daar vergaderd waren. Men had wel staat gemaakt / dat ik'er een gedeelte af zou vinden; maar zich niet met het gantsche getal konnen vleyen: want ze loopen uit en in als het hun believt. By gevolg dan kon dit Secours niet begreepen worden onder het getal van veertien a vijftien honderd Man / die men my had doen hoopen dat ik te S. Domingo zou vinden. Daar waren'er maar omtrent zes honderd; zulks dat het my niet veel minder als duizend man ontschoot. Het vertrek van Desaugets beroofde my van een getal van Manschap en twee groote Schepen. Kort om / ik bevond my niet half zo sterk / als ik wel gemeend had te weezen.

Midlerwijl verzochten de Boekaniers, dat ze verzekering wegens den Buit mogten hebben, te weeten / tot hoe verre zy daar in deelen zouden: waar op ik een Geschrift liet aanplakken / behelzende dat ze hoofd voor hoofd met het Volk van des Konings Schepen zouden deelen. Ik had my laaten onderrechten van hunne gewoontens / en verstaan dat deze de gemeenste manier was. Men moet weeten / dat zijne Majesteit de goedheid had gehad van een tiende van het eerste Millioen / en een dartigste van het overige / aan het Volk toe te staan: doch wat belangt de rechten van den Koning / van den Admiraal / en van de Reeders / daar kon ik niet over schikken. Onder deze voorwaarden wierden ook / ten verzoeke van Monsr. du Casse, drie Fregatten begreepen.

Redentwist met Monsr. du Casse over d'Expeditie, en verdere overweegingen dien aangaande.

Tot hier toe had ik al de wereld noopende mijn voorneemen in d'onzekerheid gelaaten: maar du Casse, die uit de Geschriften van het Hof kwam te verneemen / dat het voornaamste der Expedite Cartagena betrefte / oordeelde d'uitvoering'er af onmogelijk / ter oorzaak dat my zo veele dingen ontschooten / en dat ik by gevolg niet magts genoeg had: vertoonende my wijders met genoegsaame schijn van reden / dat / volgens de laatste berichten die men van de Kust van Indien had gehad / de Galjoenen noch te Porto-Bello waren / of ten minsten op weg om weder na Cartagena te keeren: Dat men kon hoopen hen aldaar te zullen aantreffen: Dat men verzekerd was van ze te vermeesteren / indien men ze in Porto-Bello ontmoette: Dat die Haven / hoewel verdeedigd door drie Kasteelen / open genoeg was; en men'er zich met het bombardeeren van de Kasteelen /

en

en eenig Volk aan land te werpen om het Dorp aan te tasten/ meester af zou konnen maaken. Maar ik had andere redenen om dezen raad niet te volgen. De Galjoenen konden weder te Cartagena zijn gekomen/ en ook wel in zee weezen. Ik wist ook al te wel/ door hoe veel toevallen men verhinderd kan worden Schepen t'ontmoeten om eenigen staat op zulke losse dingen te maaken. En boven al scheen my klaarlijk toe/ dat/ hoe de Spanjaarden/ in Porto-Bello aangetast/ zich minder in staat van verdeediging zagen/ hoe ik minder kon hoopen eenig voordeel by hunne nederlaag te doen/ zo men de glorie buiten stelt: want ongetwijfeld zouden ze op het gezicht van zodanig een Escadre/ als 't geen ik de eer had van te commandeeren/ hunne Schepen verbrand/ of in de grond geboord hebben; en hunne Schatten niet voor hen/ maar voor my/ verlooren zijn geweest: vermits ik'er niet lang genoeg kon blijven om ze uit de grond weder op te haalen. Deze redenen wendden my t'eenemaal af van zo terstond na Porto-Bello te gaan; welke Tocht/ met het grootste gedeelte mijner leevensmiddelen te verteeren/ my vervolgens buiten staat stelde van iets gewigtigs t'ondernemen. Veel beter scheen het/ de cours na Vera Cruz te zetten: want men wist zekerlijk/ dat eene der Vlooten daar sedert de Maand September had gelegen/ en/ komende niet eer dan in de Maand May vertrekken/ dat ik niet kon missen de zelve aldaar aan te treffen. Ik had magts genoeg om my meester van de Stad te maaken/ daar men by kan komen zonder zich bloot te stellen voor het vuur van het Kasteel/ 't geen onwinnelijk is door zijne voordeelige gelegenheid/ zijnde gebouwd in het midden van de zee op een Rots/ welke het gantsch en al met zijne vestingwerken beslaat. Maar ik kon dit Kasteel in zeer korten tijd tot een puinhoop maaken/ door de talrijke Artillery daar ik mede voorzien was: en behalven de Bomben/ die ik 'er uit de zee/ daar het maar omtrent vijftig roeden van afgelegen is/ in geworpen zou hebben/ kon ik op het land zodanige Batteryen van Kanon en Mortieren maaken/ als het my believde.

Ik zou hier ter plaatse het gevaar niet geloopen hebben/ gelijk te Porto-Bello, dat de Spanjaarden door het verbranden van hunne Schepen my van alle hunne Rijkdommen konden berooven. Men weet/ dat het Zilver daar eerst weinige dagen voor het vertrek van de Vloot word ingescheept: en derhalven/ ten kwaadsten genomen/ zou ik maar de Koopmanschappen/ daar ik in deze Wapenrusting nooit het oog op heb gehad/ hebben verlooren. Alles scheen my dan tot deze Expeditie in te wikke-

helen; maar ik had te S. Domingo berichten gehad / welke my in nieuwe ongerustheden stelden: want hoewel eertijds / het Zilver niet ingescheept wierd als op het vertrek / bracht men het echter langen tijd te vooren van Mexico na Vera Cruz: maar, sedert eenige jaaren doen de Spanjaarden het op eenige vermoedens maar te Pueblo de los Angelos brengen / veertig mijlen van daar gelegen; en eensslags voert men het hier van daan op de Schepen.

De Galjoenen konden niet eer vertrekken als in de Maand May, (wegens redenen van de Zeevaart die het onnoodig zou weezen hier te verklaaren). maar wel laater / en zelfs wel in Augustus; invoegen dat / zo men niet by geval het besluit had genomen van ze / zo haast als het Saisoen het toeliet / onder zeil te laaten steeken / ik (gelijk men toenmaals noch maar in de Maand Maart was / en 'er maar omtrent een drie weeken vaarens mee besteed word) voorzag dat ik'er voor het Zilver zou komen / en mijne Onderneeming in duigen vallen: want ik was niet in staat om met zo weinige Troupen een Marsch van veertig mijlen te doen / en het gemelde Zilver uit een vyandlijk / en ook zelfs genoegsaam-bevolkt Land / te gaan haalen. Daarenboven / indien my de zaak mislukte / was'er geen uitkomst aan die kant te verhoopen: want de Golf van Mexico, aan welkers eind Vera Cruz gelegen is / laat / wanneer men'er uit komt / geen andere vaart toe / dan weder na Europa te keeren / door de gestadige contrarie winden en stroomen Oostwaart aan.

Besluit genomen van na Cartagena te gaan.

Cartagena alleen was door haare gelegenheid de Plaats / daar ik het oog op kon werpen: en als het my hier mislukt had / kon ik andere Onderneemingen by der hand vatten / en zelfs op Vera Cruz, behoudens dat ik my hier niet al te lang ophield. Mijne weinige krachten alleen scheenen een hinderpaal tegens dit voorneemen te stellen: maar 't geen aan de middelen ontbrak / moest men trachten met behendigheid te vergoeden.

Alles dan wel zijnde overwoogen / wierd dit besluit positivelijk verklaard; door al het Volk met groote toejuigching ontfangen; en den 18den (na dat men door storm te Sambé, twaalf mijlen boven de wind van Cartagena, het anker had moeten werpen) na de laatstgenoemde Plaats onder zeil gesteeken. 't Esquadre / 't welk toenmaals t'eenemaal vergaderd was / bestond in deze Schepen.

Lijst van het Fran-

Zeven Fregatten, van 8 tot 24 Stukken / gemonteerd met omtrent 650 Boekaniers, 110 Inwoonders van S. Domingo, 170 Soldaaten

daaten van de Garnisoenen der Kust / en 180 Negers. Hier in bestond al het Secours, 't geen my van dit Gouvernement wierd bygezet. sche Esquadre.

De Fregatten le Pontchartrain en la Françoise, welke zich by ons hadden gevoegd: het een gemonteerd met 40 Stukken en 100 Man/ en het ander met 24 Stukken en 60 Man.

Het Esquadre, eigentlijk genomen / bestond uit zeven groote Schepen.

Le Sceptre, met 84 Stukken en 650 Man/ gecommandeerd door Guillotin. Hier had ik my op ingescheept.

Le S. Louis, met 64 Stukken en 420 Man/ gecommandeerd door Levy, als Vice-Admiraal.

Le Fort, met 70 Stukken en 450 Man/ gecommandeerd door den Burggraaf van Coëtlogon, als Schout by-Nacht.

Le Vermandois, l'Apollon, le Furieux, en le S. Michel, alle vier met 60 Stukken en 350 Man/ gecommandeerd door Dubuisson, Gombaud, la Motte-Michel, en den Ridder de Marolles. Noch was'er le Christ, op de Spanjaarden verobert / gecommandeerd door den Ridder de la Motte de Heran, met 220 Man en 44 Stukken.

La Mutine, gecommandeerd door Massiac, met 200 Man en 34 Stukken.

L'Avenant, door den Ridder de Francine, met 200 Man en 30 Stukken.

Le Marin, door S. Vandrille, met 180 Man en 28 Stukken.

L'Eclatante, Bombardeergaljoot / door de Mons, met 60 Man.

De Brigantijn la Providence, met 30 Man en 4 Stukken / door den Ridder de l'Escouet.

Twee Fluiten.

Vier Zeil- en Roeyschepen, ieder met een stuk Kanon en een Mortier.

Op deze Schepen en Vaartuigen waren 110 Officiers, 55 Gardes de la Marine, 2100 Matroozen, en 1750 Soldaaten.

D'Aftekeningen en Memorien / die ik van verscheidene Oorden had gekreegen / en wegens welker valsheid ik my heb beklaagd / waren in eene zaak zo net / als ze konden weezen: te weeten hier in / dat / indien men niet terstond op de komst zich meester maakte van een considerabele Hoogte / en een daar op gelegene Kerk / ter oorzaak van haare gedaante Nôtre-Dame de la Poupe, of Onze Vrouw van het Achterschip, geheeten / door welker middel men d'Advenuës kan afsluiten / alle de Rijkdommen

men van Cartagena my zouden ontsnappen; bestaande voor het meeste gedeelte in Goud en Esmerauden / gemakkelijk om in de afgelegene Wooningen vervoerd te worden: 't geen de Spanjaarden op het gezicht van een zo ontsaggelijke Vloot niet feilen zouden te doen.

Om my meester van deze Post te maaken / besloot ik de Boekaniers 's nachts na het werpen van het anker aan land te doen treeden / als Lieden die 'er de bekwaamsten toe waren / en gewoon zich in de Bosschen te weeten te generen. Du Casse nam het beleid van dit werk op hem; en men kwam over een wegens de Seinen / op dat men malkander niet verlegen mogte laaten.

Komst aan Cartagena.

Hier op dan gekomen zijnde tusschen Cartagena en de Punt van Hicacos, vier mylen Oostwaart van daar gelegen / en 'er voor een grooten Inham / dien het Land aldaar maakt met zich heel diep na het Zuiden om te krommen / geeden grond vindende / wierpen wy 'er het anker twee mylen van de Stad / 's avonds ten vier uuren van den zelven 13den, zijnde des morgens vroeg van Sambé vertrokken. Straks gaf men sein aan de Chaloupen / die de Boekaniers aan land moesten brengen / om zich terstond na het vallen van de duisternis aan der zelver Fregatten te verhoegen; en aan hen / om zich gereed te maaken: hoewel wy ons niet eer als des middernachts in onze kleine Vaartuigen meenden te begeeven / ten einde maar eenige uuren voor den dag aan land te weezen.

Ondusschen naderden de Schepen le Fort, la Mutine, en het Bombardeergaljoot, volgens hunne orders / aan de Stad; het laatste dicht genoeg om te bombardeeren / en de twee anderen om het t'ondersteunen: ten einde de Spanden in verwarring te brengen / en hun geen tijd te geeven om behoorlijk beraad te neemen. En zijnde nu alles gereed tot de landing / wierd ik gelukkiglijk te raade de voortocht te waagen / om te zien waar de zelve op de gemakkelijkste wijze zou komen geschieden. 't Was onbedenkelijk / dat in een grooten Inham / bevrijd voor de winden welke gemeenlijk op deze kust heerschen / en daar alle Schepen een goeden zandgrond en stille zee hadden gevonden / den oever ongenaakelijk zou weezen: maar naauwelijks naderden wy 'er aan / of de baaren op de maar eben zichtbaare klippen breekende / zouden ten eersten onze Boot vol gestort hebben. Wy voeren dan langs den Inham heen / na de kant van Cartagena; verhoopende / dat wy eenige gunstige plaats zouden vinden: maar de zee was noch onstuimiger: en toen wy zo laag waren gekomen / dat men niet verder kon afzakken zonder zich bedraaid

te

te vinden in de Meiren / welke het gantsche Landschap van Cartagena aan die kant besproeyen / gierde de Boot over dwars / wierd derhalven vol water gestooten / en zagen wy ons op het punt van een Onderneeming / die wy noch naauwelyks hadden aangevangen / met de dood te bekoopen: maar Levy in zee zijnde gesprongen / en de Matroozen / die hem volgden / door zijn voorbeeld ongemeene krachten doende aanwenden / hielpen ze de Boot / die op de blinde klippen geraakt was / weder vlot. Onze eerste zorg was dan / de Chaloupen / gepropt met Volk / te doen waarschouwen dat ze op hunne hoede zouden weezen / en niet te dicht daer ter plaatse aan den oever naderen. De twee volgende dagen wierden besteed met een bekwaame plaats tot de landing te zoeken / welke wy eindelijk vonden door het middel van een Meir / 't geen zich in de Haven ontlast. Ondertwijl / zo haast als men voet op den Oever had gezet / en een weg door een dicht Bosch baande / wierd het Fort Bocachiqua, door onze Schepen beschooten / en gebombardeerd. De Spanjaarden maakten maar weinig vuur / en brachten ons geen schade toe / immers die eenigsins van belang mogt weezen.

Landing aldaar, en aantasting van het Fort Bocachiqua.

Den sestienden 's morgens / begon men de Gabions en Fascijnen te maaken / en d'Artillery, die wy van nooden hadden / te ontscheepen; wanneer eene van die kloeke Pirogues, daar men groot gebruik in Indiën af maakt / en die sestig man konnen voeren / gerustelijk langs den oever / welke zy niet wetende door ons Volk bezet te weezen / heen vaarende / gezien wierd door onse Granadiers / die aanstonds / zonder order te wachten / zulk een schrikkelijk vuur maakten / dat / hebbende'er vijftien of zestien zo onder de voet geschooten als gekwest / en zeven of acht / door de schrik verbaerd / in zee zijnde gesprongen / onze Negers / welke daar by geval een Vaartuig aantroffen / de Pirogue veroverden / en aan land brachten. Behalven de Gekwetsten en Dooden vond men'er acht-en-twintig Menschen in / waar onder twee Franciskaaner Monniken waren / welker een eene lichte kwetsuur in den arm had gekreegen. Uit deze Gevangenen verstond ik / dat de Galjoenen, daar wy tot noch toe geen zeker bericht af hadden konnen krijgen / te Porto Bello, waren. Zy hadden'er gelegen sedert het einde van October; en men verwachte ze ieder oogenblik te Cartagena: zijnde hun verblijf te Porto-Bello tegens alle de wetten van dien Handel veel langer geweest / als na gewoonte.

Ik bediende my van een dezer Geestelijken / om aan den Gouverneur / dien ik wilde doen sommeeren / te vertoonen / dat zijne verdeediging onnut was tegens zulk een groote Magt /

Bocachica opgeëischt. welke ik in zijn bywcezen deed verdubbelen / met de Troupen / die hy al eens gezien had / noch twee a drie maal voor by hem heen te doen trekken. Ook wierd d'Artillery / met al haar toebehooren / aan hem getoond : en hebbende dit altemaal gezien / zou hy / indien hy'er de Meester af had geweest / het Fort aanstondts hebben overgegeeven. Ook gebruikte hy alle zijne welspreekendheid om den Gouverneur daar toe te beweegen / aan wien ik den Monnik belast had zeer eerlijke aanbiedingen te doen : doch mijn Trompetter bracht ten antwoord / dat den Gouverneur gezegt had noch niet in staat te weezen om op een Capitulatie te denken; maar dat / als ik hem daar toe gebracht hadde / hy zich van myne aanbiedinge zou bedienen.

Hier op dan wierd het kanonneeren en bombardeeren te gelijk van de Land-en van de Zeekant aangevangen; en geordonneerd / dat men de Contrescarp zou bestormen: in welke Actie met den eersten aanval vijftien Soldaaten / en eenige Boekaniers / kwamen te sneuvelen / onder anderen ook eenen la Motte, Vaandrig

Veroverd. van de laastgenoemden / die zijn Vaandel al aan de voet der Contrescarp had geplant. Midlerwijl voerde men van alle kant meerder Volk aan; weshalven de Spanjaarden / ziende dat ze de Post niet langer konde houden / riepen dat ze wilden capituleeren / indien'er goed quartier was. 'k Lied antwoorden / van ja ; doch dat het dat ook alles was ; en dat / zo zy / tot teken dat zy zich in der daad wilden overgeeven / hun geweer niet in de Graft wierpen / ik met het stormen zou doen voortvaaren / en de Ladders planten; waar na'er geen quartier meer te verhoopen zou weezen. De Vyanden gehoorzaamden ; en zynde de Poort geopend / gaf'er my de oude Sanchez Ximenes, die vijfen twintig jaaren Gouverneur van dit Fort was geweest / de Sleutels af over. Ik verstroostte hem zo veel als ik immers kon / met mijn goed onthaal / vergunnende hem de vryheid voor zijn persoon / en eenige Officiers / met verlof van alles mede te neemen 't geen hem toebehoorde. Hy vertrok des anderendaags met zijne Huisgenooten en Slaaven na de over zijde van het Meir / daar zijne Huizen stonden.

Dit gelukkig Gevolg kostte my niet meer als omtrent vijftig Man / Granadiers / Soldaaten / Rustbewoonders / Negers en Boekaniers. 't Gantsche Garnisoen (drie honderd man sterk geweest / doch tot twee honderd en tien / in staat van dienst te doen / gesmolten ; zijnde d'overigen in den korten tijd dat de plaats gebombardeerd / beschooten / en bestormd was / gesneuveld of gewond) wierd opgeslooten. Ik stelde tot Gouverneur la Roche du Vigier, die van te vooren de Granadiers commandeerde /

veerde / en gaf hem een Bezetting bestaande uit de Soldaaten van de Kust.

Den achtienden wierd alles / 't geen wy op den oever der groote Zee aan land hadden / weder ingescheept / en alle bedenkelyke vlyt aangewend om in het Meir te komen: En gelyk ik de Schepen volkomentlyk van nooden had tot het voeren van de Leeftocht en de Munitien / en dat ze niet in veiligheid konden weezen dan in het Meir / wilde ik'er my niet van af wyderen voor dat zy'er in waren gekomen. Dit deed my tot des anderdaags uitstellen de Marsch van twee mylen en een half / die men moest doen om aan het twede Fort te geraaken / Sainte Croix geheeten / welkers verovering zo noodzaakelyk was om aan de Schepen de Vryheid te geeven van onder het bereik van het Kanon van Cartagena te konnen naderen / als die van Bocachica was geweest om in het Meir te komen.

Myn voorneemen / was gestadig de toegangen van Cartagena, zo haast als het my mogelyk waar / te sluiten / met de Post / Nôtre Dame de la Poupe, geheeten / te doen inneemen; 't geen zonder eenige moeite door de Boekaniers wierd verricht / alzo ze t'eenemaal verlaaten was. Het Fort S. Lazarus, tusschen la Poupe en Cartagena gelegen / meenden ze dat ook verlaaten zou zyn geworden: maar dewyl zulks niet geschiede / wierd het besluit genomen van my in het Bosch dicht onder het genoemde Fort gecampeerd / te verwachten.

Nôtre Dame de la Poupe verovert.

Alle de Schepen zich den 17den. aan den mond van het Meir vervoegd hebbende zeilden'er des anderendaags morgens in: doch de menigvuldige Banken / die'er zyn / en daar onze Stuurlieden de plaatsen niet af wisten / deeden dat men dien dag niet veel kon vorderen.

Ondertusschen / houdende my verzekerd dat ik de Schepen aanstonds achter my zou hebben / hadden wy ons met het kricken van den dag in optocht begeeven / en op geval aan de Trouppen / voor twee dagen leevensmiddelen laaten medenemen. Zy bestonden (na de afscheiding van 650 Boekaniers / na d'overzyde van het Meir gegaan / en het leggen van 150 Soldaaten van de Kust in bezetting in het Fort Bacachica) in 1700. en eenige Soldaaten van de Scheepen; 110 Inwoonders van S. Domingo gerangeerd in Compagnien / zonder daer onder te begrypen vyftien of twintig Vrywilligers die du Casse waren gevolgt: en omtrent 180 Negers. Na over eenige Gebergtens / bedekt met bosschazie / getoogen te zyn / kwamen wy in een Vlakte mede hier en daar met laag geboomte bezet / en des middags aan een oud vervallen Kasteel / een halve myl van S. Croix.

't Leger begeeft zich in optocht na Cartagena.

Hier liet men de Troupen rusten; en vond by geluk/ behalven de Putten die men gemakkelyk in het zand maakte/ en waar af het water zeer goed was/ een groote Waterbak/ die ons zeer wel te pas kwam. De Burggraaf van Coëtlegon nam vervolgens de voortocht met een gedeelte der Granadiers/ ten einde te gaan erkennen waar wy ons het dichtst by het Fort konden nederslaan/ en de passagien/ die'er zyn tusschen de Moerassen/ daar het Fort mede omringd is/ in te neemen: Ondertusschen marcheerden wy zonder ons van de kust te konnen afwyderen; vermits het Meir/ 't geen op verscheidene plaatsen tot op weinige vademen aan de Zee nadert/ niet als dien weg te volgen laat/ wanneer men van het Gebergte is gedaald/ tegen over het welk het Eiland maar alleen breed genoeg is. Deze weg ons gebracht hebbende tot onder 't bereik van het Kanon der Bolwerken van Cartagena, met den naam van S. Domingo gedoopt/ wendde men eensslags ter rechterhand om/ langs een weg dien het Moeras door de kleine Bosschazien laat.

Fort S. Croix verlaten.

Hier ter plaatse wierd ik door d'Officiers/ welken Coëtlegon aan my stuurde/ verstendigd/ dat hy aan de voet van het Fort S. Croix was/ 't geen de Vyanden/ na'er het Kanon afgevoerd/ en den brand in het Logement/ 't welk zy'er hadden/ gestoken te hebben/ hadden verlaaten: dat een gedeelte der Troupen zich kon nederslaan op een weinig landts/ 't geen'er rondom was; en dat men d'overigen moest laaten op den afgebroken weg by het Fort: Dat de grond aldaar vast zynde/ en het water maar tot aan de knieën komende/ de gemeenschap daar door niet belet kon worden. Ondertusschen waren wy zo dicht aan Cartagena genaderd/ (Levy, de Majoor Generaal, en Ik/ met eenige Granadiers)/ dat wy gemakkelyk konden afzien/ dat de plaats aan d'eene zyde niet aangetast kan worden; laatende de Moerassen en de Zee maar een stuk grondts van omtrent twintig vademen tusschen beiden/ daar drie Bolwerken opspeelen/ en men geen twee voet diep kan graaven zonder water te vinden. De menigte van Volk/ 't geen wy op de Wallen zagen/ zonder dat zy zich echter in staat stelden om ons eenig beletsel toe te brengen/ deed my een Tambour afvaardigen/ om de Stad op te eisschen: maar de Gouverneur paste een antwoord/ dat/ zo ik hem aantastte/ hy zich tot de laatste droppel bloedts zou verdedigen.

Ziende dan/ dat Cartagena aan die zyde niet aangetast kon worden/ zochten wy des anderendaags/ den 19den met het aanbreeken van den dag/ over het Meir te geraaken; waar in geholpen zynde door eenige Gevangenen/ welke/ op hoop van

zachter.

zachter handeling/ zich als Gidzen aanbooden/ kwaamen wy aan de voet der Hoogte/ daar het Fort S. Lazarus op gelegen is. Hier vonden wy de Boekaniers, van de welke Danou een detachement tot de bewaaring van Nôtre Dame de la Poupe had gelaaten; mitsgaders Coëtlegon, la Motte-Michel, en la Motte d'Heran, dien ik te S. Croix had gelaaten/ om de rest der Troupen mede te brengen/ welke ondertusschen/ d'eenen na d'anderen/ overvoeren/ na de maat dat ze Chaloupen konden krygen; zulks dat des anderendaags morgens alles weder by een was/ behalven een Sergeant met 20 man/ die ik in 't Fort S. Croix had gelaaten/ ten einde zorg te dragen om de poort geslooten te houden: zijnde zulks/ en de gelegenheid van het Fort/ genoeg om de Vyanden te beletten iets op het zelve t'ondernemen.

Midlerwijl door de Negers/ niet zonder groote moeite/ een weg door het Bosch (want het is 'er overal zeer dicht met geboomte bedekt) hebbende doen baanen/ kwamen wy aan de voet van het Fort, en maakten een afgrijselijk vuur; roepende ondertusschen, dat men de ladders zou aanbrengen: niet dat men dacht sich 'er af te zullen komen bedienen/ maar om het Garnisoen te verbaazen; gelijk ik ook ten dien einde zeer ernstig om den Mineur riep. De Vyanden schooten inmiddels heel weinig: want zo haast als ze zich bloot gaben/ wierd 'er van alle kanten op gelost. Zy hadden al lang bemerkt/ dat wy een weg door het Bosch maakten; en men kon door het gelup van een Klok afmeeten/ hoe zeer ieder treede hunne ongerustheid vermeerderde. Deze Klok/ welke tot een sein diende om de Stad te verwittigen van den Staat/ daar zy zich in bevonden/ klepte in 't begin maar nu en dan; doch luidde eindelijk met alle kracht/ wanneer de vrees wegens van alle kanten omringd te worden/ 't geen ook in der daad geschied zou zijn/ hen de party deed kiezen van af te trekken; zijnde de weg/ daar de Poort op gelegen was/ vry en onbelemmerd. Aldus vermeesterden wy dit Fort, daar wy maar negen Persoonen/ zo dood als gekwetst/ vonden. Van onze kant was 'er gesneuveld de Ridder de Vezirs, die sedert dat la Roche du Vigier Gouverneur van Bocachica was geworden/ de Granadiers commandeerde/ benevens een soldaat van zijne Bende; Simonnet, Colonel van een Batallion/ gevaarlijk in het hoofd/ en S. Lazare, Capiteyn van de Granadiers/ in de dy gekwetst.

Fort S. Lazarus door de Spanjaarden verlaaten.

Na de verovering van S. Lazarus breidden wy ons uit/ en avanceerden tot aan de Kapel van S. Lazarus Hospitaal, 't geen zeer groot/ en aan d'eene kant gesloten is met de kleine Ca-

 naalen/

naalen / die gemeenschap met het Meir hebben / en aan d'andere kant met een hooge en dikke Muur / welke / behalven de Boomen die ons dekten / die van de Stad beletteden onze schuilplaats met genoegsaame zekerheid af te zien: en wierd'er hier en daar een getroffen / 't was met schooten op 't gebal aan. Ondertusschen gaf ons de gemelde Kapel het middel om gedekt tot onder het bereik van een kleine musketschoot te naderen.

Ondertusschen waren door de vlijt van Dubuisson de Schepen geavanceerd; en hadden het Galjoot en een Bombardeerschip al begonnen vuur te maaken: doch ze moesten tegen den avond / dapper beschadigd / weder afwijken. 's Anderendaags morgens echter wierd het Canonneeren en Bombardeeren weder aangevangen.

Fransche Bevelhebber gekwest.

Deze zelve dag / de 22. 23. en 24ste, (terwijl ik ondertusschen / bezig met een werk te doen maaken / en omringd door een meenigte Officiers kennelijk uit hun gewaad / van een Platte forme boven op eene van des Stads poorten met schroot veel pijnlijker / als wel gevaarlijk / gekwetst was geworden; zulks dat ik genoodzaakt was my overal / daar mijne tegenwoordigheid vereischt wierd / met mijn bed te doen heen dragen) wierden besteed met d' Artillery t'ontscheepen / en de Batteryen voor het Kanon en de Mortiers op te werpen / en een aanvang met het schieten van kogels en bomben gemaakt.

Cartagena aangetast.

Den 24sten 's abonds / wierd de Trancheé geopend / een weinig beneden de poort der Kapel van S. Lazarus; den volgenden nacht twee-en-seventig vademen voortgezet; en wijders tot zo verre als het van nooden was om / wanneer de bresse gemaakt zou weezen / de Poort aan te tasten.

Den 28sten begonden wy ons van alle de Batteryen te bedienen / hebbende tot dien dag toe maar uit eenige Stukken geschooten. 't Vuur der Spanden / 't geen altijd zeer gering was geweest / wierd noch langsaamer: want verscheidene hunner Stukken waren door ons Kanon reddeloos geschooten. En noch minder beleedigden zy ons met Uitvallen; zijnde het gantsche Beleg doorgegaan zonder dat zy 'er een eenige hebben ondernomen.

Tijding van de Galjoenen bekomen.

Ter zelve tijd liep een Bark / afgevaardigd van Porto-Bello, door den Generaal der Galjoenen aan den Gouverneur van Cartagena, niet weetende wat zich voor deze Plaats toedroeg / gerustelijk op de Rede voor Bocachica, en wierd door de Chaloupen der Fregatten / l'Avenent en le Marin, die ik aldaar had gelaaten / veroverd. De Brieven / welke daar in wierden gevonden / waren Antwoorden op d'Advijsen / die de Gouverneur

verneur van Cartagena aan den Generaal had gegeeven / wegens dat de Fransche Vloot op de kust was / en behelsden met eenen een verhaal van de voorzorgen / die men aanwendde om de Galjoenen in veiligheid te stellen / met ze achter in de Haven te haalen / en de zelve met Batteryen en Platteformen te verdeedigen. Hier wierd noch by gevoegd / dat een gedeelte van het Zilver / daar ze mede gelaaden waren /, al in de Kasteelen was gebracht; en dat ze het niet weder na Panama hadden willen doen voeren / eer ze noch eenige verklaaring over onze desseinen hadden gekreegen: waar af de Generaal aan den Gouverneur verzocht dat hy hem aanstonds kondschap wilde laaten toekomen / of met de zelve Bark / of met een tweede die hy vier-en-twintig uuren na de eerste zou laaten vertrekken. En bleek / behalven deze bekommering / hunne elende daar uit / dat de Generaal in zeer krachtige termen aan den Gouverneur verzocht / dat hy hem vijftig Hoenders / en eenige honderd pond blanke Biscuit / wilde toezenden.

Den 20sten. 's morgens / terwijl ondertusschen te gelijk van alle de Batteryen en de Schepen vuur op de Stad was gegeeven / scheen de Muur te willen in storten / gelijk ook tegen den avond de voorste zyde van het Bolwerk nederploste. Hier op wierd alles tot den Storm gereed gemaakt / en de zelve tien dagen daar na aangevoerd. Maar 't geen een groot voordeel moest weezen / had byna een groote ongelegentheid veroorzaakt. d'Officiers (niet tegenstaande de vertooninge / die men aan hen had gedaan / hoe noodzaakelijk het was dat een ieder zijne post waarname / ten einde de Troupen ook hunne plicht te doen waarnemen) vervoerd door hunne moed / ylden byna altemaal na vooren / en vielen met den degen in de hand op de Bres aan / zonder acht te geeven of ze gevolgd wierden / of niet: weshalven de Benden; onvoorzien van Lieden die hen leiden / wel opmarcheerden / maar langsaamer als van nooden was om te beletten dat hunne Officiers een geruime tijd op het bovenste der Bresse / 't geen ze ingekreegen hadden / alleen bleeven. De Granadiers / waar aan men uitdrukkelijk had verbooden te schieten / konden het niet laaten / wanneer zy / komende uit de Tranchee en geevende zich bloot / het vuur der Bolwerken gevoelden: en de tijd / dien zy besteeden met weder te laaden / hen op den weg / die'er van de Tranchee tot aan de Bresse was / ophoudende / was ook eene der oorzaaken dat d'Officiers alleen wierden gelaaten. Levy verhielp dit ongeval zo spoedig als het mogelijk was / met de Troupen / door zijn voorbeeld / en door zijne woorden / te doen avanceeren. Ondertusschen voegden

Storm op de Stad aangevoerd.

den zig by den Ridder de Pointi; die de eerste op de Bresse was geweest in een oogenblik tyds de Messrs. Goeson, Gaucourt, en Marolles, welkers Batailjon de wacht in de Tranchee had / mitsgaders Daye, Vignancourt, Montrosier, du Rollon, Vaujoux, de jonge Marolles, Marigny, Fouillerise, en myne Adjutanten; trachtende zich daar te vestigen / niettegenstaande het geweld der Vyanden / welke aangetast waren wanneer zy'er 't minst om dachten; maar die, zonder zich te verbazen / hen met Pieken en Degens te keer gingen. Marolles en du Rollon lagen alreeds doodelyk gekwetst ter aarde: Fouillerise was zyn been in stukken geschooten: Gouyon, Montrosier, de jonge Marolles, Marigny, Daye, en Moussac, waren / zo met musketschooten als pieken / gegekwest / enz. wanneer eindelyk Levy en de Granadiers hen niet alleen kwamen ondersteunen / maar ook de Vyanden over hoop wierpen; welke zich echter aan het hoofd der Straaten weder vereenigende / verscheide aanvallen verduurden eer ze tot deinzen gebragt konden worden. Du Casse klauterde ook met vyftien a twintig Vrywilligers van de Kust op de Bres / en deed' daar grooten dienst / met de Vyanden van achter twee Flanquen, welke onze Troupen geweldig hinderden / te verdryven. Kort te vooren had de Major Generaal beneden aan de Bres een musketschoot in den hals gekreegen; en Francin, Capitein der Granadiers / was den arm in stukken. Echter klauterden zy opwaarts / kwamen'er ook / doch moesten weder afgevoerd worden.

Met al dit stormen dan wierd eindelyk / niet zonder uitsteekende tegenweer van de kant der Vyanden / de Benedenstad / Hihimani geheeten / vermeesterd; en by deze gelegentheid wierd met een musketschoot in de Schouder getroffen de Burggraaf van Coëtlogon, van de Batteryen / verzeld door la Motte-Michel, en la Motte d'Heran, benevens eenige Soldaaten. Zyn kwetsuur scheen in 't eerst niet van belang: maar verzwakkende hem van dag tot dag / heeft ze tot zynen dood geholpen / veroorzaakt door een kwaadaardige koorts. Hier kreeg ook de Ridder de Pointi, na uit zo veele gelegentheden / waar in hy zich edelmoediglyk voor alle gevaaren had bloot gesteld / behouden wedergekeerd te zyn / de wonde / daar hy aan gestorven is.

Benedenstad Hihimani vermeesterd.

De Vyanden / aan alle kanten te rug gedreeven / wierden door een klein poortje in Cartagena ontfangen: terwyl wy in Hihimani niet anders dachten als om aan alle d'Advenuën Retrenchementen te maaken / en ons aldus voor d'overrompelingen te dekken / en de Troupen in staat te stellen van den nacht

geruste-

geruſtelijk in de gemakkelijke Logementen van een ſchoone Stad door te brengen. In dezen arbeid wierd eenige Volk uit het kanon der Stad dood geſchooten / en gekwetſt : doch des avondts ten tien uuren was alles klaar.

Deze Actie koſtte my omtrent ſeſtig dooden / en ruim zo veel Gekwetſten / zonder de hier boven genoemde Officiers daar onder te begrijpen.

Men ſloot / de Troupen des anderendaags / zijnde d'eerſte dag van de Maand May, te laaten ruſten ; en alleenlijk de noodzaakelijkheden om ook het tweede Gedeelte der Stad / 't geen eigentlijk Cartagena genaamd word / en door een Moeras van het ander afgeſcheiden is / te vermeeſteren / klaar te maaken.

Dien zelven dag deed ik op de Sceptre , le S. Louis, en le Vermandois weder t'ſcheep gaan een gedeelte van dat Detachement Matroozen / Seiſſenvoerders geheeten / ter oorzaak der Seiſſens die men hun tot wapenen had gegeeven : en hadden deze Schepen order om des anderendaags nochmaals te beproeven de verweeringen van een Bolwerk / 't geen ons het meeſt kon beleedigen / om ver te ſchieten. Hier wierd een aanvang of gemaakt op den 2den der Maand / 's namiddags ten drie uuren / terwijl men bezig was met het grof Geſchut in Hihimani te brengen. Dit kanonneeren duurde tot zes uuren ; wanneer op het gezicht van vier opgeſteekene witte Vaanen / twee aan de zijde van de Zee / en twee aan die van Hihimani ; ik order aan de Schepen ſtuurde van zo lang op te houden tot dat men van de meening der Belegerden verſtendigt ware. Zy zeide tegen du Caſſe, dien een weinig Spaanſch / 't geen hy kent / gelegentheid gaf om zich overal in te dringen / dat ze gereed waren op eerlijke voorwaarden te capituleeren. Ik antwoorde / dat / eermen tot de zaak kwam / ik zo aanſtondts Gyzelaars wilde hebben / zonder dat ik meer als mijn woord wilde geeven van ze / indien men wegens d'artijkelen niet over een kwam / des anderendaags morgens weder te rug te zullen ſtuuren. Deze voorwaarde / hoe hard ze ook mogt weezen / wierd aangenomen ; en deed ons beſluiten / dat ze in den uiterſten nood moeſten weezen. In der daad / het exempel van Hihimani verſchrikte hen ; en de Bomben lieten hun geen ogenblik ruſt. Men bracht my dan twee der aanzienlijkſte Ingezetenen.

Cartagena verzoekt te capituleeren.

Ter zelve tijd kreeg ik van twee kanten bericht / dat'er een Secours van duizend of twaalf honderd man in aantocht was om zich in de Stad te werpen. Een Indiaan was de eerſte die my deze tijding kwam brengen / welke bevestigd wierd door den Brief van een Lieutenant der Bezetting van Cocachica. De-

ze eenige verversschingen landwaart in zynde gaan zoeken / was bezet geworden in een der Huizen van Don Sanches Ximenes, en door zyn Volk verdeedigd tegens een klein Detachement van dit aannaderend Lichaam. Den Indiaan voegde daar by / dat hy by de gemelde Troepen was geweest: dat zy / wetende dat wy den gewoonlyken grooten Weg inhadden / om het groote Meir heen meenden te trekken; vervolgens door afgelegene wegen passeerende / in de kleine Meiren / welke Cartagena omringen / te komen; en wyders langs de Zee door de Bolwerken van S. Catharina in de plaats te geraaken. Straks deed ik hier order tegen stellen / en de genoemde passagien / zo met de Schepen als de Troupen / zo wel bezetten / dat men geen bekommering voor het gemelde Secours behoefde te hebben.

Ondertusschen was men bezig met de Capitulatie; en wierd eindelyk overeen gekomen: dat de Gouverneur / benevens alle die de wapenen droege / met slaande Trom door de Bresse zouden uittrekken / en vier stukken Kanon met sich neemen. Wyders / dat al het Geld / buiten eenige uitzondering of achterhouding ter gunste van wien het ook zou mogen weezen / my zou toebehooren: dat de Goederen / even veel hoedanige / van allen die afweezig waren / of uit de plaats zouden komen te trekken / aan my waren vervallen: En dat alle de Inwoonders / welke daar wilden blyven / op het Geld na gehandhaaft zouden worden in hunne Bezittingen en Privilegien / even als d'andere Onderzaaten des Konings / dewyl zy zulks door de verovering der Plaats waren geworden: En eindelyk / dat de Kerken en Kloosters in hunne voorigen staat zouden blyven.

Word overgegeeven.

Straks hier na wierd my een Poort en Bolwerk overgegeeven / het bezit daar af genomen door onze Granadiers / en du Casse tot Gouverneur van de Plaats aangesteld. Ondertusschen vertraagde de Spaansche Gouverneur / op wiens versoek ik eenige beleefdheden aan de voornaamste Officiers had toegestaan / zyn vertrek zo lang / als hy immers kon: maar ik deed hem eindelyk aanzeggen / dat hy den 6den der Maand volstrektelyk moest uittrekken; en dat ik dien dag aan het hoofd van alle de Troupen binnen zou komen. Dit wierd volbracht. De Graaf Ugnes de los Rios, gevolgd door het geen voor zyn Garniesoen passeerde / zynde ingeschreevene lieden en doen de wacht ten getale van 2800 man / toog uit door twee Reyen / geformeerd van onze Soldaaten / gewapende Matroozen om het getal te vergrooten / Boekaniers / Kustbewoonders / en Negers. Hy zat te paard / zo wel als ik / doch van myne kant

Uittocht der Spanjaarden.

niet zonder zeer groote pyn: en hebbende my / na eenige woorden van beleefdheid / met den degen gegroet / reed hy voort met

des

des Stadts Waandel / en de twee kleinste der vier stukken kanon die hem toegestaan waren / welke noch door Mannen / alzo hy geen Paarden had / voortgesleept wierden. Alle de Spanjaarden / op dat ons niets van den buit mogt ontsnappen / wierden / zo als ze uittoogen / overal bevoeld en betast : doch met het vallen van de duisternis / dewijl men ze met Zonnenondergang weg wilde hebben / op dat'er geen ongeregeldheden mogten komen voor te vallen / zag men zo naauw niet meer.

Middel om de Capitulatie ten opzichte van het Geld ter uitvoering te doen stellen.

'k Was wel verzekerd / dat'er geld in Cartagena was : maar hier lag de swaarigheid / hoe men het zou krygen. Het argst / 't welk den geenen / die het bezaten / kon wedervaaren / was / wanneer wy'er achter waren gekomen / het te verliezen. Men zou het dan in alle de huizen hebben moeten gaan zoeken : maar door wie ? met wat zekerheid ? en zonder dat het beste gedeelte aan kant wierd gemaakt ? d'Officiers waren niet sterk genoeg om ze op alle de noodzaakelijke plaatsen te verspieden : en indien ik'er niets had willen laten / zou men meer als zes maanden van nooden gehad hebben. In deze belemmering verzinde ik een middel. Ik liet afkondigen / en aanplakken / dat ik aan d'Eigenaars het tiende deel zou geeven van alles / 't geen zy ter goeder trouwe kwamen te brengen ; en het tiende aan de gene die de Particulieren / welke zich niet en verklaarden / aanbrachten : voegende wyders by deze beloften de dreigementen van straf / als tegens formeele ongehoorzaamheid.

De hoop van ten minsten een gedeelte te behouden van 't geen gevaar liep van gantsch en al verlooren te wezen : de vrees der Gebuuren en Nydigers / welke te gelijk gelegentheid vonden om voordeel en schade te doen / enz. deeden / dat ieder zich overleverde ; en met zulk een verhaasting / dat men naauwelijks tydts genoeg had om het geld t'ontfangen / en de Specien te weegen.

De kloosters alleen had men spel mee : want dewijl men zich inbeeldde hier in zekerheid te weezen voor alle onderzoek / uit hoofde der Capitulatie / welke medebracht / dat ze in hunnen voorigen Staat zouden blyven / bewaardenze niet alleen gerustelijk hun eigen geld / maar ook 't geen daar geborgen was. Doch ik deed hun dit Artykel op een andere wijze uitleggen / te weeten / dat die voorige Staat maar alleenlijk bestond in niet beleedigd of beschadigd te worden : maar wat het geld belangde / dat ik zulks in formeelc termen voor my had bedongen. Niettegenstaande deze redenen / bleeven eenige echter zo hardnekkig / en onder anderen de Vader Granelli, Jesuit / en de Gardiaan en Procurator der Cordeliers / of Minder-

broeders / dat ik genoodzaakt was hen by de kop te doen vatten, en hen zelfs met een harder handeling te dreigen. De Rector der Jesuiten gehoorzaamde / en bracht omtrent twintig duizend ecus in goud / welke in de Kamer van den Vader Granelli, en mogelyk noch zo veel in het overige des Kloosters/gevonden wierden; met bevel/dat men nu vrypelyk over al wilde gaan zoeken. Dit gedrag verplichte my zyner Geestelyken los te laaten. De Minderbroeders/ zo haast als men de Boekaniers te voorschyn deed komen / welke een byzonder talent hebben om de schatten aan zich te doen ontdekken / betuigden dat ze alles zouden verklaaren : maar zo haast als de Boekaniers weder weg waren gegaan/ sweegen de Vaders even stil. Ik nam dan eindelijk het besluit van hunne Kloosters door de voornaamste Officiers te doen doorzoeken : en deze moeite wierd wel genoeg betaald met het geen zy'er vonden.

Hoewel het geld in overvloed in de Contadorie, zo veel als het Stadhuis / daar ik gelogeerd was / kwam / kreegen wy echter op verre na zo veel niet / als men wel had gehoopt. Naauwelyks waren wy op de Kust van S. Marten, welke men my gezegt had woest te weezen / verscheenen / of men wierd'er te Cartagena af verwittigd : en gelyk men'er door drie achtervolgende berichten*/ afgevaardigd door den Koning van Spanjen, met een zeer naauwkeurige ontleeding van zaaken / wegens myne ontwerp / myne krachten/ en wat tyd ik'er omtrent zou kommen komen / verstendigt was / begon men op d'eerste alarm op te kraamen. Alle d'aanzienlyke Vrouwen met hunne Juweelen / de Nonnen / en / 't geen noch erger is / honderd twintig Muilezels / met Goud gelaaden toogen in den tyd van vier dagen uit Cartagena, en vertrokken zich te Monpos, een Stad veertig mylen van daar gelegen ; zulks dat / al had ons d'eerste landing / ondernomen om zich meester van Nôtre Dame de la Pouppe te maaken / niet misslukt / wy'er echter niet als na het ontsnappen van het grootste gedeelte der gemelde Schatten gekomen zouden hebben. Ondertusschen vertroostte ons de eer / welke des Konings Wapenen in deze gelegentheid hadden verkreegen / behalven acht of negen Millioenen die wy ten naasten by zaagen dat ons niet konden ontgaan / wegens het verlies van het overige.

Sterfte onder het Volk door een zoort van Landziekte.

Daar is in het Jaar een Saisoen van Ongetemperdheid / 't geene in dit gedeelte der Kust van Indien nooit en mist. Het scheen / dat de Donder en Regenen / die'er de voorloopers af zyn / wat langer / als na gewoonte / achtergebleeven waren / om ons den tyd te geeven van Cartagena te veroveren : want

naauw-

naauwlijks waren wy'er de Meesters af / of de lucht wierd aanstonds vergiftigd. Acht honderd Mannen wierden in minder als zes dagen door deze besmettelijke Ziekte getroffen / waar af de grootste hoop kwam te sterven: en naderhand kon men de geenen / welke van alle kanten aangebracht wierden / ter naauwer nood in de Hospitaalen / die men metter haast had opgerecht / inneemen. Ieder dag hoorden wy'er eenig doodelyk voorbeeld af. Men verhaalde ons / op wat tyd / en in welk getal / de Galjoenen hun Volk hadden verlooren / en genoodzaakt waren geweest het een of ander Schip by gebrek van Manschap te laaten leggen. Alle de denkbeelden van Triumphen en Rykdom wierden uitgewischt door die van de Ziekte en de Dood. Om kort te gaan / indien het kwaad met de zelve strengheid had voortgevaaren / zag ik my in staat van in de schoonste Haven des Werelds / en zonder Vyanden / niet alleenlyk de vrucht van alle onze moeite / maar ook noch het Eskadre / 't geen men my vertrouwd had / te verliezen.

Dit was d'oorzaak / dat ik het ontfangen / en inscheepen van het Geld op des Konings Schepen / zo veel als mogelyk was deed verhaasten: laatende ook wyders door de weinige Manschap / welke instaat was om te konnen arbeiden; want de Boekaniers, (misnoegd wegens verscheidene ongegronde redenen / en voornaamentlyk wegens dat ik niemand van hunne Hoofden by den ontfang van het Geld op de Contadorie had willen toelaaten; mitsgaders over hun aandeel in den Buit / waar af sy zich als maakende omtrent het vierde gedeelte van de Manschap / twee Millioenen toeleide: daar ik hun met goede rekening deed aantoonen / dat ze naauwelijks veertig duizend Ecus konden trekken / volgens de Conditien welke tusschen ons waren gemaakt) wilden geen hand aan 't werk slaan / het Kanon van Cartagena, en alles 't geen'er noch van onze Krygsrustingen enz. mogt gebleeben weezen / aan boord brengen: en zynde den 25sten May een gedeelte der Bolwerken van de genoemde plaats overhoop gesmeeten / deed men ook d'andere Bolwerken opvliegen. Thans gaf ik order aan alle de Troupen om t'scheep te gaan; gelijk ik verbolgens ook zelve deed: laatende du Casse, zijne Officiers, en zijne Boekaniers in de Stad; met uitdrukkelyk bevel aan d'eenen en d'anderen / dat / indien men maar het minste Huis kwam te plonderen / (want het was al eens geschied: en de Schuldigen zouden het met een gewisse Dood hebben moeten bekoopen / indien ze in mijne handen waren gevallen) ik aanstonds den brand in alle hunne Fregatten zou doen steeken. Ze waren te wel voorzien om zich voor die

Inscheping om weder na Vrankrijk te keeren.

verlies te willen bloot stellen: want hebbende beslooten geen Goederen in des Konings Schepen te laaden, om te beter in staat te zijn van te komen slaan, had ik toegelaaten, dat de Boekaniers medenamen 't geen den Ingezetenen, welke te Cartagena waren gebleeven, niet toebehoorde. Doch het is maar al te wel bekend, hoe deze roofgierige Banditen, verbreekende een Koninglijke Capitulatie, zich naderhand aldaar hebben gedragen.

Mosr. Pointi door ziekte genoodzaakt de zorg van zijn Esquadre aan een ander over te laaten.

Den 30sten wierd ik zo ziek, dat, eer ik in een staat geraakte welke my alle kennis benam, ik Levy ontbood, dien ik met de zorg van het Esquadre belaadde. Sedert dien tijd zag ik niet meer door my zelve wat'er omging: maar Levy en de Majoor Generaal hebben my naderhand, zo schriftelijk als mondelijk, dit bericht af gedaan.

Vertrek van Cartagena.

Den laatsten der Maand het overige van het Fort Bocachica hebbende doen springen, stak men onder zeil, en wierd den 4den, Juny ontmoet door een Vaartuig komende van Petit Guave, en afgevaardigd door Monsr. Robert, Intendant der Eilanden, met Brieven van inhoud, dat op den 27sten. April dartien Engelsche Schepen, acht van den eersten en vier van den tweeden Rang benevens een Fregat, aan de Barbados waren gekomen, daar'er alreeds verscheide andere waren: Dat men niet en moest twyffelen, of dit was het Esquadre 't geen hy bericht uit Vrankrijk had gekreegen, dat de Vyanden zouden stuuren om zich tegens d'uitvoering myner voorneemens te stellen, enz. Kort voor mijn vertrek uit Vrankrijk, had ik tyding gekreegen, dat, werwaarts ik my wendde, de Ridder Showel order had om my zo haast als hy van myne cours verstendigd was, te volgen.

Ontmoeting van een Engelsch en Hollantsch Esquadre.

De morgenstond van den 7den. Juny, terwijl men beslooten had het Canaal van Bahame te kiezen om de Vyanden te vermyden, vertoonde ons het Beeltenis van een afgrijselijk en onvermydelijk ongeluk. Men telde in 't eerst twintig Zeilen, vervolgens vijf-en-twintig, en een oogenblik daar na negen-en-twintig, daar onder begreepen een klein Vaartuig.

Het argste in deze gelegentheid was niet, dat men tegen achten-twintig maar zeven kloeke Schepen en drie Fregatten had te stellen; maar dat ons rampzalig Esquadre, merkelijk verminderd door de sterfte, een algemeen Gasthuis was geworden. Stralis wierden alle de noodige voorzorgen in 't werk gesteld; doch door onbekende toevallen niets uitgerecht, tot aan den 26sten der Maand, wanneer wy ons aan den mond van het Canaal van Bahama bevonden. Hier verstonden wy uit een klein Engelsch Vaartuig, komende van Jamaica, en gelaaden met Indigo

digo en Catoen / ter waarde van omtrent vijf-en-twintig duizend Rijksdaalders / 't geen in ons Esquadre verviel / dat het Engelsch Esquadre gecommandeerd wierd door den Ridder Showel ; met dartien Schepen aan de Barbados was gekomen ; met drie Engelsche / en acht Hollandsche / aldaar versterkt was ; en vier Branders / benevens noch een ander Vaartuig / by zich had : Dat hunne order lag / zich in alle spoed na Cartagena te vervoegen ; doch dat ze zeer slecht bemand waren : mogelijk de voornaamste reden waarom hy ons / van welker Staat zy niet verstendigd waren / niet hadden aangedaan.

Gevecht met eenige Engelsche Oorlog-schepen.

Aldus onze streek vervolgende / en dan de vyandlijke Schepen ziende / dan weder niet / wierden wy den 24sten der Maand Augustus aangedaan door zes kloeke Oorlogschepen / die van des namiddags ten half vier tot des avondts ten zeven uuren een onophoudelijk vuur op ons maakten / niet zonder merkelijke schade van onze kant / en buiten twijfel ook van de hunne / dewijl wy hun gantsch niet schuldig bleeven.

Weder-komst te Brest.

Wy hadden by deze gelegentheid gedaan 't geen wy moesten doen / dat's te zeggen / dat wy zonder schande zochten heen te gaan ; zijnde de Buit te groot om ze wat licht te waagen. Ondertusschen was alles gedurende de nacht weder klaar gemaakt / of de Vyanden ook een twede gevecht wilden aanvangen : maar hebbende ons vervolgd tot des middags van den 26sten. wierpen ze 't over staag : weshalven wy dan / zonder verder tegenspoed / op den 29sten der genoemde Maand Augustus van den Jare 1697. behouden te Brest binnen liepen.

EINDE.

den zig by den Ridder de Pointi; die de eerste op de Bresse was geweest in een oogenblik tyds de Messrs. Goeson, Gaucourt, en Marolles, welkers Batallion de wacht in de Tranchee had / mitsgaders Daye, Vignancourt, Montrosier, du Rollon, Vaujoux, de jonge Marolles, Marigny, Fouillerise, en myne Adjutanten; trachtende zich daar te vestigen / niettegenstaande het geweld der Vyanden / welke aangetast waren wanneer zy'er 't minst om dachten; maar die, zonder zich te verbazen / hen met Pieken en Degens te keer gingen. Marolles en du Rollon lagen alreeds doodelyk gekwetst ter aarde: Fouillerise was zyn been in stukken geschooten: Gouyon, Montrosier, de jonge Marolles, Marigny, Daye, en Moussac, waren / zo met musketschooten als picken / gekwest / enz. wanneer eindelyk Levy en de Granadiers hen niet alleen kwamen ondersteunen / maar ook de Vyanden over hoop wierpen; welke zich echter aan het hoofd der Straaten weder vereenigende / verscheide aanvallen verduurden eer ze tot deinzen gebracht konden worden. Du Casse klauterde ook met vyftien a twintig Vrywilligers van de Kust op de Bres / en deed' daar grooten dienst / met de Vyanden van achter twee Flanquen, welke onze Troupen geweldig hinderden / te verdryven. Kort te vooren had de Major Generaal beneden aan de Bres een musketschoot in den hals gekreegen; en Francin, Capitein der Granadiers / was den arm in stukken. Echter klauterden zy opwaarts / kwamen'er ook / doch moesten weder afgevoerd worden.

Benedenstad Hihimani vermeesterd.

Met al dit stormen dan wierd eindelyk / niet zonder uitsteekende tegenweer van de kant der Vyanden / de Benedenstad / Hihimani geheeten / vermeesterd; en by deze gelegentheid wierd met een musketschoot in de Schouder getroffen de Burggraaf van Coëtlogon, van de Batteryen / verzeld door la Motte-Michel, en la Motte d'Heran, benevens eenige Soldaaten. Zyn kwetsuur scheen in 't eerst niet van belang: maar verzwakkende hem van dag tot dag / heeft ze tot zynen dood geholpen / veroorzaakt door een kwaadaardige koorts. Hier kreeg ook de Ridder de Pointi, na uit zo veele gelegentheden / waar in hy zich edelmoediglyk voor alle gevaaren had bloot gesteld / behouden wedergekeerd te zyn / de wonde / daar hy aan gestorven is.

De Vyanden / aan alle kanten te rug gedreeven / wierden door een klein poortje in Cartagena ontfangen: terwyl wy in Hihimani niet anders dachten als om aan alle d'Advenuën Retrenchementen te maaken / en ons aldus voor d'overrompelingen te dekken / en de Troupen in staat te stellen van den nacht

gerust-

geruſtelijk in de gemakkelijke Logementen van een ſchoone Stad door te brengen. In dezen arbeid wierd eenige Volk uit het kanon der Stad dood geſchooten / en gekwetſt : doch des avondts ten tien uuren was alles klaar.

Deze Actie koſtte my omtrent ſeſtig dooden / en ruim 30 veel Gekwetſten / zonder de hier boven genoemde Officiers daar onder te begrijpen.

Men beſloot / de Troupen des anderendaags / zijnde d'eerſte dag van de Maand May, te laaten ruſten; en alleenlijk de noodzaakelijkheden om ook het tweede Gedeelte der Stad / 't geen eigentlijk Cartagena genaamd word / en door een Moeras van het ander afgeſcheiden is / te vermeeſteren / klaar te maaken.

Dien zelven dag deed ik op de Sceptre, le S. Louis, en le Vermandois weder t'ſcheep gaan een gedeelte van dat Detachement Matroozen / Zeilſtenvoerders geheeten / ter oorzaak der Zeilſens die men hun tot wapenen had gegeeven : en hadden deze Schepen order om des anderendaags nochmaals te beproeven de verweeringen van een Bolwerk / 't geen ons het meeſt kon beleedigen / om der te ſchieten. Hier wierd een aanvang of gemaakt op den 2den der Maand / 's namiddags ten drie uuren / terwijl men bezig was met het grof Geſchut in Hihimani te brengen. Dit kanonneeren duurde tot zes uuren ; wanneer op het gezicht van vier opgeſteekene witte Vaanen / twee aan de zijde van de Zee / en twee aan die van Hihimani ; ik order aan de Schepen ſtuurde van zo lang op te houden tot dat men van de meening der Belegerden verſtendigt ware. Zy zeide tegen du Caſſe, dien een weinig Spaanſch / 't geen hy kent / gelegentheid gaf om zich overal in te dringen / dat ze gereed waren op eerlijke voorwaarden te capituleeren. Ik antwoorde / dat / eer men tot de zaak kwam / ik zo aanſtondts Opzelaars wilde hebben / zonder dat ik meer als mijn woord wilde geeven van ze / indien men wegens d'artijkelen niet over een kwam / des anderendaags morgens weder te rug te zullen ſtuuren. Deze voorwaarde / hoe hard ze ook mogt weezen / wierd aangenomen ; en deed ons beſluiten / dat ze in den uiterſten nood moeſten weezen. In der daad / het exempel van Hihimani verſchrikte hen ; en de Bomben lieten hun geen ogenblik ruſt. Men bracht my dan twee der aanzienlijkſte Ingezetenen. Cartagena verzoekt te capituleeren.

Ter zelve tijd kreeg ik van twee kanten bericht / dat'er een Secours van duizend of twaalf honderd man in aantocht was om zich in de Stad te werpen. Een Indiaan was de eerſte die my deze tijding kwam brengen / welke beveſtigd wierd door den Brief van een Lieutenant der Bezetting van Cocachica. De-

